OTROK IN STEKLA

Mira Voglar

OTROK IN GLASBA

Mira Voglar

Metodika predšolske glasbene vzgoje

Dopolnjena in popravljena izdaja

Državna založba Slovenije
Ljubljana 1989

401876

401876

21 -08- 1989

0989040 25

CIP – katalogizacija v knjigi
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.23/.24.036:78(035)
78:373.23/.24.036(035)

VOGLAR, Mira
Otrok in glasba : metodika predšolske glasbene vzgoje / Mira Voglar. – Dopolnjena in popravljena izd. – Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1987

0007972096

Vsebina

UVOD 5

POMEN GLASBENE VZGOJE 7

NAČELA PREDŠOLSKE GLASBENE VZGOJE 8

SMOTRI IN NALOGE PREDŠOLSKE GLASBENE VZGOJE 12

SISTEM PREDŠOLSKE GLASBENE VZGOJE 13

METODE PREDŠOLSKE GLASBENE VZGOJE 14

PETJE 22

Ustvarjalno petje. Ustvarjalne pevske zmožnosti predšolskega otroka. Oblikovne značilnosti ustvarjalnega petja. Ustvarjalno petje v oddelkih 3- do 4-letnih otrok. Ustvarjalno petje v oddelkih 4- do 7-letnih otrok.

Poustvarjalno petje. Vsebina, besedilo, melodija, ritem, tempo, oblika, tempo in dinamika pesmi. Izbira pesmi. Posredovanje nove pesmi. Usvajanje pesmi. Petje že usvojene pesmi. Instrumentalna spremljava pesmi. Kako preprečujemo, da bi otroci peli zanje neprimerne pesmi. Kaj želimo doseči pri petju.

POSLUŠANJE GLASBE 71

Poslušanje vokalne glasbe. Poslušanje instrumentalne glasbe. Priprava otrok na poslušanje. Ali instrumentalna glasbena dela vsebinsko razlagamo. Ali je reševanje glasbenih ugank pravo poslušanje. Kakšna naj bo interpretacija glasbenih del. Uporaba tehničnih pripomočkov. Ustvarjalna igra koncert. Poslušanje glasbe povezujemo z drugimi dejavnostmi. Priložnostno poslušanje glasbe. Kaj želimo doseči pri poslušanju glasbe.

IGRANJE NA MALE INSTRUMENTE 98

Lastni instrumenti. Mali instrumenti. Izbira instrumenta. Poimenovanje. Seznanjanje z instrumentom.

401876

Neusmerjeno ustvarjanje. Usmerjeno ustvarjanje. Reproduktivno igranje. Instrumentalne spremljave. Spremljava govorjenega besedila. Spremljava pete pesmi. Spremljava instrumentalne skladbe. Spremljava dramatizacije. Otroci igrajo na velike instrumente. Otroke usmerjamo k iskanju in oblikovanju novih instrumentov. Kaj želimo doseči pri igranju na instrumente.

IZVAJANJE GLASBENIH DIDAKTIČNIH IGER . . . 157

Označitev glasbenih didaktičnih iger. Kaj z glasbenimi didaktičnimi igrami razvijamo. Oblikovne značilnosti. Kdaj igre izvajamo. Razvrstitev. Kaj želimo doseči pri izvajanju iger.

Igre, pri katerih otroci spoznavajo lastnosti zvokov 167

Igre, pri katerih otroci ugotavljajo smer zvokov . . 181

Igre, pri katerih otroci spoznavajo različno hitrost 184

Igre, s katerimi otrokom razvijamo čut za ritem . . 187

Igre, s katerimi otrokom razvijamo posluh za melodijo 195

Igre, s katerimi otrokom oblikujemo pevske zmožnosti 201

Igre, ki otroke uvajajo v skupinsko muziciranje, razvijajo posluh za obliko in posluh za večglasje . . 206

IZVAJANJE GLASBENIH DEJAVNOSTI 213

Vsakodnevne glasbene dejavnosti 213

Usmerjena glasbena zaposlitev 215

Seznam glasbenih didaktičnih iger 217

Seznam kratic glasbenih virov 219

Uvod

Ljuba, draga OIG, kaj naj povem bralcem o tebi?

Naj naštejem tisto, kar je novega v tebi? To bodo, upam, sami odkrili.

Naj povem, da si postala bolj modra, ker si pač starejša. In ker si bolj modra, poskušaš stvari povedati še bolj preprosto. Ker si bolj modra, iščeš tiste najbolj naravne poti; poti, ki jih pravzaprav sploh ne bi bilo treba iskati, ker so v nas, a ker ne utegnemo gledati vase, jih ne vidimo.

Naj povem, da si prav nič ne umišljaš, da kaj rešuješ, celo strah te je, da bi tisto, kar jim pripoveduješ, vzeli preveč zares in začeli malikovati. Kajti ti, ki si modra, veš, da nič ni samo tako, kot se kaže, da ima vse v sebi tudi svoje nasprotje.

Rada bi bila neopazen vodnik, ki se zna nesebično umakniti, ko svoje poslanstvo opravi, ko poveže tiste, ki jih želi povezati: otroka in glasbo in vzgojitelja.

Imejte se radi. In če se boste imeli zares radi, vas ne bo strah ustvarjati.

V Ljubljani, novembra 1986

Mira Voglar

Pomen glasbene vzgoje

Glasba nam je lahko luč,
glasba nam je lahko kruh,
glasba nam je lahko življenje!

Ne bi mogli prešteti, koliko življenj je že krenilo na pravo pot ali koliko življenj se je ohranilo ali koliko življenj je zadobilo nove svetlobe zaradi nje — glasbe.

Glasba zvesto spremlja človeka na njegovi življenjski poti. To kaže ljudska pesem. Nastale so pesmi za vse pomembne dogodke od rojstva do smrti, od jutra do noči, za vsa dejanja, vsa hotenja in vsa razpoloženja.

»Glasba človeka oblikuje in plemeniti, osrečuje, razvija ljubezen ne samo do lepega, temveč tudi do skupnosti!« (Beethoven)

Glasba lajša bolečine: »Umetnost me je rešila.« (Beethoven)

»Glasba je izmed vseh umetnosti najbolj poetična, najmočnejša in najbolj živa.« (Berlioz)

Otrok kaže do glasbe spontano notranje nagnjenje.

Glasba vnaša v življenje otrok veselje, radost, sproščenost . . . srečo.

Glasba otroka pomirja.

Glasba otroke združuje, povezuje jih med seboj in tistim, ki jim glasbo daje.

Glasba otroka čustveno bogati.

Glasba otroka oblikuje.

Vse to zmore le prava glasba. »Sejte pravo seme, a ne plevel! Naj otroci že v zibelki gledajo Michelangela in Rafaela, naj poslušajo Mozarta in Beethovna!« (Alain)

A tudi prava glasba tega sama od sebe ne zmore, zmore, če ima ob sebi predanega, iznajdljivega in ustvarjalnega posrednika, ki je vešč strokovnjak in ljubitelj glasbe.

Načela predšolske glasbene vzgoje

Načelo interesa

Pri vseh estetsko vzgojnih dejavnostih upoštevamo v prvi vrsti načelo interesa in načelo doživljanja. Interes je potreben za sleherno estetsko dejavnost.

Predšolski otrok je čustveno občutljiv in dovzeten, zato ga glasba priteguje in zanima, v njem zapušča močan vtis. Vendar moramo skrbeti, da to zanimanje ne usahne.

Če hočemo, da bo naše delo na področju glasbene vzgoje uspešno, bomo morali vseskozi upoštevati načelo interesa. V otroku lahko zbudimo neposreden in posreden interes. Zahteva po neposrednem interesu se veže na vse estetsko vzgojne dejavnosti, lahko pa neposredni interes izzovemo ali obogatimo s posrednim. Npr.: ponovili bomo nekaj pesmi, ki jih pripravljamo za prireditev. Prireditev je nekaj zanimivega, tako otroke animiramo s posrednim interesom, vendar ta ne zadošča. Vzgojitelj mora sâmo ponavljanje pesmi tako zanimivo in čustveno privlačno oblikovati, da se otrokom zbudi neposredni interes do te dejavnosti in do glasbene vsebine.

Kako zbudimo interes za glasbene dejavnosti? Možnosti je veliko. Interes lahko zbudimo z različnimi sredstvi: s slikami, z lutko, z ugankami, z zgodbico, z razgovorom, z obuditvijo spominov na neko doživetje, z domiselno napovedjo, z gramofonom, z magnetofonom ali radijskim aparatom, z novo razporeditvijo opreme v prostoru, s prehodom v drug prostor itd. Pri zbujanju interesa se uveljavi vzgojiteljeva iznajdljivost, če zna izkoristiti vse drobne možnosti, ki se mu ponujajo.

Na otrokov interes za določene dejavnosti vpliva v veliki meri tudi njegova izkušnja. Če imajo otroci glasbene zaposlitve v prijetnem spominu, če vedo, da je pri teh dejavnostih prijetno, veselo, zanimivo, lepo, potem se bodo teh dejavnosti že v naprej veselili in si jih sami želeli.

Največja nevarnost, da zanimanje upade, je razno utrjevanje: utrjevanje pesmi ali instrumentalne spremljave. Tega se mora vzgojitelj zavedati. Utrjevanje mora oblikovati tako, da bo ob pravem času vnesel vanj nekaj novega, kar bo interes ohranjalo ali celo povečalo. Utrjevanje mora znati tudi smiselno časovno omejiti.

Načelo aktivnosti

— Vsem otrokom skušamo zagotoviti aktivno sodelovanje. To je velikokrat težko uresničljivo, saj nekatere glasbene dejavnosti omogočajo glasbeno dejavnost le manjšemu številu otrok, npr.: nekatere glasbene didaktične igre, izvajanje nekaterih instrumentalnih spremljav, igranje na melodične instrumente itd. Zato moramo že pri načrtovanju takih dejavnosti predvideti bodisi dodatne aktivnosti ali pa te dejavnosti predvideti za čas, ko je prisotnih le malo otrok.

— Otrokom omogočimo čimbolj raznolike glasbene aktivnosti. Razen reproduktivnih glasbenih dejavnosti jim bomo omogočali tudi produktivne glasbene dejavnosti.

Načelo nazornosti

Pri glasbeni vzgoji upoštevamo to načelo predvsem pri seznanjanju otrok z malimi instrumenti. Vzgojitelj otrokom nazorno prikaže vsak posamezen instrument in način uporabe. Tudi pri seznanjanju z različnimi lastnostmi zvokov je prav, da to načelo upoštevamo. Pri oblikovanju otrokove interpretacije pesmi lahko pretirano upoštevanje tega načela pripelje do nezaželenih rezultatov: otroci posnemajo vzgojiteljevo interpretacijo. Prizadevamo si v otroku izzvati čimbolj naravno interpretacijo, ki naj jo oblikuje spontano, na podlagi svojega doživljanja vsebine pesmi in svojega lastnega čustvovanja. Negujmo otrokovo samoniklost, ne pa posnemanje vzgleda!

Načelo ponavljanja

Pri glasbeni vzgoji ponavljanja nimamo za pomožno sredstvo, temveč za temeljno obliko dela. Ponavljamo pesmi, posamične motive, ponavljamo instrumentalne spremljave, ponavljamo skladbice, ki jih otroci poslušajo, in takšne, ki jih otroci izvajajo; ponavljamo glasbene didaktične igre ...

Brez ponavljanja ne bi mogli glasbe niti prav slišati niti prav doživljati. Glasbeno delo čustveno najčisteje dojemamo in prav ocenjujemo šele takrat, ko smo ga že tolikokrat slišali, da pri poslušanju v sebi soustvarjamo in v določenem hipu ne slišimo samo zvokov, ki takrat zares zvenijo, temveč tudi zvoke, ki so že izzveneli, in zvoke, ki bodo sledili. Šele pri takšnem poslušanju doživimo skladbo kot celoto — kot glasbeni lik. Pri prvem poslušanju nekega dela je čisto estetsko čustvo lahko moteno z različnimi presenečenji.

Vsako ponavljanje mora biti tako oblikovano, da otroke priteguje s svojo raznolikostjo. Otroci morajo uživati ob vsakem ponavljanju: — takrat ko le pripevajo k vzgojiteljevemu petju, ker sami pesmi še ne znajo, — takrat ko utrjujejo droben del besedila v obliki brzice, ali takrat ko pesem zares že znajo in jo pojejo ob vzgojiteljevi ali lastni intrumentalni spremljavi.

S ponavljanjem ne smemo pretiravati! Tudi domiselno, v različne inačice zavito ponavljanje, se ne sme raztezati v nedogled. Vsako ponavljanje moramo smiselno časovno omejiti. Ponavljanje moramo tudi časovno smiselno razporediti: ponavljati moramo začeti prej, preden začno otroci pozab-

ljati, ponavljanje bo pogostejše tedaj, ko otroci določenega glasbenega dela še niso usvojili, vendar ne prepogosto, kajti delo se mora nekako uležati.

Načelo postopnosti

Načelo postopnosti upoštevamo pri vsem glasbeno vzgojnem delu: pri postavljanju postopnih smotrov, pri iskanju vsebin za doseganje teh smotrov, pri odbiranju metod za posredovanje izbranih vsebin. Postopno večamo otrokov glasovni obseg, postopno seznanjamo otroka z vse zahtevnejšimi glasbenimi deli, postopno uvajamo instrumente, ki zahtevajo vse zahtevnejšo izvajalsko tehniko, postopno rešujejo otroci v glasbenih didaktičnih igrah vse težje naloge.

Načelo postopnosti lahko upoštevamo le tedaj, če poznamo predšolskega otroka: njegove posebnosti, zmožnosti in interese; da bo najprej na vrsti tisto, kar bo otroku lažje in bližje, in ne tisto, kar se nam zdi enostavnejše. Npr.: pri začetnem seznanjanju s pesmijo bo za predšolskega otroka, ki doživlja celostno, teže izvajati en sam element — melodijo ali besedilo kot pa izvajati vse hkrati. Ločeno lahko izvaja posamezne elemente šele takrat, ko je pesem delno že osvojil.

Če se nam zdi predšolski otrok preveč nebogljen in zanj izbiramo samo najlažja in najpreprostejša dela, potem lahko otroka ta dela odbijejo prav zato, ker so tako lahka in preprosta, da so že kar dolgočasna. Otrok se tako tudi ne razvija — zastaja v glasbenem razvoju. Glasbena rast otroka je v veliki meri odvisna od smiselnega glasbenega usmerjanja, ki mora v zahtevnosti primerno rasti.

Načelo individualizacije

Sodobna glasbena pedagogika skuša doseči, da bi bili vsi otroci deležni glasbene vzgoje, da v vsakem otroku razvijemo dispozicijo za glasbo do skrajne meje. To lahko dosežemo samo z upoštevanjem načela individualizacije. Če hočemo individualno ravnati, potem moramo spoznati sposobnost vseh otrok pa tudi njihove razlike v osebnostnih posebnostih. Samo tako bomo lahko občutljivejše, nezaupljivejše, plahe in samokritične otroke večkrat pohvalili in spodbujali kot tiste, ki so bolj samozavestni in egocentrični.

Pri skupnih glasbenih dejavnostih dodelujemo otrokom take naloge, ki jih zmorejo opraviti. Npr.: pri petju imajo posamezni vloge solistov, drugi vlogo zbora, pri igranju na male instrumente izvajajo različni otroci z različnimi instrumenti ritme, ki so različno zahtevni, itd.

Načelo umetniške vrednosti

Pri vseh estetskih dejavnostih, kjer otrokom posredujemo umetnostne stvaritve, upoštevamo načelo umetniške vrednosti. Samo kvalitetna dela, dela z umetniško vrednostjo lahko estetsko vzgojno učinkujejo.

V predšolskem obdobju polagamo temelje estetski vzgoji, zato moramo paziti, da bodo trdni.

Pri predšolski glasbeni vzgoji upoštevamo načelo umetniške vrednosti pri izbiri pesmi in skladbic, pri lastnih improvizacijah in pri posredovanju izbranih del.

Umetniška vrednost nekega dela se kaže v njegovi celovitosti — v harmonični povezanosti vsebine in oblike. Umetniško vrednost ugotavljamo po eni strani z razčlenjevanjem in vrednotenjem posameznih glasbenih elementov in z ugotavljanjem medsebojne povezanosti le-teh, po drugi strani pa po vtisu ter doživetju, ki ga v nas zapusti delo ob prvem stiku in ob ponovnih stikih.

Načelo doživljanja

Želimo, da bi se otroci predajali poslušanju glasbe, petju in lastnemu igranju; želimo zbuditi podoživljanje, doživljanje, doživljaje in doživetja. Da pa bomo to dosegli, moramo:

— Zbuditi v otrocih pripravljenost za dojemanje, jih spraviti v potrebno stanje čustvene pripravljenosti.

— Vzgojitelj sam mora doživljati glasbo. Pri tem pa je pomembno, da je njegovo doživljanje pristno. Pristnost je sploh eden glavnih pogojev za doživljanje, vse nepristno odbija in bolj škodi kot koristi. Če npr. vzgojitelj v sebi čuti, da se tisti dan ne bo mogel pristno vživeti v določeno glasbeno vsebino — glasbeno delo —, je bolje, da to dejavnost preloži.

— Ne smemo zanemariti že zbujenega stanja čustvene pripravljenosti za dojemanje — doživljanje — glasbe. Pogosto izzovejo priložnostne glasbene dejavnosti, ki so nastale zaradi določenega dogodka, nenadnega srečanja ali spomina . . ., zelo globoka doživetja.

V predšolskem obdobju je dosti laže uresničiti zahteve načela doživljanja kot kasneje, saj je predšolski otrok čustveno zelo občutljiv in dovzeten.

Smotri in naloge predšolske glasbene vzgoje

— Otrokom zbujamo, razvijamo, poglabljamo in oblikujemo veselje in nagnjenje do glasbe. Otroci naj glasbo vzljubijo, si glasbe želijo in se je veselijo. Razvijamo željo po poslušanju glasbe, željo po petju in željo po lastnem muziciranju na male instrumente.

— Otrokom moramo omogočiti vsestransko glasbeno aktivnost.

— Otrokom moramo omogočati doživljanje glasbe, zato z ustreznimi glasbenimi deli vplivamo na otrokovo čustvovanje, na njegovo čustveno sprejemanje glasbe in na njegovo doživljanje glasbe ob aktivnem sodelovanju.

— Pozorno moramo negovati, spodbujati in razvijati otrokovo vsestransko glasbeno ustvarjalnost.

— Otroke skušamo neprisiljeno sistematično usposabljati za vse glasbene dejavnosti, zato razvijamo pazljivo poslušanje, ostrimo slušno občutljivost, razvijamo sposobnost glasbenega pomnjenja, razvijamo čut za ritem in melodični posluh, otroke navajamo na razlikovanje zvokov po barvi, jakosti, višini in trajanju, navajamo na ugotavljanje, odkod prihajajo zvoki in na razlikovanje njihove hitrosti.

— Vplivamo na oblikovanje elementarnega glasbenega okusa, zato otrokom preprečujemo stik z umetniško manjvrednimi glasbenimi deli.

— Z glasbo vnašamo veselje in sproščenost v življenje otrok.

— Z glasbo vplivamo na oblikovanje otrokovega značaja.

— Z glasbenimi dejavnostmi pospešujemo otrokov umski in telesni razvoj.

— Z izvajanjem ustreznih ljudskih pesmi in z izdelovanjem nekaterih ljudskih instrumentov vplivamo na ohranitev ljudskega izročila.

Sistem predšolske glasbene vzgoje

Predšolska glasbena vzgoja želi biti vsestrana — celovita. Sistem predšolske glasbene vzgoje to njeno celovitost izraža.

Sistem predšolske glasbene vzgoje ni samo okvir za glasbeno načrtovanje, je vsakodnevni usmerjevalec glasbenega dela.

Sistem izraža enakopravnost glasbenih dejavnosti in uravnoveša ustvarjalno in poustvarjalno glasbeno delo. Vzgojitelja opozarja, da ne bi na kaj pozabil, otroku zagotavlja, da bo dobil vse, kar mu gre.

1. Petje.

1.1. Ustvarjalno petje.

1.2. Poustvarjalno petje — usvajanje novih pesmi,
— petje že usvojenih pesmi.

2. Poslušanje glasbe.

2.1. Poslušanje vokalne glasbe.

2.2. Poslušanje instrumentalne glasbe.

2.3. Poslušanje glasbene pravljice.

3. Igranje na instrumente.

3.1. Izdelovanje instrumentov in seznanjanje z njimi.

3.2. Ustvarjalne instrumentalne vsebine.

3.3. Reproduktivne instrumentalne vsebine.

3.4. Instrumentalne spremljave.

4. Izvajanje glasbenih didaktičnih iger.

4.1. Igre za spoznavanje lastnosti zvokov (barva, jakost, trajanje, višina).

4.2 Igre za razlikovanje tempa in določanje smeri zvokov.

4.3. Igre za razvijanje ritmičnega čuta, za skupinsko muziciranje, za razvijanje posluha za obliko in posluha za večglasje.

4.4. Igre za razvijanje melodičnega posluha in pevskih zmožnosti.

Metode predšolske glasbene vzgoje

Predšolskega otroka glasbeno oblikujemo z različnimi glasbenimi dejavnostmi:

— *s petjem,*
— *s poslušanjem glasbe,*
— *z igranjem na instrumente,*
— *z izvajanjem glasbenih didaktičnih iger.*

Pri vsaki glasbeni dejavnosti uporabljamo druge metode; pri posameznih dejavnostih pa uporabljamo različne inačice iste metode.

Namen tega poglavja je: dati pregled najznačilnejših in najpogostejših metod, predšolske glasbene vzgoje. Pri tem pa ne smemo prezreti, da je poglavitna metoda predšolske vzgoje igra, zato naj se vse odvija v igri.

Metode petja

Glasbena dejavnost petje vsebuje ustvarjalno petje — izmišljanje in poustvarjalno petje — petje že oblikovanih pesmi.

Metode ustvarjalnega petja

1. *Izmišljanje melodije in besedila*

Otrok si sočasno izmišlja melodijo in besedilo.

Besedilo je lahko pripovedno, z njim nam otrok nekaj sporoča ali pripoveduje; lahko se omejuje na posamezne besede ali zloge, ki jih otrok ponavlja. Besedilo se rima ali pa ne, največkrat ne.

Melodija je po obliki lahko brezoblična, členjena ali enovita.

Izmišljanje melodije in besedila je najpogostejša metoda ustvarjalnega petja, uporabna v vseh starostnih oddelkih.

Da bi lahko otroci ločili petje že oblikovanih pesmi od ustvarjalnega petja, uporabljamo za izmišljanje melodije in besedila izraz *petje izmišljarij* (od 4. leta dalje).

2. *Izmišljanje melodije na dano besedilo*

Otrok si izmišlja melodijo na kratka rimana ali tudi nerimana besedila, na besedilo: izštevanke, deklamacije, uganke, besedne igre, premega govora v pravljici ipd.

Ta metoda prevladuje v oddelkih 4- do 7-letnih otrok.

3. *Izmišljanje besedila na dano melodijo*

Otrok si izmisli k že obstoječi pesmi še svojo kitico besedila. Metodo omejujemo samo na pesmi, ki to dopuščajo, na pesmi, ki vsebinsko niso zaokrožene, in na take, pri katerih se situacije iz kitice v kitico ponavljajo.

To metodo uporabljamo predvsem v oddelkih 5- do 7-letnih otrok.

Metode poustvarjalnega petja

1. *Pripevanje*

Pripevanje uporabljamo kot prehod od seznanjanja z novo pesmijo k usvajanju pesmi. Vzgojitelj najprej pesem zapoje, ko jo nato še nekajkrat ponovi, pričnо otroci spontano pomagati. Ker pesmi še ne znajo peti, pritegnejo le tu in tam — pripevajo.

2. *Petje z vzgojiteljem*

Ko otroci že znajo pesem delno peti, ali ko jo znajo že dobro peti, lahko pojejo skupno z vzgojiteljem. Z vzgojiteljem lahko poje cela skupina otrok ali le manjša skupina ali posamezen otrok.

3. *Petje posameznih delov pesmi*

V primeru, da dela otrokom posamezen del pesmi večje težave, potem lahko ta del izdvojimo in nekajkrat zapojemo samo ta del pesmi. Petje posameznih delov pesmi lahko oblikujemo tudi po principu odmeva. To metodo najpogosteje uporabljamo v času usvajanja pesmi, pa tudi takrat, ko oblikujemo instrumentalno spremljavo k pesmi in v povezavi z različnimi glasbenimi ugankami. Uporabljamo v oddelkih 4—7-letnih otrok.

4. *Izvajanje ritma pesmi*

Ko otroci že znajo pesem delno peti, lahko ločeno izvajamo ritem pesmi. Izvajamo lahko celoten ritem pesmi ali samo ritem posameznega dela pesmi. Ritem izvajamo z malimi ali z lastnimi instrumenti. Uporabljamo v oddelkih 4—7-letnih otrok.

5. *Izvajanje melodije pesmi*

Ko otroci znajo pesem vsaj že delno peti, lahko ločeno izvajamo melodijo pesmi. Izvajamo lahko melodijo cele pesmi ali samo dela pesmi. Melodijo pojemo na različne nevtralne zloge: ja, je, ji, ju, jo, la . . ., ma . . ., ta . . . itd. Metodo izvajanja melodije pesmi uporabljamo v oddelkih 4—7-letnih otrok.

6. *Izvajanje besedila pesmi*

Izvajanje besedila uporabljamo takrat, ko že znajo pesem vsaj delno peti. In to le v primeru, če ugotovimo, da povzroča otrokom besedilo preglavice. Utrjujemo lahko celotno besedilo pesmi ali samo krajši, zahtevnejši del besedila. Krajše besedilo lahko utrjujemo z besedno igro »brzico«. Metodo izvajanja besedila pesmi uporabljamo v oddelkih 4—7-letnih otrok.

7. *Petje ob pomoči starejših otrok*

Otroke mlajše skupine veseli, če jim pri petju pomagajo otroci starejše skupine. Petje ob pomoči starejših otrok gojimo predvsem v mlajši skupini.

8. *Petje ob vzgojiteljevi instrumentalni spremljavi*

Ko otroci pesem že obvladajo (vsaj delno), lahko vzgojitelj spremlja petje z ustreznim melodičnim instrumentom.

Ob vzgojiteljevi instrumentalni spremljavi lahko poje cela skupina otrok, manjša skupina otrok ali posamezen otrok.

9. *Petje ob sočasnem predvajanju pesmi z magnetofonom, kasetofonom, gramofonom ali radijskim aparatom*

Za to metodo morajo otroci pesem že kar dobro obvladati. Otroci lahko pojejo tudi ob reprodukciji lastnih magnetofonskih posnetkov. Petje ob sočasnem predvajanju pesmi s tehničnimi posredniki večkrat povezujemo s poslušanjem vokalne glasbe. Uporabljamo v oddelkih 4—7-letnih otrok.

10. *Samostojno petje*

Otroci morajo pesem že zelo dobro obvladati, da jo lahko pojejo brez vzgojiteljeve pomoči. Samostojno lahko poje celotna skupina otrok (5—7-letni otroci), samostojno lahko poje manjša skupina otrok (4—7-letni otroci), samostojno lahko poje posamezen otrok. (3—7-letni otroci)

11. *Petje z dirigentom*

Petje z dirigentom-vzgojiteljem, dopušča več možnosti: kot zbor z dirigentom pojejo vsi otroci, izmenično poje zbor in posamezni solisti. Uporabljamo v odelkih 4—7-letnih otrok.

12. *Petje z lastno instrumentalno spremljavo*

Otroci morajo pesem obvladati, da se lahko koncentrirajo še na instrumentalno spremljavo. Imamo dve možnosti: vsi otroci hkrati pojejo in se spremljajo z instrumenti ali ena skupina otrok poje, druga igra na instrumente.

13. *Petje povezano z gibanjem*

Petje povezano z gibanjem gojimo tako, da vsi otroci pojejo in se hkrati tudi gibljejo ali da ena skupina otrok poje, druga pa se ob tem giblje.

Predšolski otrok posluša:

vokalno glasbo,
instrumentalno glasbo,
glasbeno pravljico.

1. *Poslušanje miže*

Predšolskega otroka navajamo, naj glasbo posluša miže. Pri takem poslušanju okolje otroka ne bo toliko motilo kot sicer laže bo bolj zbrano poslušal, laže bo sledil glasbenemu toku.

Prav je, da prostor nekoliko zatemnimo, ker bo otrok v temnem prostoru laže mižal.

Ta metoda je uporabna za vse starostne stopnje.

2. *Prepuščanje glasbi*

Otroka usmerjamo, naj se poskuša glasbi prepustiti. Pri takem predanem poslušanju, ko pozabi nase in na svoje okolje, bo glasbo dosti globlje doživljal.

Pri metodi prepuščanja glasbi je pomembna uvodna priprava na poslušanje, pri kateri otroci aktivno sodelujejo. Vsak otrok si ustvari svoj kotiček, v katerem se bo lahko predajal glasbi; izbere si lego za sproščeno poslušanje; tik pred poslušanjem spodi iz glave vse druge misli.

To metodo uporabljamo predvsem v oddelkih 5- do 7-letnih otrok, kdaj pa kdaj tudi v oddelkih 4- do 5-letnih otrok.

3. *Izražanje glasbe*

Otrok lahko svoje doživljanje glasbe izraža na več načinov:

— z mimiko in gibanjem ob glasbi (v oddelkih 3- do 7-letnih otrok);

— z risanjem in slikanjem (v oddelkih 5- do 7-letnih otrok).

4. *Ugibanje glasbe*

Z ugibanjem glasbe otroka preusmerjamo od doživljanja glasbe k razumskemu prodiranju v glasbeno delo, v analitično poslušanje, pri katerem je otrokova pozornost osredotočena na to, da nekaj ugotovi — ugane.

Pri takem poslušanju otrok ne doživi estetskega čustva, ampak intelektualno zadovoljstvo, ko zastavljeno uganko prav razreši. Zato metodo ugibanja uporabljamo manj pogosto kot ostale; še največkrat v zvezi z uvajalno vsebino pa seveda pri glasbenih didaktičnih igrah.

5. *Metoda poslušanja in opazovanja*

To metodo uporabljamo predvsem pri poslušanju vokalne glasbe v živi izvedbi. Opazovanje pevca in njegovega izraza poglobi doživljanje glasbe.

Uporabljamo jo tudi pri poslušanju instrumentalne glasbe v živi izvedbi..

1. *Ustvarjanje*

Otroci lahko prosto, neusmerjeno ustvarjajo — brez vsebinske usmeritve —, ali usmerjeno. Pri usmerjenem da vzgojitelj pobudo za ustvarjanje in tudi notranjo vsebino.

Otroci ustvarjajo posamično, v dvojicah, v skupinah in vsi skupaj.

2. *Reproduciranje*

Otroci izvajajo enake motive kot vzgojitelj.

Poudarek je na natančni ponovitvi tistega, kar je vzgojitelj zaigral.

Glasbeni vzorec ponovijo ali ponavljajo otroci skupaj z vzgojiteljem ali samostojno; vsi skupaj ali posamično. (Ostinato, odmev.)

3. *Spremljanje*

Otroci lahko z instrumenti spremljajo:

— govorjeno besedilo, peto pesem, instrumentalno glasbo, gibanje, dramatiziranje pravljic in zgodb.

Otroci delijo pozornost: pozorni so na svoje igranje pa še na vsebino, ki jo spremljajo.

Spremljano vsebino lahko otroci sami izvajajo — govorijo, pojejo, plešejo — ali kdo drug (drugi otroci, vzgojitelj).

Spremljajo posamično in skupno.

Metode glasbenih didaktičnih iger

Ker se glasbene didaktične igre velikokrat povezujejo s petjem, z igranjem na male instrumente in s poslušanjem glasbe, uporabljamo zato pri njih tudi nekatere metode petja, nekatere metode igranja na instrumente in nekatere metode poslušanja glasbe. Poleg teh pa še nekatere druge metode.

1. *Primerjanje in razlikovanje*

Otroci pri glasbenih didaktičnih igrah primerjajo, npr.: zvoke po njihovi barvi, po jakosti, po višini in dolžini, primerjajo hitrost itd.

2. *Reproduciranje*

Otroci pri glasbenih didaktičnih igrah reproducirajo posamezne zvoke, ritmične motive, melodične motive... z instrumentom, s svojim glasom pa tudi z gibanjem.

3. *Ugibanje*

Otroci skušajo nekaj dognati, nekaj prepoznati, nekaj označiti ali nekaj prepoznati po enem samem elementu ali po enem samem delu in podobno.

Npr.: ugibajo, kateri otrok se je oglasil, kateri instrument igra, katero pesem slišijo, kdo hodi v takšnem ritmu, katera pesmica je skrita v tej melodiji in podobno.

Te naloge zastavlja vzgojitelj ali za to določeni otrok v obliki ugank.

4. *Ustvarjanje*

Otrok ustvarja s svojim glasom in s pomočjo instrumentov.

Petje

Ustvarjalno petje

Spodbujati, ohranjati prav vrednotiti in oblikovati otrokovo pevsko ustvarjalnost je pomembna in obenem tudi zelo zahtevna naloga, ki jo bomo zmogli samo s poglobljenim glasbeno-vzgojnim delom, z lastno ustvarjalno udeležbo in s tenkočutnim odnosom do otrokovih ustvarjalnih teženj.

Kaj označujemo z izrazom ustvarjalno petje ali pevsko izmišljanje?

Z izrazom ustvarjalno petje ali pevsko izmišljanje označujemo vsako otrokovo nenaučeno (samoniklo) petje, ne glede na to,

ali je hoteno ali čisto nehoteno;
ali z njim otrok izraža kako vsebino ali ne;
ali je namenjeno poslušalcu ali ne;
ali je zares vseskozi ustvarjalno ali ne;
ali je otrokov ustvarjalni delež večstranski, npr. otrok si sočasno izmišlja besedilo in melodijo, izmišlja si lahko celo besede, ali samo enostranski, npr. otrok si izmišlja melodijo za dano besedilo ali besedilo za dano melodijo;
ali je tisto, kar nastaja, oblikovno zaključeno ali razčlenjeno ali čisto brezoblično;
ali traja le nekaj hipov ali dalj časa.

Izmišljarije Marjance G.

Marjanca G., stara 3 leta in 4 mesece

Ovčka pase
se po zraku,
se perate
in veselo
poje, poje.
— Zares, zares zares!

Ovčka se boš
malo pasla,
lala, lala,
lala, la.

Starost 5 let

Heka laja hov, hov, hov,
jutri grem že spet na lov.
Heka laja hov, hov, hov,
jutri grem že spet na lov.
Laja, laja hov, hov, hov,
po dvorišču celomo,
laja, laja, hov, hov, hov,
po dvorišču celomo.

Čiv-čiv, čiv-čiv, čiv-čiv, čiv-čiv.
Mali ptički, ko se zbudijo,
že začnejo letati
po dvorišču celomo,
že začnejo letati
po dvorišču celomo.
Čiv, čiv-čiv, čiv-čiv, čiv-čiv,
po dvorišču celomo.

Macan mijavka mjav, mjav, mjav,
po dvorišču celomo,
Ko se Macan že zbudi
Ma-marjanka pa še spi,
ko se Macan že zbudi,
umivati se že začni.
U-u-u-u u-u-u-u,
naše Marjanke ni več doma!
U-u-u-u, u-u-u-u,
zaspanke Marjanke ni več doma!

Hote izmišljena izštevanka za igro 7-letne Marjance G.

Polžek leze en, dva, tri,
dol po hribčku se drsi.
Pride želva,
reče ven!
Ti si piša,
ti si ven!

Starost 8 let in 4 mesece, pesem babici za rojstni dan:

Galeb nad morjem leti,
v soncu zlatem se blešči.
Leti, leti do temne noči
in nazadnje le zaspi.

Pravimo, da je pevsko ustvarjanje za predšolskega otroka naravna in značilna glasbena dejavnost.

Mene so o tem prepričali moji pet- in šestletni otroci, med katerimi sem kot vzgojiteljica preživela 6 let.

Tudi longitudinalno opazovanje Marjance G. je potrdilo domnevo, da je pevsko ustvarjanje za predšolskega otroka čisto naravna dejavnost, ki je značilna za vse predšolsko obdobje.

V to moje trdno prepričanje so se začeli zajedati neuspešni glasbenometodični nastopi učenk 5. letnika vzgojiteljske šole.

Primer:

Učenka je dobila nalogo, naj v oddelku 5- do 6-letnih otrok spodbudi ustvarjalno petje — pevsko izmišljanje. Za motivacijo je uporabila lutko zajca z imenom Izmišljavček. Ob razlagi zajčevega imena je otrokom pojasnila, kaj je izmišljanje.

Izmišljavček si je izmišljal pesmi iz otrokovega najbližjega okolja. Izmišljavčkove izmišljarije so bile otrokom zelo všeč.

Čez čas je Izmišljavček rekel otrokom, da je utrujen od samega izmišljanja, zato naj si zdaj oni izmišljajo pesmi zanj. Otroci so predlog navdušeno sprejeli. Otrok, ki se je prvi javil, je zapel znano otroško pesem. Izmišljavček je pripomnil, da je pesem lepa, vendar bi rajši slišal izmišljeno pesem, takšno, ki si jo tisti, ki poje, sproti izmišlja. Javil se je drug otrok; tudi ta je zapel znano otroško pesem.

Izmišljavček je poskušal otrokom pomagati; svetoval jim je, o čem lahko pojejo. Otroci so se trudili, zares so se trudili, saj jim je bil Izmišljavček tako zelo všeč, vendar niso mogli prav dojeti, kaj od njih pričakujemo.

Po tej zaposlitvi smo bili vsi precej prizadeti, čutili smo, da otrok nismo znali pripeljati tja, kamor smo hoteli. Hoteli smo jim dati največ: radost nad zmožnostjo lastnega ustvarjanja, dosegli pa smo nasprotno: doživetje lastne nezmožnosti.

Še vedno sem bila prepričana, da je ustvarjalno petje značilnost vsega predšolskega obdobja, da zmožnost ustvarjalnega petja ne ugasne sama po sebi, zato, ker jo je otrok prerasel in dozorel za nekaj drugega, npr. za poustvarjalno petje. Če bi bila zmožnost ustvarjalnega petja značilna samo za neko določeno starostno obdobje, potem bi ta zmožnost morala presahniti pri vseh otrocih in ne samo pri nekaterih.

Še nekaj let sem iskala odgovor na vprašanje: »Zakaj pri nekaterih otrocih zmožnost ustvarjalnega petja presahne?«

Ugotovila sem, da naši neuspehi pri glasbenometodičnih nastopih v vzgojno-varstvenih organizacijah niso bili povsem slučajni. Kar 3 leta zapored smo bili neuspešni samo v oddelku, ki ga je vodila vzgojiteljica X (vsako leto so bili v njenem oddelku drugi otroci!), v vseh drugih oddelkih enako starih otrok pa smo dosegali vsaj skromne uspehe, saj otroci nikoli niso povsem zatajili.

Ugotovila sem, da je okolje, še bolj natančno, odnos okolja do otrokovega ustvarjalnega petja, činitelj, ki povzroča, da pri nekaterih otrocih usahne zmožnost ustvarjalnega petja.

V začetku, ko v otroku zmožnost ustvarjalnega petja dozori, otroku zadošča dejavnost sama po sebi, nič ni usmerjen k nekemu cilju, ne izmišlja si hote zato, da bi s svojo izmišljijo kaj povedal ali z njo koga razveselil ipd., ustvarjalno poje samo zato, ker ga to pač veseli.

Kasneje, v 4. in 5. letu, se otrokov odnos do lastnih dejavnosti spremeni. Otrok postane občutljiv za mnenje okolja, ni mu vseeno, kako se okolje odziva na njegove dejavnosti, težko prenese neuspeh. Ustvarjalne dejavnosti so še bolj izpostavljene in še bolj odvisne od odziva okolja, saj z ustvarjalnim petjem daje samega sebe in pri tem ne more vztrajati, če tisti, kateremu so darovi namenjeni, zanje nima posluha in jih zavrača.

Otroci različno reagirajo na nerazumevajoče okolje:

nekateri že hitro popustijo in se zatečejo k bolj uspešnim dejavnostim, npr. k poustvarjalnemu petju, na katero njihova tovarišica nekaj da, kar tudi ona počne, in s čimer jo lahko razveselijo. Pri tem seveda sčasoma ugasne tudi njihova zmožnost, da bi ustvarjalno peli, in samo s spodbujanjem tega ne moremo obuditi (otroci v oddelku vzgojiteljice X);

nekateri vztrajajo dalj časa, in sicer tako, da to svojo priljubljeno dejavnost gojijo nekako skrivaj, da bi se tako izognili odkritemu neuspehu.

Ti otroci ustvarjalno pojejo v umivalnicah, v slačilnicah, v ropotajočih vozilih, pojejo skriti za igračo ipd.

Naj opišem nekaj primerov:

V avtobusu

Svetal glasek prisije med zamolkle pogovore. Poje: »Tulipan, tulipan, tulipan, tulipan . . .«

Pa ne za dolgo, kmalu ugasne ob materini pripombi:

»Daj no, prenehaj že s tem! Zapoj rajši pesem o barčici!«

Poleg mene sedi mlada mati s hčerko v naročju. Komaj se odpeljemo, že si začne otrok izmišljati pesmi in jih prepevati. Ko začuti, da jo opazujem, dvigne predse medveda, tako da je videti, da poje medved.

Ko jo čez čas vprašam, kje se je medved naučil peti, odgovori: »Ne vem, kako to, da poje Jaka zadnje čase same oslarije.«

V hlevu

»Ne vem več dobro, kako je bilo, in tudi ne, zakaj je tako bilo, a spomnim se, da sem si v hlevu izmišljala pesmi. Pela sem našemu voličku, ki me je rad poslušal.« (Iz glasbenih spominov učenk Vzgojiteljske šole.)

Na seminarju

Po predavanju, s katerim sem poskušala vzgojiteljice prepričati, kako pomembno je ustvarjalno petje, sem jih prosila, naj 14 dni dobro prisluškujejo svojim otrokom in si zapišejo primere ustvarjalnega petja.

Ena od vzgojiteljic je poročala, da so predvsem punčke vsak dan ustvarjalno prepevale, medtem ko so se česale v umivalnici.

Vsi ti in še mnogi drugi primeri potrjujejo domnevo, da je okolje krivo za postopno ugašanje te otrokove zmožnosti.

Ostane samo še vprašanje, kako to stanje spremeniti.

Menim, da je osveščanje otrokovega okolja — najprej osveščanje vzgojitelja in prek njega staršev — edina učinkovita pot.

Če bi tisti mami, ki je v avtobusu s svojo neumestno pripombo pobila vso otrokovo ustvarjalno vnemo, kdo že pred tem razložil, kako pomembno je ustvarjalno petje, potem gotovo ne bi ravnala tako, kot je.

Prepričana sem, da otroci vzgojiteljice, ki je pred mnogimi leti poročala, da njeni otroci ustvarjajo samo še skrivaj v garderobi, danes ustvarjajo kjerkoli, ker jim ona sama daje zgled in spodbudo za tovrstno dejavnost, zavedajoč se njene vrednosti.

Ustvarjalne pevske zmožnosti predšolskega otroka

V 1. letu

Že prvo petje »lalanje«, ki se pojavi v predgovornem obdobju, izraziteje v 7. mesecu, in pri katerem otrok z nekakšno padajočo melodiko v dokaj svojevrstnih intervalih pojoč »vadi« izgovorjavo glasov v obliki funkcijske igre, lahko imamo za prvi primer ustvarjalnega petja.

V 2., 3., 4. letu

Skoraj vsak otrok doživi obdobje samodejnega pevskega ustvarjanja, najpogosteje konec 2. leta in v 3. letu starosti, lahko pa že na začetku 2. leta ali šele v 4. letu.

V tem času, ko otrokova zmožnost ustvarjalnega petja dozori, otrok ustvarjalno poje iz neke notranje potrebe. S temi samodejno ustvarjenimi spevi otrok izraža svoja čustva, npr.: zadovoljstvo, navdušenje, naklonjenost, radost, z njimi otrok sprošča svoje napetosti in strahove.

V tej fazi nehotenega ustvarjalnega petja je otrok usmerjen k sami dejavnosti, zadovoljuje ga dejavnost sama po sebi.

Nekako v istem času (lahko tudi malo kasneje ali celo malo prej) v otroku dozori tudi zmožnost poustvarjalnega petja. Ta nova zmožnost, kateri se otrok predaja z enakim veseljem kot prejšnji, prav nič ne ovira ustvarjalnih pevskih dejavnosti. Pogosto se dogaja, da otrok celo povezuje obe dejavnosti, da začne s poustvarjalnim petjem in iz tega preide k ustvarjalnemu petju ali obratno.

V tem obdobju se obe pevski zmožnosti javljata samodejno in razvijata vzporedno (če ni ovir od zunaj).

V 4., 5., 6. in 7. letu

V tem obdobju se otrok počasi začne zavedati razlike med ustvarjalnim in poustvarjalnim petjem. Svoje ustvarjalno petje poimenuje drugače kot poustvarjalno petje. Marjanca G. je napovedala ustvarjalne speve: »Bom eno kar tak,« petje že oblikovanih pesmi pa: »Bom eno zares.« Barbara P. je ustvarjene pesmi imenovala izmišljevalke, tudi izraz izmišljarija so si izmislili otroci in z njim izrazili ustvarjene speve.

Poleg nehotenega ustvarjalnega petja se *pojavlja tudi hoteno ustvarjalno petje,* ki je bolj odvisno od okolja kot nehoteno.

V drugi polovici 4. leta večina otrok že zmore doživeti uspeh in neuspeh, pri čemer doživijo uspeh ne le kot veselje nad svojim dosežkom, ampak že kot veselje nad lastno zmožnostjo. *Neuspeh otroci v tem obdobju zelo težko prenesejo,* teže kot kasneje od druge polovice 5. leta dalje. Če

otrok v času, ko je še tako zelo občutljiv za svoje neuspehe, doživi s svojim ustvarjalnim petjem neuspeh, ko naleti na brezbrižnost, zasmehovanje ali negodovanje okolja, bo rajši opustil to dejavnost in se tako ognil neuspehu.

Če pa otrok svojo zmožnost ustvarjalnega petja dejavno ohrani, v tem kritičnem času, ko nehoteno ustvarjalno petje prehaja k hotenemu ustvarjalnemu petju, potem smo lahko skoraj gotovi, da bo otrok ob ustrezni spodbudi okolja pevsko ustvarjal v vsem predšolskem obdobju.

Oblikovne značilnosti ustvarjalnega petja v predšolskem obdobju

Glede na to, kakšen je otrokov ustvarjalni delež, razlikujemo tri načine ustvarjalnega petja.

Izmišljanje melodije in besedila

Že prvo otrokovo »lalanje« v predgovornem obdobju je primer sočasnega izmišljanja besedila in melodije, čeprav otrok v tem primeru ne poje besed, temveč le posamezne glasove in ponavljajoče se zloge.

Sočasno izmišljanje melodije in besedila je najpogostejši način ustvarjalnega petja tako v obdobju nehotenega kot tudi v obdobju hotenega ustvarjalnega petja.

V obdobju hotenega ustvarjalnega petja, ko otrok že razlikuje med poustvarjalnim in ustvarjalnim petjem, ga navajamo, da svoje ustvarjalne speve, pri katerih si sočasno izmišlja melodijo in besedilo, poimenuje *izmišljarije*.

Ker je pri petju izmišljarij otrokov ustvarjalni delež popoln (otrok si vse sam izmisli — melodijo in besedilo!), ta način ustvarjalnega petja visoko vrednotimo in otroke pogosto tudi sami usmerjamo k tovrstni pevski ustvarjalnosti v vsem predšolskem obdobju. (Glej metode petja!)

Nekaj primerov izmišljarij, ki so nastale na pobudo učenk Vzgojiteljske šole v Ljubljani v času njihove strnjene prakse v VVO.

4-letna deklica:

Po gozdu zajček skače
in lisička pride k njemu,
k njej pa pride zajček
in skupaj gresta v gozd.

Ista deklica na sprehodu:

Ptiček čivka
čiv, čiv, čiv, čiv, čiv,
skače po drevju
in leta po zraku
in se usede na vejo,
ptiček je hrano
iz ptičnice.

5-letna deklica

Sonček lepo sije zunaj, ko je dan,
in potlej pride lunca
in zvezdice posijejo,
ko nočka pride k nam.

6-letna Nada:

Gospodična je pazila dojenčka
oj, oj, . . .
Sveča se maja, ojoj,
muca pa z repkom, ojoj.

Ena punčka je prišla v telovadnico
in je vzela rumeni obroč,
in šla na gugalnico,
potem je zapela oj, oj,
in je zaspala, oj, oj, oj.

6-letna Mojca:

Mali zvonček
raste na travici,
mamica
natrga ga za v vazico,
da bodo lepi,
ko še rastejo,
mamica
natrga za v vazico,
da bodo lepi,
ko še rastejo.

Izmišljanje melodije na znano besedilo

Pri izmišljanju melodije na znano besedilo je otrokova ustvarjalnost enostranska, saj si izmišlja samo melodijo, besedilo pa povzema.

Pri nekaterih otrocih se ta način ustvarjalnega petja pojavi že v času nehotenega ustvarjalnega petja.

Triletni otrok si hitro zapomni in zna sam povedati kratka besedila iz slikanic; večkrat se primeri, da otrok te verze ob gledanju slike poje.

Primer:

Triletna Marjanca G. je pogosto pojoče »brala« slikanico Mižek Figa.

K hotenemu izmišljanju melodije na dano besedilo spodbujamo otroke šele od 4. leta dalje (glej metodo petja!), k

ustvarjalnemu petju ponavljajočih se zlogov ali besed pa že prej. K temu, da so pojoči kužki ali pojoče mačke ipd., spodbujamo že 3- letne otroke.

Izmišljanje besedila na znano melodijo

V času, ko se v otroku razvije zmožnost poustvarjalnega petja, se dogaja, da poustvarjalno petje v njem zbudi asociacije, ki jih nato ustvarjalno izpove kar na melodijo pesmi.

Primer:

3 leta in 4 mesece stara Marjanca G. si je pri petju pesmi Ježek in medved izmislila besedilo za 2. kitico. Namesto danega besedila »v svojo hišo zdaj grem spat, ki brez oken je in vrat«, je pela: »K moji mami zdaj grem spat, k moji mami, ljubi moji.«

Pri tem, ko otrok ustvarja na povzeto melodijo, le-to včasih po potrebi tudi skrajša.

Primer:

Marjanca G. se je peljala s skirojem, zavozila v travo in padla. Ko se je pobrala, je po prvem presenečenju, malo sebi v tolažbo, malo iz zadrege, da bi prikrila svojo nerodnost pred nami gledalci, zapela. Za svoje petje je uporabila 3. in 4. takt melodije pesmi Pikapolonica,

pela je:

Pikapolonica,
jaz se prekucnila,
pikapolonica,
jaz se prekucnila,

K hotenemu izmišljanju besedila na dano melodijo k pesmim, ki to dopuščajo, spodbujamo otroke v oddelkih 5- do 7-letnih otrok (glej metode petja!).

Primer:

K pesmi Pustna so si 6-letni otroci izmislili še eno kitico besedila:

Tralala, hopsasa,
krofe delimo
tralala, hopsasa,
vse pogostimo.

Neki drugi šestletniki pa so izumili takšno nadaljevanje:

Tralala, hopsasa,
pleši po glavi,
tralala, hopsasa,
pust je to pravi.

Glede na ritmično-melodično gradnjo melodije razlikujemo dva načina ustvarjalnega petja:

Ritmično-melodično neurejeno ustvarjalno petje

Za ritmično-melodično urejeno ustvarjalno petje je značilen nekak notranji red, največkrat je to urejen in ponavljajoč se ritmični tok, ki se lahko izraža s ponavljajočo se melodijo ali s spreminjajočo se melodijo.

V začetnem obdobju — v obdobju nehotenega ustvarjalnega petja — se urejeno ustvarjalno petje kaže tako, da *2- ali 3-letni otrok* v nedogled ponavlja krajšo ritmično urejeno melodijo, ki jo med ponavljanjem lahko nekoliko spreminja, a ostaja še vedno spoznavna. Prepevanje pogosto združuje z ritmičnim gibanjem — pozibavanjem. Besedilo se včasih skupno z melodijo ponavlja. Besedilo je lahko omejeno na posamezne besede ali zloge, včasih sestavljeno iz nesmiselnih besed, iz nesmiselno povezanih besed, včasih pa že čisto smiselna pripoved.

Tudi *4-, 5- in 6-letni* otrok ustvarja izmišljarije s ponavljajočim se ritmičnim vzorcem in izmišljarije s ponavljajočim se ritmično-melodičnim vzorcem.

Pojavijo se tudi kratke enovite ritmično-melodično urejene izmišljarije.

Primer:

5-letni Boštjan, izmišljarija v zvezi s pesmijo Nadaljevanka za uro.

Ura dela
tika, taka,
če pa zazvoni,
se Boštjan zbudi.

V tem času se pojavljajo tudi daljše melodije, ki so členjene in pri katerih se posamezni členi ponavljajo.

Primeri:

Izmišljarija *Heka laja* Marjance G. vsebuje dva 4-taktna člena, ki se dosledno ponovita.

Izmišljarija *Čiv-čiv* Marjance G. vsebuje na začetku en 2-taktni in en 3-taktni člen, ki se ne ponovita, sledi 4-taktni člen, ki se ponovi, in še en 4-taktni člen, ki se prav tako ponovi.

Izmišljarija *Macan mijavka* Marjance G. vsebuje tri različne 4-taktne člene, ponovita se 2. in 3. člen z delno spremenjenim besedilom.

Besedila omenjenih treh izmišljarij glej na strani 27 in 28.

Besedila izmišljarij 4- do 6-letnih otrok so zelo različna. Še vedno se pojavljajo besedila, ki se omejujejo na eno samo besedo ali ponavljajoči se zlog.

Primer:

Tulipan,
tulipan,
tulipan,
...

Besedila so včasih rimana, največkrat pa ne. Pri Marjanci G. so se prva rimana besedila pojavila v 4. letu, vendar ji rimanje ni bil cilj in so bila v vsem obdobju od 4. do 6. leta nerimana besedila pogostejša od rimanih.

Čeprav so besedila ritmično-melodično urejenega ustvarjalnega petja povečini pripovedna, se pri njih pripoved omejuje na nekaj zaključenega.

Nastajajo tudi nizi dveh, treh, štirih ali petih krajših zaključenih izmišljanj, ki nastajajo druga za drugo in jih pogosto nekaj med seboj povezuje, včasih je to podobna vsebina, včasih se v njih ponavljajo deli besedila ipd.

Primer:

V nizu petih izmišljarij Marjance G. Heka laja, Ovčke male, Ptički mali, Čiv-čiv, Macan mijavka, se v vsaki od njih pojavlja dvorišče kot kraj dogajanja, mimo tega se v treh izmišljarijah pojavi enaka besedna zveza »po dvorišču celomo«.

Ritmično-melodično neurejeno ustvarjalno petje

Pri ritmično-melodično neurejenem ustvarjalnem petju je v ospredju besedilo. Melodija, ki ob tem pripovednem pevskem ustvarjanju nastaja, je nesimetrična, pokorna besedam, plete se v neskončnost. Premori, ki sicer pogosto nastajajo v melodiji, ne izražajo zaokroženega konca, ti premori nastajajo iz čisto drugih razlogov, včasih zato, ker je otroku za hip zmanjkalo vsebine (prekinile so se asociativne zveze) ali zato, ker je nekaj drugega pritegnilo njegovo pozornost in ga za nekaj trenutkov odvrnilo od pevskega ustvarjanja, lahko tudi preprosto zato, ker je otroku zmanjkalo sape.

Po vsebini so te pripovedne izmišljarije zelo neenotne. Otrok poje o tem, kar mu sproti prihaja na misel; resnične stvari in resnični dogodki se prepletajo z dogodki in s stvarmi iz pravljic pa tudi s prizori iz gledanih TV oddaj.

V teh, včasih že kar precej obsežnih »epih« otrok posredno izraža tudi svoja čustvena stanja, svoje strahove pa seveda tudi svoje želje.

Primer: »Izmišljevavka« 3 leta in 4 mesece stare Barbare

Ena vojska je imela velke krogle,
ena pa majhne krogle,
pa so se streljali
pa so vojaki bili strašno velki
pa so grdo govorili.

Vojska je že zdavnaj umrla,
ki je imela majhne krogle,
tud mali ljudje so bli zravn,
tud mali otroc.

Tud jaz sem bla strašno velka
pa sem imela
do stropa in do lune velko kroglo
pa sem streljala.
Pa sem jo iz puške vzela
pa sem se igrala.
Potem mi je padla v prepad
pa sem žabico poklicala.
Tam so ble lepe, lepe stopnice
pa sem šla dol
pa sem žogico poiskala.
Tam so bli volki
pa me niso pojedli
pa so bli mali, pridni
ampak so žogico lizali.
Tisti strašno velki vojaki
z velikimi kroglami
pa so me ubili.

Pol so me pa novo nardil,
sem bila pri »muppetu«,
tam, kjer nardijo
nove oči in nove lase in noge,
pa sem bila spet lepa kot prej.
Pol pa še popek na trebuh pa vse.
Pol pa so se smejali
pa smo plesali.

Ustvarjalno petje v oddelkih 3- do 4-letnih otrok

Otroku omogočimo ustvarjanje

Tri- do štiriletni otrok v glavnem nehoteno ustvarjalno poje, vendar tudi do spontanega ustvarjalnega petja ne bo prišlo, če otroku ne bomo nudili možnosti, ki jih za ustvarjanje potrebuje.

Otrok potrebuje za svoje ustvarjalno petje razumevajoče okolje, ki mu bo omogočalo ustvarjati takrat, ko bo začutil potrebo po tem.

Otrok bo lahko ustvarjal samo v oddelku, kjer je razpoloženje prijetno, kjer se dobro počuti, kjer se čuti varnega in priljubljenega.

Bolj ko bo življenje raznoliko in bogato doživetij in raznovrstnih medsebojnih odnosov, laže in več bo otrok ustvarjal.

Otrok potrebuje za ustvarjalno petje tudi svoj mir, ne pa hrupno okolje in kričav vzgojiteljev glas. Otrok mora imeti tudi mir pred stalnimi vsiljivimi spodbudami neučakanega odraslega.

Otrok mora imeti za ustvarjanje čas. Na hitrico se ne da doživeti čustev niti potrebe po izražanju teh čustev.

Spodbujamo z lastnim zgledom!

Vemo, da otroci poskušajo posnemati ravnanje odraslega, ki ga imajo radi, in da so dejavnosti, ki jih vzgojitelj goji, tudi pri njih bolj pogoste, bolj priljubljene in više vrednotene.

Zato vzgojitelj ustvarjalno poje ob vseh tistih priložnostih, ob katerih bi tudi otroci lahko ustvarjalno peli:

izmišlja si med samodejnimi igrami v kotičku;

izmišlja si melodije k besedilom v slikanicah in jih pojoč bere;

poje izmišljarije medtem, ko čakajo na hrano;

z izmišljarijami se odziva na različna doživetja;

z izmišljarijami poživlja usmerjene zaposlitve, razgovore, pripovedovanje pravljic in zgodb, ritmično-gibalne dejavnosti, jutranje razgibavanje, ustvarjalne igre, glasbene in likovne zaposlitve;

z izmišljarijo pozdravi polža, mačko, vrabce, pomladanske žafrane, zvončke in trobentice itd. na sprehodu.

K ustvarjalnemu petju otroka ne silimo

Naše spodbujanje k ustvarjalnemu petju naj bo kar se le da tenkočutno in nevsiljivo.

Zavedajmo se, da je posredno spodbujanje s lastnim ustvarjalnim zgledom in z ustvarjanjem ustreznih razmer v obdobju nehotenega ustvarjalnega petja dosti učinkovitejše kot neposredno spodbujanje z besedami. Nemalokrat se

zgodi, da se otrok na besedno spodbujanje sploh ne odzove, ker ne razume, kaj od njega želimo.

Ustvarjalno petje — navada

Želimo doseči, da bi postalo ustvarjalno petje v oddelkih 3- do 4-letnih otrok ustaljena navada. Da bi bilo ustvarjalno petje oblika medsebojnega sporazumevanja. Da bi bilo ustvarjalno petje nekaj, kar bi otroci gojili z enako zavzetostjo in z enakim veseljem kot poustvarjalno petje.

Ustvarjalno petje v oddelkih 4- do 7-letnih otrok

Upoštevamo nekatere ugotovitve

1. Otrok potrebuje v tem obdobju za ustvarjalno petje dosti več spodbud in tudi dosti več priznanj okolja, kot jih je potreboval prej v obdobju nehotenega ustvarjalnega petja.

2. Med otroki so tudi takšni, ki so ustvarjalno pevsko dejavnost popolnoma opustili, zato je tudi njihova zmožnost ustvarjalnega petja po vsej verjetnosti že ugasnila.

3. Za otroka je zelo boleče, če spozna lastno nezmožnost, do česar lahko pride, če otroka spodbujamo k ustvarjalnim dejavnostim takrat, ko tega ne zmore več.

4. Zmožnost ustvarjalnega petja in željo po ustvarjanju lahko s primernim ravnanjem ponovno obudimo, če je otrok to dejavnost opustil zaradi nerazumevajočega okolja.

Sklep

Iz gornjih ugotovitev sledi, da moramo pri spodbujanju ustvarjalnega petja v oddelkih 4- do 7-letnih otrok ravnati zelo previdno in premišljeno. Pri tem si lahko pomagamo z izdelanim 3-stopenjskim programom ustvarjalnega petja, ki postopno pelje do končnega smotra: otroci sami od sebe izražajo svojo težnjo po pevskem ustvarjanju; z ustvarjalnim petjem izražajo svoje želje, čustvena stanja in odnose do okolja.

1. STOPNJA

Smoter Ugotoviti, koliko otrok v oddelku spontano pevsko ustvarja.

Vzgojiteljeve dejavnosti

1. *Vzgojitelj otrokom omogoči spontano glasbeno ustvarjanje.*

Poskrbi, da bo v oddelku vladalo prijetno razpoloženje, da bo življenje vsebinsko bogato, polno raznolikih doživetij in sproščenih medsebojnih odnosov.

Otrokom omogoči, da ustvarjajo takrat, ko čutijo potrebo po tem. Otrok nikdar ne sili k ustvarjanju.

Otrokom zagotovi mir, ki je pri ustvarjanju še kako potreben.

Otrokom zagotovi dovolj časa za ustvarjanje. Med ustvarjanjem otrok ne priganja, upošteva, da se na hitrico ne da doživeti čustev niti težnje po ustvarjalnem izražanju teh čustev.

Med ustvarjanjem ne moti otrok s svojimi zamislimi.

2. *Vzgojitelj tudi sam pevsko ustvarja.*

3. *Vzgojitelj ugotavlja znake pevskega ustvarjanja.* Še posebno pozorno prisluhne otrokom v času iger in zaposlitev po želji otrok, med oblačenjem, obuvanjem, česanjem, umivanjem, hranjenem, počivanjem, pa na sprehodu, igrišču ... da bi zaslišal tudi tiste komaj zaznavne oblike izmišljanja, da bo lahko ugotovil:

kateri otroci ustvarjalno pojejo,
ob katerih priložnostih otroci ustvarjajo,
v katerih prostorih ustvarjajo,
o čem otroci ustvarjalno pojejo.

2. STOPNJA

Smoter Otroci spoznajo, kako ustvarjamo. Ustvarjalno glasbeno delo začnejo vrednotiti.

Vzgojiteljeve dejavnosti

1. *Dejavnosti, ki vodijo k spoznanju, kako se ustvarja.*

Vzgojitelj vpričo otrok čimvečkrat pevsko ustvarja, ker ve, da otroci poskušajo posnemati ravnanje odraslega, ki ga imajo radi. *Otrokom tudi pove, da si izmišlja, da poje izmišljarije.*

Vzgojitelj upošteva, da mora biti pevsko ustvarjanje odraslega na tej stopnji programa kar se le da preprosto. *Vzgo-*

jitelj poje izmišljarije, ki so po vsebini in po obliki podobne izmišljarijam otrok tega starostnega obdobja.

Če bodo njegove izmišljarije preveč popolne, jih bodo otroci imeli za že oblikovane pesmi ali pa se jim bo zdelo, da takih izmišljarij oni ne zmorejo. Zavedati se moramo, da poskušamo s pomočjo svojih izmišljarij otrokom prikazati, kako si izmišljamo, zato morajo biti na ravni njihovih zmožnosti. (Bolj popolne izmišljarije bomo lahko peli na tretji stopnji, ko bodo otroci že sami ustvarjalno peli.)

Ob katerih priložnostih lahko vzgojitelj ustvarjalno poje?

Pojemo lahko različna vsakodnevna oznanila, vprašanja ipd.

Na primer:

»Kdo se želi igrati s kockami?«
»Dobro jutro, Marjanca!«
»Hitro pospravimo igrače!«
»Kdo bi mi pomagal zložiti knjige?«
»Čigava je tale torbica?«
»Pojdimo si roke umit!«
»Pohitimo, zajtrk nas že čaka!«
Ipd., ipd.

Enkrat za spremembo pojemo navodila pri jutranjem razgibavanju.

Pojemo izštevanko, s katero izštejemo otroka za določeno vlogo ali delo.

Kdaj pa kdaj lahko pojemo preme govore v pravljicah in zgodbah.

Pojemo vse tisto, kar otrokom sporočamo prek oddelčne lutke. Otrokom lahko rečemo, da lutka noče več govoriti, ker pravi, da je prijetneje peti.

Odločimo se lahko tudi za pevski dan.

Ipd.

Vzgojitelj ves čas potrpežljivo čaka, da bodo otroci začeli sami od sebe ustvarjalno peti — pojoč odgovarjati morda najprej na pojoča lutkina vprašanja, potem pa še na druga, v drugih okoliščinah.

2. *dejavnosti, ki vodijo k vrednotenju ustvarjalnega petja.*

S svojim ustvarjalnim petjem vzgojitelj učinkuje tudi na vrednotenje ustvarjalnega petja, saj ga s svojim zgledom uveljavlja, potrjuje in mu ustvarja ugled.

O pevskem ustvarjanju se vzgojitelj z otroki občasno tudi pogovarja, najraje v času iger in zaposlitev po želji otrok.

Pogovarja se o tem, kdaj in kje si najlaže izmišljamo, da se prijetno počutimo, če nam uspe ustvariti izmišljarijo, ki nam je všeč; da se nekateri nevedneži posmehujejo izmišljarijam, verjetno zato, ker jih sami ne znajo ustvariti; ipd.

Pogovarjamo se lahko tudi po poslušanju magnetofonskih posnetkov izmišljarij otrok, ki so bili prejšnje leto v tem oddelku.

Na vrednotenje ustvarjalnega petja lahko vzgojitelj učinkuje tudi s posredovanjem pravljic ali zgodb s tovrstno vsebino, npr. Pravljica o črnem, sivem in belem oblaku. (Vir: M. Voglar, Kam pa kam, DDU Univerzum. Lj. 1980.)

Prehod na naslednjo stopnjo

Uspeh 2. stopnje programa je v glavnem odvisen od vzgojitelja, od tega, ali mu bo uspelo ustvariti takšne izmišljarije, da bodo iz njih otroci povzeli, *da je ustvarjati prijetno in zanimivo; da ni težko; in da je ustvarjanje nekaj, kar je vredno početi.* To bo vzgojitelju uspelo, če ne bo vsiljiv in neučakan, če bo znal prisluhniti utripu oddelčnega življenja in se s svojimi izmišljarijami odzvati tistim vsebinam, ki so za tovrstno izražanje najbolj povoljne in naravne. To, da se bodo morda na začetku 5- in 6-letni otroci smejali njegovim izmišljarijam, naj ga ne moti.

Za prehod na naslednjo stopnjo se bo vzgojitelj odločil šele takrat, ko bo opazil, da otroci samostojno pojoč odgovarjajo na njegova ali na lutkina pojoča vprašanja; ali da otroci kako drugače izražajo svojo zmožnost ustvarjalnega petja. (Če je to opazil že na 1. stopnji, 2. stopnjo preskoči.)

3. STOPNJA

Smoter

Večina otrok se z veseljem odziva na spodbude in si po svoje izmišlja. Ustvarjalno petje je v javnem mnenju oddelka priznana dejavnost.

Vzgojiteljeve dejavnosti

Otroke domiselno in nevsiljivo spodbuja k ustvarjalnemu petju.

Z navdušenjem sprejema izmišljarije otrok.

Vzgojitelj vpričo otrok pogosto ustvarjalno poje. Njegove izmišljarije so zdaj lahko oblikovno bolj zaokrožene, daljše in po možnosti bolj raznolike.

1. *Priložnostna izmišljanja*

Vsebine, s katerimi spodbujamo otroka k ustvarjalnemu petju

Otroke spodbujamo k petju lastnih izmišljarij ob raznih priložnostih:

na sprehodu v naravo, ko so dobre volje in sproščeni, ko srečajo veverico, polža, mačko . . .

ko se igrajo igro avtobus, vlak, ladjo . . . ko se igrajo s punčkami v kotičku, ko ogledujejo slikanice, ko se igrajo različne igre nastopanja, npr.: gledališče, koncert, pokaži kaj znaš, veseli tobogan ipd.

ko čakajo na hrano,

med opoldanskim počitkom,

med tem ko čakajo na prihod staršev.

2. *Igre*

Med glasbenimi didaktičnimi igrami in med bibarijami je kar precej takih, ki otroku omogočajo ustvarjalno prepevati.

Nekaj primerov:

BRATCI SO PO SVETU ŠLI
POJDIMO NA VRT
KDO JE TVOJ SOSED
KLAVIRČKE PRODAJAMO
NE GOVORI, POJ
PODAJANJE IZMIŠLJARIJE
POIŠČI SVOJO MAMO
SMEŠNA ZVOČNA ZGODBA
SKUPNE PEVSKE VAJE GOZDNEGA PEVSKEGA ZBORA

3. *Izštevanke, rimane uganke, deklamacije*

Vzgojitelj spodbuja otroke, da si izmišljajo melodije k temu ustreznim rimanim ugankam, izštevankam in h kratkim deklamacijam.

4. *Nadaljevanke*

Nadaljevanke so pesmi, ki niso čisto končane; naloga pevca je, da pesem po svoje konča.

Poznamo nadaljevanke, pri katerih si otroci izmišljajo predvsem melodijo na dane zloge, pa tudi nadaljevanke, pri katerih si otroci izmišljajo hkrati melodijo in tudi besedilo.

Primeri:

Nadaljevanka (Poglejte si to malo zver).
Nadaljevanka za ure.
Nadaljevanka za čarovnike (še v rokopisu).

5. *Otroške pesmi, ki dopuščajo nadaljevanje*

Med otroškimi pesmimi različnih avtorjev in tudi med ljudskimi otroškimi pesmimi najdemo pesmi, ki otrokom omogočajo, da jih s svojim besedilom in s svojo melodijo nadaljujejo, pa to nadaljevanje ni v škodo sklenjenosti in celovitosti pesmi.

Primeri:

J. Kuhar: V parku,
J. Bitenc: Kos, Pastirček,
M. Voglar: Marjanka in muc, Bobnarska.

K nekaterim otroškim pesmim pa si otroci lahko izmislijo še svojo kitico besedila, npr.:

M. Voglar: Pustna, Rojstni dan, Bingale bongale, Zakaj pa joče Nina, nina, nanica, kaj zna rak,

J. Kuhar: Tri srečanja

Ljudska: Ringaringaraja, Majhna sem bila, Ringaringarajamo,

Justin: Zajček.

6. *Dramatizacija pravljic in zgodb*

Pri dramatizacijah nekaterih pravljic lahko otroci pevsko ustvarjajo, bodisi da dane preme govore pojejo ali da se pogovarjajo s svojimi izmišljarijami.

Primeri:

Moj dežnik je lahko balon, Muca Copatarica, Mojca Pokrajculja, Pod medvedovim dežnikom, Deščica, ali smem, Zajčkov zvonček, Zajčkova hišica, Debela repa (V reviji Otrok in družina je bila v letniku 1977/78 objavljena »opera« Debela repa, ki vsebuje poleg petja oblikovanih pesmi tudi petje izmišljarij).

7. *Praznovanja*

Z ustvarjalnim petjem lahko povežemo praznovanja tehle praznikov:

8. marca

Vsak otrok si izmisli pesem za mamo in jo sam ilustrira. Na prireditvi z episkopom projiciramo risbe, ob njih pojejo avtorji svoje izmišljarije.

Rojstnih dnevov

Slavljencu lahko za rojstni dan zapojemo kot kača dolgo izmišljarijo, pri kateri sodelujejo vsi otroci in tudi vzgojitelj. Slavljenca lahko razveselimo tudi s 4. kitico pesmi Rojstni dan, ki si jo izmislimo slavljencu na čast.

Prihod dedka Mraza

Dedku Mrazu lahko zapojemo izmišljarijo, ki smo jo skupno ustvarili zanj, zapojemo mu lahko tudi oddelčno pesem, če smo si jo že izmislili, ali pa mu zapoje vsak otrok svojo izmišljarijo.

Pustovanja

Med točkami, ki jih pripravljamo za pustno šemarijo, je lahko kar precej glasbeno-ustvarjalnih; že ta, da se posamezne šeme predstavijo z izmišljarijami.

8. *Slikanice, knjige, note*

Otrok se pogosto dela, da bere iz slikanice ali knjige. Poskušajmo ga spodbuditi, naj svoje berilo poje!

9. *Lutke*

Če se oddelčna lutka odloči, da ne bo več govorila, ampak samo še pela, potem se bodo kmalu za njo enako odločile tudi lutke, s katerimi igrajo otroci. In kaj bodo pojoče lutke pele? — Same izmišljarije, pojoče pogovore v izmišljenih pojočih lutkovnih igrah — operah.

10. *Diafilmi, diapozitivi, epifilmi*

Scenariji k diapozitivom Domače živali, Čebelica Maja zumzumzum, Čiv čiv še dolgo bom živ in Bim bim zaspance budim, vsebujejo napotke za petje pesmi in petje izmišljarij.

Otroci si lahko izmišljajo pojoče besedilo tudi k nekaterim diafilmom ali epifilmom, ki jih sami izdelajo.

11. *Itd.*

Poustvarjalno petje

Pesem je za predšolskega otroka prva glasba. Petje pesmi je izhodišče, je pot in cilj predšolske glasbene vzgoje. Ker je pesem prva orientacija v svetu glasbe, mora otroka dobro uvesti v ta svet. Pesem naj bo umetnina. Pesem mora učinkovati kot doživetje, da bo postala otrokova potreba.

Vsebina pesmi

Otrok bo pesem navdušeno sprejel le tedaj, če se bo v njej zrcalil njegov svet, njegove predstave, njegova čustva in njegov način mišljenja. Otrokov svet je okolje, v katerem živi, in to okolje mora dobiti svojo zvenečo podobo v pesmi.

Otrokov svet je *narava.* To mu je najbolj pisana, najbogatejša in najlepša učilnica in pripravljalnica na življenje. Otrok naj tudi v pesmi doživi njene lepote, njene skrivnosti in njeno nenehno spreminjanje.

Otrokov svet je vse okolje, v katerem živi, to je *njegov dom* z materjo, očetom, z brati in sestrami. Tudi o teh naj pojejo pesmi. Pa tudi o njegovem drugem domu — vrtcu.

Svoje igrače ima otrok skoraj tako rad kot svoje prijatelje. Z igračami ravna kot z živimi bitji, z njimi se pogovarja, z njimi se igra, zanje skrbi, z njimi hodi na sprehod, jih ljubkuje in jim poje pesmi.

Pojemo o vsem tistem, kar v okolju opazimo, srečamo ali slišimo. Pojemo o vlaku, o avtomobilih, o uri, o zvonovih, o kovaču, mlinarju in mlinu . . .

Za otroka, ki redno hodi v vrtec, so *prazniki* pomembni dogodki. Skoraj vsak praznik proslavljamo tudi s petjem. Pojemo novoletne pesmi, vesele pustne pesmi, pesmi za praznik pomladi, pesmi mamicam za 8. marec, s pesmimi praznujemo 29. november in druge državne praznike. Tudi rojstne dneve otrok praznujemo s pesmimi.

Otrok je rad vesel. Tudi pri petju naj se čimvečkrat od srca nasmeji. Pojemo šaljive in nagajive pesmi pa pesmi, kjer je vse narobe, vesele uganke izštevanke in rajalne pesmi.

Pojemo tudi otroške koračnice, rajalne pesmi, poskočnice, jutranje pesmi, uspavanke, tolažilne pesmi . . .

Otroške pesmi naj bodo čimbolj raznolike po vsebini in po svoji naravi. Vsebina naj bo preprosta in razumljiva.

Izogibajmo se pesmim, ki učinkujejo kot moralne pridige.

Ob pregledovanju vsebine otroških pesmi lahko ugotovimo, da večina pesmi zajema vsebino iz narave, na prvem mestu so pesmi, ki pojejo o živalih. In prav je tako!

Besedilo pesmi

Besedilo otroške pesmi mora imeti umetniško vrednost, saj s pesmimi posredno vplivamo tudi na oblikovanje otrokovega okusa in odnosa do literature.

Število kitic je v otroški pesmi zelo različno. Za otroke mlajše skupine najbolj ustrezajo pesmi z eno ali z dvema kiticama. Pesmi, ki jih pojejo otroci starejše skupine pa lahko obsegajo tudi po štiri ali pet kitic besedila. Najpogosteje vsebujejo besedila otroških pesmi dve do tri kitice.

V besedilih otroških pesmi so priljubljena razna ponavljanja: ponavljanje posameznih besed, besednih zvez ali celega verza ali cele kitice.

Otroka zelo pritegnejo zvočno privlačne besede, npr.: Krica, kraca; Trikule, trakule, buc, buc, buc; Škrap, škrap, škrap; ipd.

Onomatopoetični izrazi zelo poživijo besedila. Za otroke so zelo privlačni, lahko bi celo rekli, da so jim nekatera besedila všeč prav zaradi njih. Otroci si takšna besedila hitreje zapomnijo. Najpogostejše je v pesmih posnemanje živalskih glasov. Tudi zvočna oponašanja raznih predmetov niso redka.

Privlačna in živahna so besedila, ki so v obliki dvogovorov ali v obliki vprašanj in odgovorov.

Posebne vrste mikavnosti izražajo besedila, v katerih lahko otrok nekaj spremeni, na primer ime ali podobno.

Izogibamo se besedilom, ki v želji približati se otroku izzvene sladkobno, jezikovno popačeno in neiskreno.

Pomanjševalnice so naspłoh pogoste v otroški pesmi, njihova raba je upravičena, če skušamo z njo nakazati majhnost in nedoraslost, ali kadar imajo iskren, ljubkovalen pomen.

Izogibamo se besedilom, ki so groba, ne glede ali je ta grobost mišljena v prenesenem pomenu. Otroka, ki vzame vse zares, prizadene tudi tisto, kar je mišljeno kot šala.

Melodija pesmi

Melodija izhaja iz vsebine in iz besedila, biti pa mora tudi sama zase oblikovno sklenjena celota, ki ima svojo lastno izrazno izpovedno moč.

Melodija ne more izraziti *vsebine* opisno, ampak se prilega njeni naravi.

Odnos med melodijo in besedilom je lahko različen. Melodija se lahko bolj ali manj prilagaja besedilu. V nekaterih primerih celo besedilo prevlada; to kažejo v melodijo vstavljeni govorjeni deli.

Govor v govorjenih delih melodije je lahko ritmično določen ali prost, lahko je tudi melodično določen, v tem primeru je nakazano, kaj je treba govoriti z višjo in kaj z nižjo intonacijo. Melodije z vstavljenimi govorjenimi deli v otroških pesmih niso zelo pogoste; učinkujejo kot privlačna osvežitev, otrokom so všeč.

Podrejenosti besedilu izraža tudi deklamatorični tip melodije. Melodija izraža besedne poudarke, izhaja iz besednega melosa in ritma, izraža logiko stavčne gradnje. V naših otro-

ških pesmih takšne povezanosti med besedilom in melodijo ne zasledimo.

Melodija lahko zvočno ilustrira dogajanje, ki ga besedilo opeva. Takšna povezava je pogosta tam, kjer so v besedilu onomatopoetični izrazi. Ti zvenijo dosti bolj pristno, če je tudi melodija zvočno oponašavna.

Pri večini otroških pesmi zasledimo enakovreden odnos med besedilom in melodijo. V teh primerih gre za smiselno povezanost med melodijo in besedilom. Melodija upošteva vsebino besedila, hkrati pa izraža tudi svojo lastno oblikovno celoto in lahko obstaja tudi brez besedila. Takšno razmerje med besedilom in melodijo najdemo v večini kitičnih pesmi. Pri teh namreč že oblika pesmi preprečuje podrejenost melodije besedilu, saj ena sama melodija služi za več kitic različnega besedila.

Manj ustrezajo pesmi, pri katerih je neodvisnost melodije tako zelo v ospredju, da melodija sledi le še lastnim oblikovnim silnicam.

1. Razpon

Razpon melodije se mora prilegati obsegu otroškega glasu.

Otrokov glasovni obseg je odvisen tudi od otrokove starosti. Otrokov glasovni obseg navadno označujemo takole:*

3—4-letni otrok:		od d^1 do a^1 (e^1—h^1)
4—5-letni otrok:		od d^1 do h^1
5—7-letni otrok:		od d^1 do c^2
	izjemoma	c^1 in d^2

Na otrokov glasovni obseg vplivajo prirojene fiziološke posebnosti, dispozicije in glasbene aktivnosti. Tega se mora vzgojitelj zavedati.

Močno škodujemo otrokovemu glasu, če pojemo v nizkih legah in če pojemo glasno. Če zapisane obsege presegamo navzgor, ni škode, — nasprotno, to je celo zaželjeno.

2. Melodično območje

Melodije, ki vsebujejo enak melodični razpon, imajo lahko različno lego v durovi lestvici, njihova melodika zajame različne lestvične stopnje — sodijo v različna melodična območja.

V prvo melodično območje uvrstimo pesmi, ki v melodiki *nimajo prve lestvične stopnje.* To so pesmi, ki jih notiramo največkrat v C-duru, pa tudi v D- in B-duru.

V drugo melodično območje uvrstimo pesmi, ki imajo v svoji melodiki *prvo lestvično stopnjo kot najnižji ton.* Melodije teh pesmi notiramo navadno v D- duru, pa tudi v E-, Es- in F-duru.

---

* Pri navedenih glasovnih obsegih gre za kompromis med posplošenim otrokovim glasovnim obsegom, med glasovnim obsegom vzgojitelja; in še med težnjo po upoštevanju načela postopnosti.

V tretje melodično območje uvrstimo pesmi, ki imajo *prvo lestvično stopnjo v sredini svoje melodike,* sežejo od spodnje V. ali VI. do II., III., IV. ali celo V. lestvične stopnje. Melodije teh pesmi notiramo običajno v G-duru ali v F-duru.

V četrto melodično območje uvrstimo pesmi, ki imajo *ton prve lestvične stopnje kot najvišji ton.* (V to melodično območje uvrščamo tudi pesmi, ki imajo obseg oktave — od I. do VIII.) Melodije teh pesmi notiramo navadno v C-duru, v B-duru ali H-duru.

Za otroke *mlajše skupine* izbiramo pesmi z melodiko iz prvega in drugega melodičnega območja.

Za otroke *srednje skupine* izbiramo pesmi z melodiko iz prvega, drugega in tretjega melodičnega območja.

Za otroke *starejše skupine* izbiramo pesmi z melodiko iz prvega, drugega, tretjega in tudi četrtega melodičnega območja.

3. Melodična motivika

Melodije z enakim razponom in s skupnim melodičnim območjem se lahko bistveno razlikujejo med seboj po svoji *melodični motiviki.*

Ponavljajoča se mala terca

Padajoča mala terca, ki je odsev otrokovega klicanja, je prav gotovo najznačilnejši in najpogostejši ponavljajoči se element. Ponavljajočo se malo terco ima veliko otroških pesmi, npr.:

KRICA KRACA

M. Voglar (R)

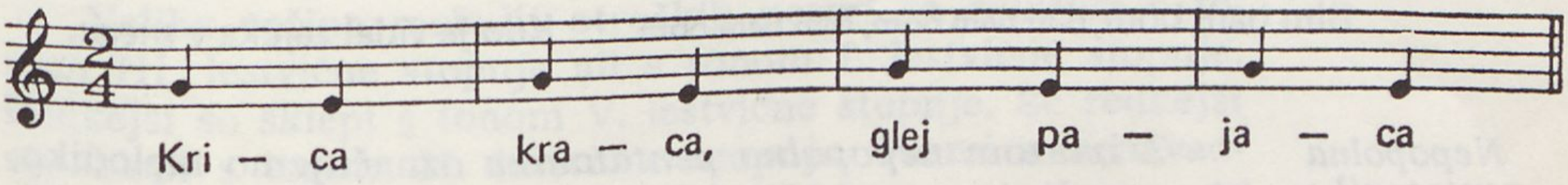

Ringaraja melodika

Za otroško pesem je najznačilnejša — najbolj otroško zveneča — (a ne najpogostejša) *ringaraja melodika.*

Njen središčni ton in navadno tudi začetni ton je ton pete lestvične stopnje durove lestvice. Melodika se plete v glavnem okoli središčnega tona: se povzpne na šesto stopnjo, vrne na peto stopnjo in spusti na tretjo stopnjo, npr.:

LEPA BELA LILIJA

Ljudska (MP)

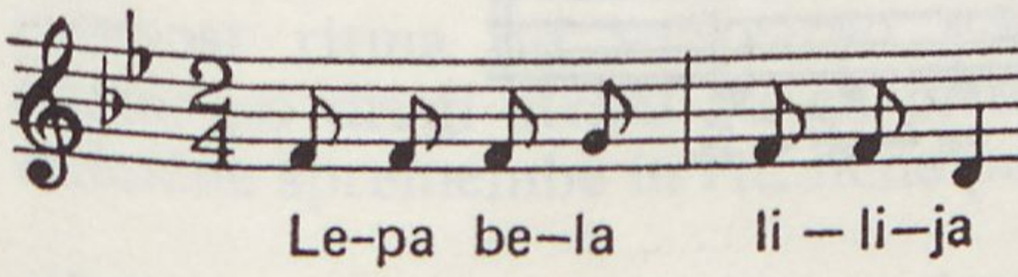

RINGARINGARAJA

Ljudska (MP)

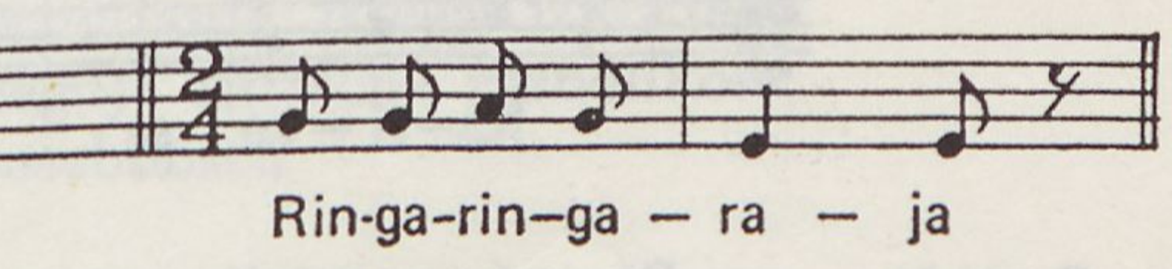

Večkrat nastopi ringaraja melodika tudi malo spremenjena, npr.:

KAVICA

U. Justin (R)

ZAZIBALKA

P. Kalan (MP)
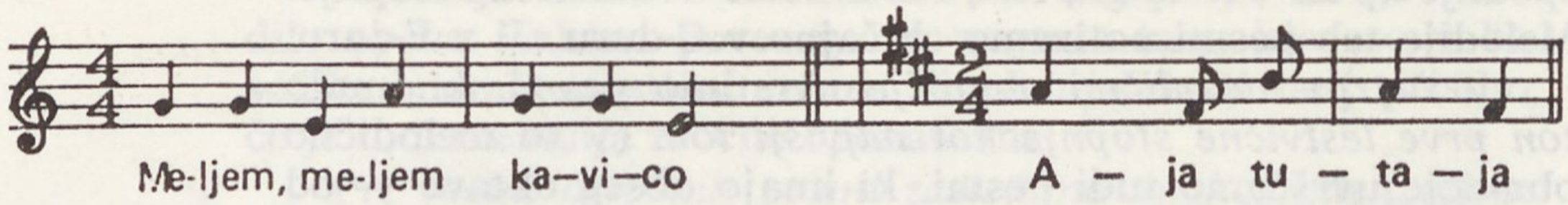
V otroških pesmih je pogosta *motivika, ki je osnovana na tonih durovega trozvoka.*

Durov trozvok

Prične se lahko s spodnjim tonom trozvoka in je usmerjena od spodaj navzgor, ali s srednjim tonom trozvoka z usmeritvijo navzgor in navzdol ali se prične z zgornjim tonom trozvoka in je usmerjena od zgoraj navzdol.

MUCA MACA

J. Bitenc (NČK)

DEDEK SAMONOG

U. Justin (R)
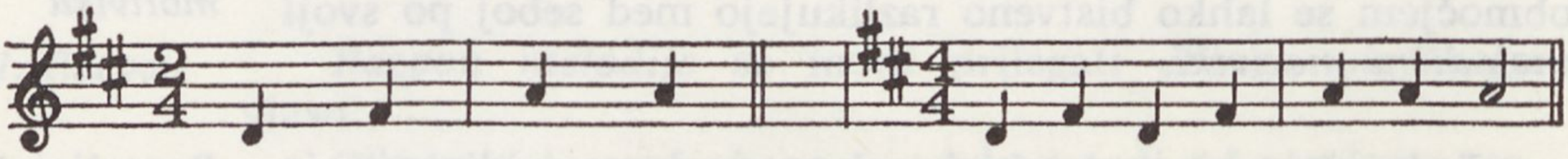
BIM BAM BOM

M. Voglar (R)

ZAJČEK V SNEGU

(A. Albreht) J. Kuhar (OZ)

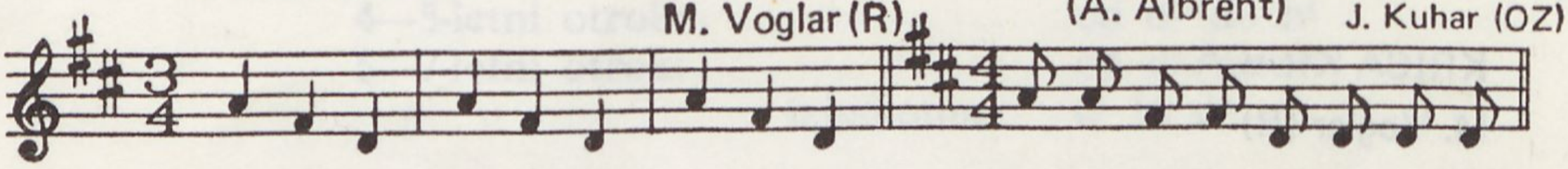

Nepopolna pentotonika

Z izrazom *nepopolno pentatonika* označujemo melodiko, ki se omejuje na tone V., III., II., I. stopnje. Npr.: »Aj, aj, aj, aj, aj, po zeleni trati,« v pesmi Marko skače.

Padajoča

Padajoča motivika je pogosta ob sklepu pesmi ali ob sklepu posameznih melodičnih fraz, melodika, ki se spušča od V. lestvične stopnje do I.

KAVICA

U. Justin (R)

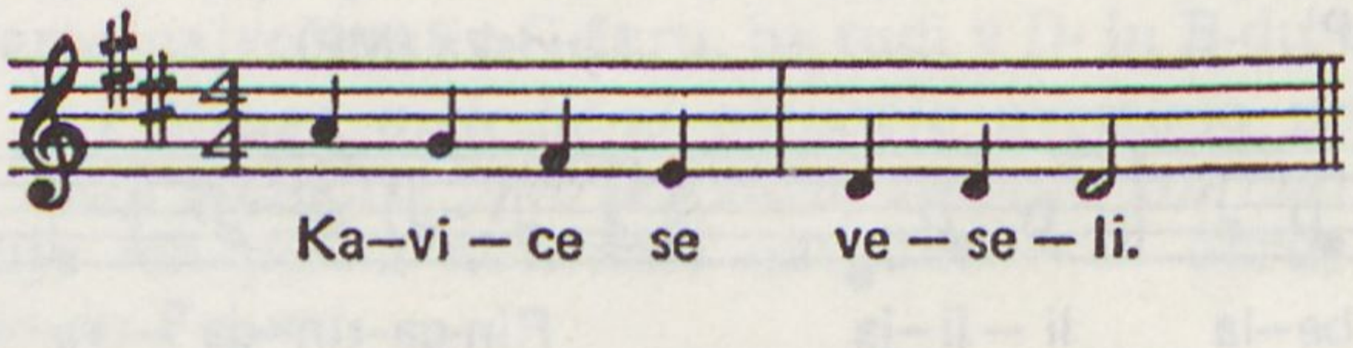

Rastoča

Rastoča motivika, usmerjena v ton V. lestvične stopnje, je pogosta v otroških pesmih. Večkrat jo zasledimo na začetku, zlasti pri melodijah, ki se začno s prvo lestvično stopnjo. Med vsemi m. m. je najzahtevnejša za otroke.

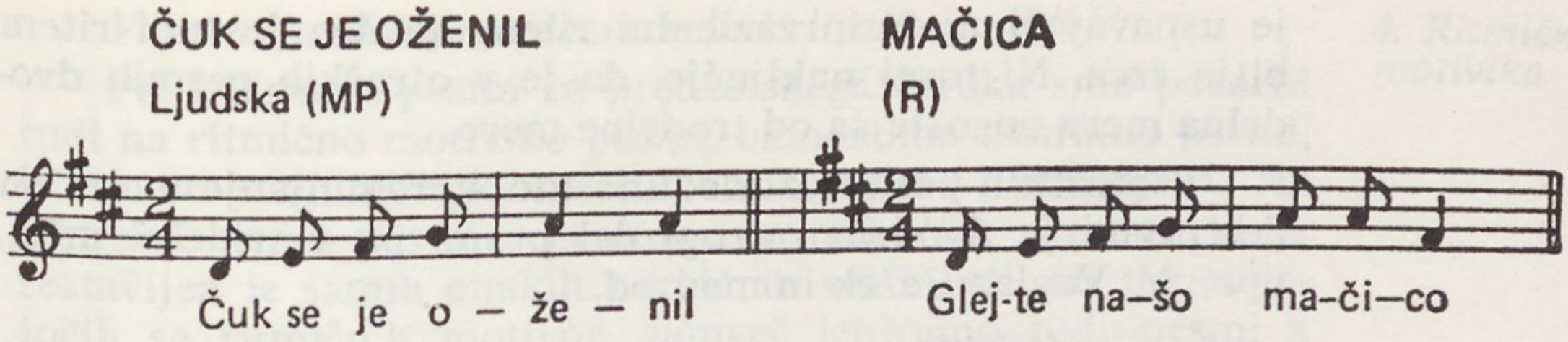

S tem še zdaleč ni prikazana vsa melodična motivika otroške pesmi. To je le pregled najbolj pogostih melodičnih motivik.

4. Tonski način

Največ melodij otroških pesmi izhaja iz *durove lestvice.* Pesmi so pisane največkrat v D-duru, sledi: C-, G-, F-, Es-, B-, E-dur, redkeje pa v A-, As-, H- in Des-duru.

Manjše je število otroških pesmi, ki vsebujejo *pentatoniko.* (Pentatonika, je tonski sestav, ki temelji na lestvici petih tonov.)

Za otroke mlajše in srednje skupine izbiramo zlasti pesmi z melodiko, ki izhaja iz durove lestvice, in pesmi s pentatonično melodiko.

Za otroke starejše skupine izbiramo pesmi, ki so v duru, v pentatoniki in v molu, z melodiko, ki prehaja iz dura v mol.

5. Začetni in zaključni ton

Kot *začetni ton* najpogosteje nastopata ton V. lestvične stopnje, ton I. lestvične stopnje in nato sledi ton III. lestvične stopnje. Melodije, otroških pesmi se redkeje pričenjajo s tonom VI. lestvične stopnje in s tonom II. lestvične stopnje.

Velika večina melodij otroških pesmi se *zaključi* s tonom III. lestvične stopnje ali s tonom I. lestvične stopnje. Redkejši so sklepi s tonom V. lestvične stopnje. Še redkejši so sklepi s tonom II. lestvične stopnje. Pesmi z nenavadnimi začetnimi in zaključnimi toni izbiramo predvsem za srednjo in starejšo skupino.

Ritem pesmi

Ritem pesmi, to je njen utrip. Ritem odseva naravo pesmi. Pri otroku je velikokrat prav ritem most k dojemanju glasbe. Otroku ritem čutno godi, ritem ga lahko drami, pomirja, razveseljuje itd. Ritem zajame otroka celostno, ne more se mu upirati, ves se mu preda, kar izraža tako, da se v ritmu giblje ali miglja.

Marsikatera otroška pesem je otroku všeč prav zaradi ritma. Otroka lahko pritegne po eni strani tekoča enakomernost ritma ali večkratno ponavljanje istega izrazitega ritma; po drugi strani pa ga priteguje ritmična raznolikost, ritmične spremembe in ritmične posebnosti.

1. Mera — takt

Ko analiziramo ritmiko v otroških pesmih, ugotavljamo, da se v *otroških pesmih pojavlja dvo- in trodelna mera.* Dvodelni ritem je prabiten, osnovni ritem. To je ritem našega najosnovnejšega gibanja — tako hodimo in tečemo; dvodelen

je uspavajoči materin zazibalni ritem, takšen je tudi ritem bitja srca. Ni torej naključje, da je v otroških pesmih dvodelna mera pogostejša od trodelne mere.

V otroških pesmih zasledimo tudi spreminjanje mere: en del pesmi je dvodelen, drugi del pesmi pa v tridelni meri, npr.: M. Voglar: Ježek in medved.

Dvodelna mera se največkrat izraža v $\frac{2}{4}$ ali $\frac{4}{4}$ taktovskem načinu. Tridelna mera pa se najpogosteje izraža v $\frac{3}{4}$ $\frac{8}{3}$ in $\frac{6}{8}$ taktovskem načinu.

Za otroke mlajše skupine odbiramo najprej pesmi v dvo-, kasneje tudi v tridelni meri.

Za otroke srednje skupine odbiramo pesmi v dvo- in tridelni meri, kasneje tudi že kakšno pesem, v kateri se mera menja (po delih).

Za otroke starejše skupine izbiramo pesmi z dvo- in tridelno mero pa pesmi, v katerih se mera menjuje po delih in iz takta v takt.

2. Ritmične vrednosti

Kot ritmične vrednosti so v otroških pesmih najpogostejše osminke in četrtinke, sledijo polovinke, punktirane četrtinke, šestnajstinke, punktirane osminke, punktirane polovinke in celinke. To je čisto v skladu z zmožnostmi predšolskega otroka, ki težko zdrži — izpoje daljše trajanje, niti ne more precizno izvesti verigo hitrih vrednosti (kratkih).

Za otroke mlajše skupine izbiramo pesmi z ritmom, ki ga sestavljata samo dve različni ritmični vrednosti, *v srednji skupini* pesmi z ritmom, ki je sestavljen iz dveh do treh različnih ritmičnih vrednosti, *v starejši skupini* pa pesmi z ritmom, ki ga sestavljajo kombinacije do štirih različnih ritmičnih vrednosti.

3. Smer ritmičnega gibanja

Med otroškimi pesmimi so *pesmi s padajočo ritmično usmerjenostjo* (to so pesmi, ki se pričnejo s poudarjeno — s težko — dobo), *pesmi z rastočo ritmično usmerjenostjo* (to so pesmi, ki se pričnejo z nepoudarjeno — z lahko — dobo, se pričnejo s predtaktom) in *pesmi, pri katerih se ritmična usmerjenost spreminja* (tako nastanejo kombinacije med rastočim in padajočim ritmom ali kombinacije med padajočim in rastočim ritmom).

V začetku pojejo *mlajši predšolski otroci* laže tiste pesmi, ki imajo padajočo ritmično usmeritev, kasneje pa otroci mlajše skupine pojejo že tudi pesmi z rastočo ritmično usmerjenostjo.

Otroci srednje in starejše skupine pojejo tako pesmi z rastočim kot pesmi s padajočim ritmom, pojejo lahko tudi pesmi, pri katerih se padajoča in rastoča ritmična usmerjenost izmenjujeta.

V pesmih nastopajo raznovrstni ritmični motivi.

4. Ritmična motivika

Pri izbiranju pesmi za predšolskega otroka smo pozorni tudi na ritmično motiviko pesmi, namenoma izbiramo pesmi, ki se po svoji ritmiki med seboj značilno razlikujejo. Ne izbiramo samo pesmi z enakomerno tekočim ritmom, ki je sestavljen iz samih enakih ritmičnih vrednosti, ali ponavljajočih se ritmičnih motivov, temveč izbiramo tudi pesmi z raznolikejšo ritmično motiviko, pesmi, ki vsebujejo po dva, tri, štiri . . . različne ritmične motive.

Oblika pesmi

Po razmerju med melodijo in besedilom ločimo kitično pesem in prekomponiramo pesem.

Pri *kitični pesmi* imamo za več kitic besedila eno samo melodijo (ta se lahko delno ritmično izpreminja zaradi sprememb v besedilu — zaradi večjega ali manjšega števila zlogov v posameznih kiticah).

Pri prekomponiranih pesmih ne pojemo vseh kitic na isto melodijo, marveč dobi vsaka kitica — v skladu z značajem besedila — svojo melodijo.

Otroške pesmi so večinoma kitčne, prekomponirane so bolj redke.

Po ritmično-melodični gradnji pesmi ločimo eno-, dvo- in tridelne male pesemske oblike.

1. Enodelne

Med *enodelne pesemske oblike* prištevamo tudi pesmi z nezaključeno obliko, to so pesmi, sestavljene iz ponavljajoče se nezaključene melodike, večinoma ringaraja melodike, ki se niza verižno, npr.:
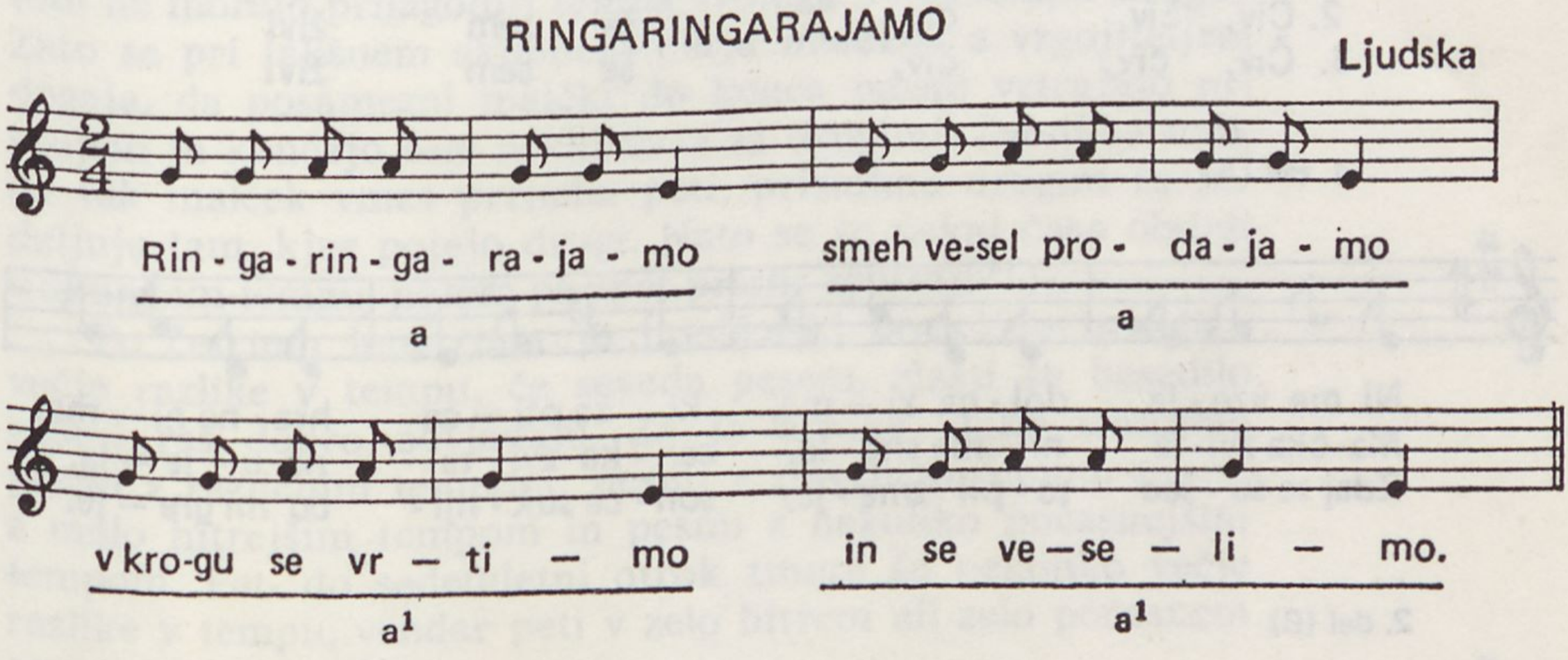
Popolna enodelna mala pesemska oblika vsebuje enojno periodo z dvema stavkoma.

Enodelno obliko ima veliko otroških ljudskih in umetnih otroških pesmi.

2. Dvodelne

Med otroškimi pesmimi so pogoste pesmi *z dvodelno pesemsko obliko.*

Popolna dvodelna mala pesemska oblika vsebuje dvojno periodo, ki jo sestavljata prednja in zadnja perioda, vsaka od njih pa dva stavka.

Velikokrat se pri pesmih z dvodelno obliko v drugem delu spremeni tudi metrum (mera), npr. pri pesmi Ježek in medved M. Voglar je prvi del v tridelni meri, drugi del pa v dvodelni meri. Ritmična motivika pesmi je v drugem delu tudi pogosto drugačna kot v prvem delu, npr. v pesmi Mali zvonček M. Voglar.

Vse dvodelne pesmi niso sestavljene iz dvojne periode, večkrat je v prvem delu namesto enojne periode le en stavek, ki se ponovi; ali pa je prvi del enojna perioda, v drugem delu pa je namesto periode le en stavek, ki se ponovi.

3. Tridelne

Manj kot pesmi z eno- ali dvodelno obliko je *pesmi s tridelno obliko.*

Popolna tridelna mala pesemska oblika je sestavljena iz trojne periode. Največkrat sta obe krajni periodi — prva in tretja — enaki ali zelo podobni (ABA).

Velikokrat tridelne otroške pesmi ne vsebujejo prave tridelne periode, večkrat je A ali B del le stavek ali pa so celo vsi trije deli le stavki. Zato so tridelne pesmi po dolžini lahko zelo različne, ene so daljše, druge krajše. Primer zelo kratke otroške pesmi s tridelno obliko je pesem H. Druzoviča Še sem živ:

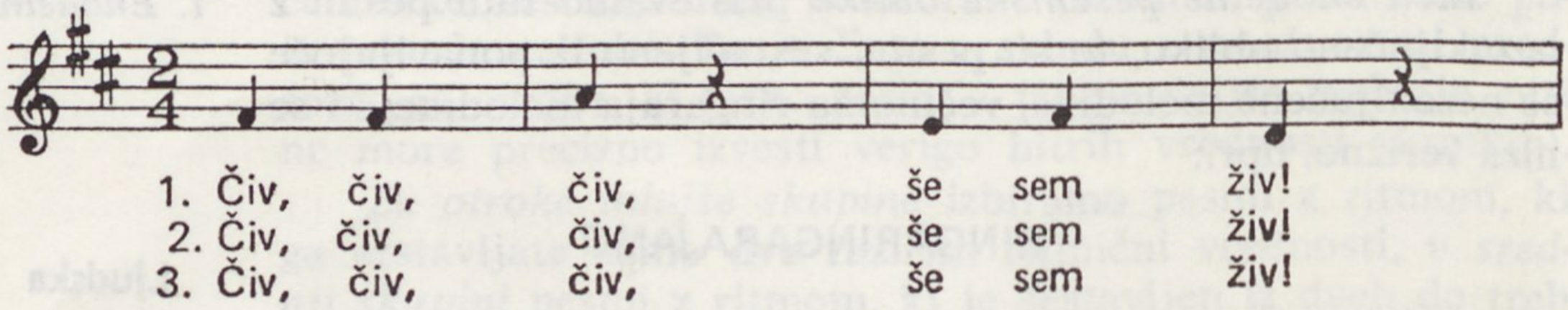

1. del (A)
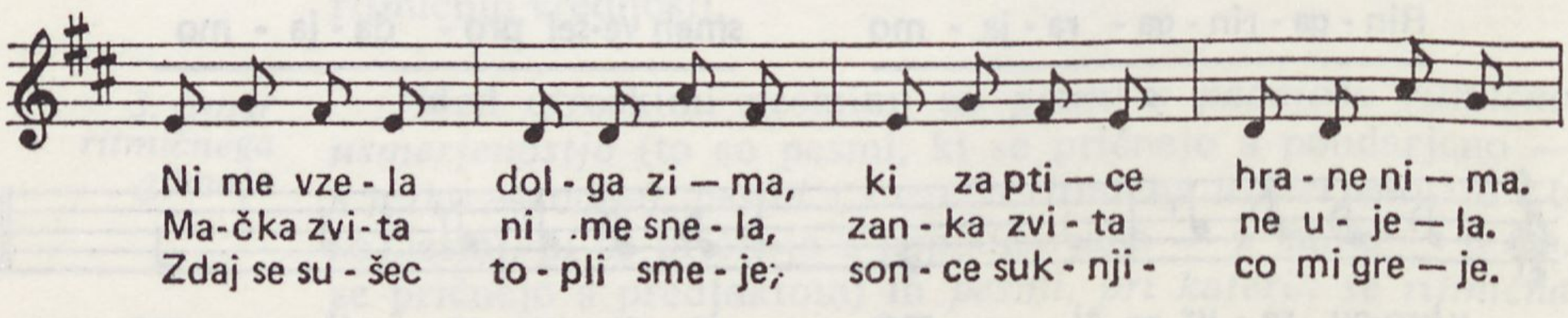
2. del (B)

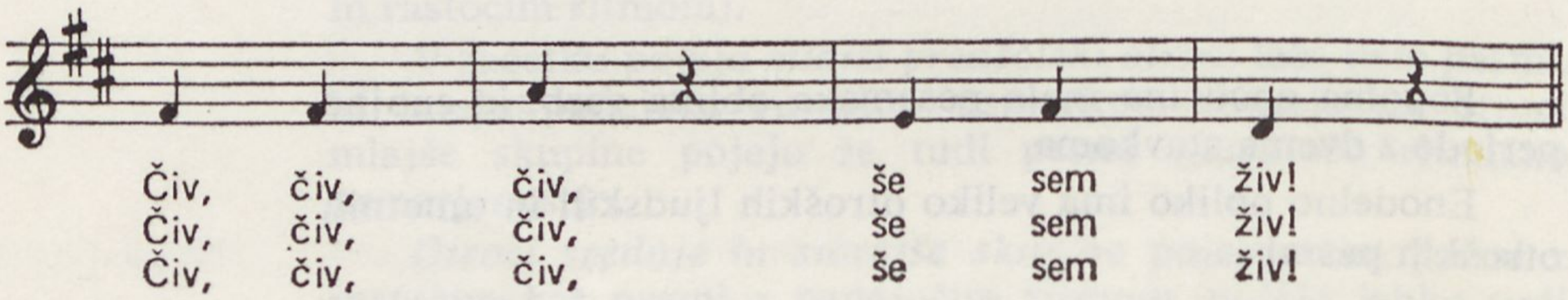

3. del (A)

Pravo trojno periodo vsebuje pesem Uspavanka M. Voglar. Vsako periodo sestavljata dva štiritaktna stavka, zato vsebuje melodija pesmi 24 taktov. Krajna stavka sta v drugačni meri kot srednji. A dela sta v dvodelni meri, B del pa v tridelni. Srednji del se od obeh krajnih delov razlikuje tudi po tempu, saj je bolj živahen — hitrejši — kot A-del. (Glej MSB št. 141.)

Ko izbiramo pesem za otroka, smo pozorni na obliko pesmi, hote izbiramo pesmi z raznolikimi oblikami.

Za otroke mlajše skupine izbiramo zlasti pesmi z enodelno obliko in tudi kakšno kratko dvodelno pesem.

Za otroke srednje skupine izbiramo pesmi z eno- ali dvodelno obliko in krajše tridelne pesmi.

Za otroke starejše skupine izbiramo pesmi z eno-, dvo- in tridelno obliko.

Tempo in dinamika

V zapisih otroških pesmi tempo in dinamika po navadi nista zapisana.

Tempo v otroških pesmih

Predšolski otrok ne more peti niti v zelo hitrem niti v zelo počasnem tempu. S tem seveda ni mišljeno, da zmore predšolski otrok peti vse pesmi zgolj v zmernem tempu. Že tri- do štiriletni otrok zmore peti zmerno hitro, nekoliko hitreje in nekoliko počasneje, če poje skupaj z vzgojiteljem. (Če pojejo hkrati z vzgojiteljem vsi malčki v skupini, potem se pogosto zgodi, da začno posamezni otroci zaostajati, ker niso zmožni med petjem prisluhniti še petju drugih, in zato tudi ne morejo prilagoditi tempa svojega petja tempu drugih. Zato se pri takšnem skupnem petju malčkov z vzgojiteljem dogaja, da posamezni malčki do konca pesmi vztrajajo pri svojem in končajo šele nekaj časa za drugimi. Zgodi se tudi, da tak malček vmes preneha peti, prisluhne drugim in nadaljuje tam, kjer pojejo drugi. Nato se še nekaj časa obdrži v skupnem tempu, potem pa spet prične zaostajati.)

Po četrtem letu zmorejo predšolski otroci že nekoliko večje razlike v tempu, če seveda pesem, zlasti še besedilo pesmi res dobro obvladajo. Za te otroke lahko izbiramo pesmi z različnim tempom: pesmi v zmernem tempu, pesmi z malo hitrejšim tempom in pesmi z nekoliko počasnejšim tempom. Pet- do sedemletni otrok zmore še nekoliko večje razlike v tempu, vendar peti v zelo hitrem ali zelo počasnem tempu le ni sposoben.

Za otroke so privlačne pesmi, v katerih se tempo spreminja, bodisi da gre za spremembe tempa v posameznih kiticah ali v posameznih delih, bodisi da gre za enakomerno pohitevanje ali za enakomerno zadrževanje tempa.

Drobne notranje spremembe v tempu, ki izhajajo iz vsebine, značaja in oblike pesmi, dajejo pesmi njen življenjski utrip in hkrati dokazujejo, da pesmi ne pojemo zgolj mehanično.

Dinamika v otroški pesmi

Dinamika — določena glasnost petja — izhaja iz vsebine, značaja in delno tudi iz oblike pesmi.

Dinamika oživlja pesem, brez nje bi bile pesmi medle in neznačajne. Oblikovanje dinamike je pomembna pa hkrati tudi zahtevna naloga vzgojitelja. Dinamike, ki jo pesem zahteva, naj otroci ne bi samo mehanično povzeli, ampak naj bi z njo izrazili tudi svoje doživljanje pesmi.

Spremembe v dinamiki v otroških pesmih navadno niso zaznamovane, zato jih mora vzgojitelj kar sam začutiti.

Pri kritičnih pesmih lahko posamezne kitice pojemo z različno dinamiko.

Različno dinamiko pogosto uporabljamo tudi v posameznih delih pesmi ali pri pesmih, v katerih se ponavljajo posamezni deli. Tak del zapojemo pri ponovitvi čisto tiho — kot odmev.

Že *otroke mlajše skupine* navajamo na to, da ne pojejo vseh pesmi enako glasno. Pri malčkih neke precizne dinamike še ne moremo doseči. Poskušajmo pa že zapreti uspavanko tiho, da bi punčke ob njej res lahko zaspale, pesem o žogici pa bolj glasno in veselo.

Otroci srednje skupine lahko v ustreznih pesmih spreminjajo dinamiko v posameznih delih pesmi (razlike v dinamiki moramo utemeljiti z vsebino, hkrati pa za to ustvariti ustrezno vzdušje).

Otroci starejše skupine predšolskih otrok zmorejo spremembe v dinamiki izvesti že nekoliko precizneje kot manjši predšolski otroci. Vendar tudi tu še ne gre za stalno precizno določeno dinamiko, ki bi jo otroci zmogli pri slehernem petju enako izvesti. Tudi otrokom starejše skupine dinamične razlike utemeljujemo z vsebino (in izzovemo z ustreznim vzdušjem).

Z 4- do 7-letnimi otroki se o interpretaciji pesmi tudi pogovarjamo. Pred petjem že usvojene pesmi se poskušamo spomniti, kako smo jo prejšnjič peli, in zakaj smo jo tako peli ... zakaj smo na začetku peli drugače ... itd. Pri tem lahko tudi ugotovimo, da je lepše, če pesem tako in tako zapojemo, da je tudi pesmi sami tako bolj všeč.

Več o interpretaciji otroške pesmi glej v Majhna sem bila, sestavek: Nekaj splošnih smernic za oblikovanje interpretacije.

Splošni vidiki izbire pesmi

Pesem najprej ocenimo kot celoto.

— Ugotavljamo, ali pesem ustreza estetskim kriterijem.

— Ugotavljamo, ali pesem ustreza otrokovim interesom in željam, ali izhaja iz otrokovega sveta, ali mu bo všeč.

— Ugotavljamo, ali pesem ustreza otrokovim zmožnostim in ali bo vplivala kot pobuda za nadaljnje razvijanje in izboljševanje njegovih zmožnosti. V ta namen pesem razčlenimo in ločeno ocenjujemo vsak sestavni del — vsak element pesmi posebej (vsebino, besedilo, melodijo, ritem, tempo, obliko in dinamiko).

— Ugotavljamo, ali prinaša pesem nekaj novega ali ne, ali se pesem ali kateri od njenih elementov razlikuje od vseh že prepetih pesmi. — Morda prinaša novo melodično motiviko, ali izhaja iz doslej še nepoznanega melodičnega območja, ali melodika ni durova, temveč molova ali pentatonična, ali pa je nova ritmika bodisi po svoji motiviki ali po metrumu ali po ritmični usmeritvi, morda pa je pesem nova po svoji obliki, ni enodelna, temveč dvo- ali tridelna, tudi tempo in dinamika pesmi lahko učinkujeta kot nekaj novega, raznolikost v primerjavi z že prepetimi pesmimi lahko vnaša tudi vsebina ali značaj pesmi. Zakaj tolikšen poudarek na raznolikosti? Primeri se nam, da otroci premišljeno izbrano in ustrezno posredovano pesem sprejmejo zelo medlo, zdi se, kot da pojejo bolj iz vljudnosti kot iz želje po petju ali iz navdušenja nad novo pesmijo. Kaj je temu krivo? Težko bi našteli vse razloge za takšen neuspeh, lahko pa je med drugimi razlogi za tako medel sprejem tudi razlog v sami pesmi. Rekli smo: Pesem smo premišljeno izbrali, presodili smo jo po vsebini kot po vseh njenih glasbenih elementih in ugotovili, da za otroke tega starostnega obdobja ni prezahtevna, lahko bi sklenili, da je pesem kot nalašč za »majčkenega otročička«. In prav v tem je lahko razlog, da so se otroci pesmi uprli, saj so takih in podobnih pesmi vendar že toliko prepeli. Pritegnila pa bi jih verjetno pesem, ki bi vsebovala nekaj drugega, nekaj novega, nekaj težjega. Takšne pesmi bi se verjetno želeli naučiti, čeprav bi to zahtevalo precej več truda in napora. Seveda tudi druga skrajnost pri izbiranju pesmi ni priporočljiva, preveliko hlastanje po novem bi onemogočilo, da bi se vse to novo uležalo, da bi otroci vse to dodobra usvojili.

— Po vsebini izbiramo pesmi glede na letni čas, z njimi spremljamo družbena dogajanja in dogajanja v našem najožjem okolju.

— Ne izbirajmo pesmi, katerih besedilo otroci poznajo že v drugačni uglasbitvi! Za predšolskega otroka je besedilo in melodija celota.

— Pesem mora biti všeč tudi vzgojitelju, le tako jo bo mogoče dovolj emotivno, dovolj prepričljivo in iskreno posredovati otrokom in otroke zanjo navdušiti. (Kaj pa, če so vzgojitelju všeč popevke in zabavne viže? Če je vzgojitelj, potem že ve, da hodi v vrtec zato, da bi otrokom dajal, ne pa sam sebe zabaval.)

Seznanjanje z novo pesmijo

Pesem se od pesmi razlikuje, vsako moramo posredovati tako, da bo njena narava prišla kar najbolj do veljave.

Z novo pesmijo lahko otroke seznanimo načrtno ali priložnostno.

Pri priložnostnem seznanjanju je vzbujeni interes podlaga za izbiro pesmi, npr.: na sprehodu vidimo veverico, nastalo zanimanje izkoristimo in otrokom zapojemo pesem o veverici.

Drugače je, če smo pesem načrtno izbrali in jo posredujemo pri glasbeni zaposlitvi, tedaj moramo zanjo v otrocih zbuditi interes z ustrezno uvajalno vsebino.

Uvajalne vsebine

Zgodba

— *Uvajanje pesmi z zgodbo.* Z zgodbo uvedemo pesem le takrat, če z njo lahko pripravimo primerno vzdušje za pesem ali če je potrebna ustrezna razlaga pesmi. V zgodbo lahko neprisiljeno vključimo malo zahtevnejše izraze ali besedne zveze iz besedila pesmi.

Nikakor ne sme postati tako uvajanje pesmi pravilo.

Zavedati se moramo, da je zgodba le pomožno sredstvo za vzbuditev interesa. Napačno je, če ji posvetimo preveč pozornosti. Tedaj se nam lahko zgodi, da bodo otroci animirani za zgodbo, namesto za pesem. V središču mora biti pesem, zgodba je le most k njej.

Neprimerno je, če se odločimo za uvajanje pesmi z zgodbo takrat, ko nam sestavljanje le-te ne gre od rok. Takšne, za lase privlečene zgodbe prav nič ne hasnejo pesmi, otrokom pa z njimi kvarimo okus in literaturo.

Razgovor

— *Uvajanje pesmi z razgovorm.* Za to vrsto zbujanja interesa velja: razgovor naj bo čim krajši in čimbolj jedrnat. Ves čas se moramo zavedati, kaj hočemo z razgovorom doseči — animirati otroke za pesem. V razgovoru lahko tudi obujamo spomine na kakšen doživljaj, npr.: »Ali se še spomnite ptičkov, kako so se stiskali na veji vsi prezebli od samega mraza?« pred pesmijo Vrabčkova zimska pesem.

Uganka

— *Uvajanje pesmi z uganko.* Z uganko uvedemo pesem zelo na kratko in jedrnato. Najpogosteje rabimo zato besedne uganke, pogosto pa uporabljamo tudi slušne, opisne, zvočne, gibalne in slikovne uganke.

Ponazorila

— *Uvajanje pesmi z raznimi rekviziti in ponazorili.* Za to uporabljamo lutko, sliko, flanelograf, peskovnik, diapozitiv itd.

Pri otrocih mlajše skupine je lutka zelo priljubljena, zato jo za uvajanje nove pesmi pogosto uporabljamo. Po krajšem uvodu lutka otrokom zapoje pesem.

Razne rekvizite in ponazorila uporabljamo za uvajanje nove pesmi predvsem v mlajši in srednji skupini.

Pesem — *Uvajanje pesmi s petjem že znane pesmi.* Zato izberemo že dobro usvojeno pesem, ki ima podobno vsebino kot pesem, ki jo želimo uvesti.

Igra — *Uvajanje pesmi z glasbenimi dialektičnimi igrami.* Najpogosteje izberemo tako igro, ki ima podobno vsebino kot pesem, ki jo želimo otrokom posredovati, npr.: Pesmico o čričku lahko uvedemo z igro Črički iz lukenj.

Napoved — *Interes za pesem zbudimo s preprosto napovedjo.* Pesem lahko uvedemo tako, da jo napovemo, npr.: Zapela vam bom pesem, ki je ne poznate; ali: . . ., ki je zelo lepa, . . ., ki sem jo danes slišala v radiu, . . ., ki mi jo je zapela moja babica, itd.

Pevska vaja — *Novo pesem ali petje na sploh lahko uvedemo s preprosto tehnično pripravo na petje.* Z otroki se pogovorimo o tem, kaj vse moramo znati, da lahko pojemo.

Znamo pravilno dihati? Znamo dihati tako, da ne dvignemo ramen? Znamo globoko vdihniti in se napolniti z zrakom kot balon? Znamo hitro vdihniti in počasi izdihniti? Znamo tako izdihovati, da pri tem izgovarjamo »f, f, f, f«? Tako vozimo prav poseben vlak, in vozimo ga pravzaprav s trebuhom. Preverimo, če je to res, tako da roko položimo na trebuh! Ali se prepona kaj premika?

Kaj moramo še znati? Pravilno odpirati usta, ko izgovarjamo besedilo . . . Če pravilno odpiramo usta, se brada pomika gor in dol. Preverimo! Šepetaje izgovarjamo: »Moja brada skače, ja, ja, ja, ja, ja.« Iztegnjeno roko držimo malo pod brado! Če se brada pri izgovorjavi samoglasnikov a in o dotakne roke, potem prav izgovarjamo.

Še nekaj rabimo pri petju. Zelo gibčen jeziček. Poskusimo konico jezika hitro premikati ob zgornji ustnici. Najprej poskusimo jeziček premikati ven in noter. — To je težko. Zdaj pa še sem in tja! — To je laže. Kdor zna hitreje?

Na vrsti so še ustnice. Te bodo najbolje telovadile, če bomo prižgali motor. (Ko oponašamo brnenje motorja, se ustnici dotikata in stresata.) Mrmrajmo še kot zadovoljni medvedi (ustnici se čisto rahlo dotikata)! Zdaj se bomo »šli« Tarzane, kličemo se v gozdu. Usta le nekoliko razpremo; kot bi se nam čisto malo zehalo. Desna roka je čisto blizu ustnic, z dlanjo hitro zapiramo in odpiramo usta, pri tem proizvajamo precej nizek ton.

S takimi ali podobnimi pripravljalnimi vajami neposredno uvajamo predvsem razne vesele ali šaljive pesmi, ne pa pesmi, ki naj jih otroci čustveno globlje doživljajo.

Dobro bi bilo imeti vsak dan »pevsko vajo«. Najrimernejši čas zanjo je čas jutranjega razgibavanja. Po razgibavanju sledijo dihalne vaje za umiritev, ki jih delamo leže in stoje, potem pa še raznolike, zanimive pevske vaje, ki vsebujejo tudi glasovne in intonančne vaje. Vse to pa sklenemo s petjem za prijazen začetek dneva.

— *Neposredni interes za novo pesem zbudimo s tem, da otrokom pesem čimbolj lepo zapojemo.*

Kako otrokom novo pesem zapojemo?

1. Otroci morajo pesem slišati kot celoto! Ko otrokom pesem prvič posredujemo, nikakor ne smemo besedila in melodije izvajati ločeno.

2. Otroci morajo pesem doživeti.

Pesem moramo posredovati njeni vsebini primerno: sproščeno in doživeto.

3. Pomembno je, da otrokom pesem brezhibno zapojemo. Pesem moramo zapeti v tisti višin, v kateri jo bodo peli nato otroci.

Doseči želimo, da bodo otroci pozorno in predano sledili našemu petju

Otroke navajamo na to, da naj takrat, ko jim pesem prvič zapojemo, samo pazljivo poslušajo in naj ne pripevajo. Če bo pesem otroke pri prvem poslušanju čustveno dovolj močno vzburila in pritegnila, potem niti ne bodo želeli sami sodelovati niti pripevati, marveč jo bodo želeli le nemoteno poslušati. Da pa jih pesem sploh lahko čustveno pritegne, jo morajo pozorno poslušati. Pozorno poslušanje petja pesmi je pogoj tudi za kasnejše sprejetje pesmi.

Pri posredovanju pesmi skušamo odstraniti vse tisto, kar bi otroke utegnilo motiti in odvračati od pazljivega poslušanja. Zato jim pesem najprej zapojemo brez instrumentalne spremljave, saj bi sam instrument zbudil preveliko pozornost, otroci bi bolj pozorno sledili naši igri na instrument kot pa pazljivo poslušali petje pesmi.

Kaj sledi neposredno za prvim posredovanjem nove pesmi?

Odgovor na to moramo iskati za vsako pesem posebej, pravzaprav celo za vsako situacijo posebej. To, kar naj sledi, kdaj naj sledi in kako naj sledi, dokončno določimo šele pri sami izvedbi, ko že lahko precenimo, kaj bi bilo najustreznejše. Pri tem odločanju nas zamišljeni metodični postopek lahko usmerja, nikakor nas pa ne sme omejevati ali v nekaj siliti.

Če bo pesem otroke čustveno zelo prevzela in bo njihova zavzetost za pesem močna, potem se bomo morda takoj po prvem posredovanju pesmi odločili za nekaj hipov tišine. Tako bomo otrokom dali možnost, da bodo pesem v sebi do kraja doživeli. Pesem lahko otrokom še enkrat zapojemo, ne da bi jih o tem, ali to želijo ali ne, še kaj posebej spraševali.

Lahko pa le sedemo nekoliko bliže k otrokom, tako da smo čisto tesno skupaj in nevsiljeno pripomnimo, da je to lepa pesmica. Lahko tudi počakamo, da otroci prvi sprego-

vorijo in povedo, kaj želijo: ali pesem še enkrat slišati ali se pesem naučiti. Drugače bomo ukrepali pri bolj veselih, šaljivih ali junaških pesmih. Pri teh niso potrebni premori po prvem poslušanju. Naše veselo razpoloženje in navdušenje mora preiti na otroke in v njih izzivati željo po lastnem usvajanju pesmi.

Usvajanje pesmi

Ko otrokom pesem ponovno zapojemo, pričnо otroci kar spontano pripevati. Ker pesmi seveda še ne znajo, se oglašajo — pripevajo — le na najlažjih mestih.

Kdaj celostno in kdaj deljeno usvajanje

Osnovna in začetna pot ustvarjanja naj bo celotno usvajanje!

Pri mlajšem, 3- do 4-letnem predšolskem otroku, kjer je celostno dojemanje še toliko bolj poudarjeno, je celostno usvajanje edina primerna pot in bi kakršnokoli posamično usvajanje bilo nesmiselno, saj si malček peto besedilo hitreje zapomni kot govorjeno.

Pri 5- do 6-letnih otrocih pa ni nujno, da je usvajanje pesmi omejeno zgolj na celostno usvajanje, saj je že zmožen razčlenjevanja in deljenega usvajanja. Z njim lahko zahtevnejši element ali zahtevnejši del pesmi utrjujemo posebej. Vendar mora biti tudi v srednji ali starejši skupini začetno usvajanje vedno celostno. Šele potem, ko po nekajkratnem petju ugotovimo, da dela otrokom del pesmi posebne težave, preusmerimo otroke na utrjevanje tega dela pesmi.

Velikokrat določene težave predvidevamo. V tem primeru otroke nanje že prej pripravimo in takšno težje mesto obravnavamo v obliki igre ali kako drugače.

Če ugotovimo, da otroci določeni del melodije stalno pojejo po svoje, v tem primeru ta del melodije utrjujemo ločeno bodisi z besedilom ali na nevtralni zlog z igro Ptičke imajo pevske vaje.

Otrokom lahko dela težave tudi del besedila, ki ga morajo v pesmi hitreje izgovarjati. Tako besedilo lahko utrjujemo ločeno, v obliki brzice.

Vsakršno deljeno utrjevanje je smiselno le tedaj, kadar le-to pripomore k boljši in hitrejši usvojitvi celote. Otrokom obrazložimo, zakaj ponavljamo samo ta del pesmi. Zato, ker ga ne znamo, pesem pa ni lepa, če jo pojemo napačno.

Usvajanje posameznih delov ali posameznih elementov lahko deluje tudi kot osvežitev — kot nekaj novega in privlačnega — kar popestri celotno ponavljanje pesmi.

Otroci naj doživeto pojejo

Med usvajanjem pesmi ohranjamo vzdušje, ki ga pesem zahteva. Najprej s tem, da pesem pojemo enako prizadeto kot prvič. Agogiko, dinamiko in fraziranje oblikujemo sproti. Zato ni prav, če vzgojitelj pri usvajanju pesmi poje bolj glasno, s pogostejšimi poudarki, bolj počasi — brez pravega značaja, vse to iz vneme, da bi otroke pesem prej naučil. S takšnim ravnanjem dela nepopravljivo škodo. Otroci

si pesem usvoje nepravilno, to ni živa pesem, temveč mrtva lajna. Te škode ne bo moč nikoli več popolnoma popraviti, nepravilno usvojeno pesem zelo težko spet oživimo. Tudi če utrjujemo posamezni del pesmi, mora le-ta ohraniti svojo pravo naravo.

Pri usvajanju pesmi lahko delno odstopamo od prave interpretacije samo pri veselih, živahnih pesmih, ki zahtevajo hiter tempo. Te lahko utrjujemo najprej z bolj počasnim tempom, vendar otroke opozorimo, da je ta tempo prepočasen in da pojemo tako samo zato, ker pesmi še ne znamo dovolj dobro.

Vzdušje ohranjamo tudi s tem, da otroke ponovno spomnimo na to, o čem pojejo. Če ugotovimo, da pri petju ne doživljajo vsebino pesmi, jih ponovno spomnimo na zgodbo, razgovor ali uvajalno napoved.

Ohranjamo interes do petja

Med usvajanjem pesmi ohranjamo interes. Ves proces usvajanja — učenje pesmi — mora prevevati nadušenje in vnema za delo. Otroci morajo biti tega, da bodo pesem kmalu znali sami zapeti, veseli. K delovni vnemi prispeva najprej pesem sama, zlasti pa mi s svojim ravnanjem:

Različne metode

— *Interes ohranjamo s smiselno izbiro in menjavo metod usvajanja pesmi.* Ko otroci pesem delno že znajo peti, lahko pojemo na različne načine. Enkrat poje cela skupina, nato kateri sam, pa manjša skupina otrok, ali pa petje povežemo z ritmičnim gibanjem otrok (ena skupina poje, druga pa se giblje, ali se vsi gibljejo in hkrati pojejo), po potrebi lahko v usvajanju pesmi vključimo tudi usvajanje posameznih delov pesmi ali izvajanje ritma pesmi, izvajanje melodije pesmi, ali pa usvajanje poprestrimo z instrumentalno spremljavo (ki jo izvaja vzgojitelj) itd. (Primerjaj z vsebino v poglavju Metode predšolske glasbene vzgoje!)

Pravi čas in ne predolgo

— *Če hočemo ohraniti interes, potem moramo znati usvajanje primerno razporediti in omejiti.* Otroke preusmerimo na naslednjo dejavnost, še preden začne interes za petje upadati.

Usvajanje pesmi nikakor ne omejimo na en dan ali na eno samo glasbeno zaposlitev. Dokler si otroci pesmi ne usvojijo, naj si ponavljanja sledijo tako pogosto, da otroci ne pozabijo že usvojenega. Vendar moramo za vsako ponavljanje poiskati ugodno priložnost. Pesem se mora uležati, predno jo zares usvojimo. Navadno otroci pesem usvojijo v enem tednu, če je lahka, pa tudi že prej.

Lutka ipd.

— *Med usvajanjem pesmi lahko ohranimo interes z različnimi pomožnimi sredstvi.*

Malčki bodo radi peli z lutko.

Za hitrejšo zapomnitev besedila nam lahko služi flanelograf, različne slike, peskovnik in druga ponazorila. Tako

bomo npr. ponazorila izdelali za pesem Mucina pesem. Pesem ima dve kitici, v vsaki sta opisani po dve mucini značilnosti: »Jaz sem mucka dolgocepka, jaz sem mucka sladkosnedka, jaz sem mačka črnodlačka, jaz sem mačka mehkotačka.« Pravo zaporedje opisov si bodo otroci laže zapomnili, če bo le-to prikazano s podobami.

Pri ustvarjanju pesmi lahko uporabljamo magnetofon ali kasetofon. Snemamo posamezne otroke, ki pojejo, ali vso skupino.

Skrbimo za zdravo petje

Pri usvajanju pesmi skrbimo za zdravo petje. Prostor, v katerem pojemo, naj ne bo niti prevroč niti premrzel! Zrak ne sme biti niti presuh niti prevlažen. Po možnosti prostor pred vsakim petjem prezračimo.

Otroci naj pri petju sedijo sproščeno. Vmes naj večkrat vstanejo — stoje namreč laže in tudi lepše pojejo.

Otroci naj ne pojejo glasno. Nikoli ne smejo pri petju kričati. Kričavo petje, pri katerem se otroci napenjajo, lahko zelo kvarno vpliva na razvoj njihovega glasu.

Otroci naj ne pojejo takoj zatem, ko so od nekod pritekli in so še vsi upehani. Med petjem naj se otroci ne gibljejo preveč, pri intenzivnem gibanju se bodo upehali.

Otroci naj ne pojejo dolgo časa nepretrgoma.

Otroci pojejo samo v njim ustrezni glasovni legi.

Petje že usvojene pesmi

Petje že usvojene pesmi je tisto, čemur pravimo petje.

Že usvojene pesmi pojemo priložnostno in načrtno. Prav je, da ponavljamo pesmi tako pogosto, da jih otroci lahko ohranijo v spominu.

Kdaj imamo pesem za usvojeno? — Ko jo znajo otroci samostojno, tekoče, ritmično in melodično toliko precizno, kolikor otroci pač zmorejo, in vsebini pesmi ustrezno zapeti.

Uporabljamo različne metode petja

Že usvojeno pesem pojemo bodisi vsi skupaj bodisi posamezno, ob melodični spremljavi ali brez nje. Pojemo lahko tudi tako, da so otroci pevski zbor, vzgojitelj pa dirigent. Posamezne pesmi pa lahko interpretiramo tudi tako, da pojeta solist in zbor izmenično. Nekatere otroške pesmi so celo komponirane za takšno izvedbo. Tako lahko interpretiramo tudi druge pesmi, predvsem še tiste, ki so sestavljene iz več različnih delov, ali pesmi, v katerih je besedilo izraženo v dvogovorih, ipd.

Nekatere pesmi lahko otroci spremljajo bodisi z lastnimi instrumenti bodisi z malimi instrumenti. (Podrobneje o tem glej v poglavju Igranje na instrumente!)

Petje in ugibanje

Petje pesmi pestrimo z glasbenimi ugankami. Pesem lahko otroci prepoznajo zgolj po melodiji ali zgolj po ritmu.

Po melodiji prepoznavajo pesem že tri- do štiriletni otroci, če jim melodijo interpretira vzgojitelj. Otroci srednje in starejše skupine pa lahko po melodiji prepoznajo pesem tudi, če jo izvaja kateri izmed otrok. (Vsi otroci seveda ne zmorejo melodije interpretirati tako precizno.) V ta namen predhodno pojemo nekatere pesmi na ustrezni nevtralni zlog.

Po ritmu lahko otroci pesem prepoznajo v srednji, predvsem pa v starejši skupini. Seveda morajo otroci izvajati ritem pesmi že kdaj prej pred tem. Najprej tako, da pesem pojemo šepetaje, ritem pesmi pa izvajamo na glas (ploskamo, udarjamo ali izvajamo z instrumenti), nato pa pesem pojemo le še v sebi, slišno pa izvajamo le ritem pesmi. Ritem lahko ločimo pri vseh veselih, koračniških, rajalnih, nagajivih in smešnih pesmih, ni pa primerno odvajati ritma pri tistih pesmih, kjer je melodija tesno povezana z besedilom, pri pesmih z zelo bogato agogiko in pri bolj liričnih, čustvenih pesmih. Pri zastavljanju tovrstnih ugank (ko skušajo otroci pesem prepoznati po njenem ritmu) moramo otrokom omejiti izbor, otroci ugibajo ali gre za to ali ono pesem.

Petje pesmi povezujemo z različnimi dejavnostmi.

Priložnostno petje

Za petje imamo mnogo priložnosti *pri individualnih zaposlitvah,* otroci naj svoje igre pestrijo in bogatijo s pesmijo. V tem času otroci radi segajo po slikanicah, takšno ogledovanje slikanic lahko čisto spontano povežemo s petjem, zlasti še v mlajši skupini. Če otroci gledajo živalsko slikanico, zapojejo o vsaki živali ustrezno pesem.

Malčki radi opazujejo vzgojitelja, ko gnete iz gline ali plastelina, pri tem ugibajo, kaj bo nastalo. In ko na primer ugotovijo, da je nastala račka, ji zapojejo.

V srednji in starejši skupini imamo podobno priložnost ob likovnem ustvarjanju, npr.: otrok je narisal ali naslikal vlak, vzgojitelj pokaže sliko še drugim in pri tem prične peti pesem o vlaku. Otroci ji bodo prav gotovo pritegnili. Nato bodo verjetno hoteli še drugi narisati ali naslikati kaj takega, o čemer bi se dalo kaj zapeti.

Zelo pogosto se otroci igrajo s punčkami, jih hranijo, oblačijo, vodijo na prehod ... Punčke morajo tudi spati, da bodo laže zaspale, jim zapojemo uspavanko.

Iz stolov in miz je kaj hitro narejen vlak, avtobus ali trolejbus, v njem je prav kmalu vse polno potnikov. Potovanje bo prijetnejše, če si med vožnjo kaj zapojemo.

Pojemo lahko tudi v vmesnem času, npr.: ko čakamo na kosilo ali malico, pri opodanskem počitku, preden otroci zaspijo, preden odidejo domov itd.

Pojemo tudi na sprehodu.

V gozdu ali na travniku se nam kar samo od sebe poje. Pojemo o tem, kar srečamo, kar vidimo ali slišimo. Pojemo zato, ker nam je lepo, ali zato, ker smo veseli sonca.

Pojemo tudi pri različnih usmerjenih zaposlitvah.

Pripovedovanje in obnavljanje pravljic ali zgodb lahko pogosto obogatimo s petjem pesmi, bodisi da poje vzgojitelj ali otrok in nekatere vadbene ure.

S petjem se tesno povezujejo gibalno ritmične zaposlitve.

Tudi dramatizacije pravljic in zgodb so dosti bolj živahne in pestre, če jih prepleta pesem. V dramatizacijo lahko vključimo pesmi, ki jih pojejo otroci — otroci, ki v pravljici nastopajo, ali pa pesmi, ki jih pojejo gledalci.

S petjem lahko povežemo tudi mnoge razgovore in opazovanja. Kadar otrokom prinesemo v vrtec kakšno žival, je to zanje praznik. Ob tem, ko muco, zajca ali piščanca nežno gladijo, naj še zapojejo. Lahko se dolčeno pesem naučimo v ta namen.

Včasih lahko pojemo tudi med likovno zaposlitvijo.

Skratka: *Pesem naj preveva otrokov dan!*

Pred vsakim petjem pesem intoniramo

Skrbeti za pravilno intonacijo je ena izmed najpomembnejših nalog vzgojitelja pri petju pesmi.

Vemo, kako škodljivo je, če otroci pojejo v legah, ki so zanje prenizke.

Petje brez predhodne intonacije je napaka, na katero kaj pogosto naletimo. Včasih celo vzgojitelj pesem namenoma intonira nekoliko niže, ker to bolj ustreza njegovi glasovni legi, pri tem pa se ne zaveda, kakšno škodo s tem povzroča.

Pred vsakim petjem moramo pesem intonirati. Zato mora imeti vsak vzgojitelj v svoji igralnici uglašen melodični instrument. (Za to lahko rabimo blokflavto, instrumente s ploščicami, orglice, melodiko itd.)

Otroci bodo laže začeli peti v pravi višini, če jim je vzgojitelj tudi zapel začetni ton.

Otrokom starejše skupine in morda tudi otrokom srednje skupine obrazložimo, zakaj ne pričnemo peti kar tako, temveč vedno prej ugotavljamo, kako visoko bomo začeli.

Otroke starejše skupine celo že navajamo, da skušajo sami po posluhu zadeti začetek v pravi višini. Takšno iskanje — intoniranje po posluhu — lahko čisto namerno organiziramo, otroci lahko v tem med seboj tekmujejo. Posamezni otrok dobi nalogo, naj skuša v pravi višini začeti določeno pesem. Z melodičnim instrumentom preverjamo, komu je to uspelo. Zanimivo je spremljati otrokovo napredovanje na tem področju.

Če pred vsakim petjem zares dosledno intoniramo začetek, se otroci na to tako navadijo, da nas sami opozarjajo, če na to slučajno pozabimo.

Peti začnemo brez »tri-štiri«

Otroke navajamo na to, da vsi obenem začno peti; vendar se pri tem izogibamo otrokom povsem nerazumljivemu štetju dob pred samim začetkom.

Znak za začetek jim nakažemo z vzmahom roke in z gibom glave, pa seveda s tem, da sami začnemo peti.

Instrumentalna spremljava otroške pesmi

Če otrokovo petje spremljamo z ustreznim instrumentom, je to lahko prijetna popestritev, poživitev in obogatitev. Otrokom je všeč, da jih vzgojitelj spremlja. Instrumentalna spremljava je lahko koristna melodična opora petju.

Petje spremljamo zlasti takrat, ko otroci pesem že pojejo, včasih pa tudi med usvajanjem.

Spremljamo vso skupino otrok, ki poje, ali posameznega pevca ali manjšo skupino pevcev. Malčke spremljamo predvsem takrat, ko jim pri petju še kdo pomaga, npr. nekaj dobrih pevcev iz starejše skupine ali varuh.

Izbira instrumenta

Za spremljavo nam lahko služi samo uglašen melodični instrument.

Prav gotovo sta med vsemi instrumenti na prvem mestu *klavir* in *kitara.*

Lahko priučljivi so različni *instrumenti s ploščicami: ksilofon, metafon in zvončki.* Njihova zvočna barva se lepo prilega otroškim glasovom.

Med lahko priučljive instrumente lahko uvrstimo tudi *blokflavto.* Ta instrument je lahko prenosljiv, zato je nepogrešljiv na sprehodih, v otroških kolonijah in sploh pri vsakodnevnem petju. Igra nanjo otroke pomirja.

Lepo se prilegajo otroškim glasovom strunska glasbila: *citre, otroške citre.* Otroške citre, ki so zelo tihe, ustrezajo bolj kot za spremljavo cele skupine, ki poje, spremljavi posameznega pevca.

Harmonika je precej glasen instrument. Ima prodoren in nekoliko hreščav zvok. Bolj kot za notranje prostore ustreza za spremljavo petja na prostem. Zaradi svoje zvočne barve ustreza le za spremljavo veselih, poskočnih in koračniških pesmi. Nevešče in preglasno igranje na harmoniko v majhnih prostorih lahko otroke razburja, hkrati pa jih navaja k preglasnemu petju.

Podoben zvok kot harmonika imajo *orglice,* le da zvenijo dosti bolj tiho. Ker vsak posamezni instrument igra le v enem samem duru, je priporočljivo kupiti D-dur orglice, saj je večina otroških pesmi pisana prav v tem duru.

Tudi *melodika* je po zvoku nekoliko podobna harmoniki, vendar bolj pojoča, ker jo napajamo z lastno sapo.

Električni harmoniji so zelo različne kvalitete, zato moramo biti pri uporabi previdni.

Na izbiro posameznega instrumenta vplivata vsebina in značaj pesmi.

Kratko zveneči zvoki *ksilofona,* ki so lahko ostri, prodorni in šklepetajoči, če uporabljamo lesena tolkalca; ali malo mehkejši, malo bolj polni in manj prodorni pri uporabi klobučevinastih tolkalc, ustrezajo predvsem pesmim, ki pripovedujejo o nečem bolj poskočnem, hitro se gibljivem ali kopitljajočem. S ksilofonom spremljamo pesmi o konjičih, zajcih, vevericah, osličih, ježih, kobilicah, škratih, pajacih, o žogah itd.

Metalofon ustreza počasnim in spevnim melodijam. S svojim žametnim, polnim in dolgo zvenečim zvenom ustreza uspavankam, zelo spevnim pesmim, pesmim o muckah, lisicah, pesmim o zvonovih in podobnem.

Malo svetlejši in ostrejši zveni *sopranskih in altovskih zvončkov* ustrezajo pesmi o malih živalih: o pikapolonici, o metulju, o čebelici in o drugih; pa pesmim o zvončkih, vijolicah, o drobnih snežinkah, o dežju, o urah, o soncu itd.

Blokflavta se prilega pesmim o kukavicah, sinicah, kosih, prepelicah, pesmim o gozdu, o pomladi, o potoku ali vetru ipd.

Zelo nežni *zvok otroških citer* bi se prilegal pesmi o pajku, čričku, mravljah ipd.

S klavirjem lahko spremljamo vse pesmi, saj zmore drobno in visoko žgoleti v pesmih o ptičih in metuljih, ali nizko brundati v spremljavi pesmi o medvedu, zmore biti živahen kot potoček, pa nežen, mehak in speven v uspavankah in kratko odrezav v spremljavah k pesmim o škratih. Tudi s *kitaro* lahko spremljamo večino pesmi.

Če imamo v ustanovi tudi harmoniko, jo bomo izbrali za spremljavo k veselim pustnim pesmim, pa za koračnice in vesele poskočnice, zlasti še takrat, kadar bomo te pesmi peli zunaj.

Seveda pa s tem ni mišljeno, da nas vsebina in karakter pesmi omejujeta pri izbiri instrumentov, npr.: s ksilofonom je moč spremljati tudi pesmi s spevno melodiko ali z zvončki poskočne pesmi, z melodiko celo uspavanko ipd.

Na izbiro posameznega instrumenta lahko vpliva število pevcev.

Drugačna bo izbira instrumenta, če želimo spremljati posameznega otroka, manjšo skupino pevcev, ali vse otroke oddelka.

Kako preprečujemo, da bi otroci peli zanje neprimerne pesmi

Če bomo otroka, ki poje popevko ali narodno-zabavno vižo, odobravajoče poslušali, ker pač celo popevka iz otroškega grla prijetno zveni, potem tega ne bomo nikoli zavrli. Najprimerneje je, da pevca čimbolj neopazno preusmerimo h kakšni drugi ustreznejši pesmi ali sploh h kakšni drugi privlačni dejavnosti.

Če se otroci starejše skupine želijo namerno uveljaviti s popevanjem popevk, potem jim obrazložimo, da za otroka ni vse tisto, kar je za odrasle. Kot ne more otrok za vrtec obuti očetovih ali maminih čevljev, tako tudi ne more peti istih pesmi kot odrasli.

Mislim, da mi tega ni treba poudarjati, da v ustanovi popevk nikoli ne poslušamo.

Posredno lahko izpodrivamo popevko na dva načina: Prvič otrokom posredujemo čimveč privlačnih pesmi — ne enoličnih, ampak ritmično razgibanih, s privlačnimi besedili. Če namreč otrok pozna in zna dovolj takih pesmi, ga popevke kljub ritmični privlačnosti ne bodo pritegnile.

Druga posredna pot prepričevanja vodi preko osveščanja staršev. Staršem obrazložimo, kaj na otrokov glasbeni razvoj ugodno in kaj neugodno vpliva. Iz lastnih izkušenj vem, da so starši za pošteno in utemeljeno svetovanje ne samo dovzetni, ampak celo hvaležni.

S tem ni rečeno, da starši ali vzgojitelji ne bi smeli gojiti simpatij do te zvrsti glasbe ali da bi morali preprečiti otroku sleherni stik z glasbo.

Pri osveščanju staršev si lahko pomagamo tudi s sestavkom: Je res, da otrok lahko posluša Mozarta, v priročniku Rad imam glasbo; in s priročnikom: kako približamo otrokom glasbo.

Kaj želimo doseči pri petju

Radi bi ohranili naravno ravnovesje med ustvarjalnim in poustvarjalnim petjem; da se to v otroku prisotno ravnovesje ne bi zaradi nas prevesilo k poustvarjalnemu petju. Da bi otrokom dali vsaj vse pogoje za ustvarjalno petje in da bi začutili, koliko veselja naredijo vzgojitelju s tem, če mu sami od sebe zapojejo izmišljarijo.

Pri poustvarjalnem petju si predvsem želimo, da bi otroci doživeto peli, da ne bi nikoli kričali ali lajnali, ampak peli s srcem, peli takrat, ko je v njih želja po petju in bližina do stvari, ki jo pesem opeva.

Radi bi, da bi intoniranje pred vsakim petjem poštala vkoreninjena navada.

Tudi to, da v vrtcu ne pojemo zabavnih viž in popevk, naj bi postala sama po sebi delujoča navada, o kateri spregovorimo tudi s starši, katerim razložimo njen globlji pomen.

Radi bi, da bi petje pritegnilo vse otroke; da tistim s slabše razvitim melodičnim posluhom ne bi nihče jemal veselja do petja s tem, da bi jih osveščal o njihovem primanjkljaju, kajti njim je petje še bolj potrebno kot drugim.

Želimo si, da bi otroci zares peli, da ne bi kar naprej samo usvajali in usvajali cele grmade pesmi s preveč besedami, pri tem pa sploh ne bi prišli do petja, ker ne bi utegnili nobene pesmi do kraja usvojiti in utrditi. Otroka veseli pravo petje, tako, ki je brez spominskih lukenj.

Radi bi iz otrok naredili zanesene pevce, ki jim niso odveč uvajalne dihalne, glasovne in intonacijske vaje, saj si želijo, da bi čim lepše peli, da bi vsi obenem začeli, da ne bi sekali besed in glasbene misli ... da bi peli kot eden.

Poslušanje glasbe

Kakšno glasbo posluša predšolski otrok:
— vokalno
— instrumentalno.

Izbira vokalne glasbe

Izbira

Poslušanje vokalne glasbe je za otroke navadno prvi stik z glasbo.

Za poslušanje vokalne glasbe izbiramo dve vrsti pesmi:

1. Pesmi, ki jih otroci že poznajo in jih sami pojejo. Otroci radi poslušajo tisto, kar jim je znano. Tako kot radi v nedogled poslušajo poznane pravljice in zgodbe, tako tudi radi prisluhnejo vzgojitelju, če jim zapoje pesem, ki jo znajo sicer tudi sami peti. Včasih je lepše poslušati kot peti.

2. Pesmi, ki so otrokom neznane. Segamo po tistih pesmih, ki so za otroke pevsko prezahtevne — to so pesmi, ki imajo prevelik melodični razpon ali prezahtevno melodiko (razpeti, široki intervali, kromatika, modulacija) ali pa so predloge in imajo prekomplicirano formo — po vsebini in po besedilu pa ustrezajo otrokovim zmogljivostim. Med ljudskimi in umetnimi otroškimi pesmimi najdemo veliko takih.

Poleg pesmi, ki so za otroke pevsko prezahtevne, izbiramo neznane pesmi za poslušanje tudi med tistimi, ki bi jih otroci sicer zmogli peti, pa jih za to leto nismo načrtovali.

— Določeno pesem za poslušanje lahko izberemo zaradi njene umetniške vrednosti;

— ali zato, ker zbuja v otroku močna čustvena doživetja;

— ali pa pesem izberemo zato, ker iz izkušenj vemo, da bo otrokom všeč;

— velikokrat izberemo določeno pesem zato, ker nam nudi priložnost povezovanja s kakšno drugo dejavnostjo;

— ali zato, ker z njo uresničujemo določeni smoter.

Za priložnostno poslušanje izbiramo pesmi, ki ustrezajo določeni priliki.

3. Izmišljarije. Otrokom pojemo pesmi, ki si jih sproti izmišljamo.

V oddelkih 2—3 in 3—4-letnih otrok lahko večino tistega, kar želimo otrokom povedati, povemo pojoče.

Izbira instrumentalne glasbe

V živi izvedbi posredujemo otroku dve vrsti instrumentalne glasbe:

1. instrumentalne izvedbe otroških pesmi,
2. instrumentalne skladbe.

1. *Instrumentalne izvedbe otroških pesmi*

Prehod od poslušanja petja k poslušanju instrumentalne glasbe so instrumentalne izvedbe otroških pesmi. Izvajamo predvsem melodije otrokom poznanih pesmi. V dolčenih primerih lahko igramo tudi melodije neznanih pesmi, npr.: za pustni maškeradni ples igramo melodije veselih ljudskih pesmi, za uspavanje zaigramo lahko melodije neznanih uspavank ipd.

Melodije pesmi lahko izvajamo na več različnih načinov:

Enoglasna izvedba

Z melodičnim instrumentom izvajamo nespremenjeno melodijo pesmi.

Kljub temu da otroci instrumentalne izvedbe pesmi samo poslušajo, je prav, da ohranimo isti tonovski način, v katerem sicer pesem pojemo.

Otrokom lahko izvajamo melodije znanih pesmi tudi tako, da jih namenoma malo spremenimo — okrasimo. Delno lahko spremenimo ritem in melodijo, vendar le do take mere, da ostane melodija še spoznavna.

Npr. z blokflavto lahko zaigramo melodijo pesmi Pleši, pleši črni kos takole preoblikovano — okrašeno s trilčki (tr) in predložki:

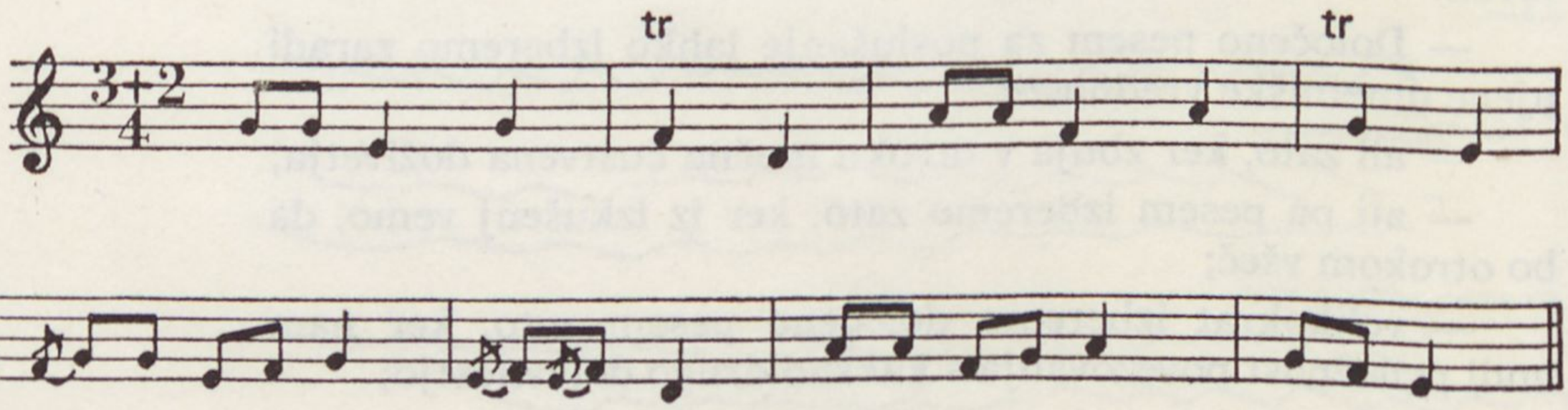

Večglasna izvedba

Kadar otrokom izvajamo instrumentalne skladbe in melodije znanih pesmi na klavirju ali na instrumentih s ploščicami, potem navadno ne izvajamo melodije samo enoglasno, temveč v obliki dvo- ali večglasne skladbe.

Pri tem moramo paziti, da drugi glas ne prekrije melodije pesmi.

2. *Instrumentalne skladbe*

Kakšne instrumentalne skladbice ustrezajo predšolskemu otroku?

Pri izbiri instrumentalnih skladb za predšolskega otroka smo precej omejeni, saj vemo, da predšolski otrok ne more biti dolgo osredotočeno pozoren; to pa zahteva vsako pravo poslušanje glasbe. Zato moramo biti pri izbiri skladb najprej pozorni na dolžino skladbe. *Skladba ne sme biti dolga!* To zahtevo je težko natančno opredeliti in določno izraziti z ustrezno mersko enoto.

Dolžina instrumentalne skladbe

Najprimerneje je dolžino izraziti s časovnimi merami.

— Skladbe za otroke mlajše skupine naj ne trajajo dalj kot 30, največ 40 sekund.

— Skladbe za otroke srednje skupine trajajo 30—40 sekund, do ene minute.

Skladbe za otroke starejše skupine trajajo 35, 45 sekund pa tudi minuto in pol do dveh minut.

Kot vidimo, so te navedbe o trajanju in dolžini izražene v zelo širokih mejah. Bolj natančno se dolžine skladb ne da določiti, ker niso za poslušalca vse enako zahtevne, otrok nekaterim skladbam laže sledi kot drugim. To je odvisno od njihove vsebine, kompozicijske tehnike, od njihove oblike in tudi od tega, čemu so namenjene: samo poslušanju ali morda poslušanju in hkratnemu gibanju.

Pomembna sta ritem in melodija

Poleg tega, da skladbe ustrezajo otroku po svoji dolžini, morajo biti tudi ustrezno oblikovane. Otroku namenjene *skladbe naj imajo poudarjeno melodiko ali poudarjeno ritmiko.*

Izmed elementov, ki skupno sestavljajo glasbeni lik — skladbo, otrok najprej dojame ritem ter melodijo, zato je na to tudi najbolj pozoren, teže sledi harmoniji in harmonskemu razpletanju. Otrok tudi ni sposben slediti večjim samostojnim melodijam in njih prepletanju.

Skladbe naj imajo izrazit značaj, kar bo otroku pomagalo pri zapomnitvi.

Absolutna in programska glasba

Glasbeno delo ima svojo lastno glasbeno vsebino, to izraža z obliko in s svojimi specifičnimi izraznimi sredstvi — absolutna glasba ali pa izraža še konkretno izvenglasbeno vsebino, to so programske skladbe. Izvenglasbena vsebina je lahko omejena zgolj na izražanje osnovnega razpoloženja, nakazanega v naslovu, imamo pa tudi programske skladbe, kjer glasbeni tok natančno sledi nakazanemu programu.

Med skladbicami za predšolskega otroka najdemo veliko drobnih programskih skladbic. Med njimi so takšne, ki imajo v naslovu nakazano le osnovno razpoloženje, in take, pri katerih pride izvenglasbena vsebina bolj konkretno do izraza.

Predšolskim otrokom izvajamo absolutna in programska glasbena dela.

Največ ustreznih skladbic najdemo v tehle zbirkah:

— *Kresnice in metulji,* zbirka lahkih klavirskih skladb avtorjev raznih narodnosti, zbrala in uredila M. Nograšek, DZS 1978.

— *Otroške skladbice za klavir,* M. Bonsack-Kalan. To so sorazmerno lahke skladbice, pa vendar domiselne in žive. Pozna se jim, da jih je napisala pedagoginja, ki dobro pozna otroka — njegov svet, in ve, kaj mu ustreza.

— *Trinajst otroških,* E. Ulaga. Ustrezajo predvsem krajše skladbice v začetnem delu zbirke.

— *Škratje stopicajo,* K. Jeraj. Skladbe so primernejše za spremljavo h gibanju kot pa poslušanje.

— *Prvi koraki* (zvezek 1 a). To je zbirka nezahtevnih otroških skladb različnih avtorjev.

— *Pogumno naprej,* 1. zvezek. V primerjavi z zbirko Prvi koraki so skladbe malo zahtevnejše. Med skladbami je kar precej takšnih, ki ustrezajo poslušalcu, predšolskemu otroku.

— *Male skladbe mojstrov 17. do 19. stoletja.* Tudi v tej zbirki je nekaj skladb, ki jih lahko izvajamo predšolskemu otroku.

— *Slovenske klavirske skladbe za mladino,* I. album A.

— *Mini Maxi,* J. Štuhec.

— *Vesele note,* Tomšič.

— *Začetne klavirske šole,* Kršič, Dekleva, Ruska klavirska šola . . .

— *Skladbe za male in velike instrumente,* M. Voglar.

Otrokom izvajamo tudi skladbe, ki jih sami ustvarimo. Ustvarimo lahko skladbe za blokflauto, za zvončke, za ksilofon ali za klavir, kitaro ipd.; ustvarimo pa lahko tudi skladbe za različne male instrumente, npr. skladbo za tri različno uglašene žeblje ali cevi, skladbo za večstrunsko brenkalo, skladbo za paličice, za velik glavnik ipd.

Instrumentalna glasba na ploščah in na kasetah

S plošč, magnetofonskega traku ali kasete otroku predvajamo glasbo v različnih sestavih:

solistično,
komorno,
orkestralno.

Izbiramo:

glasbena dela, namenjena otrokom,
glasbena dela različnih glasbenih stilnih razdobij, namenjena odraslemu poslušalcu.

Glasbena dela, namenjena otrokom

Plošč z instrumentalnimi glabenimi deli, namenjenimi otrokom, ni prav veliko; in ker izbiramo med ploščami domače in tuje produkcije, je stanje tudi zelo spremenljivo. Zato bi bilo prav, da se vzgojitelj sam večkrat nameni v prodajalne plošč, tako bo še najbolj gotovo odkril kakšno dobro in otrokom ustrezno ploščo ter z njo obogatil diskoteko v VVO, ki morda že vsebuje tele plošče:

Klavirske skladbe za mladino

Na tej plošči je 12 mladinskih skladb za klavir dveh slovenskih skladateljev: M. Lipovška in P. Šivica.

Pleši pajacek, pleši (M. Voglar)

Na plošči sta poleg otroških pesmi tudi dve instrumentalni suiti, od katerih obsega vsaka po 8 kratkih instrumentalnih skladb v izvedbah različnih manjših instrumentalnih sestavov.

Čudežna pesmica (slikanica s plošče)

Na plošči je 12 skladbic, v katerih kot solistični instrumenti nastopajo violina, klarinet, harfa, flavta, klavir, kontrabas, rog, bobni in trobenta.

Peter in volk (glasbena pravljica S. Prokofjeva)

Plošče s klavirskimi skladbami za otroke; na njih se najpogosteje pojavljajo tale dela:

B. Bartok: Klavirske skladbe za otroke;
C. Debussy: Otroški kotiček;
R. Schumann: Otroški prizori, Album za mladino.

Plošče z instrumentalnimi skladbami za otroke skladatelja C. Orffa: Plesna suita, Pomladni plesi, Živalski plesi in druge skladbe.

Glasbena dela, namenjena odraslim poslušalcem

Med dobrimi glasbenimi deli je veliko takih, ki jih lahko bodisi v celoti, po posameznih stavkih ali v obliki zaokroženih odlomkov predvajamo predšolskemu otroku, npr.:

O. Messiaen: Eksotične ptice;

B. Bartok: Plesna suita, Glasba za godala, tolkala in čelesto;

P. Hindemith: Simfonične metamorfoze na temo C. M. von Webra;

B. Britten: Preprosta simfonija;

I. Stravinski: Petruška, Žar ptica;

O. Respighi: Ptice (suita);

M. Musorgski: Slike z razstave;

E. Grieg: Per Gynt;

C. Saint Saëns: Živalski karneval;

G. Bizet: Otroške igre (suita), Suita k Arležanki;

P. I. Čajkovski: Hrestač (baletna suita);

A. Dvořak: 8. simfonija in 9.;

B. Smetana: Vltava;

R. Schumann: Otroški prizori;

L. van Beethoven: Pastoralna simfonija;

W. A. Mozart: Baletna glasba k pantomimi Les petits Riens, Mala nočna glasba, Nemški plesi, Variacije na otroško pesem »AU VOUS DIRAI-JE MAMAN«;

J. Haydn: Otroška simfonija;

J. S. Bach: Orkestralne suite (3), predvsem v h-molu, Brandenburški koncerti (6);

D. in A. Scarlatti: Skladbe za čembalo (sonate);

F. Couperin: Skladbe za clavecin;

A. Vivaldi: Koncerti za piccolo in orkester, Koncert za mandolino in orkester, Letni časi.

Plošče z instrumentalno glasbo potujočih muzikantov srednjega veka, npr.: Music of the Minstrels.

Plošče z originalno glasbo črnskih in indijanskih plemen.

Klasična indijska glasba, plošča China, plošča: Glasba z otoka Bali idr.

Plošča: Plesna glasba od Bacha do bartoka.

Plošča: Mali koncert na čembalu (izvaja M. Horak).

Zavedamo se, da je najbolje, če skladbo poslušamo v celoti, se pravi v takšni obliki, v kateri si jo je skladatelj zamislil.

Pogosto pa so skladbe v celoti za predšolskega otroka predolge in smo jih zato prisiljeni skrajšati.

Preden se tega lotimo, se moramo dodobra seznaniti z oblikovnimi značilnostmi glasbenega dela, ki ga želimo skrajšati, da bomo izbrali tisti način krajšanja, ki bo izbranemu primeru najbolj ustrezal, s katerim ga bomo najmanj prizadeli.

Pri cikličnih skladbah, še predvsem pri večstavčnih suitah (pri divertimentnih, pri krajših simfonijah in koncertih) lahko delo skrajšamo tako, da poslušamo en sam stavek.

Nekatera predklasična dela, npr. skladbe za čembalo D. in A. Scarlattija, F. Couperina, J. P. Rameauja idr. lahko skrajšamo tako, da pri presnemavanju na magnetofonski trak opustimo nekatera ponavljanja, ki so v teh skladbah zelo pogosta.

Pri daljših skladbah se odločimo za predvajanje odlomkov. Ta poseg je najbolj zahteven in tudi najbolj odgovoren. Pri oblikovanju naj ne odloča čas, ampak predvsem glasbena oblika. Vsak odlomek mora delovati kot zaključena glasbena celota.

Na nekaterih kasetah za poslušanje glasbe so glasbena dela že ustrezno skrajšana.

Kasete za poslušanje glasbe

Rad imam glasbo, 6 kaset z instrumentalno glasbo in s 4 glasbenimi pravljicami. Izbrala in oblikovala M. Voglar;

Lepo je pomlad na svet, M. Voglar; Bibe v avtošoli, M. Voglar;

Cicibanove urice, več kaset;

Se glasba lahko smeji, M. Voglar.

Priprava otrok na poslušanje

Priprava prostora

Prostor uredimo tako, da bo otrokom olajšano poslušanje in bo s tem, ko je drugače urejen, tudi zbujal zanimanje za poslušanje. Prostor nekoliko zatemnimo, saj je v mraku laže zbrano poslušati kot v svetlem, sončnem prostoru. V mraku tudi laže mižimo, glasbo pa najbolje slišimo, če poslušamo miže.

Stole razporedimo tako, da bodo otroci lahko čimbolj sproščeno poslušali. Stole nekoliko razmaknemo, da otroci pri poslušanju ne bodo motili drug drugega. Če poslušamo v obliki ustvarjalne igre Koncert, potem bomo prostor uredili kot koncertno dvorano: stole lahko razpostavimo v krogu z odrom v sredini ali pa jih razporedimo v več vrst z vmesnim prehodom in odrom spredaj. Še boj imenitno bo, če stole oblazinimo s krpicami iz lutkovnega kotička ali z blazinami z ležalnikov. Otroke skušamo med poslušanjem izolirati od raznih zunanjih zvokov, zato zapremo okna in opozorimo vzgojitelje drugih odelkov, naj nas ne motijo. Če imamo v ustanovi poseben prostor za glasbene, ritmično gibalne in podobne zaposlitve, potem prostor za poslušanje pripravimo že vnaprej, sicer pa ga pripravimo pred poslušanjem skupaj z otroki. Pred poslušanjem prostor dobro prezračimo, v prostoru ne sme biti preveč toplo.

Pri preoblikovanju prostora ne smemo pretiravati, ker bi otroka preveč novega lahko motilo. Npr.: če vzgojitelj v želji, da bi ustvaril za poslušanje glasbe čimbolj intimno vzdušje, zatemni prostor, na klavir pa postavi dve sveči, bi vse to lahko otroke tako očaralo, da bi med igranjem opazovali plapolanje sveč, namesto da bi zbrano poslušali. Ko vzgojitelj išče možnosti za novo, privlačnejšo ureditev prostora, naj vnaprej premisli, kako bodo nameravane spremembe delovale na otroke.

Uvajalne vsebine

Vzdušje za poslušanje glasbe lahko ustvarimo s pripovedovanjem kratke zgodbe ali pravljice. Zgodba ali pravljica mora biti dovolj kratka in preprosta, imeti mora posredniško vlogo — uvajati mora poslušanje glasbe. Na primer skladbico Možek koraka M. B. Kalanove uvedemo takole: Mojca je imela bratca Andrejčka, ki je bil še tako majhen, da ni znal sam hoditi. Mojca je obiskovala glasbeno šolo, kjer se je učila igrati klavir. Tam se je nekega dne naučila igrati skladbico Možek koraka. Ko je prišla domov, je to skladbico zaigrala bratcu Andrejčku. In kaj se je zgodilo? Andrejček se je najprej skobacal na vse štiri, nato pa se je ob stolu vzdignil, se spustil in prav na široko odkoracal kar po sredi

sobe naravnost h klavirju in pri tem pel: »Ba, ba, ba.« Tako je Andrejček shodil ob tejle skladbi, poslušajte.

Napoved glasbenega dela je najpogostejša uvajalna vsebina. Napoved je lahko zelo kratka in se omejuje samo na naslov skladbe, lahko pa je tudi bolj obsežna, npr.: »Škrat Katopotajo, o katerem sem vem že večkrat pripovedovala, si je kupil gramofon in plošče. Ob zimskih večerih so škrati posedli okoli gramofona in poslušali glasbo, zelo radi so poslušali skladbo z naslovom . . .« *Napoved*

Poslušanje lahko uvedemo s pesmico. Izberemo takšno pesem, ki ima podobno vsebino kot skladba, ki jo bomo posredovali. Npr. pred poslušanjem skladke Zajček zapojemo pesem Zajček. *Pesem*

Poslušanje lahko uvedemo z razgovorom, npr. pred poslušanjem skladbice. Petelinčkova koračnica se pogovarjamo o petelinu. *Razgovor*

Pogovarjamo se tudi o glasbi, o poslušanju, o instrumentih . . .

Poslušanje uvedemo z uganko, npr. z besedno, z opisno, s slikovno, gibalno ali slušno. Za slušno uganko lahko poleg ugibanja in prepoznavanja raznih zvokov iz narave in okolja izberemo tudi ugibanje in prepoznavanje pesmi po njihovi melodiji in ritmu. *Uganka*

Poslušanje lahko uvedemo z različnimi ponazorili. Od ponazoril najpogosteje uporabljamo flanelograf, slike, peskovnik in lutko pa tudi diapozitive, diafilm in epifilm. *Ponazorila*

Pogosto uvedemo poslušanje z glasbeno didaktično igro. Ta lahko uvede pesmico ali skladbo, ki jo bomo poslušali, s svojo vsebino. Npr.: pred poslušanjem skladbice Vlak se bomo igrali igro vlak. Igra lahko pripravlja otroke na poslusanje s svojimi nalogami. Npr. glasbene didaktične igre, pri katerih vsa povelja šepetamo ali pa otroci v popolni tišini prisluškujejo zvokom itd., pripravljajo otroke na pazljivo poslušanje glasbe. Nekatere glasbene didaktične igre lahko uvajajo poslušanje glasbe s svojo vsebino in s svojimi nalogami, npr. z igro Iščemo budilko uvedemo otroke vsebinsko in psihično na poslušanje skladbe Ura. Glasbena didaktična igra, ki uvaja poslušanje glasbe, mora biti kratka. Če bi pred poslušanjem glasbe izvajali glasbeno didaktično igro, pri kateri bi bili otroci precej časa pozorni, potem ne bi mogli dovolj pozorno slediti poslušanju glasbe. *Igra*

Zanimanje za poslušanje glasbe lahko zbudimo z instrumentom (z znanim ali neznanim). Če otroci instrumenta še ne poznajo, potem jim ga najprej predstavimo: kako se *Instrument*

imenuje, kako nanj igramo in kako se sliši. Preden začnemo nanj igrati, naj si ga otroci dobro ogledajo.

Tehnični posrednik

Tudi z gramofonom, kasetofonom ali magnetofonom lahko zbudimo interes za poslušanje glasbe. Dovolj je, da tehnični pripomoček postavimo na pripravljeno mesto in že se bodo otroci zbrali okoli njega in nas spraševali, kaj bomo poslušali. Če otroci še nikoli prej niso videli gramofona, kasetofona ali magnetofona, potem moramo najprej zadostiti njihovi radovednosti in jim pokazati, kako aparat deluje.

Mir in notranja pripravljenost

Otroci naj bodo na poslušanje glasbe psihično pripravljeni. Otroci naj bodo spočiti in umirjeni, nikakor pa ne razdivjani! Vladati mora nekakšno pričakovanje, vsi, vzgojitelj kot otroci, se veselijo tega, kar bo.

Ali instrumentalna glasbena dela vsebinsko razlagamo

Preden otroku glasbeno delo izvajamo, mu ga na nek način predstavimo ali napovemo. Pri predstavljanju glasbenih del imamo dve možnosti: ali otroke vsebinsko usmerimo ali ne.

Stvarna vsebinska usmeritev

Usmeritev je lahko vsebinsko bolj ali manj določena, npr. če otroke usmerjamo v poslušanje klavirske skladbice E. Ulage Zajček takole: »Zaigrala vam bom skladbico o zajčku, ki veselo skače po gozdu. Vse je lepo in sonce sije. Kar nenadoma pride lovec. Zajček se hitro skrije, lovec ga na srečo ne opazi in gre naprej. Spet je vse lepo, lovca ni nikjer in zajček spet brezskrbno skače po gozdu,« je to čisto konkretna vsebinska usmeritev.

Usmeritev k doživljanju narave glasbe

»Zgodaj zjutraj je še, razen Mojce še nihče ni vstal. Na travi se blešči jutranja rosa. Mojca globoko vdihne jutranji zrak. Vesela je sonca, zelene trave z bleščečimi kapljicami rose in svežega zraka. Poslušajte jo, kako se vsega veseli.« (M. Bonsack-Kalan: Vesela pesmica.)

Usmeritev k doživljanju lepega

»Ali se še spominjate, kako je bilo včeraj lepo na sprehodu v gozdu? Zaigrala vam bom skladbico, ki je tudi zelo lepa.« V tem primeru otrok ne usmerimo več v neko izvenglasbeno vsebino, zbudimo le posebno koncentracijo — posebno vzdušje fantazijske zasanjanosti, neko pričakovanje lepega, ki ni natančno opredeljeno.

Kadar otroke usmerjamo v lastno iskanje vsebine glasbenega dela, otroke pred poslušanjem opozorimo, da bodo sami povedali, kaj so slišali. Pogosto navajanje otrok na »razlaganje« glasbe ni priporočljivo, s tem jih usmerjamo v to, da iščejo v vsaki skladbi neko dogajanje. Bolj primerno je, da otroci glasbena doživetja izpovedujejo z vsebinsko neusmerjenim, popolnoma prostim likovnim ustvarjanjem po ali ob poslušanju glasbe.

— Ker želimo, da bi bile glasbene zaposlitve čimbolj pisane in zanimive, bomo preizkušali različne možnosti: glasbo na različne načine razlagati ali ne.

— Ali bomo določeno skladbo vsebinsko razlagali ali ne, je odvisno tudi od samega glasbenega dela: ali ima konkreten izvenglasbeni program ali ne; čeprav lahko tudi glasbeno delo s stvarnim programskim naslovom uvedemo z nestvarno usmeritvijo, in obratno.

Na vprašanje: Ali instrumentalna glasbena dela vsebinsko razlagamo ali ne odgovarjata tudi sestavka M. Voglar: Postani ljubitelj glasbe, glasba in gibanje, v priročniku za poslušanje glasbe Rad imam glasbo, DDU, 1984.

Ali je reševanje glasbenih ugank pravo poslušanje glasbe

Predšolski otroci zelo radi ugibajo in rešujejo najraznovrstnejše uganke; tudi glasbene uganke so pri otrocih zelo priljubljene. Nekatere glasbene uganke so takšne, da se povezujejo s poslušanjem glasbenih del, npr. če otroci ugibajo, katero pesmico vzgojitelj igra na instrument (pesem je lahko izvedena enoglasno, dvoglasno ali večglasno), katera pesmica je skrita v tej melodiji (melodija pesmi je ritmično in melodično nekoliko variirana — okrašena), katero pesem izvaja s paličicami (izvaja samo ritem pesmi, otroci izbirajo med 2 ali 3 pesmimi), katera skladba je to (skladbo izvaja v pravi ali spremenjeni instrumentaciji, izvaja lahko zgolj njeno melodijo) . . .

Pri ugibanju otroci ne doživljajo estetskih čustev, temveč doživljajo intelektualna čustva. Otroci se veselijo in navdušujejo nad tem, da so zahtevno nalogo uspešno rešili. Med ugibanjem funkcionirajo otrokove umske sposobnosti, npr. pri ugibanju, katero pesem igra vzgojitelj, otrok silno pazljivo posluša izvajano melodijo, hkrati v sebi išče k melodiji ustrezno besedilo, ko ga najde, to dvoje združi in iz tega sklepa, za katero pesem gre.

Glasbene uganke so dobra uvodna priprava na poslušanje glasbe, so odlično sredstvo za razvijanje nekaterih umskih sposobnosti, ki so potrebne pri vsakem glasbenem delu, ne moremo pa glasbenih ugibanj istiti s pravim poslušanjem glasbe. Pri ugibanju se otroci ne prepuščajo glasbenemu toku, glasbe ne doživljajo, glasba jim je le snov za umsko delo.

Glasbene uganke najpogosteje posredujemo v obliki glasbenih didaktičnih iger ali v prosti obliki, kot uvod v poslušanje glasbe, v petje pesmi ali v muziciranje z malimi instrumenti. Kadar z glasbenimi ugankami uvajamo poslušanje glasbe, se omejimo na manjše število ugank, da bodo otroci lahko dovolj pozorno poslušali glasbo; ugibanje namreč prav tako zahteva koncentrirano pozornost kot poslušanje glasbe.

Kakšna naj bo interpretacija glasbenih del

Doživljanje vokalne ali instrumentalne glasbe je v veliki meri odvisno od njene izvedbe. Vsako delo, ki ga želimo posredovati otrokom, moramo tako obvladati, da ga moremo izvesti brez napak, v ustreznem tempu, z izrazno dognano, emotivno doživeto iskreno interpretacijo. To kajpak zahteva temeljito poprejšnjo pripravo.

Najdaljšo pripravo zahtevajo instrumentalne skladbe. Pri izbiri skladbe moramo poleg interesov in zmožnosti otrok zato upoštevati tudi svoje lastne zmožnosti. Zelo nesmiselno je izbrati prezahtevno skladbo, saj kljub vsemu prizadevanju ne bo izzvenela tako, kot bi morala. Takšna skladba ne bo zadovoljila niti izvajalca niti poslušalcev.

Skladbica, ki jo odberemo, nam mora biti všeč, saj jo bomo le tedaj lahko prepričljivo posredovali. Ko skladbo odberemo, jo najprej oblikovno in vsebinsko razčlenimo, usvajati pa jo začnemo šele tedaj, ko nam je zgradba skladbe jasna, ko vemo, kaj je glavna in kaj dopolnilna melodika, vemo, do kam sežejo posamezne glasbene misli, in vemo, katera med njimi je najpomembnejša, itd.

Tudi na posredovanje vokalne glasbe se moramo primerno pripraviti. Razen tega, da se naučimo pesem brez napak, intonančno precizno zapeti, določimo dinamiko in agogiko, oblikujemo fraziranje, moramo pesem tudi vsebinsko doživeti; le tako jo bomo zmogli emotivno iskreno interpretirati.

Kadar predvajamo otrokom glasbo z magnetofona, ali kasetofona moramo poskrbeti za brezhiben magnetofonski posnetek. Dobro moramo obvladati ravnanje z magnetofonom, da zaradi naše tehnične nespretnosti ali nebogljenosti ne nastajajo med poslušanjem glasbe moteči premori. Pri predvajanju z gramofonom se moramo pred predvajanjem prepričati o kakovosti gramofonske plošče.

Uporaba tehničnih pripomočkov

Vzgojitelj, ki ga otroci poznajo in imajo radi, je nedvomno za predšolskega otroka najprimernejši posredovalec vokalne kot tudi instrumentalne glasbe. Niti plošča najboljšega umetnika se ne more kosati z vzgojiteljevo tehnično sicer slabšo, zato pa živo, neposredno izvedbo. Pri živi interpretaciji glasbe otroci sprejemajo tudi izvajalčevo podoživljanje. Prav je, da ohranjamo otrokov interes do žive glasbe, saj tako oblikujemo prihodnega koncertnega poslušalca.

S tem ni rečeno, da se popolnoma odrekamo uporabi tehničnih posrednikov, narobe, tudi te pogosto uporabljamo. Pri poslušanju vokalne in instrumentalne glasbe imajo tehnični posredniki sekundarno vlogo, pri poslušanju orkestralne glasbe pa primarno.

Izmed vseh tehničnih posrednikov je najuporabnejši *magnetofon in kasetofon,* saj nam daje največ možnosti in največ prostosti pri uporabi.

Z magnetofonom ali kasetofonom predvajamo otrokom glasbo še predvsem tedaj, kadar poslušanje glasbe povezujemo s kakšno drugo dejavnostjo ali drugo vsebino, npr.: če posredujemo glasbo ob prikazovanju diafilma, epifilma ali diapozitivov, če otroci ob poslušanju glasbe likovno ustvarjajo, če se otroci ob poslušanju glasbe gibljejo.

Tudi z *gramofonom* otrokom predvajamo glasbo. Ker se pri pogostem ponavljanju iste skladbe ali istega odlomka plošča izrabi, prihaja vse bolj do veljave kombinirana raba gramofona in magnetofona: plošče imamo v arhivu, otrokom pa predvajamo na magnetofonski trak posnete odlomke.

Najbolj smo omejeni pri uporabi *radijskega aparata* kot posrednika glasbe. Program je vnaprej določen in neponovljiv, oddaje so vezane na določen čas. Zato odaje, za katere domnevamo, da bi utegnile v celoti ali vsaj deloma ustrezati predšolskemu otroku, snemamo na magnetofonski trak.

O tem. ali bo vzgojitelj 3- do 4-letnim otrokom predvajal poleg žive glasbe tudi glasbo s plošč ali magnetofonskega traku, se bo moral sam odločiti.

Za poslušanje glasbe preko tehničnih posrednikov govori dejstvo, da so 3- do 4-letni otroci pozorni poslušalci vrednih glasbenih del, in da jim morda lahko pride takšno poslušanje v navado in v notranjo potrebo, če začno dovolj zgodaj poslušati.

Proti uporabi akustičnih posrednikov pa govori dejstvo, da lahko otrokovo potrebo po poslušanju glasbe poteši vzgojitelj sam, saj vemo, da je za otroka živa izvedba privlačnejša.

Tudi zaradi postopnosti bi kazalo prihraniti uporabo tehničnih posrednikov raje za oddelke 4- do 7-letnih otrok.

Poslušanje glasbe v obliki ustvarjalne igre koncert

Ustvarjalno igro koncert se igramo predvsem v oddelkih 4—7-letnih otrok.

Kot pred vsako ustvarjalno igro, se tudi pred to pogovorimo. Če se igramo prvič, potem otrokom razložimo, kaj je to koncert, kdo gre na koncert, kako se poslušalci na koncert pripravijo, kako se tam obnašajo, kdo nastopa, kako je na koncertu; da je vmes odmor, da tistim, ki nastopajo, vsi ploskajo, da jim prineso rože ipd. Nato se dogovorimo o tem, katere vloge bodo prevzeli posamezni otroci: vloge poslušalcev, blagajničark, garderoberk, biljeterjev in lahko tudi nastopajočih. Sledi skupno pripravljanje koncertne dvorane, odra, blagajne, garderobe, vstopnic in rož za nastopajoče. Pred koncertom se poslušalci primerno uredijo. Iz skrinje, kjer imamo spravljene stare obleke, čevlje, klobuke, torbice, kravate, pentlje ipd., si sme vsak nekaj izbrati. Posebno slavnostno — ne šemasto! — se oblečejo nastopajoči. Če je to vzgojitelj, velja to tudi zanj. Ko so že vsi poslušalci v dvorani in zvonec prvič zazvoni, zapustijo blagajničarke, biljeterji in garderoberke svoja mesta in se pridružijo poslušalcem v dvorani.

Če na koncertu nastopa samo en vzgojitelj, potem naj izbere raznolik program: lahko izvaja melodije znanih pesmi, ob lastni instrumentalni spremljavi zapoje nekaj znanih pesmi, brez spremljave zapoje eno ali več neznanih pesmi, zaigra eno, dve ali več znanih otroških skladbic in nato še neznano instrumentalno skladbico.

Vsako točko naj vzgojitelj napove, da otroci ne poslušajo čisto brez prestanka. Po vsaki točki naj otroci ploskajo; tudi to deluje sprostitveno. Med odmorom se lahko sprehajajo in pogovarjajo.

Koncert bo še bolj privlačen in bolj pester, če bo na njem sodelovalo več vzgojiteljev, ki lahko nastopajo v solo točkah ali v majhnih instrumentalnih sestavih. Program naj vsebuje vokalne in instrumentalne skladbe, otrokom znana in neznana glasbena dela. Vzgojitelji, ki skupno nastopijo v manjši instrumentalni sestavi, izvajajo lahko ustrezne instrumentalne priredbe otroških pesmi in instrumentalne skladbe, npr.: Marko skače; Zajček.

Razen domačih izvajalcev lahko na koncertu sodelujejo tudi drugi, npr. učenci vzgojiteljskih ali glasbenih šol, starši idr., seveda le, če njihov program ustreza predšolskemu otroku.

Otroci lahko na koncertu tudi sami nastopajo s pevskimi in instrumentalnimi točkami. Lahko tudi sodelujejo z vzgoji-

teljem, tako da ga spremljajo, ali skupaj izvajajo zvočno sliko.

Včasih lahko povabimo na koncert, ki ga pripravimo skupaj z otroki starejše skupine, tudi otroke srednje ali celo otroke mlajše skupine. Pri takem koncertu moramo upoštevati zmožnosti poslušalcev in zmožnosti izvajalcev. Na takšnem koncertu se lahko vrstijo različne točke:

— solistične: posamezni otroci pojejo pesmi ob vzgojiteljevi spremljavi;

— skupinske vokalno instrumentalne točke: nekateri otroci pojejo otroške pesmi, drugi izvajajo ritmično instrumentalno spremljavo;

— nastop zbora in vokalnih solistov; večja ali manjša skupina otrok poje en del pesmi, drugi del pa poje posamezen otrok;

— nastop pevcev in plesalcev; ena skupina otrok poje, druga pleše;

— točke posameznih instrumentalistov in manjših instrumentalnih skupin: posamezni otroci lahko igrajo na instrumente, ki so jih sami izdelali ali prinesli od doma; igrajo lahko tudi na instrumente s ploščicami; skupina 3—6 otrok nastopa z zvočnimi slikami npr. Ob žabji mlaki, Konjiček, Ples zamorčkov, Aprilsko vreme, Cirkuška stonoga, Bobnarska, Pojoče trobente, Vlak, Marsovčki . . .;

— posamezni otroci lahko zapojejo tudi pesmi, ki so si jih sami izmislili.

Seveda lahko poleg otrok nastopijo na takšnem koncertu tudi vzgojitelji s svojimi točkami.

Otroci lahko priredijo koncert tudi za svoje starše. Primerno je, če otroci z lastnim koncertom počastijo mamice za 8. marec. Tudi zaključna prireditev za starše je lahko v obliki koncerta.

MARKO SKAČE

Priredba Pavle Kalan
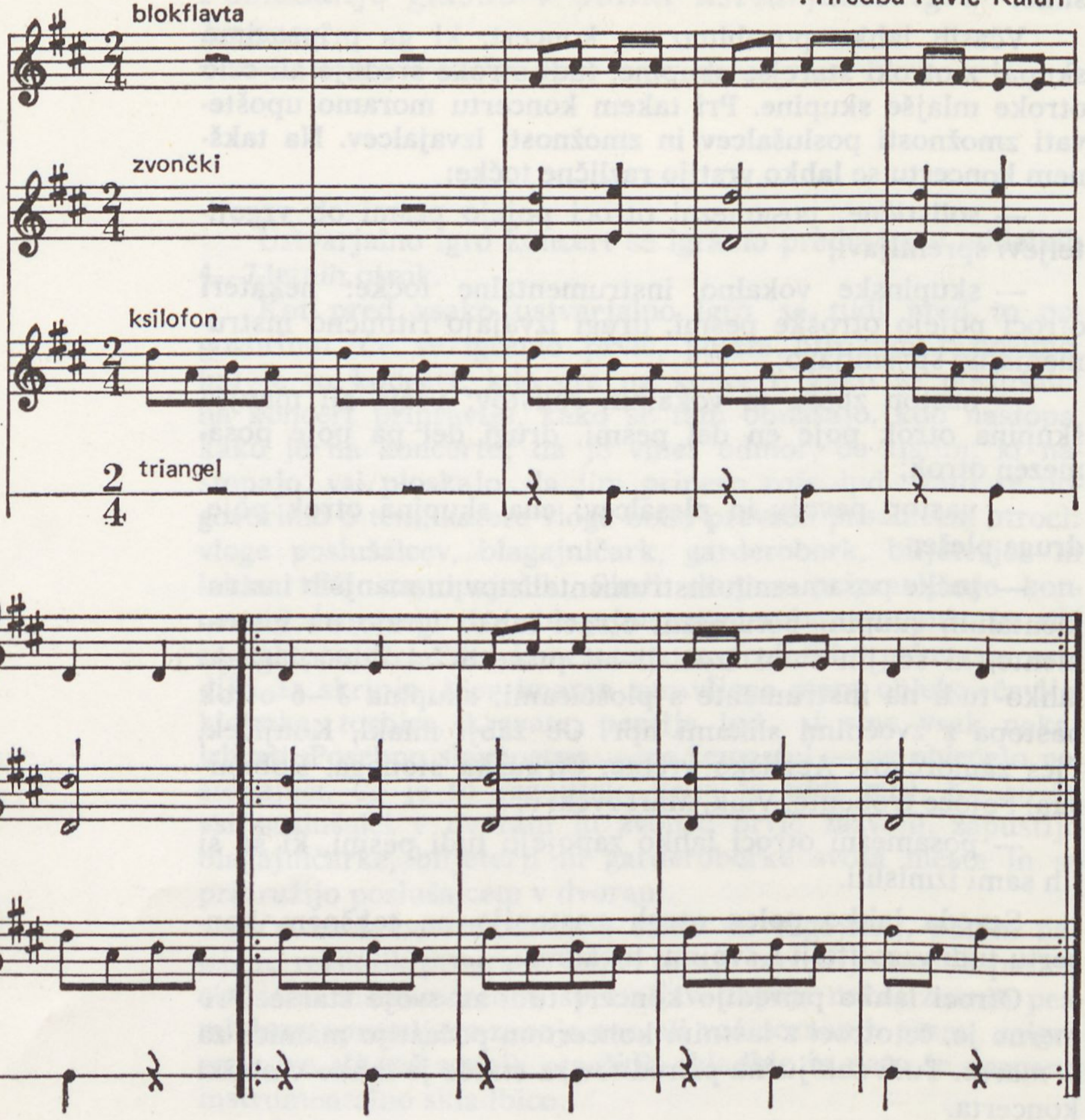
ZAJČEK

(za male instrumente priredila Mira Voglar)

Lahkotno

A. Rubbah

blokflavta

mf

ksilofon

triangel

tanke paličice
in brenkalca

1

2

p

p

Poslušanje glasbe povezujemo z drugimi dejavnostmi

Poslušanje glasbe pogosto povezujemo z gibanjem, več o tem glej v sestavku M. Voglar: Glasba in gibanje v Rad imam glasbo.

Poslušanje povezujemo z likovnim ustvarjanjem. Za to izbiramo predvsem instrumentalno in orkestralno glasbo. Otroci lahko likovno ustvarjajo ob glasbenem delu, ki so ga že velikokrat slišali in že usvojili, ali ob popolnoma neznanem glasbenem delu. Najprimernejše je glasbo posredovati z magnetofonom in kasetofonom. Če otroci uporabljajo mokre tehnike, potem delajo pri mizah, če pa rišejo z voščenkami, ogljem ali kredo, potem lahko delajo na tleh. Risarsko ali slikarsko tehniko, s katero otroci izpovedujejo svoje glasbeno doživljanje, morajo že dobro obvladati. Med ustvarjanjem otrok ne usmerjamo, saj želimo, da bo med njihovimi stvaritvami in glasbo čim tesnejše zveza.

Glasbeno likovne zaposlitve ustrezajo predvsem otrokom starejše skupine in delno že otrokom srednje skupine, nikakor pa niso primerne otrokom mlajše skupine, saj ti niso sposobni deliti svoje pozornosti na dve različni dejavnosti.

Poslušanje glasbe povezujemo s pripovedovanjem pravljic in zgodb

Pri literarno-glasbenih zaposlitvah je lahko delež glasbe dokaj različen:

— Glasba, ki jo vključimo v pripovedovanje, ima lahko zgolj dopolnilno, popestritveno vlogo. V tem primeru je delež glasbe zelo majhen, v pripoved vključimo eno samo ali morda dve, otrokom znani ali neznani otroški pesmici ali eno skladbico. Npr. pri pripovedovanju pravljice o Mojci Pokrajculji dodamo pesem Majhna sem bila ali Sonce zgodaj gori gre, ki jo poje Mojca, ko pometa pred hišico.

— Pripovedovanje lahko popestrimo z glasbo, ki je zvočno ilustrativne narave. Dogajanje lahko zvočno ilustriramo z različnimi instrumenti, npr.: prihajanje živali lahko takole zvočno ilustriramo:

Prihod lisice:
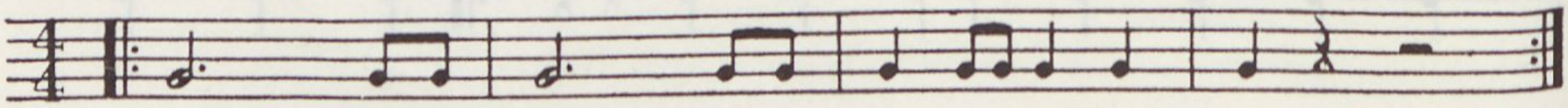
Izvajamo s tamburinom. S kovinsko metlico krožimo po membrani.

Prihod zajčka:

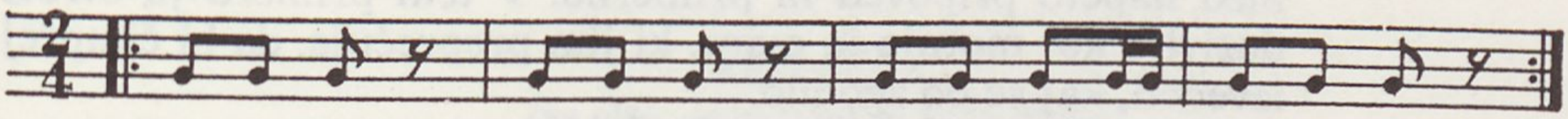

Izvajamo z lesenimi paličicami ali orehovimi lupinicami.

Prihod medveda:

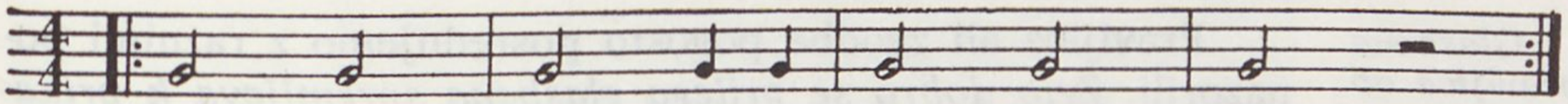

Udarjamo s pestjo po membrani bobna ali tamburina.

Glasbena pravljica

Pri glasbeni pravljici je glasba pomembnejša od besedila, glasbe je toliko kot besedila ali še več.

Glasbene pravljice predvajamo otrokom mlajše, predvsem pa otrokom srednje in starejše skupine.

Glasbene pravljice oblikujemo sami. Najprej izberemo preprosto, lahko razumljivo pravljico ali zgodbo. V njej naj ne bo veliko teksta, niti veliko dogajanja, pač pa veliko ponavljanja enakih situacij. Primerno je, da v pravljici ali zgodbi nastopajo takšne živali ali osebe, za katere lahko v glasbeni literaturi najdemo ustrezne skladbice in pesmi ali te sami ustvarimo. Uglasbimo lahko tudi ponavljajoče se verze.

V obliki glasbenih pravljic lahko posredujemo takšne pravljice, ki jih otroci že poznajo. Otroci bodo dosti lažje sledili glasbeni pravljici, če bodo posamezne skladbice poznali že od prej. Takšno postopno pripravljanje na poslušanje glasbene pravljice bo koristno predvsem tedaj, kadar vsebuje glasbena pravljica veliko različnih skladbic.

Glasbeno pravljico moramo posredovati kot neprekinjeno celoto. Med poslušanjem ne sme otrok nič motiti. Zelo neugodno je, če vzgojitelj med posredovanjem glasbene pravljice neprestano preseda: ko pripoveduje, sedi med otroki, nato sede h klavirju pa spet med otroke in k mizi, na kateri stoji ksilofon. Najbolje je, da ima vse potrebne glasbene instrumente pred seboj.

Glasbe in teksta ne smemo posredovati sočasno, to dvoje moramo vedno ločiti. Otroci ne smejo glasbe jemati kot nekaj postranskega. Glasbo lahko pozorno poslušajo le tedaj, ko jo oddvojimo od teksta. S tekstom lahko otroke celo opozorimo na glasbo. Otroci bodo glasbo lahko dobro poslušali

le tedaj, ko jo bomo vključili na pravo mesto. Vpletati glasbo med napeto pripoved ni primerno. V tem primeru jo otroci doživijo kot motnjo in oviro, ki jim preprečuje, da bi čimprej izvedeli, kaj se bo zgodilo.

Če pripoved dopolnjujemo s skladbicami, ki predstavljajo glavne junake, potem te skladbice zaigramo takrat, ko se ti junaki prvič pojavijo. Če glasbena pravljica vsebuje skladbe, ki odražajo različna razpoloženja, potem jih vključimo takrat, ko bodo lahko naravno podprle otrokovo čustvovanje. Skladbica naj otroku omogoča, da čustvo, ki se je zbudilo ob doživljanju vsebine, malo globlje doživi in izživi.

Glasbena pravljica ob predvajanju diafilmov, diapozitivov in epifilmov

Pravljice ali zgodbe pogosto posredujemo z raznimi ponazorili. *Zelo dobro se prilega glasbena spremljava k prikazovanju pravljic z diafilmom, z diapozitivi ali z epifilmom.* V tem primeru pripovedujemo v temi, pripovedovanje spremlja barvna slika, ki sije z ekrana. Ker so otroci v temi in se med seboj ne vidijo, laže zbrano poslušajo. Ker gre pri posredovanju glasbenih pravljic ob diaprojekciji za kompleksno estetsko vzgojo, moramo zagotoviti, da bodo otroci vse tri elemente: sliko, tekst in glasbo tudi zares sprejemali. To lahko zagotovimo le s premišljenim posredovanjem. Slike, ki jih prikazujemo z diafilmom, so statične, prehodi od slike na sliko pa so dinamični. Zato v času, ko ena slika izginja z ekrana, druga pa prihaja, ni primerno otrokom posredovati še kaj drugega, na kar bi tudi morali biti pozorni. Glasbe in teksta ne izvajamo sočasno, izjema so lahko preprostejši glasbeni zvočni efekti, ki so le zvočno ilustrativne narave.

Glasbeno spremljavo k diaprojekciji lahko izvajamo živo, v tem primeru je najpriporočljiveje, da prihaja izza ekrana — to je mogoče le tedaj, če pri predvajanju diafilma sodeluje več vzgojiteljev. V primeru, da posreduje glasbeno pravljico ob diafilmu en sam, je primoran vse instrumente, ki jih potrebuje, razvrstiti okoli diaprojektorja. V začetku bo otroke nekoliko motilo, da prihaja glasba iz ozadja, kasneje pa se bodo otroci temu privadili in se ne bodo več obračali za zvokom.

Zelo vsestransko uporaben za glasbeno ilustracijo diafilmov, epifilmov in seveda tudi za navadne glasbene pravljice je človeški glas. Glas lahko uporabljamo tudi tako, da melodije izvajamo brez besedila. Melodijo pojemo z ustreznimi, ponavljajočimi se zlogi in to podpremo z ritmično spremljavo. Tako lahko z zelo preprostimi sredstvi oblikujemo skladbice, ki ustrezno obogatijo pripoved. Za vzgojitelja, ki mora pri posredovanju glasbenih pravljic ob dia- ali epiprojekciji hkrati ravnati s projektorjem, govoriti tekst in še izvajati glasbo, bodo takšne vokalno instrumentalne skladbice dosti laže izvedljive kot izvajanje pravih instrumentalnih skladbic.

Primer preproste vokalno instrumentalne skladbe za enega izvajalca:
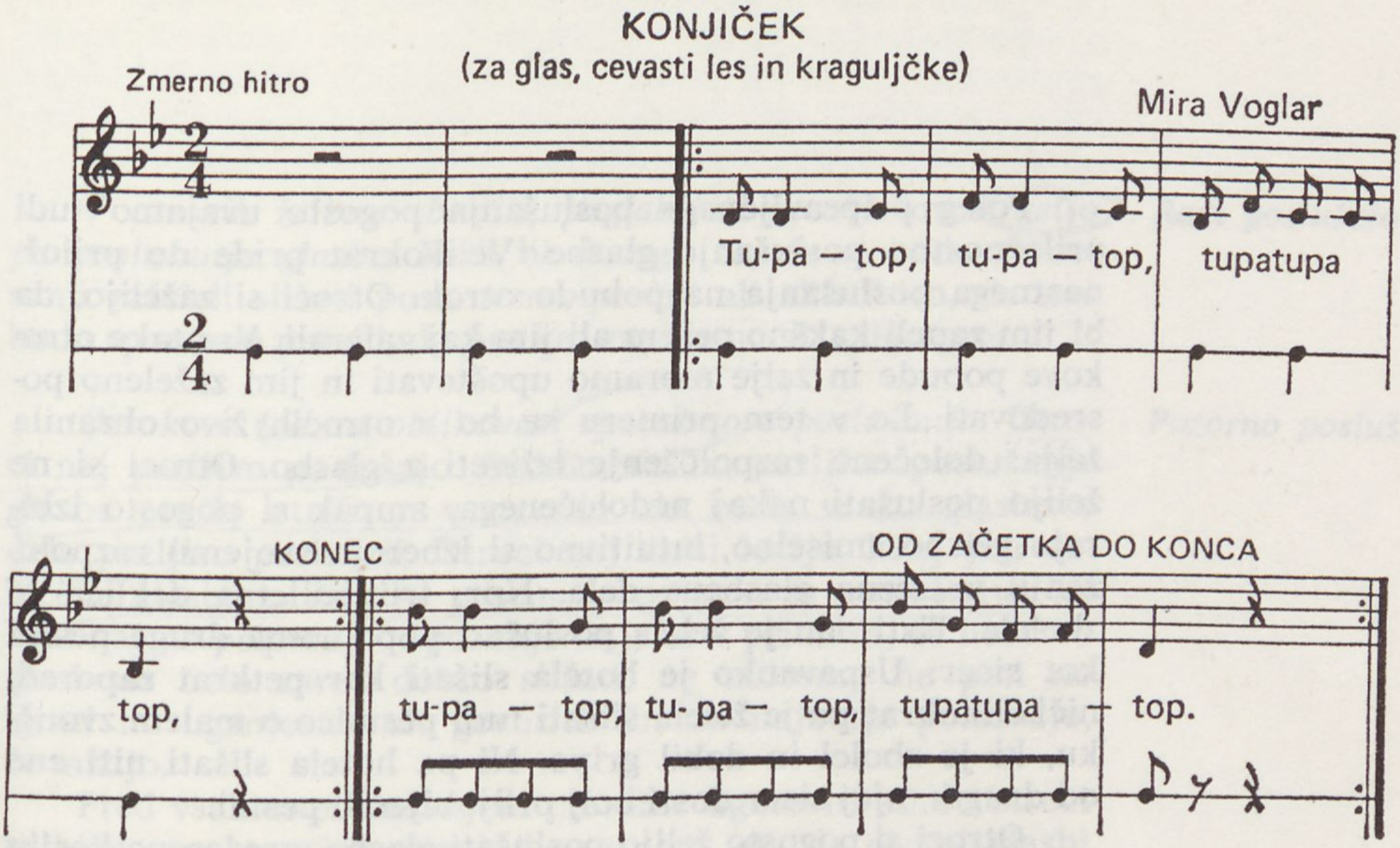
Poslušanje glasbe lahko povezujemo z dramatizacijo

Dramatizacija pravljic ali zgodb je dosti bolj privlačna, če jo spremlja glasba. Navadno spremljamo le dramatizacijo tistih pravljic ali zgodb, ki smo jih otrokom posredovali kot glasbene pravljice. Seveda lahko spremljamo tudi dramatizacijo drugih pravljic, v tem primeru izvajamo pri dramatizaciji otrokom že znane sladbe ali pesmi.

Z glasbo spremljane dramatizacije so otrokom všeč, zato si jih želijo večkrat ponavljati. Takšno dramatizacijo lahko nato otroci prikažejo staršem bodisi na roditeljskem sestanku ali na sklepni prireditvi ali mamicam za 8. marec.

Priložnostno poslušanje glasbe

Poleg pripravljenega poslušanja pogosto uvajamo tudi priložnostno poslušanje glasbe. Velikokrat pride do priložnostnega poslušanja na pobudo otrok. Otroci si zaželijo, da bi jim zapeli kakšno pesem ali jim kaj zaigrali. Vse take otrokove pobude in želje moramo upoštevati in jim zaželeno posredovati. Le v tem primeru se bo v otrocih živo ohranila želja: določeno razpoloženje izživeti z glasbo. Otroci si ne želijo poslušati nekaj nedoločenega, ampak si pogosto izbirajo glasbo smiselno, intuitivno si izberejo svojemu razpoloženju ustrezna glasbena dela. Npr. triinpolletna deklica je zbolela. Tisti dan je želela poslušati popolnoma druge pesmi kot sicer: Uspavanko je hotela slišati kar petkrat zapored, ničkolikokrat pa je želela slišati tudi pesmico o malem zvončku, ki je zbolel in dobil gripo. Ni pa hotela slišati niti ene od drugih, njej sicer dosti bolj priljubljenih pesmi.

Otroci si pogosto želijo poslušati glasbo, preden po kosilu zaspijo, ali popoldne, ko jih je še prav malo v skupini ali na sprehodu v gozdu, včasih pa tudi pri individualnih zaposlitvah. V primeru, če otroci ne dajo pobude sami, naj jo da vzgojitelj. Za poslušanje glasbe naj izkoristi vsako priložnost. Z ustrezno glasbo naj pestri in bogati otrokov dan!

Kaj želimo doseči pri poslušanju glasbe

Radi poslušajo

V otrocih želimo zbuditi, poglabljati in oblikovati željo po poslušanju glasbe. Radi bi dosegli to, da si bodo otroci sami zaželeli slišati posamezno pesem ali skladbico, da nas bodo spontano prosili, da jim kaj zapojemo ali zaigramo.

Pozorno poslušajo

Otrokom želimo oblikovati sposobnost poslušanja. Otroci naj pazljivo poslušajo. Želimo, da bo pazljivo poslušanje glasbe prešlo otrokom v navado, da bodo vsako glasbeno delo pazljivo poslušali. Otroci naj sami ločijo, kdaj jim določeno glasbeno delo — pesem — pojemo za poslušanje, takrat naj ne pripevajo. Spoznajo naj, da v primeru, če hočemo glasbeno delo zares dobro slišati, ne moremo ne peti ne igrati ne uganjevati ali govoriti: In da najbolje poslušajo, če mižijo.

Pred vsakim poslušanjem moramo ugotoviti ali so otroci psihično na to pripravljeni. Če se nam zdi, da otroci glasbi ne bodo mogli pozorno slediti zaradi določenih dogodkov ali zunanjih motenj, zaradi pričakovanja, zaradi razigranosti ipd., potem je priporočljiveje zamišljeno poslušanje glasbe prestaviti na ugodnejši čas. Med poslušanjem otrok ne motimo z vprašanji.

Radijskega aparata, gramofona ali magnetofona ne smemo vključiti takrat, kadar glasbe ne bomo pozorno poslušali, npr. vključiti radio v času jutranjega zbiranja otrok, ko je v prostoru že brez tega dovolj ali celo preveč glasno, je popolnoma neprimerno. Tako otroke navajamo, da glasbo sprejemajo kot nekaj postranskega, nekaj, kar je najbolje preslišati, in kvarimo navado pozornega poslušanja glasbe, navado napetega prisluškovanja zvokom iz okolice. Zato smemo glasbo otrokom predvajati samo v popolni tišini, ko smo se prepričali, da jo bodo otroci pozorno spremljali.

S tem da otrokom razvijamo pazljiv odnos do glasbe, jim posredno oblikujemo tudi primeren odnos do izvajalcev glasbe, kar je vsekakor tudi pomembno.

Glasbo doživljajo

Z glasbo želimo otroke čustveno razgibati, vplivati na njihovo čustveno občutljivost. Otroci naj glasbo doživljajo, glasba naj jih čustveno prevzame. Želimo si, da bi otroci po poslušanju kdaj popolnoma obnemeli in se samo sproščujoče pretegnili ali potihoma šepnili: »Ta pesmica je najlepša.« »Zaigraj še enkrat!«

Nekaj vrednih glasbenih del usvojijo

Otroci naj nekaj vrednih glasbenih del usvojijo. Ta dela naj ne samo dobro spoznajo, temveč tudi v sebi ohranijo. Poslušanje glasbe je dosti bolj celovito in poglobljeno, če

poslušamo delo, ki ga že poznamo in ga ob poslušanju lahko v sebi reproduciramo. Bolj ko dobro glasbeno delo poznamo, laže ga poslušamo, globlje ga doživljamo, pravilneje ga vrednotimo. Zato predvajamo otrokom tista glasbena dela, za katera želimo, da bi jih usvojili, čim pogosteje. Že takrat, ko določeno glasbeno delo izbiramo, mislimo na to, kako bi to delo otrokom čimvečkrat posredovali. Možnosti za večkratno posredovanje je veliko:

— že pri prvem seznanjanju z glasbenim delom lahko le-to večkrat izvedemo;

— če prvemu poslušanju sledi likovna zaposlitev, pri kateri otroci izražajo svoje vtise in doživetje glasbe, potem imamo možnost otrokovo likovno ustvarjanje spremljati z izvajanjem skladbice:

— kadar izvajanje skladbice ali pesmi povežemo z gibanjem, potem pride čisto naravno do tega, da jo večkrat zaigramo;

— zgodi se, da si otroci sami zaželijo skladbo ali pesem večkrat slišati bodisi pri prvem stiku z njo bodisi kasneje;

— glasbeno delo lahko otrokom izvajamo ob kakršnikoli ustrezni priložnosti: lahko ga vključimo v glasbeno ilustracijo pravljice ali zgodbe ali jo posredujemo pri dramatizaciji ali otrokom za nagrado, ker so bili pridni, ali za uspavanko itd.

Nekaj zvedo o glasbi

Otrokom skušamo posredovati tudi nekatera spoznanja o glasbi, zato se o glasbi tudi pogovarjamo. Ta zahteva je na videz v nasprotju z osnovno zahtevo glasbene vzgoje, ki pravi: otroci naj glasbo predvsem emocionalno doživljajo, kajti racionalno razčlenjevanje glasbe razbija pravo doživetje. Vsekakor mora biti vsako poslušanje glasbe v prvi vrsti doživetje, otroke navajamo na to, da glasbo doživljajo, ne pa razumsko sprejemajo. Vendar vemo, da je lahko estetsko doživetje globlje in bolj prefinjeno, če smo na tistem umetniškem področju bolj razgledani, se pravi, racionalno bolj osveščeni. Zaradi tega skušamo že predšolskega otroka nevsiljivo uvajati v glasbo in mu posredovati nekatera, njemu dostopna glasbena spoznanja. Navajamo ga npr. na razlikovanje med pesmijo in instrumentalno skladbo, obrazložimo mu, kdo ustvarja glasbena dela, kdo in kje ta dela izvajajo, ali da niso vsa glasbena dela enaka, temveč se med seboj razlikujejo. — Nekatera so vesela, živahna, poskočna ali tako šaljiva, da nam gre pri poslušanju kar na smeh, druga so spet bolj mirna, bolj nežna ali celo žalostna, nekatera so takšna, da bi ob njih lahko korakali, to so koračnice, če nas zazibajo, da laže zaspimo, so to uspavanke . . .

Zastavlja se nam vprašanje, kdaj se z otroki pogovarjamo o glasbi. V mlajši skupini predšolskih otrok se o glasbi ne pogovarjamo, tudi ne ob poslušanju glasbe ali neposredno po prvem stiku z glasbenim delom; takrat spodbujamo le otrokovo doživljanje glasbe. Ko so otroci usvojili že večje

število skladbic, tedaj se o njih enkrat lahko tudi pogovarjamo, jih med seboj primerjamo in jih označimo po njihovi naravi. Zelo spontano in naravno se lahko o glasbi pogovarjamo pred ustvarjalno igro koncert ali pred kakšno glasbeno didaktično igro. O glasbenih delih se pogovarjamo tudi takrat, kadar želimo, da bi otroci vsebino in obliko glasbenega dela gibalno izrazili, npr.: otroke bomo spodbudili k bolj raznolikemu gibanju ob skladbici Medved (M. Voglar), ki so jo otroci že usvojili, če bomo o njej ugotovili, da ni vseskozi enaka, da je na začetku in na koncu počasnejša, — tam slišimo medvedovo počasno pozibavanje — v srednjem delu pa je hitrejša, sliši se tako, kot da bi medved hotel zaplesati.

O glasbi se pogovarjamo tudi takrat, kadar otroci sami začno pogovor o kakšni pesmi ali skladbici.

Igranje na instrumente

Predšolski otroci igrajo:

na lastne instrumente (roke, noge, govorila),
na male instrumente,
na vse dosegljive instrumente.

Lastni instrumenti

Če svoje telo: roke, noge in govorila, uporabljamo za zvočilo, govorimo o lastnih instrumentih.

Z lastnimi instrumenti lahko ustvarimo množico različnih zvokov.

Igranje na lastne instrumente je tudi pripravljalna tehnična vaja za igranje na male instrumente, sprostitvena vaja za govorila, vaja v izreki, dihalna intonacijska vaja.

Roke

Zvoke ustvarjamo s ploskanjem, tleskanjem, udarjanjem, trkanjem in drsenjem.

Ploskanje

Po zvoku, ki pri ploskanju nastane, ločimo ploski in votli plosk.

Ploski plosk

Dlani držimo vzporedno, prsti so iztegnjeni in prožno napeti. Ko plosknemo, se dotaknejo samo srednji trije prsti, ne tudi dlani. Takoj po dotiku se prsti prožno odbijejo.

Zvok naj bo čim bolj svetel — kot zvonka klofuta.

Votli plosk

Dlani držimo pravokotno drugo na drugo. Prsti in dlani, vse je zelo sproščeno in samo od sebe rahlo vbočeno, tako da je ob dotiku med dlanmi še plast zraka. Ploskamo s prožnim odbojem ali brez njega.

Zvok naj bo čim bolj temen, sliši se kot stepanje velike preproge.

Tleskanje

Tleskamo s palcem in sredincem. Na začetku se prsta stikata in siliti drug proti drugemu. Ko se sredinec izmakne palčevemu pritisku, z vso silo prileti na dlan, tako nastane tlesk — pok. Prstanec in sredinec skrbita, da je roka zaokrožena v pest. Prstanec tudi omejuje mesto, kamor udari sredinec.

Tleskamo z eno ali z obema rokama; izmenično ali sočasno. Roko, ki tleska, lahko držimo pri miru ali pa jo zasučemo navzven v smeri palca, s tem tlesk nekoliko ojačamo.

Predšolskim otrokom se tlesk bolj poredko posreči, tako da tleska predvsem vzgojitelj.

Udarjanje

Udarjamo z roko po roki, po kolenih in po različnih trdih predmetih.

Udarjanje z roko po roki

Roka, ki udarja, ima prožno iztegnjene prste, kot pri ploskem plosku. Po hrbtni strani druge roke (po zapestju) udari zelo rahlo in se takoj po udarcu odbije.

Vlogo rok naj otroci kdaj pa kdaj zamenjajo, saj gre za pripravljalno tehnično vajo igranja na instrumente, ki jih z eno roko držimo, z drugo pa po njih udarjamo.

Udarjanje po kolenih

Udarjamo s prožno iztegnjenimi prsti malo nad kolenom. Udarjamo izmenično po obeh kolenih, izmenično po enem kolenu in sočasno po obeh kolenih.

Udarjanje po predmetih

Udarjamo po mizi, po stolu, po tleh, po škatlah, po predalu ipd.

Pred igranjem poiščemo najbolj zvočno mesto, ali dve mesti, ki dajeta različna zvoka.

Po predmetu udarjamo z iztegnjenimi prsti, kot pri ploskem plosku, pogosto tudi z otrdelim ukrivljenim sredincem, ki mu palec daje oporo, da se ne lomi.

Udarjamo: samo z eno roko, z obema sočasno ali izmenično. Vse to so tudi pripravljalne vaje za igranje na bamberbame.

Po predmetu udarjamo tudi z nohti. Če udarjamo sočasno z vsemi nohti, prste ukrivimo in staknemo, da so nohti drug ob drugem. Če udarjamo — tapkamo — za dež, potem obrnemo dlani navzgor in tapkamo s posameznimi nohti in z vsemi izmenično.

Igramo tudi s polaganjem zmehčane in sproščeno razprte dlani na predmete, npr.: pri zvočni sliki Medved, Slon ipd.

Po predmetih lahko udarjamo tudi s pestjo ali s komolcem.

Trkanje

Trkamo po stolu, po mizi, po vratih ... Najmanj boleče je trkanje po votlih kartonastih ali plastičnih predmetih.

Pred igranjem poiščemo najbolj zvočno mesto, ali dve mesti, ki dajeta različna zvoka.

Roko držimo z dlanjo navzgor. Trkamo lahko s posameznimi prsti ene in druge roke izmenično in sočasno. Najglasneje trka sredinec, prstanec in mezinec sta najtišja, palec pa naj ne trka.

Tudi z vsemi prsti sočasno lahko na rahlo trkamo. Grozdičasto sestavljen drdrajoč zvok dobimo, če trkamo s sukanjem rok navzven in navznoter.

Pri vseh vrstah trkanja trkamo le kratek čas.

Drsenje

Z drsenjem ustvarimo zvoke poljubne dolžine.

Uporabljamo tri vrste drsenja z rokami:

- *drsenje z dlanjo po dlani,*
- *drsenje z dlanmi po telesu — po stegnih ali bokih,*
- *drsenje z dlanmi ali z nohti po trdi podlagi.*

Uporabljamo tri načine sočasnega drsenja obeh rok:

- *Nasprotno smerno drsenje.* Uporabljamo pri vseh treh vrstah drsenja. Tako ustvarjamo predvsem krajše ritmične vsrednosti in izrazite ritmične ostinate.
- *Isto smerno drsenje.* Tako drsimo po telesu in po predmetih, če izvajamo zvoke srednje dolge ritmične vrednosti, ostinatne ritme polžev, velikih ptic . . .
- *Krožno drsenje.* Uporabljamo pri vseh treh vrstah drsenja, za izvajanje daljših ritmičnih vrednosti. Ko drsimo po trdih podlagah, lahko tudi vijugamo — za lisice, kače, mačje kremplje ipd.

Noge

Zvoke ustvarjamo s topotanjem in drsenjem.

Topotanje

Topotamo sede, včasih tudi stoje, v copatah ali bosi.

Uporabljamo tri načine topotanja:

- topotanje s celim stopalom,
- topotanje samo s prsti,
- topotanje samo s peto.

Topotamo lahko ali samo z eno nogo, z obema sočasno ali izmenično.

Drsenje

Drsimo sede, včasih tudi stoje, v copatah ali bosi, s celim stopalom po gladkih tleh.

Drsimo z eno nogo ali z obema sočasno. Pri sočasnem drsenju uporabljamo iste tri načine, kot pri drsenju z rokami:

- nasprotno smerno drsenje — za krajše ritmične vrednosti,
- istosmerno drsenje za srednje dolge vrednosti,
- krožno drsenje za dolge ritmične vrednosti.

Govorila

Tleskanje z jezikom

Z jezikom tleskamo na več načinov.

Glede na zvok, ki pri tleskanju nastane, govorimo o sesljajočem, pokajočem in peketajočem tlesku.

Sesljajoči tlesk

Konico jezika med vsesavanjem zraka narahlo primikamo in odmikamo od zgornjih zob. Ob vsakem odmiku nastane sesljajoč zvok: t, tc ali c — kakor pač želimo.

S tem, da govorila že pred tleskom oblikujemo za glas i ali za glas u, lahko tleskamo: ti-tu, tci-tcu ali ci-cu.

Pokajoči tlesk

Konico in stranici jezika pritisnemo ob mehko nebo. Ko jezik odtrgamo, slišimo pok, podoben padcu pingpong žogice.

S tem, da govorila še pred tleskom oblikujemo za glas i, a, ali o, lahko tlesknemo bodisi: ti-ta, bodisi: ti-to, ali: ti-ta-to.

Peketajoči tlesk

Konico in stranici jezika pritisnemo ob mehko nebo, tako, kot pri pokajočem tlesku. Ko jezik odtrgamo, ga takoj potisnemo navzdol, tako da prožno udari ob ustnično dno, od koder se takoj spet prožno odbije. Zvok, ki pri tem nastane, je podoben konjskemu peketu: tlak ali tlok — odvisno od oblike govoril.

Drsenje z jezikom

S konico jezika na hitro drsimo po zgornji ustnici sem in tja.

Izvajamo šepetaje ali na glas. Pri šepetu slišimo tiho pokljanje zraka na: bl-bl-bl-bl . . . Pri glasni izvedbi pojemo na eni višini bl-bl . . . ali z rastočo in padajočo melodiko. Tako oponašamo dviganje mehurčkov, spuščanje balonov, brbotanje vode ipd.

Pokanje z ustnicami

Z bolj ali manj napetimi ustnicami počimo lahko na: p, ba, bau, pl.

Pokanje s kazalcem

Kazalec vtaknemo v usta in naredimo popolno zaporo. Ko prst potegnemo iz ust, zaslišimo pok, podoben poku zamaška, ki ga potegnemo iz steklenice.

Brbranje z ustnicami

Z ustnicami brbramo na dva načina: šepetaje, kar se sliši bodisi kot pr, pr, pr, pr ali prrrrrrrr; in na glas: brm, brm . . . ali: brrrrrrr (konica jezika pri tem ne sodeluje!)

Brenkanje s prstom po ustnicah

S kazalcem ene roke ali obeh rok izmenično brenkamo po ne-napeti spodnji ustnici različne ritme. Izvajamo šepetaje in na glas. Ko izvajamo na glas, povežemo brenkanje z pojočim »mrmranjem« na: m, v, b.

Pihanje, sikanje, šumenje . . .

Pihamo, sikamo in šumimo ritmične motive, ostinate ali posamezne zvoke na: s, f, š, ps, ks, kš . . .

Zikanje in žužnjanje

Zikamo in žužnjamo tako, da pojemo na z ali ž.

K-t-p-rrrr-c

Različne ritmične motive in ostinate izvajamo na: k, t, p, c, rrrrr ali izvajamo k-t-p-r-c, r-t-k-c-p, ipd. Izvajamo šepetaje ali na glas.

Mali instrumenti so urejena zbirka doma narejenih instrumentov.

Zbirka vsebuje sedem družin instrumentov z neomejenim številom družinskih članov.

Zvočna podobnost instrumentov,
podoben material,
podobna tehnika igranja,
so vidiki, po katerih so instrumenti razvrščeni.

To, kakšen je njihov zvočni spekter, ali imajo zvoki značilnosti zvena ali značilnosti šuma, pri razvrstitvi instrumentov ne odloča.

Uporaba malih instrumentov nikakor ni omejena na predšolsko stopnjo, čeprav se prilagaja zahtevam te stopnje. In zato vsebuje veliko takih instrumentov, ki jih lahko izdelamo za množično rabo — za skupno pridobivanje tehnike igranja, za skupno igranje na enake instrumente.

Cilj zbirke mali instrumenti ni samo v tem, da otrokom omogočajo igranje, hoče biti tudi pobuda za izumljanje, za izdelovanje in za odkrivanje novih instrumentov. Zato mali instrumenti niso kaka dokončna, sklenjena zbirka, ampak zbirka, ki živi in rase, ki se napaja z izumi otrok in odraslih.

Mali instrumenti imajo za cilj, da bi svojim odjemalcem približali lepoto majhnega — nežnega — tihega zvoka, zvoka, ki mu je treba tenko prisluhniti. S tem hočejo biti protiutež hrupnosti današnjega časa.

I. CIN-CIN-DONGI

Cin-cin-dongi so kovinska glasbila z dolgozvenečimi zvoki. Pri večini glasbil je zvok tudi višinsko določljiv, zato lahko izvajamo s cin-cin-dongi tudi enostavne melodije. Izvajamo jih z večzvenskim instrumentom ali z več različno uglašenimi posamičnimi enozvenskimi instrumenti.

Če hočemo, da kovinski predmet zveni, ga moramo obesiti, da prosto visi na laksu. Zato izdelamo cin-cin-dongom posebno držalo iz laksa in cevčice, tako da instrument visi na laksu, tisti, ki igra, pa ga drži za držalo — cevčico.

Kako igramo

V eni roki držimo instrument, v drugi tolkalce. S tolkalcem prožno udarjamo po najbolj zvočnem delu instrumenta.

Cin-cin-dong je lahko vsak kovinski predmet, ki obešen na laks lepo na dolgo zveni. Po obliki imamo zato več vrst cin-cin-dongov:

kovinske palice,
kovinske cevi,

kovinske plošče,
kovinske kapice, zvoni, skodele,
sestavljeni — večzvenski instrumenti.

Cin-cin-donge delamo iz: žebljev, podkev, ključev, cevi, plošč, pokrovov pločevink, kapic kolesarskih zvoncev, zvoncev brez kembljev ipd.

Za tolkalce najpogosteje uporabljamo tanke kovinske paličice. Uporabljamo pa tudi: lesena kladivca, tolkalca s plutovinasto glavico, z gumijasto glavico, z glavico iz penaste gume, iz stiropora, iz usnja, iz gumic, iz šiške ipd. Tudi zobno ščetko uporabljamo za tolkalce in različne metlice.

Opomba. Podrobni opisi in risbe cin-cin-dongov glej v priročniku M. Voglar, Mali instrumenti, str. 3 do 14.

II. PINKE-PONKE IN DRDRALA

Pinke-ponke so glasbila s kratkotrajnimi zvoki. Drdrala so glasbila z drdrajočim (sestavljenim) zvokom, ki je lahko poljubno dolg.

Glasbila izdelujemo iz materilov, katerih zvok ob udarcu hitro izzveni; pa iz predmetov s hrapavo površino, po kateri lahko strgamo.

Kako igramo

Pinke-ponke so večinoma sestavljene iz dveh enakih delov. Zvok nastane, če z enim delom prožno udarimo po drugem.

Tudi drdrala so lahko parni instrument — sestavljeni iz dveh enakih delov, tedaj nastane zvok ob drgnjenju dveh hrapavih površin. Pri posamičnih drdralih nastane zvok ob potegovanju posebnega drdralca-strgalca po hrapavi površini glasbila.

Paličice (leskove, bambusove, koščene, plastične . . .),
orehove lupinice,
kamni (tanki, ploščati),
tolkači (karton, les, pluta, plastika),
tleskači (gumbi, orehi, zamaški, pokrovčki . . .),
ploskači (iz kartona, iz plastike . . .),
pokalice (pokalica bič in cevaste pokalice),
brlek, zvočna kladivca,
kastanjete na ročaju,
cevasti les,
sestavljene — večzvenske pinke-ponke,
parna drdrala (orehi, školjke, storži, valovita lepenka . . .),
drdrala z drdralcem-strgalcem (zadrge, nažlebkani: pokrovi, deske, palice . . .),
sestavljena drdrala,
mlinčki, raglje.

Opomba. Podrobni opisi in risbe so v priročniku M. Voglar, Mali instrumenti, str. 15—34.

III. ZING-ZONGI

Zing-zongi so glasbila z grozdastim zvokom, ki nastane ob premikanju in dotikanju množice gibljivih delov. Barva in jakost zvoka sta odvisni od oblike ohišja ali ogrodja, od materiala in količine gibljivih delcev, pa tudi od načina igranja.

Kako igramo

Zin-zonge držimo z eno ali z obema rokama (nekatere ropotulje). Igramo tako, da glasbilo stresamo. Ali tako, da glasbilo obračamo sem in tja, da se material pretaka ali drsi od enega konca na drugega. Po glasbilu lahko udarjamo z roko. Po glasbilu brenkamo s prstom.

Ropotulje (gibljivi deli so v ohišju)
Zvočni nizi (gibljivi deli so nanizani),
zvončki in kraguljčki.

Opomba. Podrobni opisi in risbe so v priročniku M. Voglar, Mali instrumenti, str. 35—47.

IV. BAMBERBAMI

Bamberbami so glasbila z eno ali več opnami. Zvok je odvisen od opne, od posode, na katero je opna napeta, in od tolkalc.

Za opno, ki jo napenjamo, uporabljamo: balonček, živalski mehur, celofan, pergament, usnje, skaj, plastično folijo ipd. Trdna opna je lahko dno kartonaste, lesene, plastične ali kovinske škatle, pokrov večje škatle . . .

Kako igramo

Po opni prožno udarjamo s prsti ene ali obeh rok, lahko s stegnjenimi prsti ali z ukrivljenim sredincem, ki mu palec daje oporo, da se ne lomi ali izmenično palec in sredinec ali palec in vsi drugi prsti. Po opni udarjamo s tolkalci in s tleskači.

Med igranjem držimo bamberbame ali med koleni ali objete z eno nogo, lahko jih obesimo okoli vratu ali privežemo okoli pasu, ali pa igramo po stoječih bobnih.

Bobni z napeto opno,
bobni in tamburini s trdno opno,
sestavljeni bamberbami — dvojni boben,
bobni z dvema opnama (na obeh straneh posode),
brundalo (drgalni boben, ki je boben le po imenu, ne po načinu igranja).

Opomba. Podrobni opisi in risbe so v priročniku M. Voglar, Mali instrumenti, str. 49—61.

V. BRENKICE

Brenkice so brenkala, instrumenti, na katera brenkamo.

Zvok je odvisen od strune (gumijasta, laks, žima, žica, prava struna, plastična ali jeklena), od trupa (če strune napnemo čez votlo telo, je zvočnost večja, zvočnost povečamo tudi s tem, da instrument postavimo na kako drugo zvočno telo, na boben, na klavir, na lesen predal, na mizo . . .), in tudi od tega, s čim brenkamo (brenkamo s prstom ali s plastično ploščico).

Ker struno lahko zanihamo samo, če se ne dotika podlage, jo na obeh straneh podložimo — speljemo jo čez dve sedli, ali pa struno speljemo skozi votlo telo. Pri brenkalcih na jezičke pa trdno struno vpnemo samo na eni strani.

Kako igramo

Po vpetih strunah brenkamo s prstom ali trzalico: po posameznih strunah, ali pa potegnemo preko vseh strun. Pri enostrunskih brenkalcih struno med igranjem lahko napenjamo; lahko krajšamo s tem, da jo s prstom pritisnemo ob ubiralko, ali pa struno krajšamo s pomično kobilico.

Večstrunske brenkice,
enostrunske brenkice, strune med igranjem napenjamo,
enostrunske brenkice z ubiralko,
enostrunske brenkice s pomično kobilico,
brenkice z jezički (smrekov storž, tanke prožne podolgovate kovinske ali plastične ploščice.)

Opomba. Podrobni opisi in risbe so v priročniku M. Voglar, Mali instrumenti, str. 63—78.

VI. GOSLICE

Goslice so godala, instrumenti, na katera igramo z lokom.

Zvok je odvisen od strune (šop žime ali prava struna), od trupa (les, plastika, karton, buča, kokos . . .), tudi od loka (na loku je napet šop žime), pa od načina igranja.

Za trup najpogosteje uporabljamo votla telesa. Strune napenjamo čez sedlci, višje sedlce imenujemo kobilico. Pri goslicah s trebuščkom struno napnemo preko votlega valjastega telesa na palico.

Kako igramo

Ker mora med struno in lokom nastati trenje, da struna zazveni, zato lok pred igranjem namažemo s kolofonijo (smola). Pri koruznih goslicah pa lok močimo z vodo (tako, kot pri drgalnem bobnu, ki je pravzaprav godalo).

Z lokom zelo sproščeno vlečemo po struni, z ravno pravo obremenitvijo, pri tem goslice navadno držimo z levo roko, z desno pa lok. Zgornji del instrumenta se naslanja na ključnico in na rame. Pri guslah med igro struno preprijemamo na ubiralki, ali pa jo napenjamo z napenjalcem. Pri guslah s pomično kobilico med igranjem premikamo kobilico, z njo

drsimo po ubiralki. Pri instrumentu dan bau struno med igranjem napenjamo s pomočjo palice, na katero je struna napeta.

Goslice s trebuščkom,
dvostrunske, tristrunske goslice,
gusle,
dan bau,
koruzne goslice.

Opomba. Podrobni opisi in risbe so v priročniku M. Voglar, Mali instrumenti, str. 79—94.

VII. PIH-PUH-PAH PIHALKE

Pih-puh-pah pihalke so glasbila, v katera pihamo, pojemo, mrmramo, jih vrtimo v zraku, stiskamo meh ... da nastane zvok.

Zvok je odvisen predvsem od dolžine cevi ali strune, od moči zračnega stebra, od hitrosti, s katero se instrument vrti, od tega, kako se zrak ob njem lomi ... pa od glasu godbenika, če ta v instrument poje ali mrmra.

Kako igramo

Na trobente plastenke in na trobente lije igramo tako, da vanje pojemo ali mrmramo.

Na trstenke pihalke pihamo tako, da se cevčic ne dotikamo.

Na trstenke piščalke igramo na vsako cevčico-piščalko posebej. Cevčico prislonimo na spodnjo ustnico, zrak pihnemo skozi ustnično režo naravnost proti robu cevke. Enako igramo tudi na stekleničke-piščali.

Na piščalko na poteg igramo s pomočjo pomičnega bata, s katerim med igranjem daljšamo ali krajšamo cev piščali, v katero pihamo preko gumijastega podaljška.

V didldajčke nežno pihamo, da vzvalovimo struno, ki je v sredi.

V žvrglje in v žuboriže pihamo, vendar ne ves čas enako; enkrat močneje, enkrat bolj na rahlo, enkrat bolj na dolgo, potem bolj kratkodahno ...

Na piskalke (na papir, plastiko) igramo tako, da držimo svilen papir ali zelo tanko šumečo plastiko tik pred usti in mrmraje pojemo na »vu«.

Pojočo cev in vrtivke, tudi čebelice, vrtimo po zraku, nad glavo ali pred telesom.

Opomba. Podrobni opisi in risbe so v priročniku M. Voglar, Mali instrumenti, str. 95—114.

Izbira instrumenta

Predno sprejmemo na novo izdelan instrument ali kak predmet med instrumente, se vprašamo:

— *je njegov zvok dovolj lep?*
— *je za otroke dovolj varen?*
— *je sprejemljiv njegov zunanji videz?*
— *je dovolj trpežen, da bo prenesel delovanje otrok?*

Ko izbiramo instrument za določeno starostno stopnjo, upoštevamo poleg gornjih splošnih zahtev tudi specifične, npr. prostorske zmožnosti ipd., predvsem pa upoštevamo zmožnosti otrok, v zvezi z njimi ugotavljamo:

ali bodo otroci zmogli predvideno tehniko igranja?

ali bodo otroci lahko instrument sami držali, ali bi ga kazalo obesiti, ali bodo instrument uporabljali v souporabi z vzgojiteljem, ki bo instrument držal in tako pomagal otroku igrati;

ali prinaša instrument kaj novega med že udomačene instrumente? — Je predstavnik nove družine instrumentov, ima svojstven zvok. zahteva novo tehniko igranja... in bo s tem zbudil otrokovo pozornost.

Pogosto izberemo in načrtujemo nov instrument zaradi glasbenih vsebin, načrtovanih za naslednje tromesečje.

Pri izbiri instrumenta upoštevamo tudi to:

ali ga bomo uporabljali kot posamični ali kot množični instrument (množični instrument je za skupno igranje vseh otrok oddelka, zato ga izdelamo v številu otrok v oddelku.),

ali bodo otroci na instrument samo igrali, ali bodo otroci instrument tudi sami izdelali — izdelali za skupno igranje.

Predvideno je, naj bi otroci poleg večjega števila posamičnih instrumentov v vsakem tromesečju spoznali 2 do 3 množične instrumente.

Pri izbiri instrumentov si lahko pomagamo tudi s preglednico posamičnih in množičnih instrumentov po starostnih stopnjah, ki je objavljena v priročniku: M. Voglar, Glasbena vzgoja predšolskih otrok — načrtovanje, str. 66—68.

Omenjeno preglednico imejmo kot splošen kažipot, nekaj, kar na splošno sicer velja, ni pa nujno, da velja tudi za nas, saj ne pozna niti naših stvarnih pogojev, niti zmožnosti naših otrok, niti vseh malih instrumentov.

Poimenovanje instrumentov

Vsak kupljeni instrument ima svoje ime, včasih kar dva: domače in tuje ime. Na splošno dajemo sicer prednost domačim imenom, pri glasbilih pa tistemu, ki je bolj zvočno in bolje ponazarja zvok instrumenta, zato rajši uporabljajmo tujko triangel kot domačo besedo trikot.

Nekateri mali instrumenti imajo ustaljena imena, ki jih ohranimo. Na novo imenujemo instrumente, ki jih sami izumimo.

Iščemo ime za instrument

— Če je instrument nastal iz nekega uporabnega predmeta, lahko ohrani svoje prejšnje ime, npr. žebelj, ki je glasbilo, še vedno imenujemo žebelj.

— Instrument lahko dobi ime po glasbilu, ki ga nadomešča, npr.: instrument, po katerem bobnamo, imenujemo boben.

— Instrument lahko dobi čisto novo zvočno oponašavno ali opisno ime.

Ime za novo izumljeni instrument lahko predlaga vzgojitelj, ali pa to delo prepusti otrokom. Ko instrument dobi ime, ga vedno enako imenujemo.

Družinska imena

Otroke v oddelkih 4—7-letnih otrok seznanjamo tudi z družinskimi imeni instrumentov. Ne zato, da bi si moral otrok še nekaj razumskega — neglasbenega zapomniti, ampak zato, da bo preko teh imen začutil zvočne značilnosti posameznih družin malih instrumentov.

Družinsko ime instrumentov je kot priimek pri ljudeh. Pri malih instrumentih nam družinsko ime predstavi tisto, kar je skupno vsem članom družine, npr. to, kako zvenijo ali to, kako nanje igramo. Otrok, ki je seznanjen z družinskimi imeni instrumentov, lahko sam odpelje novi instrument k njegovim sorodnikom, ko ugotovi, kako zveni.

Seznanjanje z instrumentom

Pri seznanjanju otrok z novim instrumentom ne potrebujemo uvajalnih zgodbic ali drugih uvajalnih vsebin, saj instrument sam zbudi otrokovo zanimanje. Otrok ima naravno nagnjenje do vsega, kar zveni in si sam od sebe želi igrati na vsak instrument.

Ko otroku instrument prvič predstavimo, ga mora otrok dobro slišati; dobro mora videti, kako se instrument drži in kako se nanj igra; in spoznati njegovo ime.

Seznanjanje s tehniko igranja

Tehnika igranja je veščina držanja in igranja na instrument.

Otrok naj začuti, da je igranje na instrument posvečena dejavnost, za katero je potrebna določena veščina. Če z instrumentom ne ravnamo prav, instrument z nami ni zadovoljen, to pokaže s tem, da ne zveni tako lepo, kot sicer.

Pravilno tehniko igranja naj otrok pridobi že pri prvem stiku z instrumentom. Izpopolnjujemo in utrjujemo pa jo pri vsakem igranju.

Veščino igranja otrok najlaže pridobi pri skupnem igranju na enake (množične) instrumente, zato je prav, da imamo v vrtcu čim več množičnih instrumentov.

Postopek pridobivanja tehnike igranja naj vsebuje poleg skupnega igranja tudi individualno igranje na instrument. Pri skupnem otrok pridobi predvsem gibalno veščino, ne pa tudi zvočne kontrole, ki je pomemben dejavnik tehnike igranja. Lep zvok je tisto, zaradi česar se trudimo. Če opazimo, da otrok na svojski način doseže enako kakovosten zvok, mu drže ali načina udarjanja ne popravljamo, nasprotno: iskreno se veselimo njegovega izuma.

Ker otrok šele pri posamični igri začuti, da se instrument zares odziva na njegovo igranje, iščemo priložnosti za čim pogostejšo posamično igro. Če individualno igranje poteka v obliki igre, potem čakanje, da pride otrok na vrsto, zanj ni motnja, kajti igra s svojimi pravili in vsebino izpolni čakalni čas. Med glasbenimi didaktičnimi igrami je kar precej takih, ki omogočajo posamično igro, vendar nobene s smotrom utrjevati ali pridobiti tehniko igranja. Temu namenu ustreza igra:

KLIČEM MARJANCO

Igra za posamično pridobivanje tehnike igranja

Smoter: pridobivanje tehnike igranja.

Za igro potrebujemo klicalni instrument, instrument, ki so ga otroci pravkar spoznali in pravkar vsi skupaj tudi nanj

igrali. Klicalni instrument postavimo v deželo instrumentov, do katere skupaj z otroki oblikujemo zavito in s preprekami otežkočeno pot.

Med postavljanjem poti otrokom razložimo vsebino, pravila in naloge igre: instrumentu je dolgčas samemu v deželi instrumentov, zato kliče godbenika. Ker bi instrument rad z godbenikom nastopal v cirkusu, si želi spretnega godbenika, zato mu določa, na kak način naj pripotuje v deželo instrumentov, npr.: po eni nogi; plazeč se kot kača; kot smučar . . .

Ko je pot pripravljena, sedejo otroci na začetek poti na tla, vzgojitelj gre v deželo instrumentov, nekajkrat zaigra na instrument, tako da vsi vidijo in slišijo, da zna igrati, potem preneha in pravi: »Pozor, pozor! klicani naj pride k meni po vseh štirih!« Potem imenuje svojega naslednika, npr.: »Kličem Nino,« in začne igrati na klicalni instrument — čisto po svoje. Na instrument igra ves čas, dokler se Nina po vseh štirih pomika po poti proti deželi instrumentov. Ko Nina končno dospe, postane ona godbenik. Tudi ona najprej preizkusi instrument, da dokaže, da zna igrati, potem pove na kakšen način naj pride do nje njen naslednik, končno ga pokliče in začne igrati.

Opomba. Če želimo, da otroci dalj časa igrajo na instrument, potem naredimo zelo dolgo in zapleteno pot, če pa želimo hitrejši potek igre, pa kratko pot. Kdor je že bil godbenik, ostane v deželi instrumentov. Ko so vsi otroci v deželi instrumentov, je igra pri kraju. (Dolžina poti je odvisna tudi od tega, koliko otrok pri igri sodeluje.)

Neusmerjeno ustvarjanje

Takoj, ko otrok ugotovi, kako instrument deluje, začne nanj igrati — ustvarja zvoke, ritme. Tako ravna pet do šestmesečni dojenček z ropotuljo, tako ravna otrok v predšolskem obdobju in tudi kasneje.

Otroka zadovolji igranje samo po sebi. Ko dobi instrument, ne sprašuje in ne razmišlja o tem, kaj naj zaigra. Igranje je otroku pot in cilj. Otrok je enovit, ustvarjalni dosežek in ustvarjalni proces je zanj nedeljena celota, nedeljena radost.

Prav je, da se tega zavedamo in da otroku omogočimo čim več svobodnega — neusmerjenega — ustvarjalnega igranja.

Opazovanja otrok so potrdila upravičenost te zahteve. Otroci, ki jim je omogočeno naužiti se svobodnega igranja, kažejo veliko zanimanja tudi za druge instrumentalne vsebine, tisti pa, ki pogrešajo svobodno igranje, ta svoj primanjkljaj poskušajo potešiti pri drugih oblikah igranja in so pri njih nedisciplinirani, ker zadovoljujejo svojo naravno potrebo po svobodnem igranju.

S tem, ko poudarjam zahtevo po svobodnem igranju, nočem zanikati ali razvrednotiti usmerjenega ustvarjalnega igranja in reproduktivnega igranja, nasprotno: vse je tesno med seboj povezano; usmerjeno ustvarjalno igranje in reproduktivno igranje je hrana, ki bogati otrokovo svobodno neusmerjeno ustvarjalno igranje.

Pogoji za neusmerjeno ustvarjanje

— V oddelku imamo bogato zbirko raznolikih malih instrumentov.

— Instrumenti niso vedno v omari, izmenično prihajajo v glasbeni kotiček, kjer so otrokom na voljo.

— V glasbenem kotičku so tudi odeje in druga sredstva za zvočno in vidno izolacijo.

— Otrokom zaupamo. Občasno jim dovolimo, da se posamezen otrok ali manjša skupina otrok umakne v tišino — v večnamenski prostor, v zbornico, v metodični kabinet, v prazno pisarno, v slačilnico . . . in tam igrajo.

— Instrumenti smejo z otroki na teraso, na balkon, na dvorišče, na igrišče, na sprehod v gozd . . .

— Otroci smejo za kak dan nesti instrument s sabo domov, da tam igrajo in da starši vidijo, kako je narejen.

— Tudi vzgojitelj si kdaj pa kdaj zaželi svobodnega ustvarjalnega igranja na instrument.

— Vzgojitelj seznani starše z malimi instrumenti in z drugimi otrokom ustreznimi instrumenti, priporoča jim, da bi otrokom pomagali doma ustvariti deželo instrumentov.

LJUBLJANA

— Otroci čutijo, da vzgojitelj rad vidi, če se igrajo godbenike.

— Vzgojitelj tudi kak instrument podari otrokom, ker jih ima rad. (Lahko tudi za rojstni dan . . .)

— Vzgojitelj in otroci se skupno borijo proti zvočnemu onesnaževanju: ne kričijo, ne ropotajo po nepotrebnem, ne prižigajo radia, kadar ni tišine . . .

Usmerjeno ustvarjanje

Pri usmerjenem ustvarjanju omejujemo otrokovo ustvarjalno svobodo z usmeritvami od zunaj.

Usmeritve glasbene narave

Otroka usmerjamo k ustvarjanju neke glasbene vsebine, usmerjamo ga npr. k ustvarjanju tihe in glasne glasbe, k ustvarjanju živahne ali umirjene glasbe, k izmeničnemu ustvarjanju enkrat s tenkimi visokimi zvoki, drugič z debelimi nizkimi zvoki itd.

Usmeritve glasbene narave so pogoste v glasbenih didaktičnih igrah, npr.: v igri Bobnarček otroka omejuje pravilo, da mora nekaj časa ustvarjati glasno dnevno glasbo, nekaj časa pa tiho nočno glasbo.

Vsebinske usmeritve

Otroka usmerjamo k ustvarjanju glasbe, ki izraža neko domišljijsko ali stvarno vsebino, npr.: usmerjamo ga, da z instrumenti izrazi kak naraven pojav, naravo kake stvari, gibanje živali, predmeta itd.

Tudi na take vsebinske usmeritve pogosto naletimo v glasbenih didaktičnih igrah, npr.: v igri Zvočna vremenska hišica otroci, razdeljeni v več skupin, ustvarjajo zvočne vremenske slike: dež, sonce, veter, nevihta.

Tudi to, če otroka vprašamo, kaj nam bo zaigral, je neke vrste vsebinska usmeritev, čeprav ni rečeno, da bo otrok med igranjem zares sledil tistemu, kar je napovedal. Če opazimo, da otroka bolj veseli neusmerjeno svobodno ustvarjanje, potem ne bodimo vsiljivi.

Zvočna slika

Zvočna slika je sprotno ustvarjalno izražanje neke v naprej opredeljene neglasbene vsebine s pomočjo zvokov različne barvenosti, različne jakosti trajanja in višine. Ker nastaja iz sprotnega navdiha, je ni moč dvakrat enako zaigrati.

Zvočno sliko lahko igra en sam ustvarjalec z več različnimi instrumenti, lahko sta dva: otrok in vzgojitelj ali dva otroka; lahko je manjša skupina; lahko vsi otroci oddelka.

Ustvarjanje zvočne slike je lahko preprosta paralelna igra ali sodelovalna ustvarjalna igra. Npr.: zvočno sliko Dež lahko otroci ustvarjajo tako, da vsi obenem tapkajo z nohti po mizi ali bobnih in na ta način zvočno oponašajo neenakomerno udarjanje dežnih kapelj; zvočna slika Dež je lahko vsebinsko bolj bogata, notranje razčlenjena, najprej slišimo nežno škrabljanje prvih kapljic, nato tudi kaplje, ki udarjajo na strehe in šipe, za tem še šumenje dežnih curkov, sunke vetra, ki dežne kaplje zaganja v šipe ipd. Takšna sodelovalna ustvarjalna igra zahteva zmožnosti, za katere otrok šele čez čas dozori: otrok sledi svoji igri in igri drugih; svojo ustvar-

jalno domišljijo prilagaja skupnemu dosežku; sledi tudi dirigentu, ki ustvarjanje usmerja z nakazovanjem vstopov, po potrebi odreja glasnost igranja, tempo; upošteva predhodne dogovore o vrstnem redu; ipd.

Komu igramo zvočno sliko?

Najpogosteje jo igramo samim sebi, ker nas takšno ustvarjanje veseli.

— Zvočno sliko ustvarjamo za poslušalce.

— Zvočno sliko izvajamo kot glasbeno uganko.

— Zvočno sliko izvajamo plesalcem za ples.

— Več zvočnih slik lahko združimo v glasbeno pravljico. (Glej primer glasbene pravljice Papirnati čolniček v priročniku: M. Voglar, Glasbena vzgoja predšolskih otrok — načrtovanje, str. 38 do 41.)

— Zvočna slika je lahko predigra, medigra in poigra k peti ali deklamirani pesmi, npr.: zvočna slika Noč in nočni šumi je predigra k prvi kitici pesmi Sraka in avtobus, k drugi kitici iste pesmi pa zvočna slika Jutro.

— Zvočna slika je lahko predigra, medigra ali poigra k instrumentalni skladbi. Npr.: k skladbi Sprehod v gozd lahko otroci ustvarijo medigro Ptice v gozdu.

— Zvočna slika lahko uvede ali sklene dramatizacijo, lutkovno igro, epi in dia-projekcijo itd.

— Zvočne slike so vsebina nekaterih glasbenih didaktičnih iger. Npr.: Vremenar; Zvočna vremenska hišica; Črički iz lukenj; Jutro, poldne, večer; Igra za bobne in ropotulje; Kdo bo prišel iz hiše II; Hitko in počasko; Koncert za volka, ježa in mušnico; Zgodba za ure; idr.

Zvočni pogovori

Zvočni pogovori niso istovetni z glasbeno vsebino: ritmično vprašanje in ritmični odgovor, ki terja od ustvarjalca, da pri oblikovanju odgovora upošteva ritem vprašanja.

Pri zvočnih pogovorih gre za izmenično, (mestoma lahko tudi sočasno) neusmerjeno ustvarjanje dveh godbenikov. Gre za glasbeno vsebino, ki je prilagojena zmožnostim 4 do 5-letnega otroka ali celo 3 do 4-letnega otroka.

Zvočni pogovori so vsebina igre:

TELEFONSKA CENTRALA

Smoter: otroci se veselijo ustvarjalnega igranja.

Otrokom razložimo, da se bodo instrumenti pogovarjali po telefonu. Ne vsi vprek, ampak vedno samo tista dva, ki ju bo telefonist telefonske centrale povezal.

Otroci, ki pri igri sodelujejo, si izberejo različne instrumente, položijo jih na stole, ki jih z vrvicami zvežejo s telefonsko centralo.

Vzgojitelj prevzame vlogo telefonista. Ko ugotovi, da so vsi instrumenti povezani s telefonsko centralo, se igra začne.

Telefonist: »Pi-piii, pi-piii, vežem orehove lupinice in žvrgljo.«

Otroka z imenovanima instrumentoma začneta nanju igrati, lahko izmenično, lahko tudi oba sočasno. Omejuje ju samo pravilo, da morata, takoj ko zaslišita telefonski zvonček, prenehati.

Telefonist: »Cin! Zveza prekinjena!«
A takoj za tem vzpostavi novo zvezo, npr.:
»Pi-piii, pi-piii, vežem brundalo in brenkalce.«

Opomba. Instrumenti lahko v igri Telefonska centrala poosebljajo živali, predmete, osebe iz pravljic . . . V tem primeru lahko telefonist najavi zvezo med brundalom in brenkalcem tudi takole:

»Pi-piii, pi-piii, vežem brundavega medveda in nagajivo miško.«

Zvočno gledališče

V zvočnem gledališču instrumenti oživijo, se gibljejo, si nagajajo, si pomagajo . . . Svoja razpoloženja, svoje želje, misli itd., vse to v glavnem izražajo z gibanjem in seveda z zvoki.

V zvočnem gledališču lahko nastopa en sam otrok, ki oživlja več instrumentov, ali po več otrok, vsak s svojim instrumentom. V zvočnem gledališču lahko poleg instrumentov nastopajo tudi lutke, različni predmeti, igrače ipd.

Zvočno gledališče se igramo predvsem v času iger po želji otrok.

Ritmično vprašanje in ritmični odgovor

Ritmično vprašanje in ritmični odgovor je nekoliko zahtevnejša ustvarjalna instrumentalna vsebina, zato jo izvajamo samo v oddelkih 5 do 7-letnih otrok.

Za tistega, ki odgovarja, velja pravilo, da odgovor ne more biti enak vprašanju. Če, recimo, nekoga vprašamo: »si dobre volje,« vprašani ne more odgovoriti: »si dobre volje?«

Pri stvari gre tudi zato, da sta vprašanje in odgovor v nekakšni notranji ritmični zvezi, da imata nekaj skupnega, čeprav nista enaka.

Na isto vprašanje lahko odgovorimo na različne načine, lahko bolj gostobesedno — z živahnejšim ritmom ali bolj redkobesedno in kleno — z bolj umirjenim ritmom, a v vsakem primeru mora odgovor imeti naravo odgovora.

Med ritmičnim vprašanjem in odgovorom ne sme biti prekinitve, zato tisti, ki sprašuje, vnaprej določi, kdo naj odgovori. Lahko vzgojitelj sprašuje, otrok pa odgovarja ali da otrok sprašuje in vzgojitelj odgovarja.

Ritmično vprašanje in ritmični odgovor je vsebina glasbene didaktične igre ŽOLNE IMAJO ŠOLO.

Izmišljanje ob ostinatu

Izmišljanje ob ostinatu povezuje ustvarjalno igranje z reproduktivnim igranjem. (Tujka ostinato označuje ponavljanje glasbenega vzorca.)

Lahko vzgojitelj izvaja ponavljajoči se ritmični vzorec — ostinato, otrok si k temu izmišlja ritme, ki se prilegajo ostinatu.

Če pri igri sodeluje več otrok, potem vsi razen izštetega izmišljevalca pomagajo vzgojitelju igrati ostinato. Izmišljevalec ustvarja s pomočjo instrumenta, ki je dovolj prodoren, da se ga sliši iz orkestra.

Zahtevnejša je oblika izmišljanja ob ostinatu s skupino solistov-izmišljevalcev. Otroci so razvrščeni v dve skupini: številnejša skupina bo izvajala ostinato, zato si za igro poiščejo tihe neprodorne instrumente; skupina solistov-izmišljevalcev šteje 3, 4 ali 5 otrok, ker se morajo njihove skladbe slišati preko vsega orkestra, si izberejo take prodorne instrumente, ki se tudi med seboj izrazito razlikujejo po svoji zvočni barvi. Vzgojitelj je dirigent. Najprej ima vaje z orkestrom, da se ostinato dobro uigra, potem šele nakaže vstop enemu od solistov, potem pokaže odstop prvemu solistu, čez čas vstop novemu solistu itd. Dirigent lahko nakaže tudi hkratni vstop dvema solistoma, ali vsem solistom, pa spet samo enemu ali celo nobenemu, da se ostinato spet okrepi in poenoti, ali nakaže odstop orkestru, tako da igrajo samo še solisti . . .

Ta oblika izmišljanja ob ostinatu predpostavlja, da zmorejo otroci samostojno izvajati ostinato, ne da bi jih solisti s svojimi ritmi pri tem motili. Vzgojitelj-dirigent je pri stvari glavni ustvarjalec, če njega tako ustvarjanje veseli in ga zmore tudi voditi, mu bo z veseljem sledil tudi orkester in vsi solisti izmišljevalci. Vzgojitelj lahko nakazuje vstope solistom-izmišljevalcem s slikami instrumentov, ki jih postavlja na pult.

Reproduktivno igranje

Pri glasbeni vzgoji poskušamo učinkovati na razvoj vseh glasbenih zmožnosti. Zmožnost natančne ritmične reprodukcije — ponovitve — je pomembna glasbena zmožnost.

Ritmični ostinato

S tujko ostinato označujemo vztrajno ponavljanje glasbenega vzorca. Pri ritmičnem ostinatu gre za ponavljanje ritmičnega vzorca.

Izvajanje ostinata imamo za najlažjo reproduktivno ritmično vsebino, izvajajo jo že 2, 3-letni otroci. Izhaja iz prvobitne otroške funkcijske igre, ki poteka takole: otrok se igra z instrumentom — neusmerjeno ustvarja, ko se mu posreči ritmični vzorec, ki ga notranje zadovolji, ga začne ponavljati.

Če otroke usmerjamo k hotenemu ponavljanju, ravnamo takole: vzgojitelj s pomočjo instrumenta ustvari zaokrožen in dovolj značilen ritmični vzorec, ki šteje 4 do 8 dob in ga ponavlja. Med igranjem z očmi vabi in spodbuja otroke, naj se mu pridružijo. Potem vsi skupaj izvajajo ostinato do dogovorjenega znaka prekinitve, npr.: ko vzgojitelj dvigne roke. Po sprostitveni tišini lahko sledi nov ritmični vzorec.

Ostinato izvajamo z malimi in lastnimi instrumenti pa tudi z gibanjem bodisi tako, da v ostinatnem ritmu hodimo, premikamo igračo, pihamo v pero ipd.

V odelkih 4- do 7-letnih otrok izvajamo ostinate tudi z večzvenskimi instrumenti in z njimi oblikujemo ostinate s kombinacijo dveh različno visokih zvokov.

Izmenična izvedba ostinata

Ponavljajoči se ritmični vzorec lahko izmenično izvajajo posamezni otroci drug za drugim. Tak izmenični ostinato je glasbena vsebina igre ŽOLNINA ŠTAFETA in RITEM PO TELEFONU.

Ponavljajoči se ritmični motiv lahko potuje od ene skupine instrumentov k drugi. Otroci so razdeljeni na več skupin, z različnimi instrumenti. Vzgojitelj, ki je dirigent najprej z lastnimi instrumenti izvaja ostinato, nakar nakaže vstop samo eni skupini, ko se od nje odvrne in dirigira drugi skupini, prva preneha igrati, druga pa nadaljuje z izvedbo ostinata, dokler ji dirigent dirigira. Itd.

Ostinato s spremembami v tempu in dinamiki

V oddelkih 4- do 7-letnih otrok vnašamo v izvedbe ritmičnega ostinata spremembe tempa in dinamike, npr.: če dirigent dirigira z majhnimi kretnjami je to znak za tiho

izvajanje ritmičnega vzorca, če dirigira z velikimi kretnjami pa za glasno.

Ostinato s spremembami v tempu je lahko glasbena vsebina didaktične igre VLAK, VLAK in POTNIKI. Ostinato s spremembami v glasnosti pa lahko izvajamo v igri NAPETO ISKANJE.

Različni ostinati

V oddelkih 4- do 7-letnih otrok izvajamo glasbene didaktične igre, ki vsebujejo po več različnih ponavljajočih se ritmičnih vzorcev. Tri različni vzorci so v igrah: LOVCI, MEDVEDI IN MIŠKE; ZDAJ SI DREVO, ZDAJ SI . . .; ORKESTER. Po štiri različne ritmične vzorce pa vsebujejo igre: KAKO URE TIKTAKAJO, NOČNI PLES UR; URE IN URICE URARJA TIKTAKA.

Otroci ustvarjajo ostinate

V odelkih 4- do 7-letnih otrok usmerjamo posamezne otroke, da si izmislijo ritmični vzorec, ki ga nato vzgojitelj ali vzgojitelj skupaj z otroki ponavlja.

Otroku lahko pri ustvarjanju ponavljajočega ritma pomagajo besede. Tako nastajajo ritmični vzorci na osnovi ponavljajočih se besed. Tako vsebino ima glasbena didaktična igra:

BUDNICE TRAVNIŠKIH ZVONČKOV

Smoter: ustvariti budnico, ki se jo da z instrumenti ponavljati.

Vzgojitelj in otroci vsi so travniški zvončki. Vsak zvonček si poišče ustrezen instrument, primeren kotiček travnika, kjer se zvije in zaspi.

Vzgojitelj se prvi zbudi, ko zrase, začne z besedami in z instrumentom buditi, npr.: »Tina, zbudi se, Tina, zbudi se, . . .«

Zvončica Tina med budnico počasi rase, ko dorase, se s poklonom zahvali za budnico in začne sama buditi, npr.: »Vstani, zvončica Polonca, vstani, zvončica Polonca . . .« isti ritem igra tudi z instrumentom.

Tinino budnico po tiho v istem ritmu spremlja vzgojitelj s svojim instrumentom, kajti pravilo igre pravi: vsi zbujeni zvončki po tiho pomagajo buditi s svojimi instrumenti.

Tako pri igri rase število tistih, ki sodelujejo pri izvedbi ostinata.

Igra ima še eno pravilo, s katerim preprečuje, da bi bilo preveč izvajalcev ostinata, kar bi lahko prineslo nered v ritmično izvedbo; to pravilo se glasi: Če vzgojitelj zakliče: »Zima se vrača,« vsi zbujeni zvončki spet zaspijo. In spet je na vrsti vzgojitelj, da se kot največji zvonček prvi zbudi, in da s svojo budnico zbudi tokrat koga drugega.

KDO GRE V KINO

Ostinato kot glasbena uganka

Smoter: po ritmu spoznati svoje ime.

Otrokom razložimo, da jih bo instrument klical v kino, kdor sliši v klicalnem ritmu svoje ime, sme v kino.

Vzgojitelj je prvi klicalec, za klicalni instrument izbere poljuben instrument in z njim začne igrati eno od otroških imen kot ritmični ostinato. Npr.: izvaja ponavljajo se četrtinke.

Vsi otroci prisluhnejo. Vsak zase ugotavlja, če je to njegovo ime. Kdor sliši v ritmu svoje ime, gre v kino.

Čez čas klicalec preneha igrati.

Sledi preverjanje obiskovalcev. Karte za kino dobijo samo tisti z dvozložnimi imeni: Marko, Miha, Tina, Nina ... Če je med obiskovalci kak Andrej, mora nazaj v čakalnico.

Ko imajo vsi otroci karte za kino, naj se začne predstava — taka, da se bomo do solz nasmejali.

Ritmični odmev

Ritmični odmev je reproduktivna instrumentalna vsebina, ki izhaja iz priljubljene otroške igre oponašanja.

V primerjavi z ritmičnim ostinatom je ritmični odmev zahtevnejši, terja natančno ritmično zaznavo in takojšnjo natančno ponovitev slišanega ritmičnega motiva. Zato izvajamo igre ritmičnega odmeva v oddelkih 4- do 7-letnih otrok.

Ritmični odmev ni zahteven samo za tistega, ki odmeva, zahteven je tudi za tistega, ki igro odmevanja usmerja in ustvarjalno napaja s svojimi ritmičnimi motivi. Ritmična preciznost usmerjevalca je predpogoj za izvajanje te dejavnosti; ritmično neprecizen usmerjevalec povzroča otrokovemu ritmičnemu čutu več škode kot koristi.

Notranje povezan ritmični odmev

Če je tisti, ki si izmišlja ritmične motive, pozoren na celoto, ki iz teh posameznih ritmičnih motivov nastaja, govorimo o notranje povezanem ritmičnem odmevu. Muzikalen vzgojitelj bo sam od sebe oblikoval notranje povezan ritmični odmev, ne da bi se za to prizadeval.

Laže je odmevati povezane ritmične motive, take, ki se razvijajo drug iz drugega in vodijo v neko celoto, kot odmevati nepovezane, zase stoječe ritmične motive. Iz celote otrok laže doživi gibanje časovne mere, ki mu pomaga začutiti, kdaj je na vrsti.

Pri notranje povezanem ritmičnem odmevu pride samo od sebe do zaželjenih znakov odmeva:

— vsi ritmični motivi so enako dolgi — štejejo enako število dob; (ne manj kot 4, ne več kot 8);

— tempo je v vseh členih enak;

— vsak ritmični motiv je majhna sklenjena celota, pri notranje povezanem odmevu vsak člen smiselno nadaljuje prejšnji motiv in z novino, ki jo prinaša, odpira pot naslednjemu;

— zadnji ritmični motiv učinkuje kot naravni konec celote, ki šteje 4, 5, 6, 7 ali največ 8 ritmičnih motivov.

Vzgojiteljeva priprava na odmev

Predno vzgojitelj izvaja odmeve z otroki, naj se preizkusi in odmeva sam s seboj. Svoje ustvarjalno intuicijo naj ne moti s štetjem dob ali s štetjem členov (da ne bi presegel postavljene meje). Najdeno verigo dobro povezanih ritmičnih motivov se lahko tudi zapiše.

Ritmični motiv z enim otrokom

Ritmični odmev z enim otrokom ni samo laže izvedljiv, ampak je tudi bolj učinkovit kot ritmični odmev z vsemi otroki. Pri njem lahko ritmične motive prilagajamo zmožnostim otroka. Posamično odmevanje omogoča zamenjavo vlog: najprej je vzgojitelj skladatelj, potem je otrok skladatelj, vzgojitelj pa odmeva.

Govorjeni odmevi

Ritmično natančno ponavljanje besed in glasov je najpreprostejši ritmični odmev.

Vzgojitelj si izmišlja rimano ali nerimano besedilo z izrazitim ritmom. Število dob je v vseh členih enako, ritem pa se spreminja.

Odmevanje besed se lahko igramo kar tako ali v obliki glasbene didaktične igre, npr. z igro Ne reci mijav.

NE RECI MIJAV

Smoter: otroci vse besede ritmično natančno ponovijo razen besede mijav.

Ne reci mijav je igra iz mišje šole.

V mišji šoli se miške najprej učijo, kako se hitro najde dobro skrivališče. Ko to znajo, ponavljajo pravilo igre: Ne reci mijav! Če slišiš mijav, teci v skrivališče!

Učitelj: Tiki-ti, tiki-ta.
Miške: Tiki-ti tiki-ta.
Učitelj: Tiki-tiki, trala-la.
Miške: Tiki-tiki, trala-la.
Učitelj: Mijav.
Miške: (hitijo v skrivališča)
Učitelj: Tiki-tiki, ta.
Miške: Tiki-tiki, ta.
Učitelj: Mačke ni doma.
Miške: Mačke ni doma.
Učitelj: Tiki-tiki, ta-ja.
Miške: Tiki-tiki, ta-ja.
Učitelj: Mačka se sprehaja.
Miške: Mačka se sprehaja.
Učitelj: Tiki-tiki, tik.
Miške: Tiki-tiki, tik.
Učitelj: Slišim strašen krik.

Miške: Slišim strašen krik.
Učitelj: Mijav.
Itd.

Opomba. Miške odmevajo z besedami, lahko pa obenem tudi z instrumentom, npr.: s tleskači, brenkalci ipd. ali z lastnimi instrumenti.

Dvojni odmev

Dvojni odmev se igramo z dvema otrokoma ali z dvema skupinama otrok. Prvi imajo glasnejše instrumente, drugi tišje. Vsak zaigrani ritmični motiv zaigrajo najprej prvi, potem šele drugi.

Kljub dvojnemu odmevanju naj si vzgojitelj prizadeva ustvarjati notranje povezane ritmične motive.

Odmevi z večzvenskimi instrumenti

Z večzvenskimi instrumenti izvajamo dvozvenske ritmično-melodične motive. Ritem se poveže z melodijo na dveh tonih ali dveh različnih zvočnih barvah.

Dvozvenske odmeve lahko izvajamo tudi s sestavljenimi instrumenti, npr.: z dvojnim bobnom, s sestavljenimi cincindongi, pinkeponkami, drdrali . . ., pa tudi z instrumenti, pri katerih s posebno tehniko igranja ustvarjamo bodisi temne bodisi svetle zvoke, npr.: orehove lupinice, kamni . . . Dvozvenske odmeve lahko izvajajo tudi z izmenično igro na dva različno uglašena instrumenta, npr.: z dvema ropotuljama, tleskačema ipd.

Vzgojitelj uporablja za izvedbo svojih motivov enak dvozvenski instrument, kot otrok (otroci). Še pred odmevanjem naj otrok ugotovi, katera plošča, cev, struna itd. je više uglašena in katera niže.

Vzgojitelj naj si prizadeva ustvarjati notranje povezane motive, tako da bo nastala ritmično-melodična celota.

Pri izvedbi z enim otrokom naj se tudi otrok preizkusi kot skladatelj.

Ritmični odmev v igrah

Ritmični odmev je glasbena vsebina glasbenih didaktičnih iger:

V BOBNARSKI ŠOLI; ali: V ŠOLI ZA PALIČICE, ODMEVNI INSTRUMENTI, PAPAGAJČKI V KLETKE, NE RECI MIJAV.

Instrumentalne spremljave

Če otrok svoje igranje na instrument hote poveže z neko drugo sočasno potekajočo zvočno ali gibalno dejavnostjo, govorimo o instrumentalni spremljavi.

Otrok z instrumentom spremlja:

— govorjeno besedilo,
— peto pesem,
— instrumentalno glasbo,
— dramatizacijo,
— pravljice in zgodbe,
— gibanje.

Ustvarjalno in poustvarjalno spremljanje

Spremljanje je lahko ustvarjalna ali poustvarjalna vsebina.

Če vzgojitelj omeji svoje usmerjanje na izbiro instrumentov, vse drugo pa prepušča otrokom, potem si otroci spremljavo sproti izmišljajo, tako nastane ustvarjalna spremljava. Če pa otroke usmerjamo, da z instrumenti izvajajo v naprej zamišljeno ritmično ali neritmično spremljavo, potem je to poustvarjalna spremljava.

Ustvarjalno in poustvarjalno spremljavo pogosto povezujemo, tako da začetno ustvarjalno spremljanje preusmerimo v izvajanje zamišljene spremljave in obratno.

Ustvarjalne in poustvarjalne spremljave imajo enako glasbeno vsebino, pri poustvarjalnih spremljavah se namreč omejujejo na tiste ritmične vsebine, ki jih otrok pri prostem ustvarjanju spontano izvaja, to so:

— ritem melodije,
— ritem govorjenega besedila,
— izvajanje taktovskih dob,
— izvajanje ostinata,
— spremljava posameznih besed in zlogov,
— zvočna spremljava.

Različni načini spremljanja

Kdo spremlja

Glede na to, kdo spremlja, in kdo izvaja tisto, kar spremljamo — poje, govori, igra, se giblje... — imamo tele možnosti:

— vzgojitelj poje, deklamira, igra..., otroci spremljajo,

— otroci pojejo se gibljejo, deklamirajo, vzgojitelj spremlja,

— otroci pojejo, se gibljejo deklamirajo in se obenem spremljajo,

— otroci so razdeljeni na dve skupini, prva poje, se giblje, deklamira, druga spremlja,

— otroci so razdeljeni na tri skupine, prva poje ali deklamira, druga spremlja, tretja se giblje.

Kolikšen del spremljamo

Glede na to, kolikšen del spremljanega spremljamo, so se v praksi uveljavili predvsem štirje načini, ki jih označujemo kot a-, b-, c- in d-način.

a-način

Če spremljamo celo pesem, deklamacijo ali skladbo od začetka do konca imamo to za a-način. Zanj se odločamo pri krajših pesmih, deklamacijah in skladbah. Na a-način spremljajo otroci, ki ne morejo svoje spremljave omejiti samo na en del.

b-način

Če spremljamo samo en del pesmi, deklamacije ali skladbe imamo to za b-način. Pri dvodelnih oblikah je to lahko 1. ali 2. del, pri tridelnih pa bodisi prednji in zadnji ali srednji del. Spremljamo tisti del, ki po svoji vsebini ali po ritmično-melodični gradnji bolj ustreza instrumentalni spremljavi.

Pri b-načinu so otroci mimo drugega pozorni tudi na vstope.

c-način

Če spremljavo porazdelimo na dve ali več izvajalskih skupin, ki pesem, deklamacijo ali skladbo spremljajo izmenično — po delih, imamo to za c-način. Ta način spremljanja nam omogoča, da vnašamo v spremljavo zvočne kontraste, saj vsaka skupina izvajalcev uporablja druge instrumente. Izvajalci so pozorni na to, kaj spremljajo in česa ne, pozorni so na spremljavo in na vstope.

d-način

D-način je dvoglasna spremljava, najpogosteje izvajamo kombinacijo a- in b-načina. Ena skupina spremlja od začetka do konca, druga samo en del pesmi, deklamacije ali skladbe. Lahko pa se v d-načinu združita a- in c-način.

Predigra, medigra, poigra

Spremljava se lahko izraža tudi kot predigra, medigra, poigra. Tako nastanejo raznoliki načini spremljanja, npr.:

— pesem, deklamacijo ali skladbo lahko samó spremljamo,

— pesem, deklamacijo ali skladbo lahko spremljamo, pa dodamo predigro ali medigro ali poigro, ali: predigro in medigro in poigro,

— pesem, deklamacijo ali skladbo lahko uvedemo s predigro, ali dodamo medigro, ali pa jo sklenemo s poigro, ne da bi jo sicer spremljali.

Predigre, medigre in poigre so lahko istovetne z instrumentalno spremljavo, tako glede zasedbe, ritma in dolžine; lahko pa so krajše, ali so drugačne.

Če oblikujemo samostojno predigro (medigro, poigro), naj bo to oblikovno sklenjena celota. Kot glavno izrazno sredstvo v njej nastopa bodisi ritem bodisi zvočna barvenost, npr.: če izvajamo zvočno sliko za predigro, je zvočna barvenost glavno izrazno sredstvo.

Samostojna predigra (medigra, poigra) se lahko rodi tudi iz prvotne spremljave, če npr. ugotovimo, da je izvedba pesmi ali deklamacije s predigro (medigro, poigro) primernejša in otrokom ljubša od neposrednega spremljanja.

Predigro, medigro ali poigro k peti pesmi lahko izvajamo tudi tako, da melodijo pesmi izvaja vzgojitelj z melodičnim instrumentom, otroci z malimi instrumenti pa izvajajo spremljavo.

Izbira instrumentov za spremljavo, predigro, medigro, poigro

Kaj pri tem upoštevamo

— Upoštevamo otrokove predloge glede izbire.
— Upoštevamo naravo in vsebino pesmi, deklamacije ali skladbe.
— Upoštevamo glasnost pevcev, recitatorjev ali melodičnega instrumenta, ki izvaja spremljano skladbo.
— Upoštevamo zamišljeno glasbeno spremljevalno vsebino in način izvedbe.
— Upoštevamo načelo doseganja kontrasta, izogibamo se vedno enaki izbiri za določeno stvar.
— Včasih upoštevamo tudi to, da želimo utrditi tehniko igranja določenih instrumentov. Itd.

Kdo izbira instrumente

Iskati in najti najustreznejši množični instrument, ali izbirati in združiti več različnih instrumentov in tako dobiti novo zvočno barvo, to naj ne bo samo domena vzgojitelja. Pri izbiranju in pri odločanju naj otroci dejavno sodelujejo in si ob tem bogatijo zvočne predstave, domišljijo, muzikalnost, ustvarjalnost ... Tudi to, da za določeno spremljavo instrumente sami izumimo, je zaželjeno. Pri pravem sodelovalnem izbiranju vzgojitelj ne hromi otrokove originalnosti, le oplemeniti jo. Le pri malčkih bo izbira instrumenta vzgojiteljevo delo.

Spremljava govorjenega besedila

Katera besedila spremljamo

Ker gre pri spremljavi govorjenega besedila za zvezo glasbene dejavnosti in literarne vsebine, moramo pri izbiri besedila tenkočutno prisluhniti literarnim vsebinam, da odkrijemo tista, ki to zvezo prenesejo, in da druga očuvamo pred ritmičnim in zvočnim nasiljem.

Najpogosteje se odločamo za krajša rimana besedila, ali tudi krajše v sebi sklenjene odlomke, ki govorijo o nečem zvočnem.

Za spremljavo z ritmom besedila, z izvajanjem taktovskih dob, ostinata in po navadi tudi za spremljavo posameznih besed izbiramo besedila, ki dopuščajo ritmično tekočo recitacijo. Take primere najdemo med izštevankami, uganka mi, med verzi in deklamacijami, ki govorijo o nečem ritmičnem, bodisi da se stvar ritmično zvočno izraža ali se ritmično giblje, premika ... Tudi otroci sami si izmišljajo zvočna ritmična besedila, ki jih sami govorijo in igrajo na instrument.

Pri zvočni spremljavi, pri kateri je glavni poudarek na zvočni barvi in ne na ritmu, ni več potrebna ritmična recitacija. Zanjo izbiramo besedila, ki govorijo o zvočnih pojavih, o dežju, snežinkah, toči, vetru, valovanju morja, o žitnem polju, o potokih, o gozdu ...

Če k besedilu oblikujemo samo predigro, medigro, poigro brez spremljave, prav tako lahko izbiramo besedila za svobodno, ritmično nedoločeno govorno izvedbo, za katero dosti laže najdemo ustrezno literarno vsebino.

Spremljave z ritmom

Z ritmom besedila sami od sebe spremljajo že triletni otroci.

Bistvo te spremljave je podvajanje ritma: ritem, ki ga govorimo, obenem izvajamo z instrumentom. Spremljave z ritmom besedila izvajamo na vseh starostnih stopnjah, le da v oddelkih 4—7-letnih otrok izvajamo predvsem b-, c- in d-način.

Župančičevo uganko o uri lahko izvajamo na vse štiri načine za notne primere.

a-način

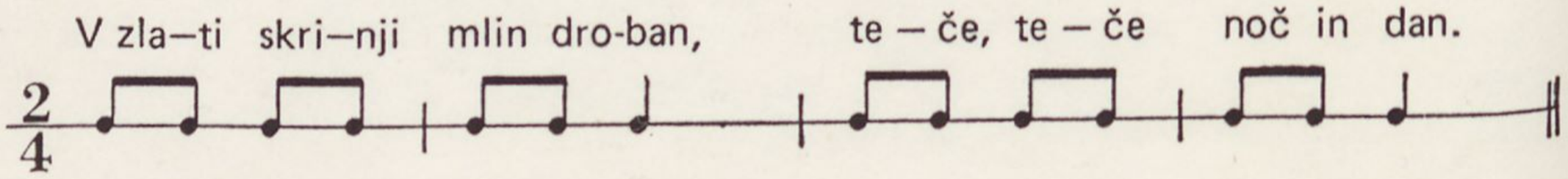

b-način

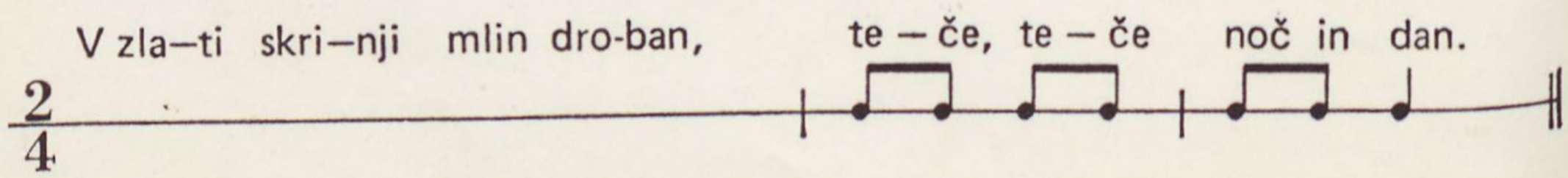

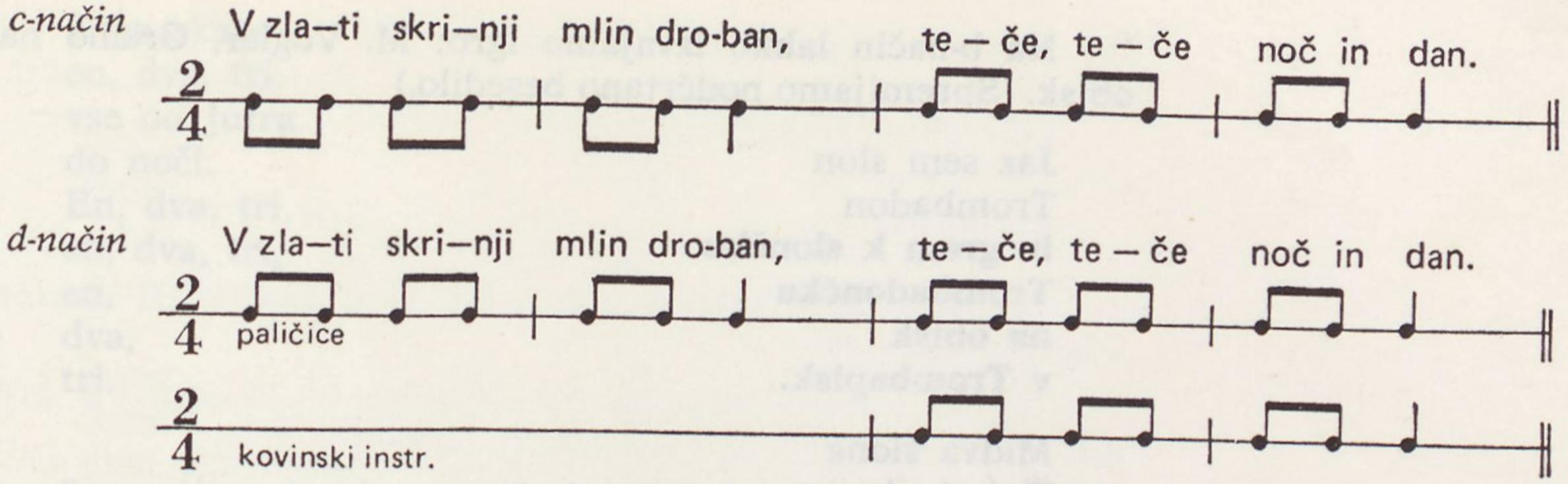

Spremljamo lahko z nežnimi tleskači, tenkimi paličicami, z ropotuljami, z brenkanjem na smrekove storže, s tiktakali ipd.

V oddelkih 5—7-letnih otrok lahko c- in d-spremljavi dodamo 4 taktno instrumentalno predigro in poigro, ki sta enaki spremljavi.

Spremljave z izvajanjem taktovskih dob

Izvajanje taktovskih dob ni drugega kot slišna notranja mera. Izvajanje taktovskih dob sodi med tiste najenostavnejše spremljevalne ritme, ki jih otroci že zgodaj sami od sebe iznajdejo, zato jo izvajamo na vseh starostnih stopnjah, bodisi samostojno bodisi v kombinaciji s kakšnim drugim ritmom; pogosto tudi kot prehodno — primerjalno spremljavo, v času iskanja najboljše možnosti.

A-način ne uporabljamo prav pogosto, učinkuje precej enolično, včasih celo grobo. Najbolj prirodno se izvajanje taktovskih dob povezuje z izštevankami, npr.:

Na b-način lahko izvajamo igro: M. Voglar, Gremo na obisk. (Spremljamo podčrtano besedilo.)

Jaz sem slon
Trombadon
in grem k slončku
Trombadončku
na obisk
v Trombapisk.

Midva slona
Trombadona
greva k slončku
Trombadončku
na obisk
v Trombapisk

Mi smo sloni
Trombadoni,
gremo k slončku
Trombadončku
na obisk
v Trombapisk

Tisti, ki čakajo, da pojdejo kot sloni v Trombapisk, spremljajo potovalni del s topotanjem.

Na c-način in še s predigro in poigro lahko izvedemo izštevanko D. Gorinška:

Ti boš mačka,	I
jaz bom miš,	II
jaz bom bežal,	II
ti loviš.	I
(Poigra)	

Spremljavo I izvajajo otroci z bobni, po katerih praskajo, spremljavo II pa otroci udarjajo z nohti. V poigri izvajamo taktovske dobe v vedno hitrejšem tempu.

Taka je začetna spremljava, sledi, da brenkalca namesto ritma taktovskih dob izvajajo kak bolj živahen ritem, da bo razlika med mačko in mišjo ne samo v zvoku, ampak tudi v ritmu.

Spremljava z izvajanjem ostinata

Kot hoteno spremljavo izvajamo ostinato najpogosteje v oddelku 5- do 7- pa tudi 4- do 5-letnih otrok.

Pri izvajanju ostinatne spremljave otroke delimo v dve skupini, na recitatorje in godbenike, kajti tisti, ki izvajajo ostinato, ne morejo govoriti besedila, ki je v drugačnem ritmu.

Pri izvedbah ostinatne spremljave na c- in d-način, lahko skupini izvajata isti ostinato ali dva različna.

Na a-način, z ritmom: dve osminki četrtinka; lahko spremljamo preproste verze o poskočni žogici, učenke SVŠ

Žoga skače
en, dva, tri,
vse od jutra
do noči.
En, dva, tri,
en, dva, tri,
en,
dva,
tri.

Spremljavo izvajamo z dvojnimi bobenčki ali s kakšnim drugim dvozvenskim instrumentom, npr. brenkalce z jezički, viseče lesene deščice ipd.

Na b-način lahko spremljamo pesem — igro M. Voglar, Kje je čevelj. (Podčrtano besedilo spremljamo z ostinatom: dve polovinki dve četrtinki polovinka.)

Cepetambel se jezi,
desne noge ni in ni!
Desna noga Tipitu
v skrivališču je,
ku-ku (pojoče).

Cepetambel cepeta,
kam je leva noga ušla!
Leva noga Tipitu
v skrivališču je,
ku-ku (pojoče).

Ker spremljamo le tisto besedilo, ki govori o jezljivem čevlju, spremljamo z različnimi drdrali ali s topotanjem.

Nespremljani del pesmi naj govori vzgojitelj ali en sam otrok.

Z ostinatom na c- ali d-način, ali s samostojnimi poigrami po vsaki kitici besedila lahko spremljamo pesem V. T. Arhar, Škornji.

Medved si je škornje kupil,
ha-ha-ha,
v škornjih sam po gozdu hodil
sem in tja.
(Poigra) I

Lovec pa je puško kupil,
ha-ha-ha,
s puško na medveda čakal,
da bi ga.
(Poigra) II

Medved je pred lovcem bežal,
ha-ha-ha,
od strahu še škornje zgubil,
kar oba!
(Poigra) III

Ostinato: polovinka dve četrtinki dve polovinki; igramo v poigrah I in II.

Poigro I (hoja obutega medveda) izvajajo otroci s primernimi ploskači, z njimi udarjajo po trdi podlagi.

Poigro II izvajajo s pokalicami.

Poigro III naj otroci ustvarijo po svoji zamisli.

Z ostinatno spremljavo na d-način lahko opremimo odlomek iz pesmi A. Černe, Lisica:

Lisica, tatica	I
je v goste prišla,	I in II
počasi in tiho,	I
kakor gospa.	I in II
(Poigra)	I (vedno tiše)

Spremljava posameznih besed

Pri besedilih, pri katerih se kaka značilna beseda ponavlja, lahko spremljamo samo njo. Npr., M. Košuta, Tik-tak.

Tik — tak, tik — tak,
minute nam beže,
tik — tak, tik — tak,
kot zajčki čez polje.

Tik — tak, tik — tak,
že sonček je zaspan,
tik — tak, tik — tak,
in spet minil je dan
(Spremlja tiktakalo)

Pri besedilih, v katerih se ponavljata dve različni besedi, spremljamo vsako z drugimi instrumenti, npr. v pesmi A. Černejeve Petelinček spremljamo »Ki-ki-ri« z didldajčki, »ko-ko-ko« z jajčnimi lupinami:

Petelinček se jezi:	
ki-ki-ri, ki-ki-ri!	1. skupina
Naše bele čopke ni,	
ki-ki-ri, ki-ki-ri.	
Naše čopke več ne bo,	
ko-ko-ko-ko.	2. skupina
Šla je k tetki za goro,	
ko-ko-ko-ko.	

Pesem Lovec, D. Lukića lahko spremljamo kar s 5 različnimi instrumenti:

Pim!	I.
Pum!	II.
Pam!	III.

Podrl sem leva. Sam!

Pum!	II.
Pam!	III.
Pim!	I.

Tigra pa za njim.

Tres!	IV.
Tres!	IV.
Tres!	IV.

Ušel je morski pes!

Šlika!	V.
Šleka!	V.
Šlaka!	V.

Jaz sem lovec Jaka!

Spremljava posameznih besed je lahko samostojna spremljava, lahko pa tudi v povezavi s kakšno drugo ritmično spremljavo. V povezavi učinkuje kot blagodejen zvočen kontrast k tekočim ritmičnim spremljavam (taktovske dobe, ostinato, ritem besedila). Take večglasne spremljave izvajamo predvsem v oddelkih 5—7-letnih otrok.

V oddelkih 3—4-letnih otrok izvajamo spremljavo posameznih besed samo v besedilih, v katerih si ponavljajoče besede sledijo. Npr.:

Čriček
v travici sedi,
in črika:
čri, čri, čri,
čri, čri, čri,
. . . . . .

Otroci spremljajo z brenkalci ali nežnimi ropotuljami.

Zvočna spremljava

Z zvočno spremljavo spremljamo besedila, ki govorijo o mnogozvočnih in zato ritmično neurejenih zvočnih pojavih ali stvareh. Npr.: o dežju, toči, vetru, nevihti, potoku, morju, o prebujanju gozda in ptic, o žužnjanju čmrljev in brenčanju čebel, o reganju žab, šuštenju listja, šumenju žitnih klasov ipd.

Pri spremljanju nismo pozorni na ritme, ki slučajno nastajajo, pač pa na zvočno barvo, na prelivanje zvočnih barv, na povezovanje zvokov v novo zvočno barvo, na spreminjanje gostote zvokov, na različno hitrost pojavljanja posameznih

zvokov in njihovo glasnost. Spremljamo tako, da ustvarjamo zvočne slike. (Glej: Usmerjeno ustvarjanje — Zvočna slika!)

Z zvočno sliko Dež lahko uvedemo in spremljamo pesem Lili Novy, Dež:

Kakšen dež se je ulil!
Pada kot za stavo.
temu, ki ga je dobil,
dobro pere glavo.
Nama dvema pa se zdi
vreme kar veselo.
Dežek, daj!
Štropotaj!
Kaj pa moreš nama ti,
ko sva pod marelo!

Z zvočno sliko, ki oponaša čebelje brenčanje (z lastnimi instrumenti in s pih-puh,pah pihalkami — z vrtivkami) spremljamo ljudsko, Čebelica leti:

Čebelica leti
najvišje pod nebo.
Čim višje leti,
tem lepše brenči,
čebelica moja.

Besedila, ki govorijo o različnih zvočnih pojavih ali stvareh spremljamo vsako z drugimi instrumenti — z drugo zvočno sliko. Npr.: Pesem Dežek pada, M. Voglar, lahko spremljamo s tremi zvočnimi slikami:

(Predigra) Zvočna slika Dež
Dežek pada tip, tip, tip,
zmoči polje, zmoči hrib.

(Predigra) Zvočna slika Toča
Toča vsuje se z neba,
trop, trop, trupa ropota.

(Predigra) Zvočna slika Sonce
Lirelaj, sončni sijaj,
boža: aj, aj, aj.

Včasih spremljamo samo del besedila, tistega pač, ki govori o zvočnem pojavu. Npr.: S. Jug, Barčica.

(Predigra) Zvočna slika Potok
Med grmičjem potok teče,
tiho teče, nič ne reče.

Fant si barčico napravi,
na gladino jo postavi.
Še zavpiti ne utegne,

že mu barčica pobegne
in veselo brez skrbi
po potočku odhiti.

Potok pa brezskrbno teče,
tiho teče, kaj naj reče?!
(Poigra)

•

Včasih povezujemo spremljavo enega dela besedila s predigrami, medigrami in poigrami v drugih delih, npr. N. Maurer, Tri luže:

Dežek pada cele dni, I Zvočna slika Dež
še ponoči nam rosi
in namaka luže tri:

V prvi luži žabica,
(Poigra) II Zvočna slika Žabica
V drugi luži račkica
(Poigra) III Zvočna slika Račka
V tretji luži sem pa jaz —
(Poigra) IV Zvočna slika Jaz, Mi
vsi kričimo na ves glas.
(Poigra) I, II, III, IV Zvočna slika

Včasih omejujemo zvočno spremljavo samo na izvedbe instrumentalnih mediger, tako lahko spremljamo pesem V. Brest, Pesmica o kruhku:

Mamica bi kruhek pekla,
toda moke ni.
Teci, teci,
mlinu reci,
žita naj zdrobi!

(Medigra) I Zvočna slika Mlin

»Rad bi zlato mlel ti žito,«
mlinček ropota,
»Teci, teci,
njivi reci,
naj pšenice da!«

(Medigra) II Zvočna slika Žitno polje

Dala njiva bi pšenice,
toda zrela ni.
Teci, teci,
soncu reci,
naj jo pozori!

(Medigra) III Zvočna slika
Sonce cinglja z žarki

Sonce žito pozorilo,
mlinček ga drobi,
oj, že kruhek,
dobri kruhek
iz peči diši.

Včasih omejimo zvočno spremljavo na poigro. V tem primeru z instrumenti v poigri izrazimo doživetje pesmi. Npr.: G. Jakopin, Sonce:

Sonce navsezgodaj
v travo se spusti,
mravlje in čebele
delavne zbudi,
rosico popije,
bilke naravna,
dva metuljčka lena
v nos poščegeta.
(Poigra) Zvočna slika Jutro na travniku

Večglasna ritmična spremljava

Če vsaka skupina otrok spremlja besedilo z drugim ritmom, govorimo o večglasni ritmični spremljavi. Do nje pogosto pridemo tako, da združimo dve (tri) enoglasne ritmične spremljave, ki smo jih pred tem dobro utrdili. Vzgojitelj otrokom pri izvedbi laže pomaga, če skupine instrumentov vstopajo druga za drugo, se pravi, da spremljavo izvajamo na d-način.

Npr., v odlomku pesmi V. Arharja Ura, izvajajo storži ritem samih osmink (I), v drugem delu se pridruži ostinatni ritem: dve osminki četrtinka; izvajajo ga nežna drdrala (II).

V vsaki I
uri
drobna
miška
ždi.
(Poigra) I

Z noskom I in II
vrta
z zobki
škrta,
nič ne spi.

(Poigra) I in II (lahko tudi: in III.)

Ritem III lahko izvajajo cevaste ropotulje in tiktakalo.

Do večglasne ritmične spremljave lahko pridemo tudi tako, da k prvi ostinatni spremljavi pristopajo vedno novi in novi spremljevalni ostinatni ritmi, ki si jih lahko otroci sami izmišljajo. To nam lahko uspe pri kratkih besedilih, ki jih lahko večkrat ponovimo, pri vsaki ponovitvi je več spremljav, npr.: L. Prunk — Utva, Pomladansko kolo (odlomek).

Ajmo, Ajmo,
roke si podajmo,
ajmo, ajmo,
kolo zaigrajmo.

O. Župančič, Možiček-kopitljaček

Možiček-kopitljaček,
to bister je junaček,
nikdar se ne upeha,
kopitati ne neha,
kopita skoz in skoz,
kopitne Anko v nos.

Ritmično večglasje lahko omejimo na samostojno poigro, npr.: V. T. Arhar, Mlatič (odlomek):

Trije hrčki, klopa-klop.
mlatijo na polju snop.

(Poigra)	I
	I in II
	I in II in III
	itd.

Spremljava pete pesmi

Katere pesmi spremljamo

Glede na to, kako se pesmi odzivajo na instrumentalno spremljavo, jih lahko razvrstimo v tri skupine:

— imamo pesmi, ki jih tenkočutno zamišljena in tenkočutno izvedena instrumentalna spremljava ne moti; a tudi brez nje so popolne. Takih pesmi je največ;

— imamo pesmi, ki jim je spremljava dobrodošla dopolnilo, ob njej pride njihova narava še bolj do izraza;

— imamo pesmi, ki jih instrumentalna spremljava moti, zmoti tisto, kar je skrito v njih notranjosti.

Predno se odločimo, da bomo pesem spremljali, ji moramo tenko prisluhniti, da z njo ne bomo nasilni.

Pri odločanju nam pomaga Preglednica pesmi, ki jih lahko otroci spremljajo, v Majhna sem bila, str. 214.

Spremljava z ritmom melodije

Z ritmom melodije sami od sebe spremljajo že 3-letni otroci. Vendar je pri malčkih bolje, če vzgojitelj poje, oni pa spremljajo, da melodičnega loka pesmi zaradi spremljanja ne trgajo.

Ritem melodije lahko izvajamo na a-, b-, c- in d-način.

ŽOGICA — Mira Voglar

a-način
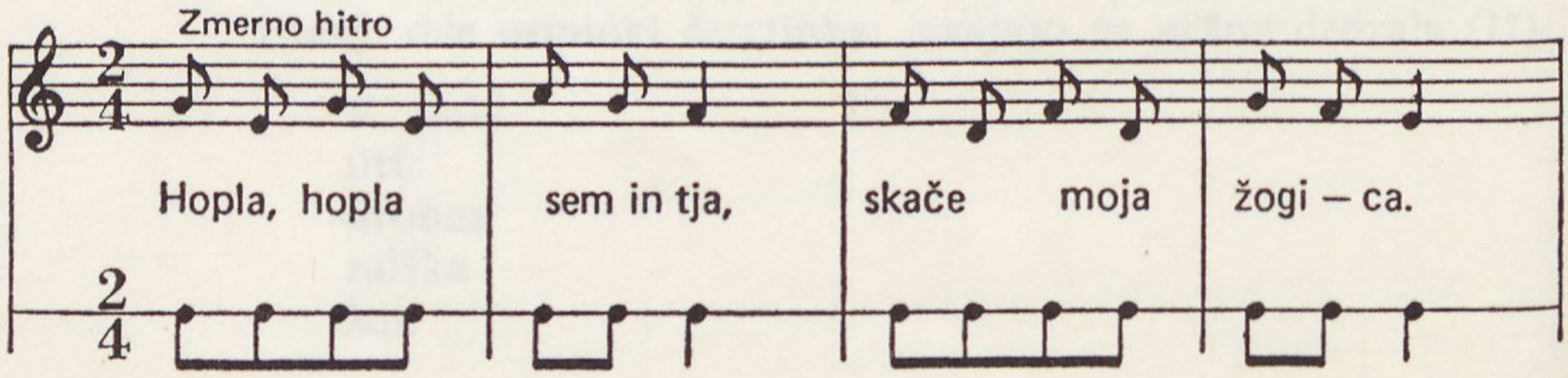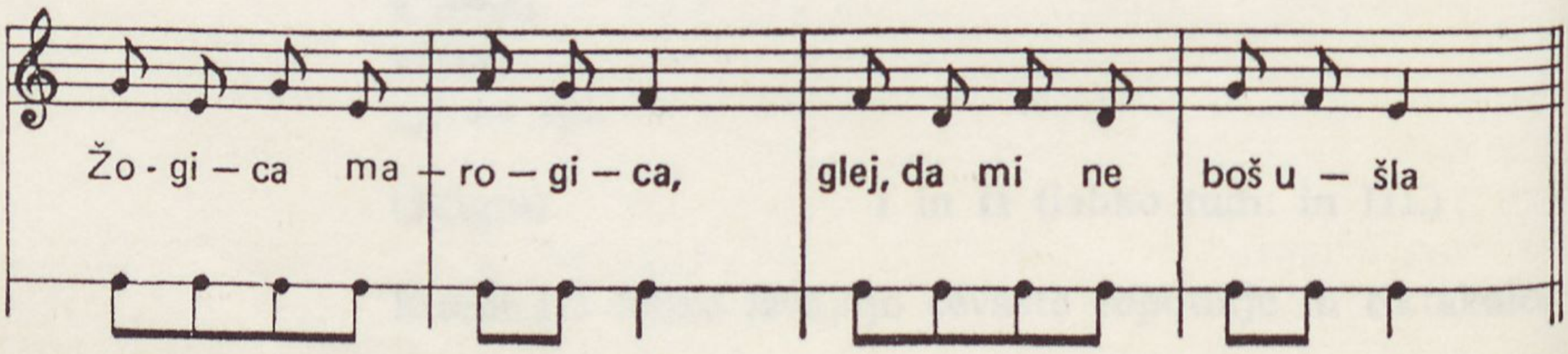
Tako to pesem spremljajo že 3-letni otroci. Igrajo z mehkimi tolkalci, z njimi udarjajo po tleh ali po mizah, lahko tudi po stolih.

b-način

ZAJČEK

Ubald Justin
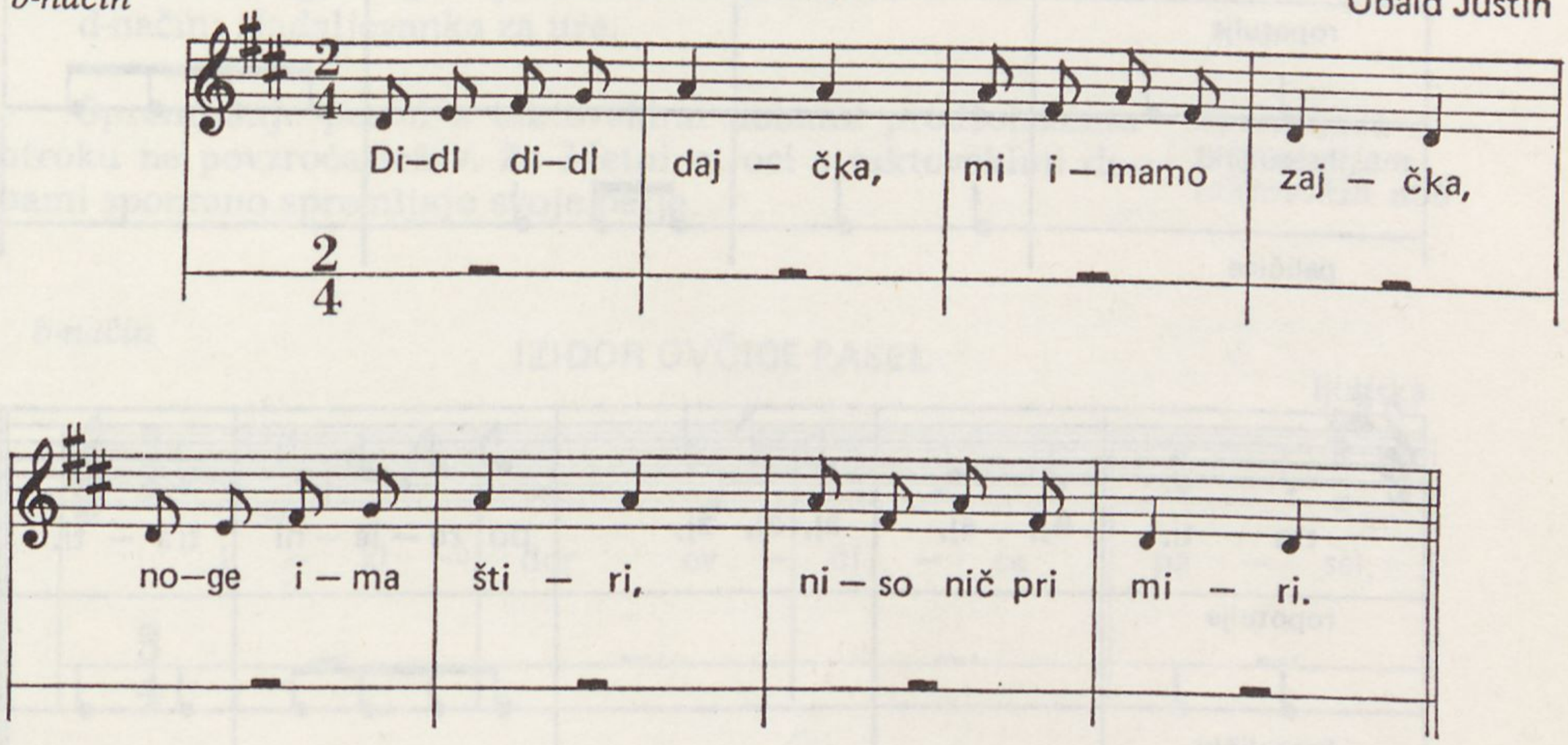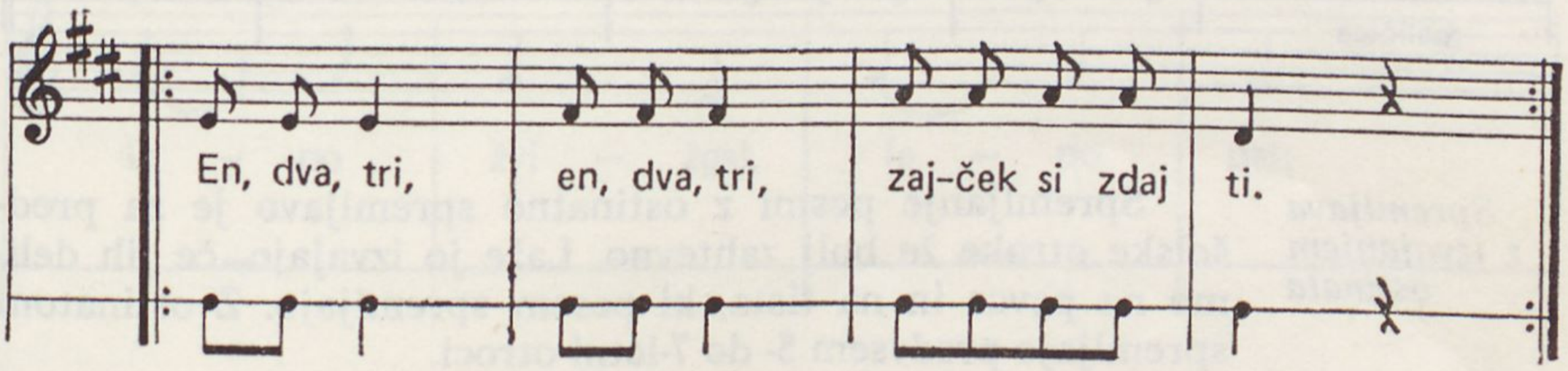
Instrumentalno spremljavo k pesmici Zajček lahko otroci izvajajo s paličicama iz koruznih stebel.

Spremljavo lahko izvajajo vsi otroci ali manjša skupina otrok.

Če v drugi kitici pojemo: Didl didl dačko, mi imamo mačko . . . uporabljamo koruzne storže kot drdrala. Itd.

c-način

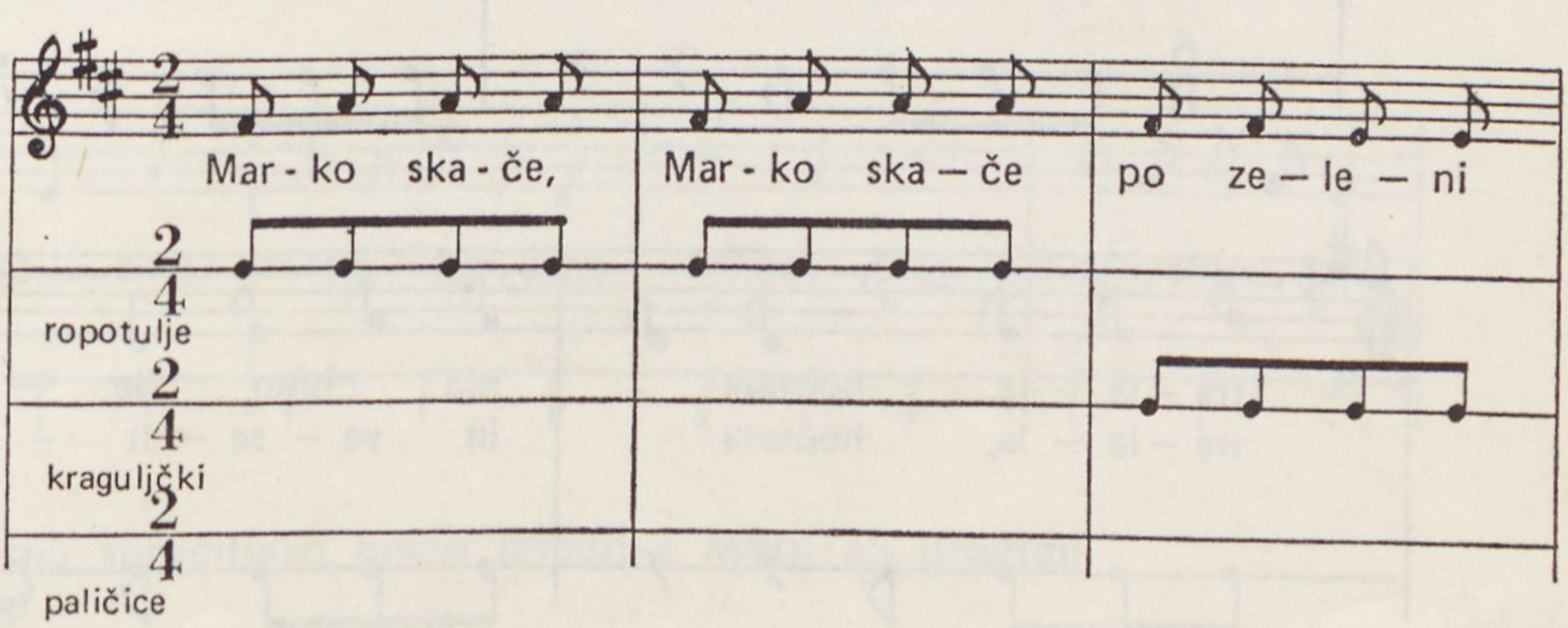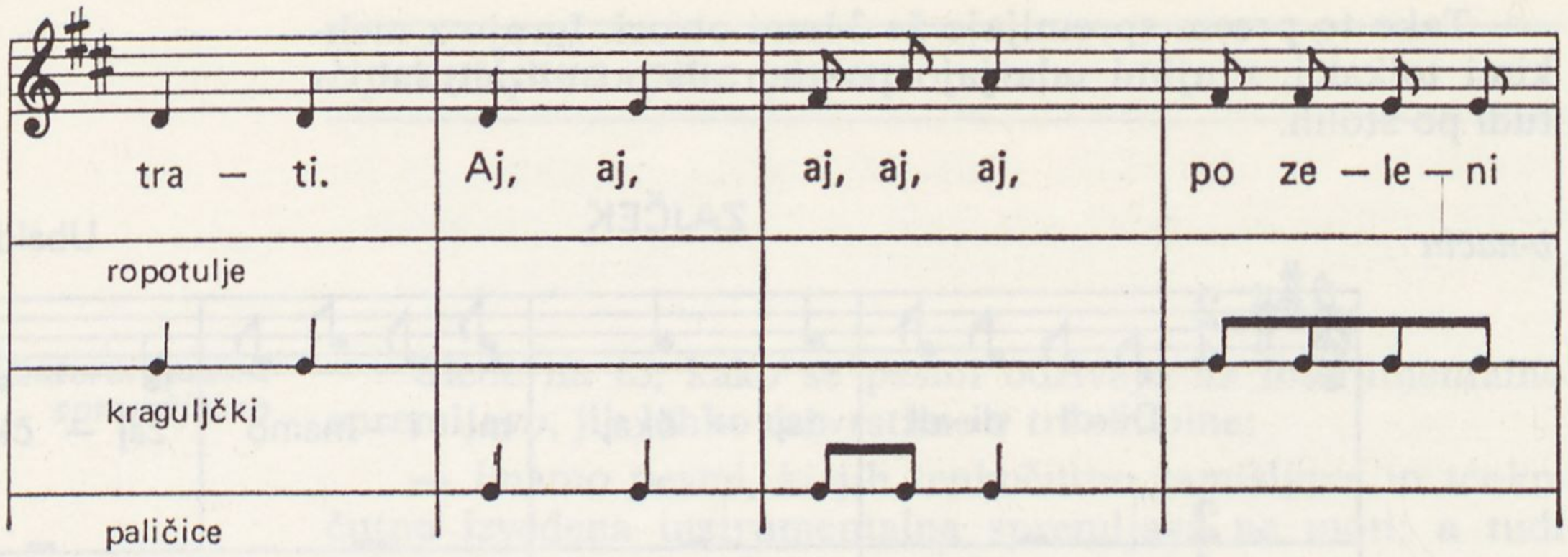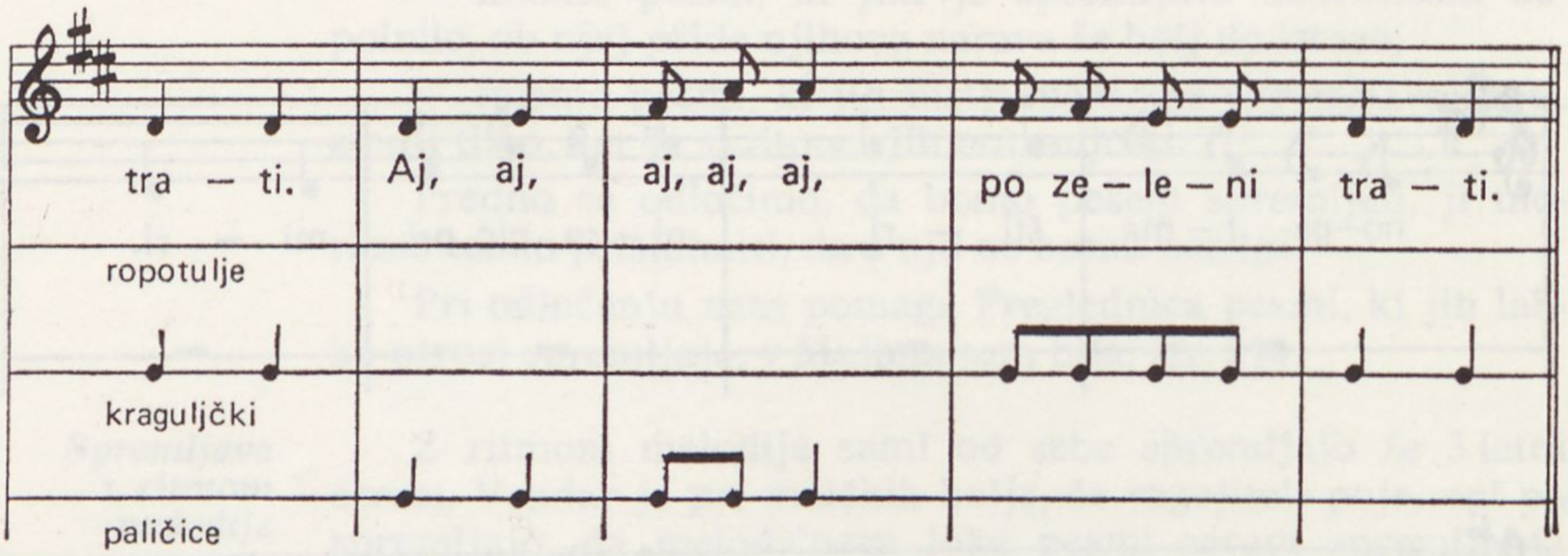

Spremljava z izvajanjem ostinata

Spremljanje pesmi z ostinatno spremljavo je za predšolske otroke že bolj zahtevno. Laže jo izvajajo, če jih delimo na pevce in na tiste, ki pesem spremljajo. Z ostinatom spremljajo predvsem 5- do 7-letni otroci.

PUSTNA

a-način

Mira Voglar

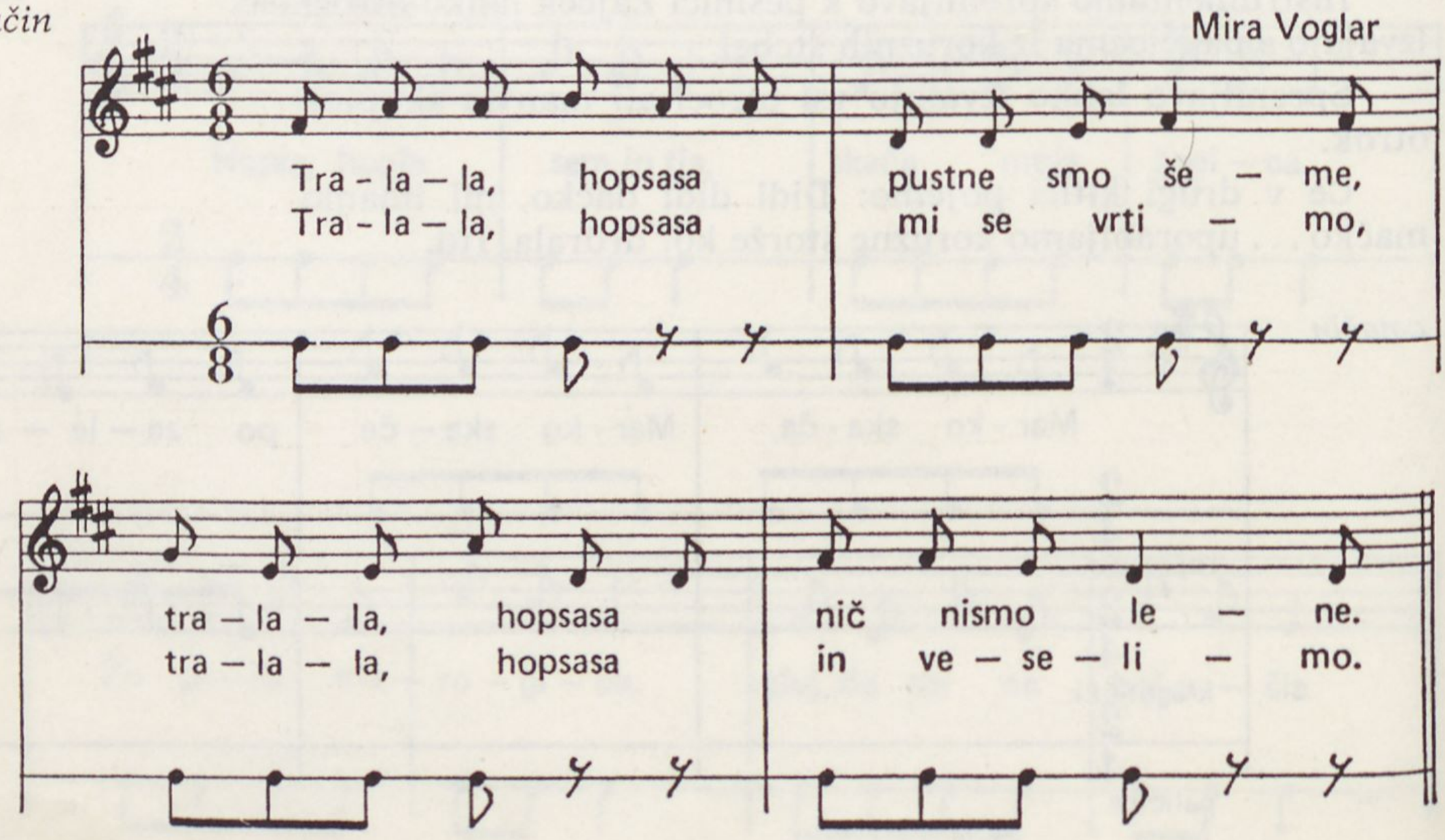

Ritmično spremljavo bomo izvedli s kovinskimi nizi, ki jih stresamo ali naje udarjamo.

b-način: En, dva, ena dva; spremljamo 1. del.
c-način: Ringa ringa raja.
d-način: Nadaljevanka za ure.

Spremljava z izvajanjem taktovskih dob

Spremljanje pesmi s taktovskimi dobami predšolskemu otroku ne povzroča težav. Že 3-letni otroci s taktovskimi dobami spontano spremljajo svoje petje.

b-način

IZIDOR OVČICE PASEL

ljudska
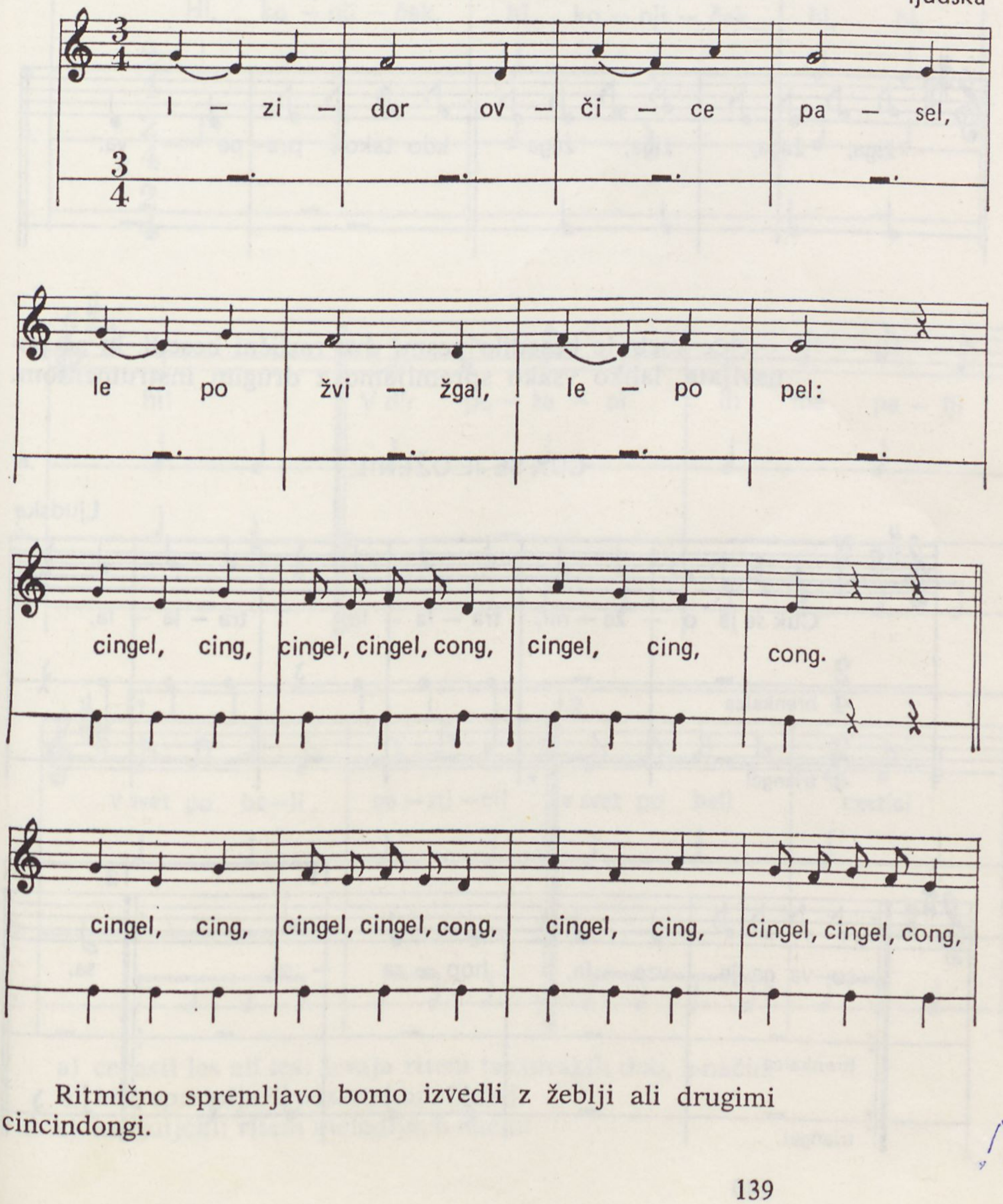
Ritmično spremljavo bomo izvedli z žeblji ali drugimi cincindongi.

Spremljava posameznih besed

Pesmi, katerih besedila vsebujejo ponavljajoče se besede ali zloge, spremljamo tako, da spremljavo omejimo nanje.

ŽIGA ŽAGA

Mira Voglar
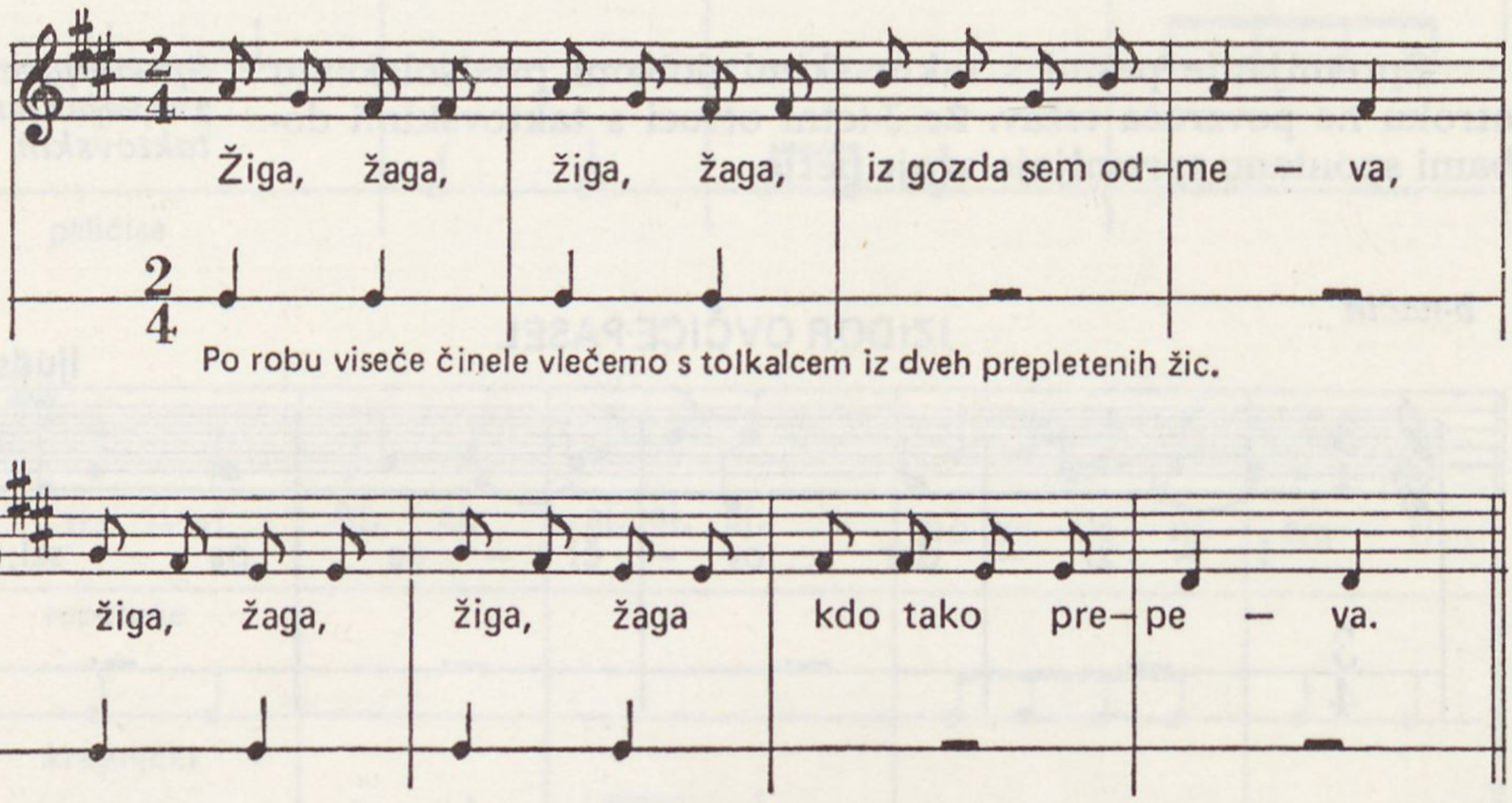
Po robu viseče činele vlečemo s tolkalcem iz dveh prepletenih žic.

Če vsebuje besedilo pesmi dve različni besedi, ki se ponavljata, lahko vsako spremljamo z drugim instrumentom.

ČUK SE JE OŽENIL

Ljudska

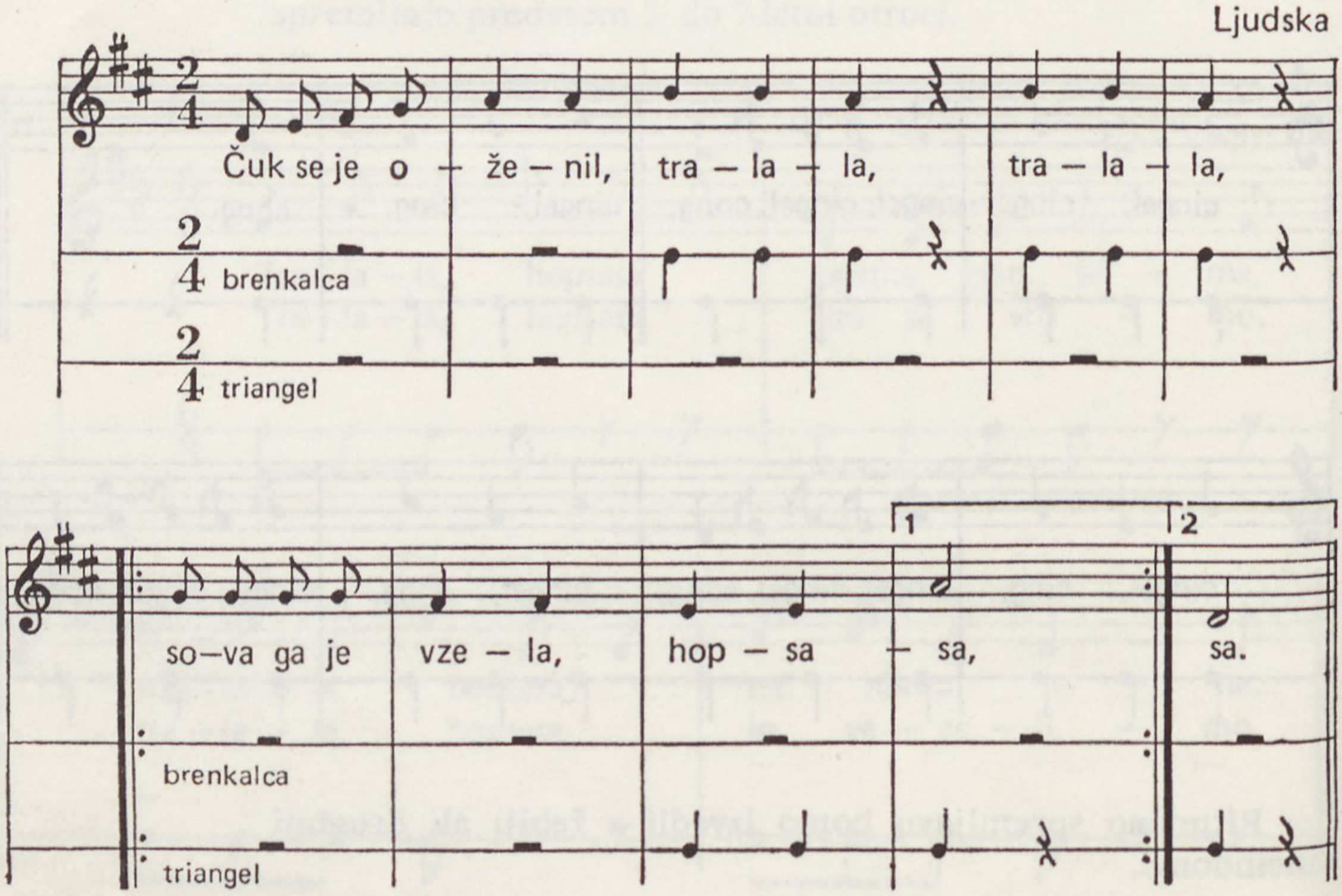

Zvočna spremljava

Z njo spremljamo pesmi, katerih besedila govorijo o neritmičnem zvočnem dogajanju: o dežju, o vetru, o toči, o sneženju, o potoku, o šelestečih listih ipd.

Primer: M. Voglar, Padaj padaj mili dežek; Vetrič, veter; J. Bitenc, Burja piha, Dežek.

Večglasna ritmična spremljava

Pesmi lahko spremljamo tudi tako, da v spremljavi združimo različne ritme.

HI, KONJIČEK

Janez Bitenc
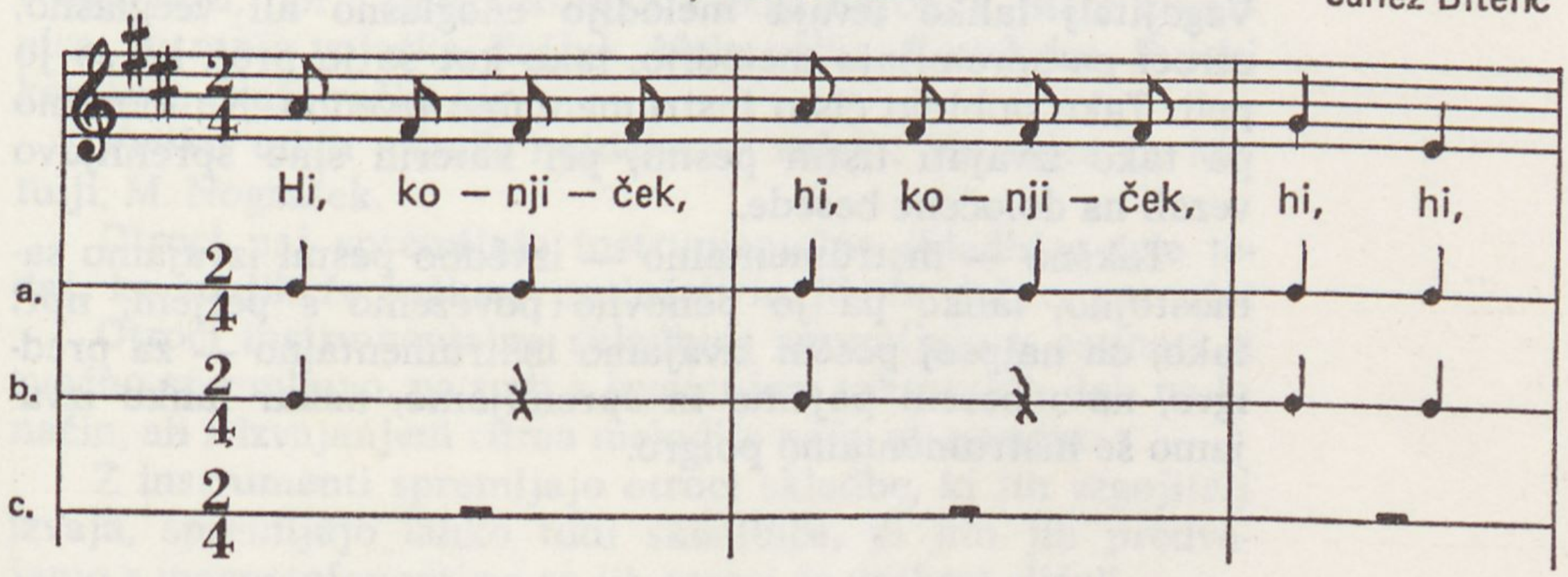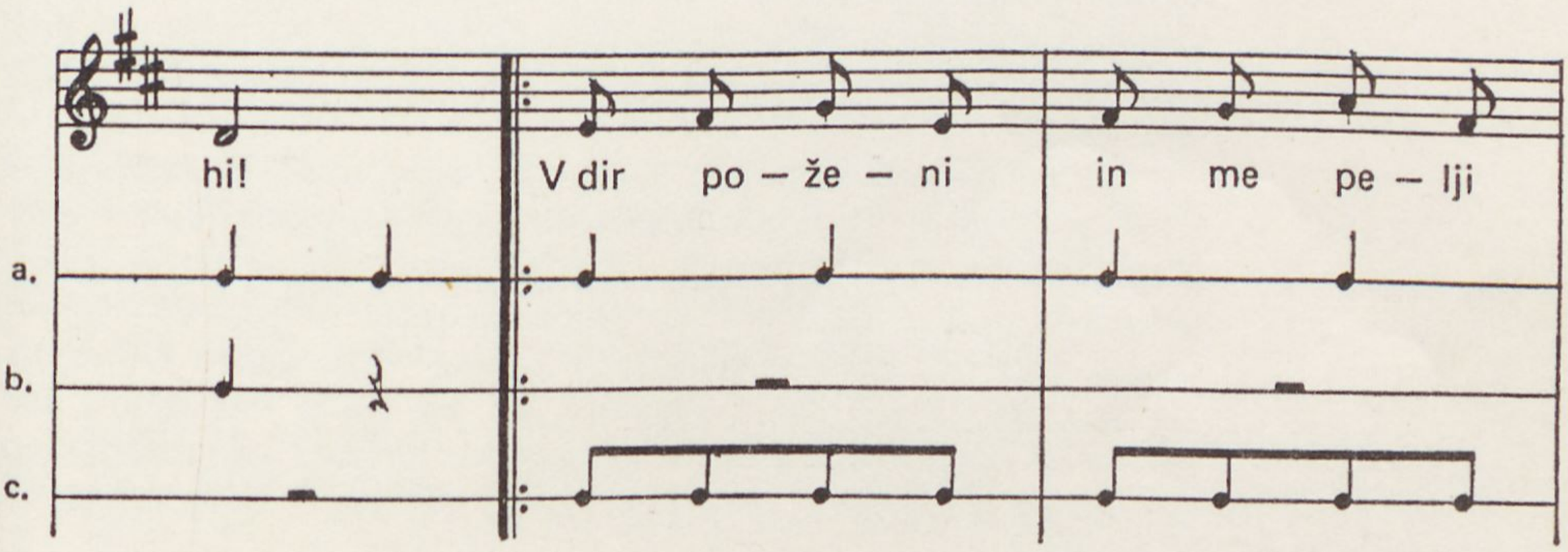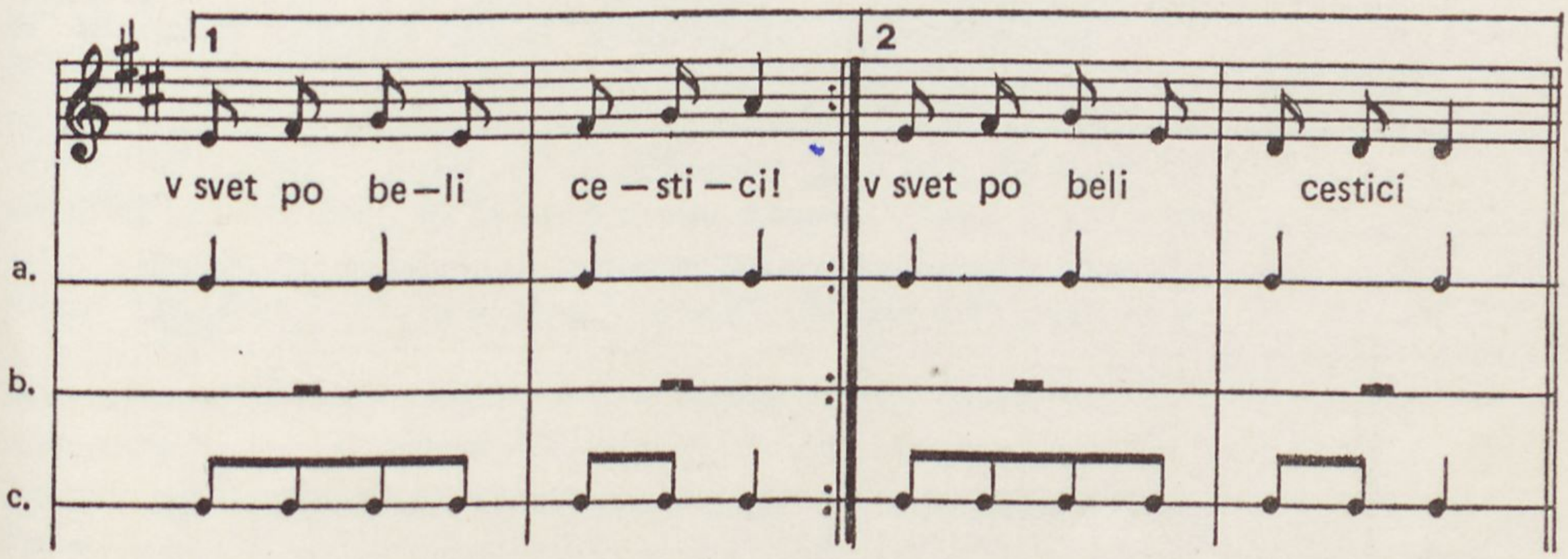
a) cevasti les ali les; izvaja ritem taktovskih dob, a-način.
b) bič; spremljava posameznih besed.
c) kraguljčki; ritem melodije, b-način.

Predigre, medigre, poigre

Predigre, medigre ali poigre večkrat nadaljujejo neposredno spremljavo pesmi, včasih pa jo nadomeščajo, npr.: k pesmi Sraka in avtobus igramo zvočno sliko Noč kot predigro pred 1. kitico; pred 2. kitico pa igramo zvočno sliko Jutro. K pesmi Jutri naj sneži lahko igramo dve samostojni poigri: po 1. kitci Prihod dedka Mraza; po 2. kitici Ples snežink.

Predigra, medigra ali poigra lahko nastane tako, da otroci spremljajo vzgojitelja, ki igra melodije pesmi. Tako lahko otroci spremljajo pesmi, ki so jih že spremljali ob petju. Vzgojitelj lahko izvaja melodijo enoglasno ali večglasno, otroci pa spremljajo melodijo, tako kot so jo prej, ko so jo peli. Tako dobimo čisto instrumentalno izvedbo. Ne moremo pa tako izvajati tistih pesmi, pri katerih smo spremljavo vezali na določene besede.

Takšno — instrumentalno — izvedbo pesmi izvajamo samostojno, lahko pa jo ponovno povežemo s petjem, npr. tako, da najprej pesem izvajamo instrumentalno — za predigro, nato pesem pojemo in spremljamo, nakar lahko izvajamo še instrumentalno poigro.

Spremljava instrumentalne glasbe

Med instrumentalnimi skladbicami, ki jih igramo otrokom, je več takih, ki jih lahko spremljajo z instrumenti. To so predvsem tiste skladbice, pri katerih je ritmični element v ospredju, npr.: Možek koraka, Češka narodna, Mala koračnica, Jutranja vojaška, Zajček, Mala polka, Koračnica, Pujski korakajo, Naša račka idr.

Veliko takih skladb najdemo v zbirki: Kresnice in Metulji, M. Nograšek.

Otroci naj spremljajo instrumentalne skladbice šele tedaj, ko so jih že večkrat poslušali in jih že dobro poznajo.

Otroci instrumentalne skladbice spremljajo z ostinati, z zvočno spremljavo, pa tudi z izvajanjem taktovskih dob na b-način, ali z izvajanjem ritma melodije na b- ali c-način.

Z instrumenti spremljajo otroci skladbe, ki jih vzgojitelj izvaja, spremljajo lahko tudi skladbice, ki jim jih predvajamo z magnetofonom, pa so jih otroci že večkrat slišali.

Spremljava dramatizacije

Dramatizacije so dosti privlačnejše, če jih zvočno opremimo. Ustrezajo predvsem dramatizacije tistih pravljic ali zgodb, pri katerih nastopa večje število oseb, predvsem živali, ki jih lahko zvočno podpremo z različnimi instrumenti. Za instrumentalno spremljavo se odločimo predvsem pri dramatizacijah, kjer posamezne vloge igralcev preveč ne zaposlijo, kjer ni zapletenega dogajanja, kjer ni treba veliko govoriti, kjer je veliko ponavljanja. Npr.: Živali prihajajo k babici Zimi, Gradič, Mojca Pokrajculja, Deščica, ali smem, Debela repa, Zajčkova hišica, O goskici, ki se je učila peti, Hankina igla, Zajčkov zvonček, Tri kokoši, Pod Medvedovim dežnikom idr.

Instrumentalno spremljavo lahko organiziramo na dva načina:

— otroci, ki predstavljajo posamezne vloge, izberejo še svoji vlogi ustrezen instrument. Z instrumentom spremljajo bodisi svoje gibanje bodisi tako najavljajo svoj prihod, ali pa zaigrajo vedno tedaj, preden spregovorijo, itd. (Otroci morajo imeti takšne instrumente, da jih le-ti pri gibanju ne bodo motili.);

— za instrumentaliste izberemo otroke, ki ne nastopajo v dramatizaciji. Godce namestimo tako, da imajo dober pregled nad vsem dogajanjem. (Zanje lahko tudi improviziramo poseben oder.) Godcem se pridruži tudi vzgojitelj. Godci imajo različne instrumente in si lahko vloge delijo kot otroci, ki nastopajo v dramatizaciji, ali pa godci nastopajo kot celota in skupno spremljajo posamezne prizore ali posamezno dogajanje z vnaprej pripravljenimi ali sprotnimi zvočnimi slikami.

Kako nastane glasba za dramatizacijo

Instrumentalna spremljava lahko nastane spontano iz trenutnega navdiha. Vzgojitelj mora otroke sprostiti in jih nekako »okužiti« z »ustvarjalno mrzlico«. To pa mu bo uspelo le, če se bo tudi sam prepustil ustvarjanju in ustvarjal z otroki na isti ravni — enako navdušeno in zavzeto kot oni in če se bo znal otresti zaviralne miselne kritičnosti odraslega. Iz takega hipnega navdiha porojena spremljava je skoraj neponovljiva.

— Otroci lahko ustvarjajo tudi bolj premišljeno in urejeno: pri pripravi na dramatizacijo lahko vsi otroci namerno iščejo, kakšna spremljava bi se najbolj prilegla na primer volku ali zajcu . . . Izbiramo instrument pa tudi ritem, ki bi ga z izbranim instrumentom izvajali. Seveda preizkusimo več možnosti, ocenimo posamezne rešitve in se odločimo za tisto, ki najbolj ustreza.

Oba opisana načina otrokove ustvarjalnosti lahko včasih povežemo, bodisi da preidelo od bolj urejenega ustvarjanja k spontanemu sprotnemu ustvarjanju ali pa narobe, da nekaj spontano nastalega pri ponovnih dramatizacijah ohranimo. izoblikujemo.

— Glasbeno spremljavo si lahko zamisli in delno tudi že izoblikuje vzgojitelj. V tem primeru vzgojitelj že vnaprej predvidi delež, ki ga bo imela glasbena spremljava pri sami dramatizaciji, in jo tudi delno izoblikuje. Otroci imajo sicer tudi pri oblikovanju takšne spremljave možnost soustvarjati, vendar je njihova ustvarjalnost precej omejena.

Z dramatizacijami, ki vsebujejo tudi glasbeno spremljavo, lahko otroci tudi nastopijo: otroci starejše skupine igrajo otrokom mlajše skupine ali pa otroci srednje in starejše skupine zaigrajo tako pripravljeno dramatizacijo staršem. Pri tem lahko poleg instrumentalne glasbene spremljave vključimo tudi petje — del besedila pojemo. (Predvsem je smiselno peti ponavljajoče se besedilo.) Taka melodika naj nastaja spontano — otroci si jo sproti izmišljajo ali pa melodije k besedilu skupno pripravimo in se jih vnaprej skupno tudi naučimo peti.

Nekoč sem z otroki starejše skupine dramatizirala pravljico Gradič. Dramatizacijo smo spremljali z različnimi ritmičnimi instrumenti, glavnino teksta so otroci peli, melodije za ponavljajoče se besedilo so si sami izmislili, tudi ritmično instrumentalno spremljavo sem izdelala skupaj z otroki. Dramatizacijo smo pripravljali precej časa, saj smo jo nameni za sklepno prireditev. Kako smo takrat dramatizacijo glasbeno opremili, tega natančno ne vem več, vem le, da so otroci ob delu uživali, da so jim bile priprave za nastop v veliko veselje, sam nastop pa veliko pričakovanje.

Lahko pa bi pravljico Gradič opremili tudi takole:

Primer dramatizacije z glasbeno spremljavo GRADIČ

Tekst je povzet iz zbirke pravljic, Pravljice o živalih — MK 1950. Verzi in glasbena spremljava Mira Voglar.

Otroci so razdeljeni na igralce: muha, bolha, komar, miška, žabica, zajček, lisička, volk in medved ter na skupino otrok, ki bo pela in igrala na nekatere instrumente. Tudi vsi igralci imajo instrumente.

Prostor mora biti dovolj velik, da imajo posamezne živali dovolj prostora za svoje gibanje. Sredi prostora stoji »gradič«. Pričnemo z glasbo:
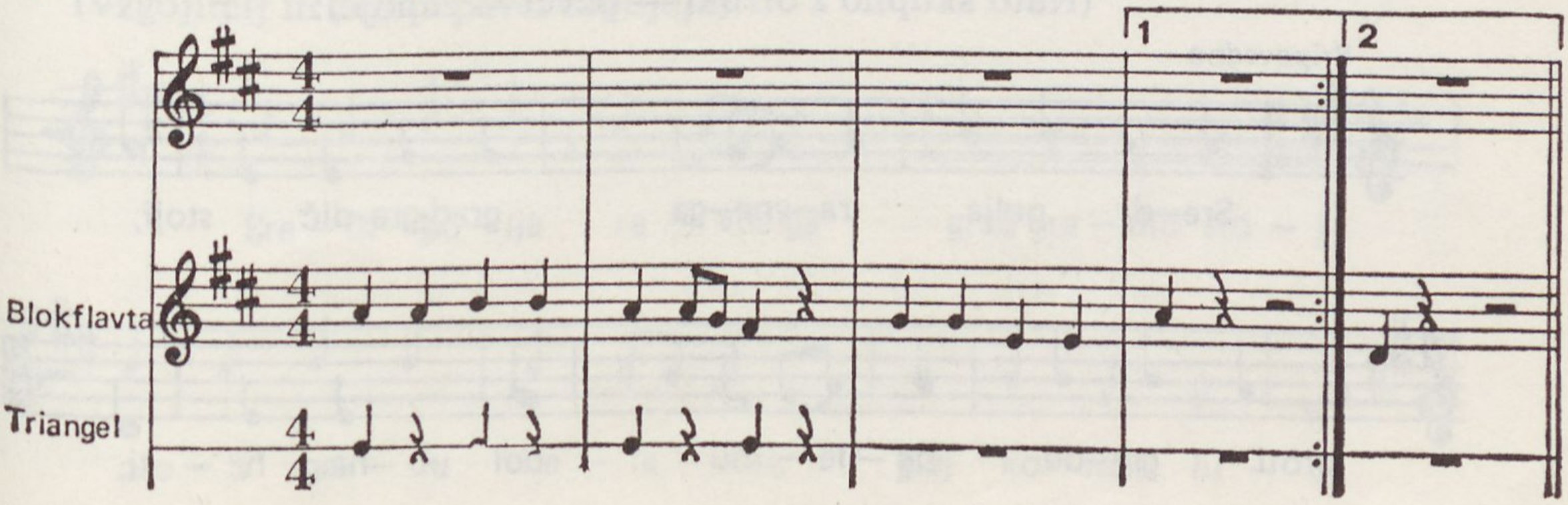
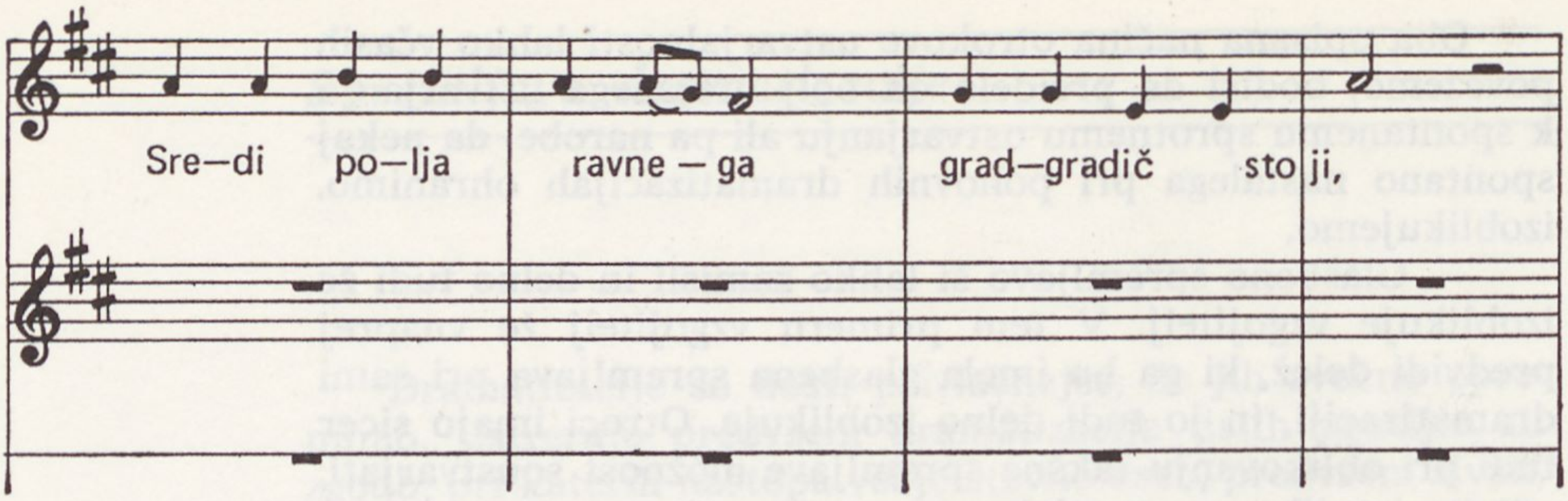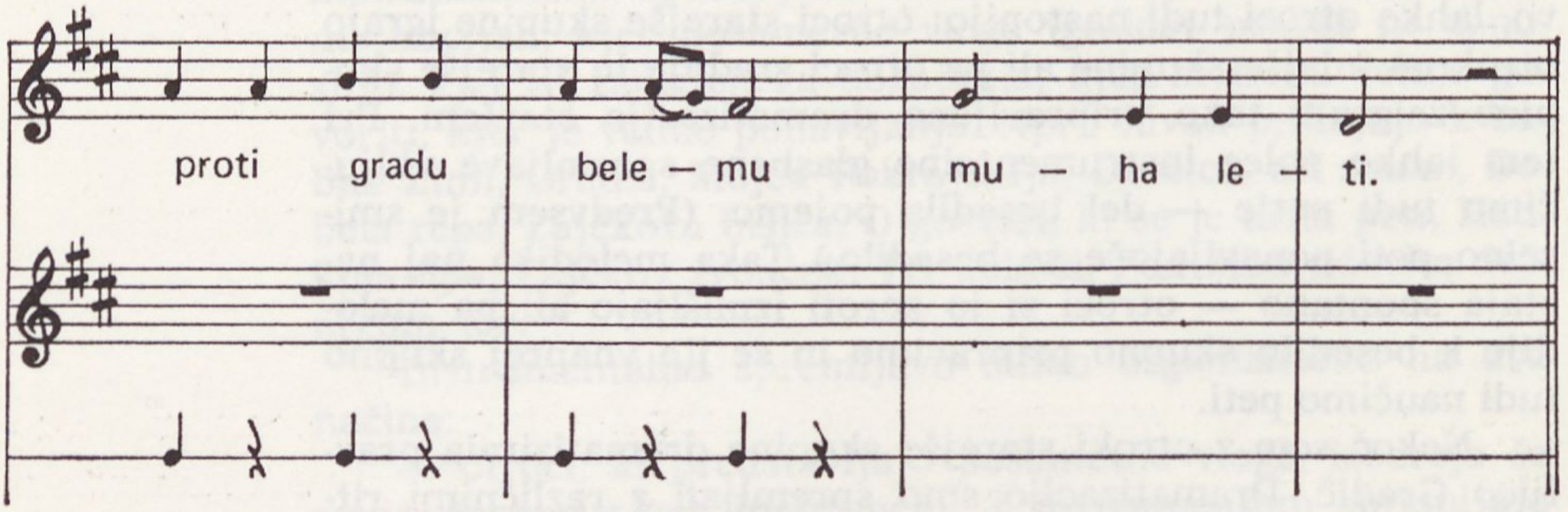

Uvodno melodijo igra vzgojitelj s sopransko blokflavto ali ksilofonom. Na triangel igra eden od otrok. Pesem poje vzgojitelj in skupina pevcev.

Muha (med petjem pesmi leti po vsem prostoru, zdaj pa zdaj rahlo pihne v trstenke. Ko prileti do gradu, se ustavi, potrka in zapoje):

GRAD – GRADIČEK, RECI MI

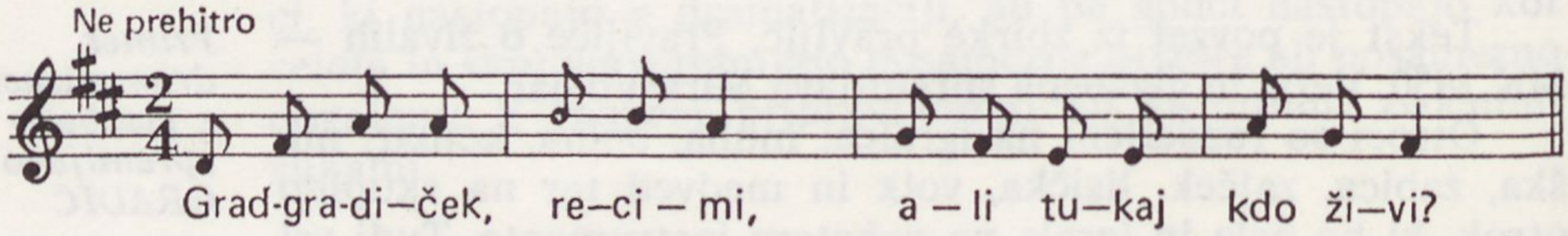

Vzgojitelj: Nihče se ne oglasi. Muha vzleti in začne živeti v gradiču.

(Nato skupno z otroki — pevci — zapoje):
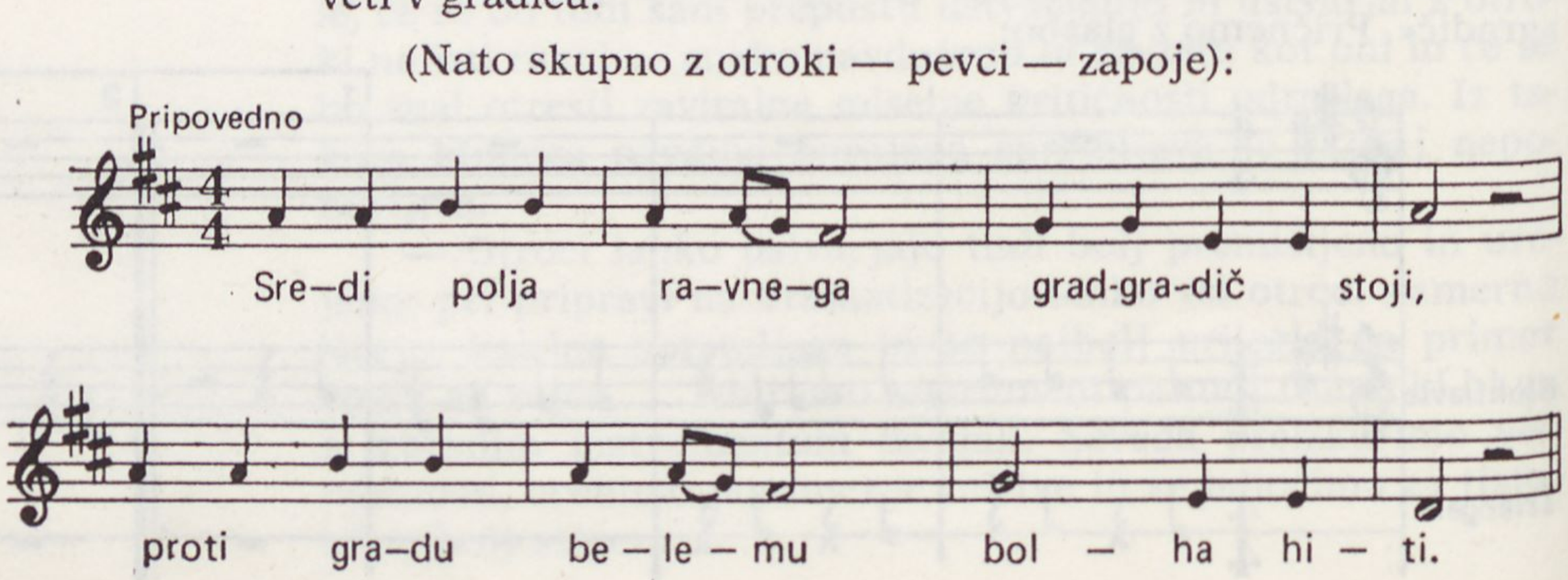
Bolha (med petjem skače po vsem prostoru, zdaj pa zdaj rahlo zabrenka na brenkalce, ki ga drži v rokah. Ko priskače do gradu, potrka in zapoje pesem): Grad-gradiček, reci mi! (Svoje petje spremlja z brenkalcem.)

Muha (iz gradu): Jaz, muha sitnica, a kdo si ti?

Bolha: Jaz, bolha skokica. (Pri tem pobrenka po brenkalcu.)

Muha (zapoje; pritegnejo ji lahko tudi pevci, spremlja pa otrok s trianglom):

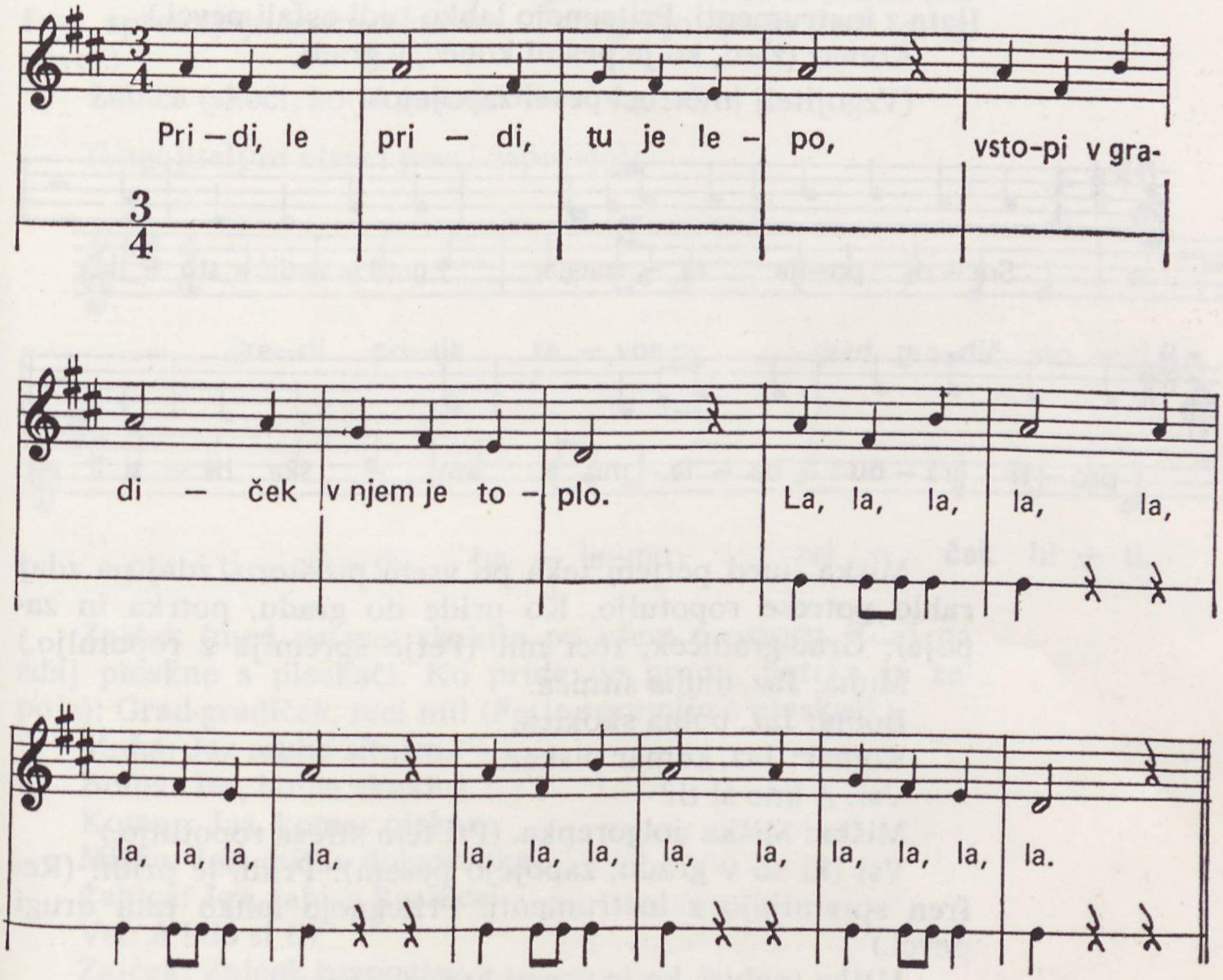

Bolha (posluša pesem. Ko je pesmi konec, skoči v grad.)

(Vzgojitelj in otroci pevci zapojejo):

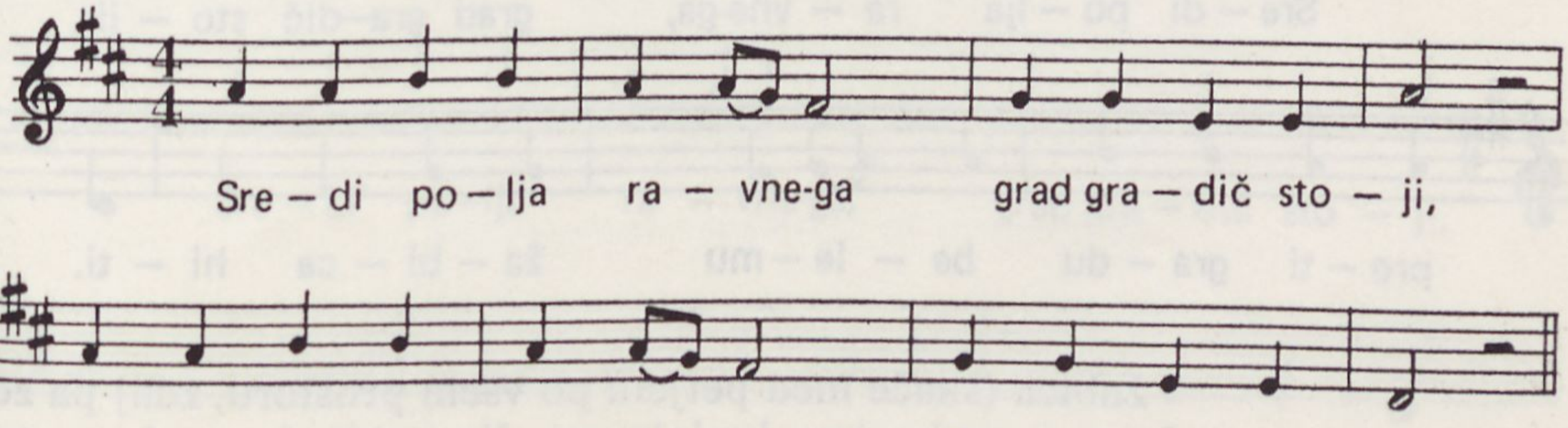

Komar (med petjem leti po vsem prostoru, zdaj pa zdaj malo pobrenka po kitari iz kozarčkov za jogurt. Ko prileti do gradu, potrka in zapoje): Grad-gradiček, reci mi! (Petje spremlja z brenkanjem po kitari — struno naj močno napne.)

Muha: Jaz, muha sitnica.

Bolha: Jaz, bolha skokica.

Obe: A kdo si ti?

Komar: Jaz sem komar piskar. (Pri tem brenka na kitaro.)

Muha in bolha (zapojeta): Pridi, le pridi! (Refren spremljata z instrumenti. Pritegnejo lahko tudi ostali pevci.)

Komar (zleti, ko je pesmi konec, v grad).

(Vzgojitelj in otroci pevci zapojejo):
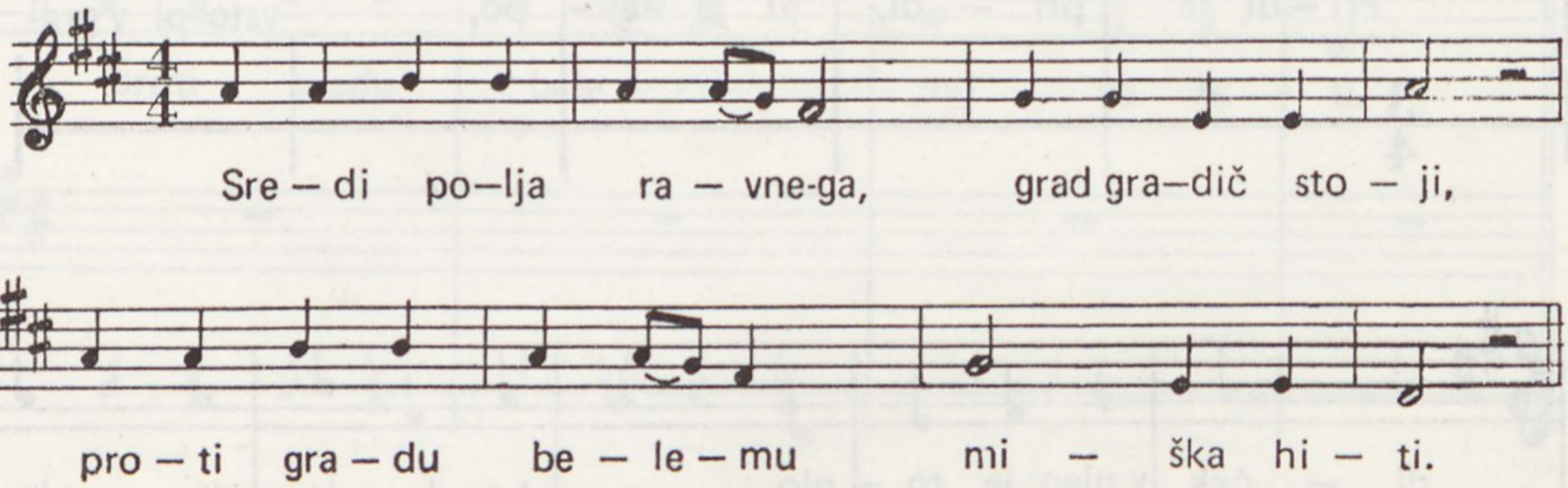
Miška (med petjem teka po vsem prostoru, zdaj pa zdaj rahlo potrese ropotuljo. Ko pride do gradu, potrka in zapoje): Grad-gradiček, reci mi! (Petje spremlja z ropotuljo.)

Muha: Jaz, muha sitnica.

Bolha: Jaz, bolha skokica.

Komar: Jaz, komar piskar.

Vsi: A kdo si ti?

Miška: Miška dolgorepka. (Pri tem stresa ropotuljo.)

Vsi (ki so v gradu, zapojejo pesem): Pridi, le pridi! (Refren spremljajo z instrumenti. Pritegnejo lahko tudi drugi pevci.)

Miška (pohiti, ko je pesmi konec, v grad).

(Vzgojitelj in otroci pevci zapojejo):
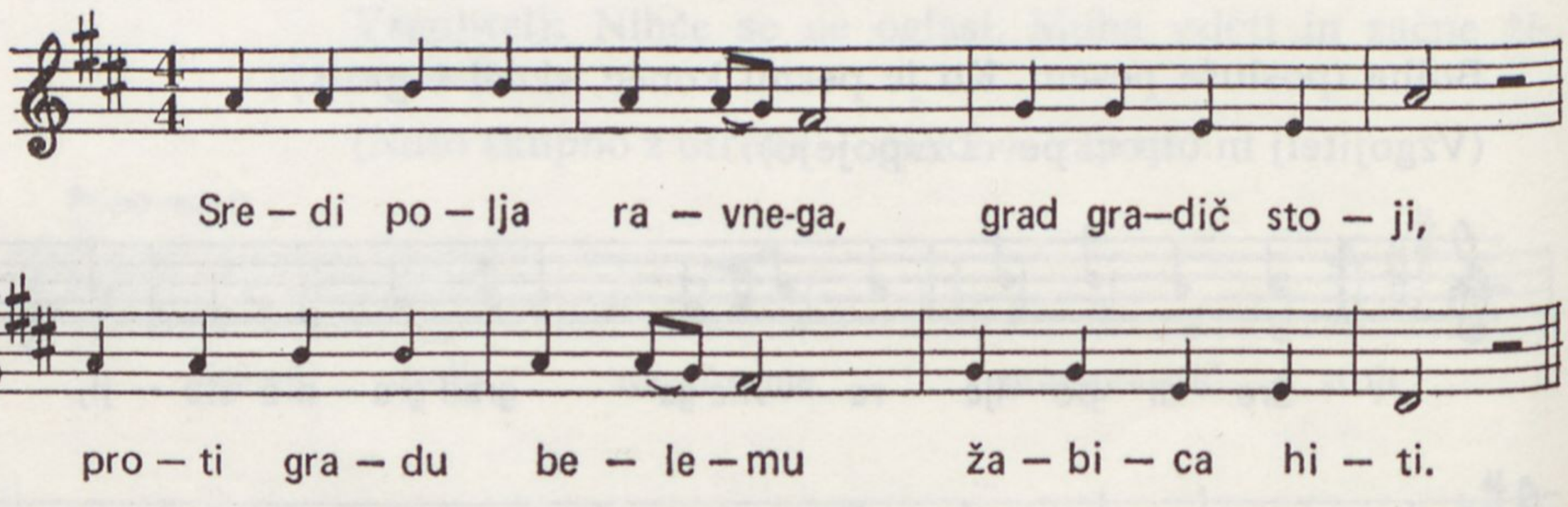
Žabica (skače med petjem po vsem prostoru, zdaj pa zdaj podrgne z orehovima lupinicama. Ko pride do gradu, potrka

in zapoje): Grad-gradiček, reci mi! (Petje spremlja z orehovima lupinicama.)

Muha: Jaz, muha sitnica.

Bolha: Jaz, bolha skokica.

Komar: Jaz, komar piskar.

Miška: Jaz, miška dolgorepka.

Vsi: A kdo si ti?

Žabica: Žabica kvakica! (Pri tem podrgne orehovi lupinici.)

Vsi (ki so v gradu, zapojejo pesem): Pridi, le pridi. (Refren spremljajo z instrumenti. Pritegnejo lahko tudi drugi pevci.)

Žabica (skoči, ko je pesmi konec, v grad).

(Vzgojitelj in otroci pevci zapojejo):
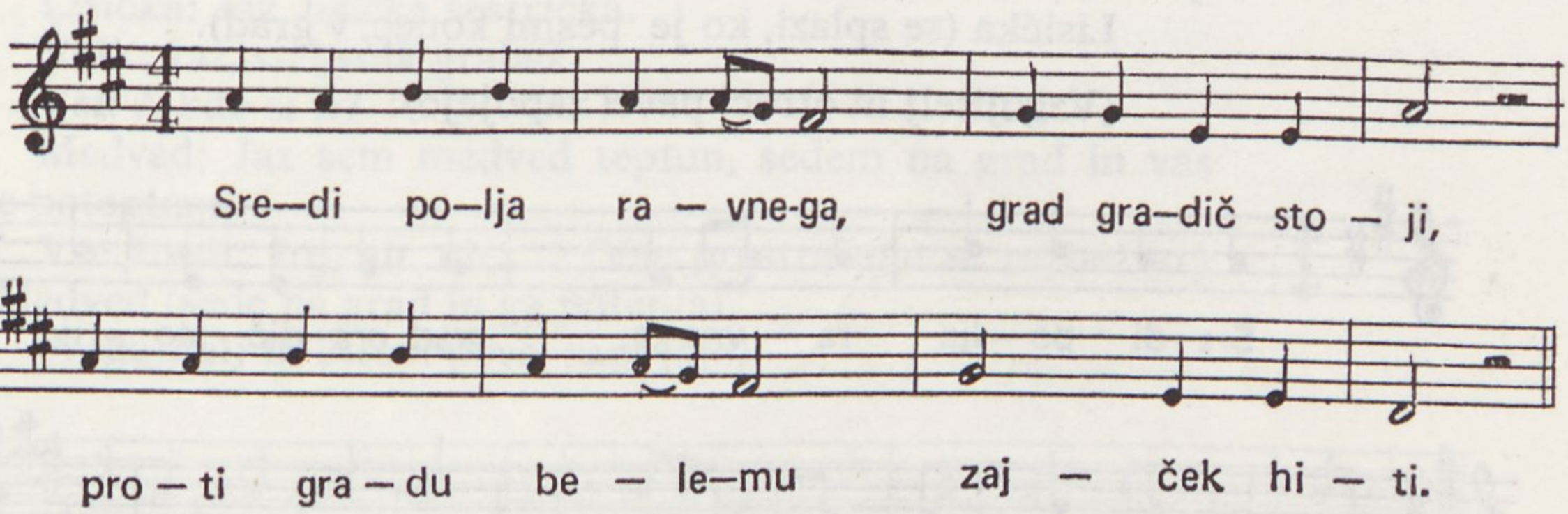
Zajček (med petjem skaklja po vsem prostoru. Zdaj pa zdaj ploskne s ploskači. Ko pride do gradu, potrka in zapoje): Grad-gradiček, reci mi! (Petje spremlja s ploskači.)

Muha: Jaz muha sitnica.

Bolha: Jaz, bolha skokica.

Komar: Jaz, komar piskar.

Miška: Jaz, miška dolgorepka.

Žabica: Jaz, žabica kvakica.

Vsi: A kdo si ti?

Zajček: Zajček brzopetec.

Vsi (ki so v gradu, zapojejo pesem): Pridi, le pridi. (Refren spremljajo z instrumenti. Pritegnejo lahko tudi drugi pevci.)

Zajček (skoči, ko je pesmi konec, v grad).

(Vzgojitelj in otroci zapojejo):
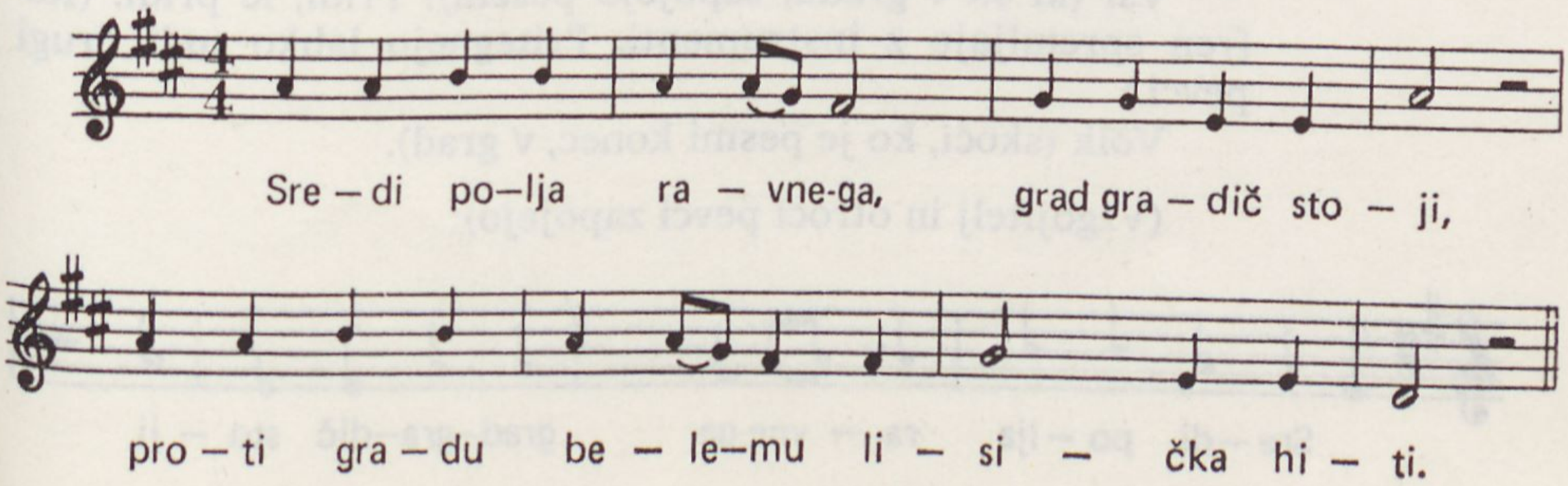
Lisička (se med petjem plazi po vsem prostoru, zdaj pa zdaj pobrenka na citre — improvizirane citre s kovinskimi strunami. Ko pride do gradu, potrka in zapoje): Grad-gradiček, reci mi! (Petje spremlja na citre.)

Muha: Jaz, muha sitnica.

Bolha: Jaz, bolha skokica.

Komar: Jaz, komar piskar.

Miška: Jaz, miška dolgorepka.

Žabica: Jaz, žabica kvakica.

Zajček: Jaz, zajček brzopetec.

Vsi: A kdo si ti?

Lisička: Lisička sestrička.

Vsi (ki so v gradu, zapojejo pesem): Pridi, le pridi. (Refren spremljajo z instrumenti. Pritegnejo lahko tudi drugi pevci.)

Lisička (se splazi, ko je pesmi konec, v grad).

(Vzgojitelj in otroci pevci zapojejo):
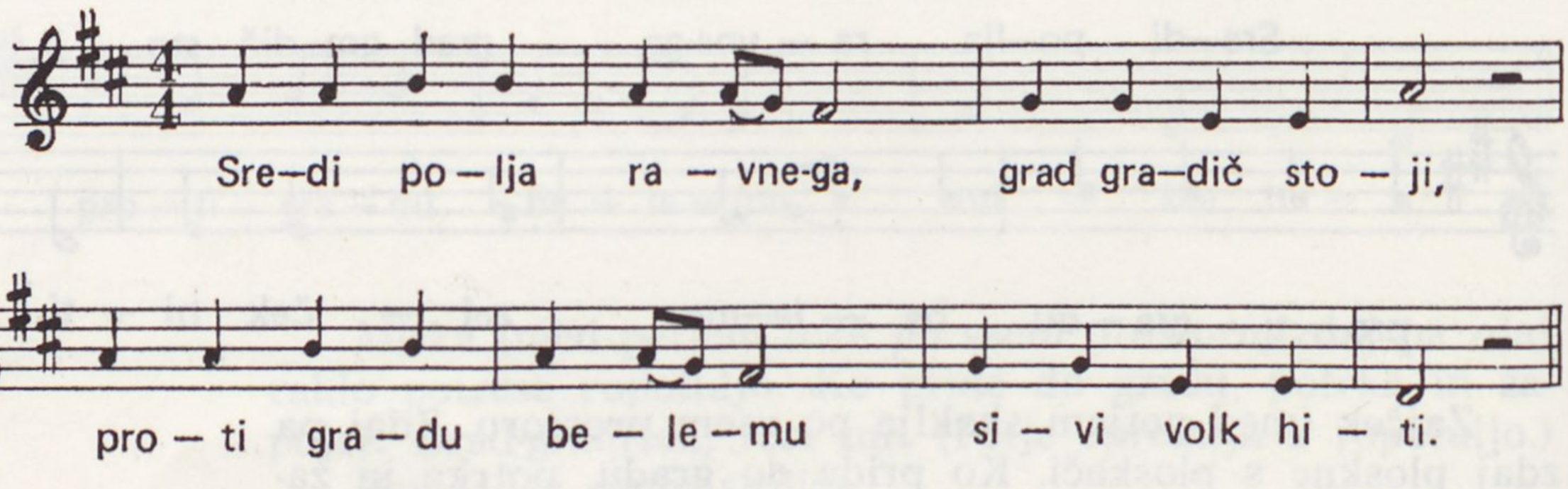
Volk (divja med petjem po vsem prostoru, zdaj pa zdaj poči z bičem. Ko pride do gradu, potrka in zapoje): Grad-gradiček, reci mi! (Petje spremlja z bičem.)

Muha: Jaz, muha sitnica.

Bolha: Jaz, bolha skokica.

Komar: Jaz, komar piskar.

Miška: Jaz, miška dolgorepka.

Žabica: Jaz, žabica kvakica.

Zajček: Jaz, zajček brzopetec.

Lisička: Jaz, lisička sestrička.

Vsi: A kdo si ti?

Volk: Sivi volk grabež.

Vsi (ki so v gradu, zapojejo pesem): Pridi, le pridi. (Refren spremljajo z instrumenti. Pritegnejo lahko tudi drugi pevci.)

Volk (skoči, ko je pesmi konec, v grad).

(Vzgojitelj in otroci pevci zapojejo):

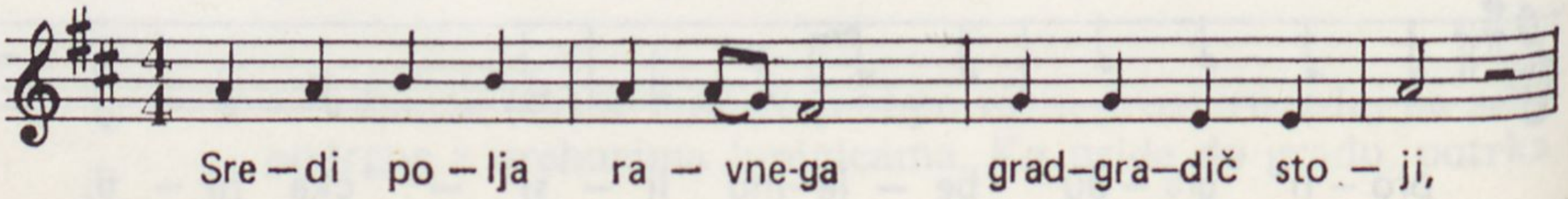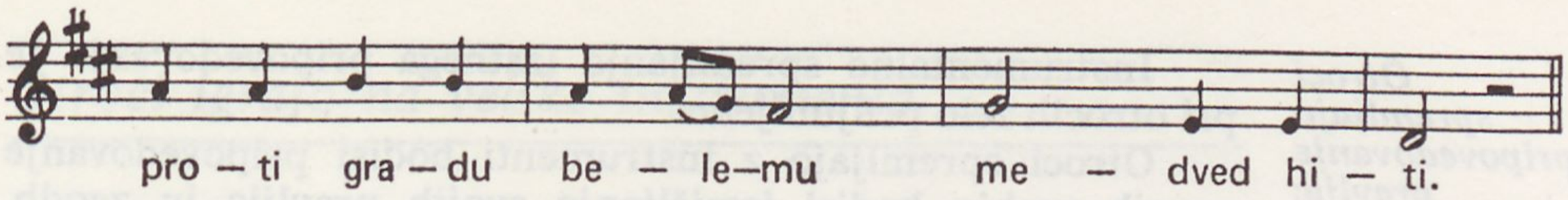

Medved (se ziblje med petjem po vsem prostoru. Zdaj pa zdaj udari s pestjo po ročnem bobnu. Ko pride do gradu, potrka in zapoje): Grad-gradiček, reci mi! (Petje spremlja z ročnim bobnom.)

Muha: Jaz, muha sitnica.

Bolha: Jaz, bolha skokica.

Komar: Jaz, komar piskar.

Miška: Jaz, miška dolgorepka.

Žabica: Jaz, žabica kvakica.

Zajček: Jaz, zajček brzopetec.

Lisička: Jaz, lisička sestrička.

Volk: Jaz, sivi volk grabež.

Vsi: A kdo si ti?

Medved: Jaz sem medved teptun, sedem na grad in vas vse poteptam.

Vse živali: Joj, ah, uh, . . . (Vse prestrašene se razbežijo.)

Medved (sede na grad in ga potepta).

(Vzgojitelj in otroci pevci zapojejo):

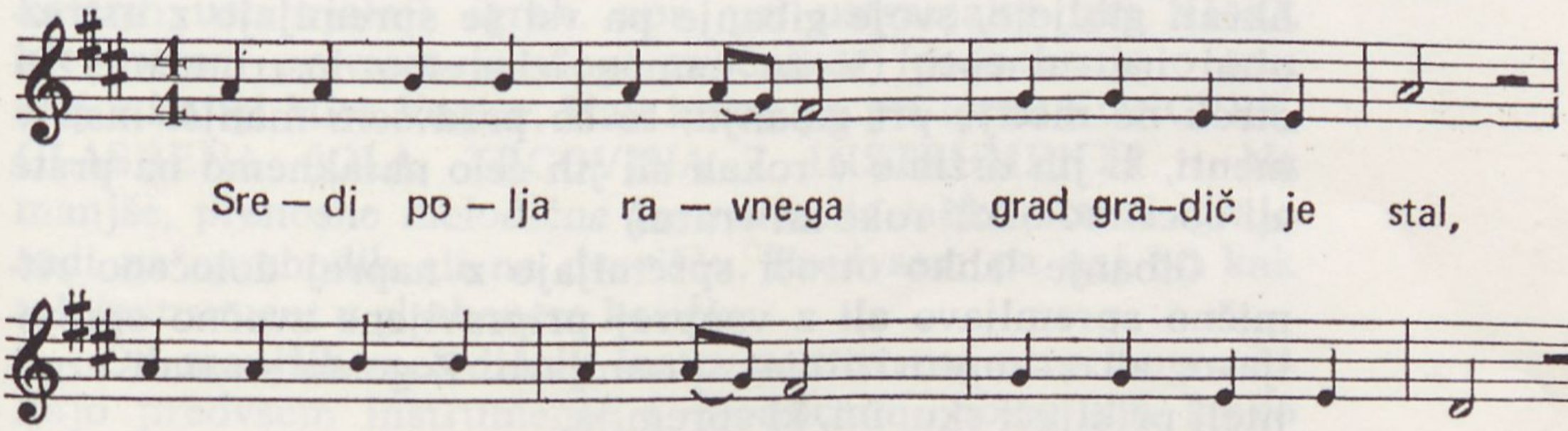

Otroci spremljajo pripovedovanje pravljic in zgodb

Instrumentalno spremljanje lastnega pripovedovanja je pri otrocih zelo priljubljeno.

Otroci spremljajo z instrumenti bodisi pripovedovanje znanih vsebin bodisi izmišljanje svojih pravljic in zgodb. Kadar otroci povezujejo izmišljanje zgodb z igro na instrumente, je dostikrat težko ugotoviti, kaj nastaja prej: vsebina ali zvočna slika. Včasih se zdi, da otroci izbirajo instrumente zaradi vsebine, včasih pa, da vsebino oblikujejo zaradi instrumentov in njih zvočne barve. Zavedati se moramo, da je tako večstransko ustvarjanje neprecenljive vrednosti, zato usmerjamo že otroke srednje skupine na takšno ustvarjalno muziciranje.

— Otroci spremljajo tudi predvajanje diafilma z znano vsebino;

— otroci spremljajo predvajanje epifilmov, ki so jih sami izdelali;

— otroci spremljajo skupno lutkovno igro.

Otroci spremljajo gibanje

Z instrumenti otroci pogosto sodelujejo pri ritmično gibalnih in telovadnih zaposlitvah in spremljajo gibanje. Gibanje lahko spremljajo, tako da so razdeljeni v dve skupini: ena skupina se giblje, druga skupina z instrumenti ritmično spremlja gibanje prve skupine, ali tako, da se vsi otroci hkrati gibljejo, svoje gibanje pa vsi še spremljajo z ustreznimi instrumenti. (V ta namen izberemo instrumente, ki otrok ne motijo pri gibanju; to so predvsem manjši instrumenti, ki jih držimo v rokah ali jih celo nataknemo na prste ali obesimo okoli roke ali vratu.)

Gibanje lahko otroci spremljajo z naprej določeno ritmično spremljavo ali z vnaprej pripravljeno zvočno spremljavo; ali z improvizirano spremljavo. Pogosto se tudi vzgojitelj priključi skupini, ki spremlja.

Otroci igrajo na velike instrumente

Igrati na prave instrumente je za otroke še bolj privlačno kot igrati na male instrumente. Zgodi se celo, da se nam zaradi te želje izrodi dobro zamišljeno poslušanje glasbe — otrokom se namesto poslušanja zahoče lastnega muziciranja.

Otrokovo željo igrati na vse instrumente, moramo upoštevati, gojiti in usmerjati. S tem seveda nikakor ni mišljeno, da bomo otrokom dovolili igrati na instrumente takrat, ko naj bi poslušali glasbo. Najti moramo ustrezne priložnosti, da otroci preizkusijo vse instrumente, na katere igra vzgojitelj.

Posamezni otroci lahko igrajo na te instrumente v času iger po želji otrok, pri ustrezni glasbeni zaposlitvi, ob izmišljanju in pripovedovanju pravljic in zgodb, pri dramatizaciji pravljic in zgodb ter pri pripravah na dramatizacijo, pri nekaterih ritmično gibalnih in telovadnih zaposlitvah, pri nekaterih ustvarjalnih igrah, npr. pri ustvarjalni igri KINO, kjer otroci prevzamejo vlogo zvočnikov (podrobneje o tem glej v knjigi Mira Voglar, Mali kino), pa pri igrah KONCERT, GLASBENA ŠOLA, TRGOVINA Z INSTRUMENTI... Na manjše, prenosne melodične instrumente lahko otroci igrajo tudi na sprehodih ali na dvorišču. Predvsem pa naj bo kak tak instrument v glasbenem kotičku.

Od manjših melodičnih instrumentov naj otroci uporabljajo predvsem instrumente s ploščicami, poleg teh lahko otroci uporabljajo tudi orglice, otroške citre, blokflavto in melodiko.

Najpogosteje uporabljajo otroci melodične instrumente, tako da si na njih izmišljajo — ustvarjajo. Melodika, ki tako nastaja, je čisto slučajnostna in neponovljiva. Seveda navajamo otroke na to, da tudi pri takšnem improviziranju ravnajo z instrumenti spoštljivo in jih pravilno uporabljajo.

Klavir, kitaro in druge prave instrumente naj otroci uporabljajo tudi pri oblikovanju zvočnih slik.

Otroke usmerjamo k iskanju in oblikovanju novih instrumentov

K iskanju in oblikovanju novih instrumentov navajamo predvsem 4- do 7-letne otroke.

Otroke navajamo, da v okolju prisluhnejo raznim predmetom in ugotavljajo, kako ti predmeti zvenijo. Če predmeti lepo zvenijo, potem jih lahko uporabljamo za glasbene instrumente. Otroci naj sami odkrivajo takšne predmete, ki bi jih lahko uporabljali za glasbene instrumente, ali celo takšne predmete namenoma iščejo. Od doma lahko prinašajo zvončke in druge kovinske predmete ali kuhalnice, različne paličice, orehove lupinice, jajčne lupine in razne druge predmete; v naravi otroci prav tako iščejo predmete, ki dobro zvenijo.

Otroke usmerjamo tudi k oblikovanju instrumentov. Izdelujejo: bobne, ropotuljice, brenkalca, različne zvočne nize, tolkače, ploskače, biče, paličice itd. Zanje prinašajo otroci ustrezen material tudi od doma, npr.: velike valjaste škatle pralnega praška za bobne, različne kartonaste, kovinske, lesene, steklene ali plastične embalažne škatlice za izdelavo ropotulj, plastične kozarce za izdelavo improviziranih kitar, različne lesene ploščice za brenkala in tolkače, različen droben material, ki ga bomo nizali in izdelali različne zvočne nize, itd.

Instrumente izdelujemo z otroki pri usmerjenih zaposlitvah, še pogosteje pa pri zaposlitvah po želji otrok. Pri skupnih zaposlitvah izdelujemo predvsem tiste instrumente, ki jih lahko otroci v glavnem izdelajo sami, brez izdatnejše vzgojiteljeve pomoči, npr.: biče iz kartona, različne ropotulje, nekatere nize, bobne, skupno lahko okrasimo paličice, dokončamo brenkalca itd.

Pri individualnih zaposlitvah pa izdelujemo instrumente, ki jih otroci lahko le na pol izdelajo in je pri izdelavi potrebna izdatna pomoč vzgojitelja, npr.: izdelava koruznih gosli, nekaterih zvočnih nizov, brenkalc s kovinskimi strunami itd.

Z otroki izdelujemo tudi tolkalca. Izdelujemo lahko lesena kladivca, tolkalca z mehkimi glavicami iz penaste gume pa tolkalca iz trde klobučevine, iz plute, stiropora, z usnjem prevlečena tolkalca in druga.

Starejši otroci naj izdelujejo tudi instrumente za mlajše otroke, včasih tudi za svojo domačo zbirko.

Instrumente lahko izdelujemo tudi med letovanjem z otroki. V obmorskih kolonijah naj otroci iščejo dobro zveneče kamne, nabirajo školjke za izdelavo ropotulj in nizov.

Iz posebnih školjk lahko izdelamo tudi brenkalca, otroci nabirajo tudi storže (iz lističev pinijevih storžev lahko izdelamo zvočne nize, lahko tudi udarjamo z enim ob drugega), iščemo lahko tudi olesenele plodove vodnega oreha (nizi iz teh plodov izredno lepo zvenijo), urežemo si paličice iz stebel vodnega trsa, ki raste ob morju, itd.

Vzgojitelj naj otroke spodbuja k iskanju in k ustvarjalnemu oblikovanju instrumentov, vzgojitelj naj daje otrokom v tem tudi lastni vzgled.

Ob sklepu šolskega leta, ko v vrtcu razstavijo otroške likovne izdelke, naj se pokažejo tudi mali instrumenti, ki so jih izumili in izdelali otroci.

Kaj želimo doseči pri igranju na instrumente

Radi bi, da začetno navdušenje za instrumente ne bi popustilo. Da bi otroci sami dajali pobudo za igranje. Da bi se na instrumente spomnili tudi pri neglasbenih zaposlitvah in pri njih nanje igrali. Da bi bilo v glasbenem kotičku vedno živahno. Da bi otroci smeli igrati tudi na prave instrumente, ne samo na male instrumente.

Otroci tudi skrbijo za instrumente, jih pospravijo po igri in popravijo, kar se pokvari.

Otroci skrbijo za to, da starši ne zavržejo predmetov, ki so lahko instrumenti, in vse te prinesejo v vrtec. Tudi na sprehodih odkrijejo kak instrument, zato naša zbirka stalno rase.

Ko izdelujemo instrumente, otroci ustvarjajo tudi take še nevidene svojske instrumente.

Otroci postajajo bolj tenkočutni pri izbiri instrumentov, pri skupnem muziciranju ali pri spremljanju najdejo takšne instrumente, ki se po svoji zvočni barvi dobro prilegajo naravi vsebine, ki jo bomo spremljali ali izrazili z zvočno sliko ipd.

Otroci postajajo bolj spretni in bolj vešči tehnike igranja na instrumente.

Pri skupnem muziciranju otroci že poskušajo svojo igro prilagajati skupni igri in skupnemu rezultatu; prilagajajo se soigralcem, vsebini, ki jo spremljajo, vsebini, ki jo izražajo z ustvarjanjem zvočne slike, dirigentu, ki jih pri ustvarjanju usmerja in spodbuja ipd.

Ustvarjalno igranje in reproduktivno, usmerjeno in neusmerjeno, vse jih veseli.

Izvajanje glasbenih didaktičnih iger

Označitev glasbenih didaktičnih iger

Glasbene didaktične igre so posebna vrsta didaktičnih iger z nalogami, ki zahtevajo in hkrati razvijajo neke duševne funkcije, aktivnosti in sposobnosti, ki so potrebne za dojemanje, doživljanje, poustvarjanje in ustvarjanje glasbe, z otrokom privlačno vsebino in s pravili, ki so lahko bolj ali manj izrazita in zahtevna.

— Če hočemo otroke na neprisiljen in njim ustrezen način usposabljati za glasbene dejavnosti, potem je izbira igre v ta namen pač najboljša rešitev. O igri v predšolskem obdobju pravi mladinski psiholog dr. Ivan Toličič tole: »Igra je v predšolskem obdobju otrokova najbolj naravna, najbolj spontana dejavnost. Otrokova potreba po aktivnosti najde v igri najbolj naraven in svoboden izhod, ker igra po svoji strukturi, načinu in vsebini igranja povsem ustreza potrebam in zmogljivostim otrokovega življenja v predšolski dobi. Hkrati z otrokovo potrebo po aktivnosti najdejo v igri naraven izhod tudi otrokova čustva, želje in razni drugi osebni in socialni motivi, kakor samozavest, težnja po družabnosti itd. Igra ustreza celotnemu otrokovemu živčno-psihofizičnemu ustroju, njegovim razvijajočim se biološkim in psihičnim potrebam. Pri igri se razvijajo otrokove psihične funkcije in sposobnosti, pri njej si pridobiva izkustva, igra otroka socializira.«

Glasbena didaktična igra in igra ob glasbi

Cilj glasbene didaktične igre je: otroku ponuditi priložnost, da si z njo intenzivneje razvija neko določeno glasbeno zmožnost.

Igra ob glasbi pa daje otroku priložnost, da glasbo — pesem — poveže z igro.

Kaj razvijamo z glasbenimi didaktičnimi igrami

Z glasbenimi didaktičnimi igrami:

— Vplivamo na razvoj slušnih občutkov, z njimi ostrimo slušno občutljivost.

— Oblikujemo, bogatimo in širimo slušne predstave.

— Vplivamo na razvoj otrokove slušne pozornosti. Razvijamo bodisi namerno, zbrano poslušanje bodisi osredotočeno slušno pazljivost bodisi deljeno pozornost bodisi namerno prehajanje slušne pozornosti ali pa namerno vplivamo na razvoj dolgotrajnejše slušne pozornosti.

— Vplivamo na razvoj glasbenega pomnenja. Razvijamo in urimo hitro slušno zapomnitev, slušno prepoznavanje ter natančno zvočno reprodukcijo (ritmično in melodično).

— Razvijamo določene miselne aktivnosti, ki morajo pri glasbenih aktivnostih funkcionirati, npr.: analiza — razčlenitev zvočnega kompleksa na posamezne zvoke, ki ga sestavljajo, ali na sintezo in abstrahiranje, na primerjanje in razlikovanje zvokov po neki značilnosti . . .

— Otroci pridobivajo ali pa utrjujejo določene glasbene pojme.

— Vplivajo na razvoj otrokove fantazije — aktivizirajo njegovo ustvarjalno in poustvarjalno fantazijo. Vplivajo na razvoj otrokove glasbene kreativnosti — ustvarjalnosti.

— Vplivajo na dojemanje lastnosti zvokov.

— Vplivajo na oblikovanje otrokovega glasu, z njimi pospešujemo otrokove govorne sposobnosti, vplivamo na pravilno dihanje, na pravilno izgovarjavo, na vokalizacijo.

— Vplivajo na razvoj otrokovega ritmičnega čuta.

— Vplivajo na razvoj melodičnega posluha.

— Razvijajo veščino igranja na instrumente.

— Razvijajo posluh za glasbeno obliko, zmožnost oblikovanja glasbe.

— Razvijajo posluh za večglasje, za skupinsko muziciranje.

Oblikovne značilnosti glasbene didaktične igre

Sestavine glasbene didaktične igre

Najosnovnejši element glasbene didaktične igre in njen bistveni sestavni del je *didaktična naloga.* Z nalogo uresničujemo zastavljeni smoter. Naloga namreč zahteva aktivizacijo določene glasbene veščine, zmožnosti ali sposobnosti. Naloge vsebujejo glasbeno vsebino.

Naloga

Naloge so lahko zelo raznolike, npr.: treba je nekaj uganiti, neko glasbeno vsebino prepoznati, nekaj reproducirati (bodisi določen ritem, določeno melodijo ali melodični motiv ali samo posamezen zvok), pokazati je treba smer zvoka, ali je treba zvoku slediti, se gibati ob zvokih in njihovem ritmu, treba je razlikovati med različnimi zvoki in nanje različno reagirati, poimenovati instrumente, ki jih slišimo in podobno.

Kljub temu, da so naloge najosnovnejši sestavni del glasbenih didaktičnih iger, pa vendar didaktične naloge same zase ne moremo šteti za glasbeno didaktično igro. V praksi se to žal še vedno dogaja. Z nazivom igra se označuje reševanje nekih nalog, ki zahtevajo funkcioniranje nekih umskih sposobnosti ali utrjujejo neko usvojeno znanje, nimajo pa značilnosti igre. To so didaktične vaje, ki so v nekaterih okoliščinah lahko zelo koristne.

Naloga se mora povezati vsaj še z eno sestavino, ki poskrbi, da je reševanje nalog privlačno in urejeno.

Naloge glasbenih didaktičnih iger izhajajo iz smotrov, ki jih želimo z glasbenimi didaktičnimi igrami uresničiti. Zahtevnost nalog mora biti v skladu z zmožnostjo otrok.

Vsebina

Naloga se lahko uresničuje v okviru neke domišljijske vsebine. Vsebina glasbene didaktične igre daje reševanju didaktične naloge potrebno privlačnost in spremeni vajo v zanimivo in privlačno igro, otroci rešujejo naloge kot pajaci, črički, škrati . . .

Pri iskanju vsebine za glasbene didaktične igre izhajamo predvsem iz otrokovih interesov. V vsebini naj se zrcali otrokov svet, vse tisto, kar mu je najbližje, najdražje in seveda tisto, kar se bo z določeno didaktično nalogo najbolj smiselno, spontano in naravno povezovalo.

Pravila

Naloga se lahko uresničuje s pomočjo privlačnih pravil, ki urejujejo potek igre. Obvladovanje pravil vzbuja v otrocih neko posebno zadovoljstvo.

Pravila morajo biti prilagojena predvsem otrokovim zmožnostim in njihovim značilnostim. Pravila morajo biti ravno prav zahtevna. Prelahka pravila so za otroke nezani-

miva, pretežka pravila pa otrokom onemogočajo izvedbo igre. Pri pravilih, ki presegajo otrokove zmožnosti, otrok prav tako izgubi veselje do igre.

Pri oblikovanju pravil upoštevamo tudi zahtevnost didaktične naloge. Če je naloga zelo zahtevna, potem jo povežemo z manj zahtevnimi pravili in narobe.

Ni nujno, da so v vsaki glasbeni didaktični igri vsi trije elementi prisotni. Kateri od naštetih je v ospredju, je odvisno od več dejavnikov, predvsem pa:

— od narave igre,
— od starosti otrok, ki jim igro namenjamo,
— od zahtevnosti in od privlačnosti naloge.

Razlikujemo več vrst iger:

N + V

1. *Glasbene didaktične igre s poudarkom na vsebini.* Pravila in naloga vse izhaja iz vsebine, tudi sam potek igre.

Tako pogosto oblikujemo glasbene didaktične igre za najmlajše predšolske otroke, ki ne morejo biti pozorni na nalogo in še na dodatna pravila. Npr.:

BOBEN IN ZVONČEK

Smoter: ločiti dva instrumenta po barvi zvoka.

Tovarišica v vrtcu je imela zvonček in boben. (Otroci vidijo in slišijo oba instrumenta!) Ko so otroci pojedli kosilo, je tovarišica pocingljala z zvončkom in otroci so, kot bi mignil, stekli k svojim ležalnikom, se vlegli in zaspali. Čez nekaj časa, ko so se otroci že naspali, pa je vzela tovarišica v roke boben in začela takole bobnati. (Bobnanje.) Otroci so se zbudili, vstali in začeli tekati po igralnici. Ti otroci so bili malčki, pa vendar se niso nikoli zmotili, kadarkoli je tovaršica zabobnala po bobnu, so otroci vedno stekli po igralnici. Če pa je tovarišica pocingljala z zvončkom, so se takoj vlegli in zadremali.

Bi tudi vi to zmogli?

Kaj boste storili zdajle? Vzgojitelj bobna po bobnu, otroci pa tekajo po vsem prostoru. Čez nekaj časa vzgojitelj pocinglja z zvončkom. Otroci poležejo po tleh in zadremljejo. To se še nekajkrat ponovi. Čez nekaj časa lahko vzgojitelj pocinglja tudi takrat, ko otroci »spijo«.

N + V + P

2. *Glasbene didaktične igre z vsebino in pravili.* Pri teh igrah pravila ne izhajajo v celoti iz vsebine. Poleg pravil, ki jih nakazuje vsebina zgodbice, so tudi dodatna pravila, ki jih morajo otroci pri igrah prav tako upoštevati kot prva. To so pravila o posledicah za tistega, ki se zmoti, pa pravila o tem, kdo je na vrsti, pravila o zaključku in podobna.

Tako navadno oblikujemo igre za otroke srednje skupine (pa tudi za starejše predšolske otroke). Npr.:

ČRIČKI IZ LUKENJ

Smoter: ločiti instrumente po barvi zvoka.

Čriček je vsak dan godel. Godel je od jutra do noči. Godel je soncu, ki ga je grelo, rožicam in travicam pa metuljem, pikapolonicam in sploh vsem, ki so ga hoteli poslušati.

Nekega dne je čriček zagodel tudi deževnim kapljicam, ki so škrabljale po listih. Toda kar nenadoma ni mogel več igrati, saj ga je dež zmočil in njegova krilca niso več pela. Ves žalosten je čriček zlezel v svojo luknjico. Tam pa je vedril hrošč Rogač. Čriček je Rogaču povedal, kaj se mu je zgodilo. Hrošč ga je tolažil, rekel mu je, da bo spet lahko godel, ko mu bo sonce posušilo njegova krilca.

Igra: otroke razdelimo na dve skupini: na črička in godce.

Skupino godcev spet delimo na dva dela: eni dobijo brenkalca, drugi ročne bobne. Vzgojitelj ima dve sliki: sonce, dež.

Ko vzgojitelj godcem pokaže sliko sonca, pričnо godci z brenkalci brenkati. Otroci-črički prilezejo iz lukenj in »godejo« (samo v gibanju).

Ko vzgojitelj godcem pokaže sliko dežja, začno godci z bobni trepljati po njih, kot bi dežek škrabljal; godci z brenkalci pa prenehajo igrati. Otroci-črički se morajo takoj skriti v svoje luknjice in tam prisluškovati, kdaj bo nehalo deževati.

3. *Glasbene didaktične igre s pravili brez domišljijske vsebine.* Vsa zanimivost in privlačnost mora izhajati iz pravil in iz same glasbene naloge. *N + P*

Najmlajšim predšolskim otrokom tako oblikovanih iger ne posredujemo pogosto, pač pa otrokom srednje, predvsem pa še otrokom starejše skupine. Primer glasbene didaktične igre s pravili brez vsebine:

NARIŠI, KAR SLIŠIŠ!

Smoter: ločiti instrumente po barvi zvoka.

Otroke razporedimo po prostoru tako, da lahko vsak nemoteno riše, ne da bi kdo drug videl njegovo risbo.

Vsak otrok dobi list papirja, ki je razdeljen na štiri predele, vsak predel je zaznamovan s piko druge barve, npr. v prvem predelu je rdeča pika, v drugem zelena itd. Vsak otrok dobi svinčnik ali risalo.

Vzgojitelj ima za zaslonom skrite štiri otrokom dobro poznane instrumente, npr.: paličice, zvonček, ropotuljo in boben.

Ko pričnemo, mora biti popolna tišina. Vzgojitelj opozori otroke, da bo igral na skrit instrument, ki ga bodo spoznali po zvoku. Ko bo prenehal igrati, naj ta instrument narišejo v prvi predel — v predel z rdečo piko.

Ko otroci prenehajo risati prvi instrument, začne vzgojitelj igrati na drugi instrument. Itd.

Igro zaključimo s preverjanjem rešitev. Točkovanje in razglašanje zmagovalcev rajši opustimo.

Glasbene didaktične igre so lahko samostojne ali povezane

Samostojne so tiste glasbene didaktične igre, ki se vsebinsko ne vežejo na neke druge glasbene didaktične igre. Povezane pa so tiste igre, ki so vključene v neki večji sklop vsebinsko povezanih iger.

Za dosego določenega smotra včasih oblikujemo celo verigo med seboj vsebinsko povezanih iger. Pri takšnih povezanih igrah se lahko ponavlja tudi ista didaktična naloga bodisi v enaki obliki ali nekoliko spremenjena. Zahtevnost naloge se lahko od igre do igre stopnjuje.

Pri nadaljevalnih igrah prinašajo glavno spremembo pravila.

Nadaljevalne glasbene didaktične igre izvajamo v mlajši skupini pa v srednji in starejši skupini.

Primer povezanih iger:

Lovci, medvedi in miške.

Pokaži sliko!

Zdaj si drevo, zdaj si . . .

Orkester.

(Vse igre so v poglavju: Igre za razvijanje ritmičnega čuta.)

Glasbene didaktične igre so lahko v obliki tekmovanj

Pri igri lahko otroci tekmujejo vsak zase ali pa za skupino, ki ji otrok pripada.

Tekmovalne igre so priljubljene predvsem pri starejših predšolskih otrocih, ker je njih pozornost usmerjena tudi v rezultat igre in ne samo v potek igre. Kljub temu jih izvajajmo čim manj.

Za mlajše predšolske otroke glasbene didaktične igre v obliki tekmovanj sploh ne pridejo v poštev, ker je pozornost malčkov usmerjena samo v potek igre, ne pa v rezultat.

Glasbeno didaktično nalogo lahko opravljajo vsi otroci hkrati ali pa posamezni drug za drugim

Na primer: za zvokom lahko hodijo vsi otroci hkrati ali pa posamezni otroci v nekem določenem vrstnem redu.

Za najmlajše predšolske otroke rajši oblikujemo igre, pri katerih vsi otroci hkrati izvršujejo enake naloge. Težko se namreč omejijo na to, da bi dalj časa samo opazovali igro soigralcev, ne da bi pri igri tudi sami sodelovali. Igre, pri katerih mora posamezen igralec čakati, preden pride na vrsto, izvajamo v starejši in v srednji skupini. V srednji skupini jih izvajamo predvsem takrat, ko je prisotnih le malo otrok. Nasploh pa morajo biti igre, pri katerih je treba čakati, zelo zanimive ali zabavne, da otroci lahko dočakajo svoj »nastop«.

Otroci rešujejo enake ali različne glasbene didaktične naloge

Glasbene didaktične igre lahko razlikujemo po tem, ali imajo vsi otroci enake vloge in rešujejo enake naloge, ali imajo otroci različne vloge in rešujejo različne naloge. (Ne glede na to, ali naloge rešujejo izmenično ali sočasno.)

Za malčke oblikujemo igre, kjer imajo vsi otroci enake vloge (to so neke vrste posnemalne igre). Zanje je namreč težko izvajati vlogo, ki se razlikuje od vlog, ki jih imajo drugi otroci. Pač pa lahko takšno vlogo v igri prevzame vzgojitelj.

Za malo večje predšolske otroke pa pogosto oblikujemo igre z različnimi vlogami. Take igre so zelo zanimive, saj omogočajo, da so aktivni hkrati vsi otroci, pa se vendar ne posnemajo.

Kdaj izvajamo glasbene didaktične igre

Glasbene didaktične igre izvajamo pri vsakodnevnih glasbenih dejavnostih in pri usmerjenih glasbenih zaposlitvah. Izvajanje glasbenih didaktičnih iger povezujemo tudi z drugimi glasbenimi dejavnostmi:

— Glasbene didaktične igre lahko vključujemo v ritmično gibalne zaposlitve (predvsem igre, ki vključujejo gibanje otrok).

— Posamezne glasbene didaktične igre izvajamo v okviru jutranjega razgibavanja in vadbenih ur. (V ta namen izberemo igre, pri katerih se otroci tudi gibljejo.)

— Glasbene didaktične igre lahko vključimo tudi med izvajanje različnih didaktičnih iger.

— Včasih lahko glasbeno didaktično igro povežemo s pripovedovanjem pravljic ali zgodb, če se igra s pravljico ali zgodbo vsebinsko povezuje.

— Nekatere glasbene didaktične igre lahko povežemo z otrokovim likovnim ustvarjanjem. To so igre, pri katerih otroci narišejo tisto, kar so prepoznali, npr.: otroci morajo po melodiji prepoznati pesmico ali skladbico in to narisati, ali morajo narisati instrument, ki igra določeno melodijo, ali pa predmet, ki so ga spoznali po zvoku ipd.

— Glasbene didaktične igre lahko izvajamo med igrami na željo otrok.

— Glasbene didaktične igre pogosto izvajamo na sprehodih in na dvorišču.

— Glasbene didaktične igre lahko otroci izvedejo na nastopu za starše.

Kaj želimo doseči pri izvedbah glasbenih didaktičnih iger

Radi bi, da bi bile igre otrokom všeč, da bi se nekatere od njih igrali na njihovo pobudo, nekatere pa bi sami izvajali v času iger in zaposlitev po želji otrok.

Pri izvedbah iger naj ne bo v ospredju dosežek: kdo bo prvi, kdo bo zmagal, kdo bo boljši, kdo zna ... Veselje ob glasbeni vsebini, ob domišljijski vsebini, to, da se je lepo skupaj igrati, to so vrednote, ki naj otroka pritegnejo. Če bo to prevladalo, potem se bodo lahko vsi otroci radi igrali. Nikogar ne bo strah pred igro, nikogar ne bo strah pred tem, da ne bo zmogel, da ne bo znal, da se mu bodo smejali, da bo kregan, ker zaradi njega niso zmagali ... Tudi nikogar ne bo, ki bi goljufal ali prikril svojo nezmožnost, če ni poveličan rezultat igre ampak sam potek.

O tistem otrokovem notranjem — o njegovih zmožnostih — kar se vzgojitelju ob igri razkrije, naj rajši ohrani zase. Ne hvalimo tistih z visoko stopnjo zmožnosti, niti ne osveščajmo tistih, pri katerih opažamo primanjkljaj in ne drznimo se grajati otroka za nekaj, na kar ne more sam učinkovati, rajši otrokom pomagajmo s tem, da enim kot drugim in vsem dajemo možnosti za razvoj.

Opuščajmo primerjanje otrok. Če vzgojitelj ne bo primerjal otrok in stavljal enih drugim za vzgled, se tudi otroci ne bodo primerjali med seboj. Kadar nas ima, da bi otroke s primerjanjem spodbudili k boljšemu delu, si prikličemo v spomin misel, da je primerjanje strup, ki počasi razjeda, a vselej uspe.

Ne spreminjajmo iz površnosti tistih iger, pri katerih so glasbene naloge prikrite, in je pozornost otrok hote usmerjena drugam. — Te so najboljše. Otrokom dajejo možnost, da svojo zmožnost razvijajo na skrivaj in ne vsem na očeh.

Razvrstitev glasbenih didaktičnih iger

Glasbene didaktične igre lahko razvrščamo po različnih vidikih.

Odločila sem se za razvrstitev po glasbenih vsebinah, ker se mi zdi, da taka razporeditev iger uporabnikom omogoča bolj sistematično izbiro, ker je najbolj pregledna.

Razvrsltitev iger po glasbenih vsebinah že sama od sebe vodi k celovitemu glasbenemu oblikovanju, — k razvijanju vseh glasbenih zmožnosti, — ker jih s svojo razporeditvijo nakazuje.

V prvi razpredelek uvrstimo igre, s katerimi otrokom približujemo osnovni glasbeni fenomen — gradilni material vseh glasbenih stvaritev — ZVOK, z vsemi njegovimi lastnostmi (barva, jakost, trajanje, višina).

V drugi razpredelek uvrstimo igre, pri katerih otroci določijo smer zvokov.

V tretji razpredelek uvrščamo igre, pri katerih otroci razlikujejo hitrost.

V četrti razpredelek uvrščamo igre, s katerimi razvijamo otrokom čut za ritem.

V peti razpredelek uvrščamo igre, s katerimi otrokom razvijamo posluh za melodijo.

V šesti razpredelek uvrščamo igre, s katerimi oblikujemo otrokom njihove glasovne in pevske zmožnosti.

V sedmi razpredelek uvrščamo igre, ki uvajajo otroke v skupinsko muziciranje, razvijajo posluh za obliko in posluh za večglasje.

Tudi pri tej razporeditvi glasbenih didaktičnih iger pride do tega, da bi lahko neko igro uvrstili hkrati v več različnih razpredelkov. V tem primeru igro uvrstimo po tisti glasbeni vsebini, ki v igri prevladuje — je v ospredju.

Igre, pri katerih otroci spoznavajo lastnosti

1. Spoznavajo barvo kot lastnost zvokov

Višina, trajanje, glasnost in barva so lastnosti zvoka. Razlikovati in prepoznavati zvoke po barvi in glasnosti je otrokom najprej dostopno.

Otroci si zvoke najprej zapomnijo po njihovi zvočni barvi. Po barvi glasu se otroci prepoznavajo med seboj, po barvi zvoka prepoznavajo različne instrumente in predmete.

KDO TE JE POKLICAL?

Smoter: ločiti glasove po barvi.

Otroci sedijo v krogu; enemu od njih zakrijemo oči in ga peljemo v sredino kroga. Vzgojitelj pokaže, kdo naj pokliče tistega, ki je v sredini; pokliče ga po imenu. Otrok z zakritimi očmi mora uganiti, kdo ga je poklical, če ugane, zamenjata vlogi.

Igra je zahtevnejša, če tistega z zakritimi očmi pokliče zaporedoma več otrok — dva ali trije; ki jih mora imenovati v pravem vrstnem redu.

Opomba: Za zakrivanje oči so najprimernejše polovične maske, brez zarez za oči, izdelane iz goste temne tkanine — mižalo. Malčki položijo glavo vzgojitelju v naročje ali na dlani.

DOBRO JUTRO, METKA!

Smoter: ločiti glasove po barvi.

Marko je nekoč sredi belega dne kar pri mizi zadremal. Otroci so se zbrali okoli njega in so ga začeli klicati: »Marko, Marko, Marko!« Šele ko ga je Metka poklicala »Marko!«, se je Marko zbudil in rekel: »Dobro jutro, Metka!«

Kako je Marko vedel, kdo ga je poklical? Res je, Metko je spoznal po glasu.

Igra:

Otroci sedijo v krogu. Vzgojitelj določi, kdo bo Marko in bo zaspal (Marko si lahko z rokami pokrije oči ali pa mu pokrijemo oči z mižalom). Vzgojitelj pokaže z roko, kdo sme Marka zbuditi — poklicati. Ko Marko ugane, kdo ga je poklical, mora reči: »Dobro jutro, Miha . . .«

PIŠČEK, ČIVKNI!

Smoter: ločiti glasove po barvi.

Otroci sedijo v strnjenem krogu. Otrok z zakritimi očmi je spet v sredini. Na zvočno znamenje se začne plaziti proti

otrokom v krogu. Kogar se prvega dotakne, tistemu sede v naročje in reče: »Pišček, čivkni!« Otrok mora zares čivkniti — s pravim ali narejenim glasom. Otrok z zakritimi očmi mora uganiti, kdo je pišček. Če ugane, zamenjata vlogi.

Igramo se tudi »Mucek, mijavkaj!«, »Petelin, kikirikaj« ipd.

KDO JE ZAPEL?

Smoter: ločiti glasove po barvi.

Otrok, ki ugiba, stoji z zakritimi očmi sredi pojočega kroga; otroci v krogu hodijo v taktu pesmice. Vzgojitelj dirigira s paličico. Ko jo dvigne, se igralci v krogu ustavijo in prenehajo peti. Zdaj s paličico pokaže, kdo mora nadaljevati prekinjeno pesem. Otrok z zakritimi očmi ugiba, kdo je bil pevec; če prav ugane, zamenjata vlogi.

Pojemo lahko pesem Nadaljevanko, ki ji sledi izmišljarija.

ZAPOJ, PTIČEK!

Smoter: ločiti glasove po barvi.

Vsakemu otroku šepetaje povemo žival, ki jo bo predstavljal. (Izberemo takšne živali, ki jih lahko z glasom posnemamo.) Otrok, ki bo ugibal, sedi z zakritimi očmi v sredini kroga in reče: »Zapoj, vrabček!« ali »Zapoj, kravica!« ali »Zapoj, muca!« itd.

Vrabček mora čiv-čiv zapeti — ne govoriti! Otrok, ki je na sredi, mora uganiti, kdo je pel.

KDO JE TVOJ SOSED?

Smoter: ločiti glasove po barvi.

Toliko stolov, kolikor je otrok, postavimo po dva in dva v krog; sedeži so obrnjeni v smeri kroga ali drug proti drugemu. Otroke razdelimo v dve enakoštevilčni skupini.

Otroci prve skupine sedejo na notranje stole — zakrijemo jim oči. Otroci druge skupine začno na znak peti domenjeno pesem in v taktu hoditi okoli zunanjih stolov; na nov znak sedejo na prazne stole in pesem nadaljujejo.

Na znak se pevci umaknejo k zidu in sedejo na tla. Uganjevalci snamejo mižala in sedejo k svojim prejšnjim sosedom. V drugi igri vloge zamenjajo.

Pojemo pesem Nadaljevanko.

KAJ SLIŠIŠ?

Smoter: ločiti zvoke po barvi.

Otroci sedijo v raztegnjenem krogu. Vzgojitelj ima za zaslonom ali obrnjeno mizo skritih nekaj predmetov: kozarec, ključe, žogo, kocke, škarje, papir za mečkanje, škatlico vži-

galic ipd. Otroci naj miže poslušajo in povedo, kaj slišijo. Ugibajo lahko vsi hkrati ali vsak posebej.

Opomba. Za zaslonom so lahko namesto predmetov otrokom poznani instrumenti. Igra KAJ SLIŠIŠ je uvod v igro NARIŠI, KAR SLIŠIŠ.

ZVOČNA TOMBOLA

Smoter: ločiti zvoke po barvi.

Od navadne slikovne in številčne tombole se zvočna tombola razlikuje po tem, da igra ni tekmovalna.

— na vseh tombolskih karticah so v okencih narisani enaki instrumenti in predmeti (od 6—8—12 . . .);

— vzgojitelj potegne iz vrečke, v kateri so vse ploščice, eno ploščico; predmeta ali instrumenta ne imenuje, temveč skrivaj nanj zaigra;

— otroci po barvi zvoka ugotovijo, katero sliko na kartici smejo pokriti;

— po vsakem pokrivanju skupno ugotovijo, kateri instrument ali predmet so slišali. Za kontrolo imamo veliko tabelo (flanelogram ipd.), kamor sproti pritrdimo slike zvočil, ki so bile izvlečene. Namesto tega lahko že uporabljena zvočila postavimo na vidno mesto.

— ko so vse slike pokrite, je igra pri kraju, otroci smejo igrati na instrumente.

BEŽITE, DEŽUJE!

Smoter: ločiti instrumente po barvi zvoka.

Otroci predstavljajo različne živali ali so vsi enake živali. Vsaka žival je v svojem domu (narisanem ali postavljenem). Vzgojitelj ima za zaslonom skrita instrumenta: zvončke za sončno pesem, tamburin za dež. Medtem ko vzgojitelj igra na zvonki instrument sončno pesmico, se živali v svoji značilni hoji pozdravljajo. Ko zaslišijo neenakomerno udarjanje dežnih kapelj — tapkanje z nohti po tamburinu — se hitro skrijejo pred dežjem v svoje domove in tu ostanejo tako dolgo, dokler spet ne zasije sonce.

ZA DOBRA UŠESA

Smoter: ločiti instrumente po barvi zvoka.

Skupno z otroki izberemo nekaj živali, ki bi jih lahko ponazarjali z značilnimi instrumenti. Npr.:

lisica — tamburin, po katerem vlečemo z metlico (drsenje),

miš — brenkalce (ropotulje),

žaba — orehove lupinice (drgnemo drugo ob drugo),

konjiček — cevasti les (kraguljčki, dvojni boben),

ptiček — žvrglja (žvižganje),

medved — boben, tamburin.

Prvi način igre. Vzgojitelj skrije instrumente za zaslon. Otroci se razkropijo po prostoru. Ko začne vzgojitelj igrati na enega od izbranih instrumentov, se vsi otroci v prostoru ritmično gibljejo in predstavljajo žival, ki jo instrument ponazarja.

Drugi način igre. Otroke razdelimo v dve skupini: na godce in na živali. Godcem s slikami živali nakažemo, na kateri instrument naj igrajo. Igrajo toliko časa, dokler vzgojitelj kaže sliko, živali se obnašajo tako kot pri prejšnji igri.

ŽABE IN KOBILICE

Smoter: ločiti instrumente po barvi zvoka.

Otroci naredijo krog. Ko so vsi izšteti na kobilice in žabe, narišemo s kredo na tla vsaki žabi mlako in vsaki kobilici travno bilko. Vzgojitelj ima dva različna instrumenta: orehovi lupinici, ki ju uporablja tako, da podrgne drugo ob drugo, in kovinski niz. Ko vzgojitelj začne drgniti orehovi lupinici, skačejo žabice v določeni smeri — v krogu. Svoje krake mečejo v zrak tako dolgo, dokler slišijo drgnjenje lupinic. Ko to preneha, skoči vsaka žabica v najbližjo mlako. Kobilice pa se poganjajo v zrak, če slišijo stresanje kovinskih zamaškov. Ko to preneha, skoči vsaka kobilica na eno bilko.

Pri večjih otrocih po eno mlako in eno bilko zbrišemo; žabica ali kobilica, ki ostane brez zavetja, mora prositi sosedo za zavetje.

Igramo lahko tudi tako, da mora žaba ali kobilica, ki ostane brez doma, nekaj založiti.

KDO BO PRIŠEL IZ HIŠE?

Smoter: ločiti instrumente po barvi zvoka.

Otroke razdelimo v štiri skupine: medvede, ptice, miške in zajce. Vsaki skupini narišemo dom. Vzgojitelj ima za vsako živalsko skupino drug instrument: tamburin za medvede, benkalce za miške, žvrgljo za ptice in paličice za zajce. Ko začne vzgojitelj brenkati, pridrobijo miške iz svoje luknje in tekajo po vsem prostoru toliko časa, dokler slišijo brenkalce. Zajci priskakljajo takrat, ko zaslišijo paličice, ptice pa letajo, kadar igra žvrglja.

Opomba. Igra je zahtevnejša, če igra več instrumentov hkrati, tedaj si vzgojitelj že na začetku igre izbere štiri pomočnike in s sliko živali pokaže, kdo naj igra.

PAZITE, LOVEC!

Smoter: ločiti instrumente po barvi zvoka.

Narišemo štiri domove za živali, kot pri igri Kdo bo prišel iz hiše? Poleg teh narišemo še lovčevo hišo. Otroke razdelimo na štiri živalske skupine: medvede, ptice, zajce in

miške; na lovca in pet godcev. Živali se vselijo v svoje domove, lovec gre v lovčnico, godci pa za zaslon, kjer dobijo instrumente: tamburin, žvrgljo, paličice, brenkalce in trobento plastenko za lovčev tra-ra-ra.

Vzgojitelj ima pet slik: medveda, ptice, zajca, miši in lovca. Ko pokaže sliko miške, začne godec z brenkalcem brenkati; miške pridejo iz hiše in tekajo, plešejo. Ko vzgojitelj pokaže še sliko lovca, zatrobi godec s trobento plastenko tra-ra-ra. Mišji godec po tem signalu preneha igrati, miške pa se morajo skriti, ker jih sicer lovec polovi. Polovi vse tiste, ki niso slišale lovčevega signala in jih odpelje v lovčnico. Ko so ujete živali v lovčnici, pokaže vzgojitelj novo sliko in igra se nadaljuje. Ko se lovec zmoti, je igra pri kraju.

Opomba. Vzgojitelj lahko prvi sliki živali pridruži še drugo, kasneje tretjo in četrto in šele nato pokaže sliko lovca.

POTOVANJE OKOLI STOLČKOV

Smoter: ločiti instrumente po barvi zvoka.

Za igro potrebujemo toliko stolčkov, kolikor je igralcev. Stolčke postavimo v krog, sedeži so obrnjeni navzven. Vsak otrok sedi na svojem stolčku. Vzgojitelj ima za prevrnjeno mizo skrite instrumente: ali melodične — zvončki in ksilofon, ali ritmične — tamburin in triangel in v vsakem primeru še visečo činelo. Otroci morajo po barvi spoznati instrument in po njem usmeriti hojo. Pri melodičnih instrumentih pomeni igranje na ksilofon ritmično hojo naprej, igranje na zvončke pa ritmično hojo nazaj, udarec na visečo činelo pomeni — sedi na najbližji stolček. Pri ritmičnih instrumentih pomeni tamburin — naprej, triangel — nazaj, viseča činela — sedi.

Medtem ko otroci hodijo okoli stolčkov, odvzame vzgojiteljev pomočnik en stolček. Tako ostane pri udarcu na činelo en otrok brez stolčka in mora iz igre. Zadnja dva sta zmagovalca.

Opomba. To igro lahko izvajamo tudi s smotrom — utrjevati pojem glasno — tiho. Glasno izvajanje pomeni vsedi se, tiho pa — hojo okoli stolčkov.

2. Razlikujejo različno jakost (glasnost) zvokov

Pojem tiho in glasno je dostopen že mlajšim predšolskim otrokom. Malo starejši predšolski otroci pa lahko že ločijo med naraščanjem in pojemanjem v jakosti (csrescendo — decrescendo).

Otroci lahko razlike med glasnimi in tihimi zvoki slušno ugotavljajo in nanje različno reagirajo, lahko pa tudi zvoke različne glasnosti sami izvajajo. Pri njihovem lastnem izvajanju zvokov različne glasnosti pazimo, da z glasnostjo ne pretiravajo. Preglasni zvoki niso lepi, učinkujejo neprijetno.

Ko izvajamo različno glasne zvoke na različnih instrumentih, ugotavljamo, da na nekaterih instrumentih ne mo-

remo izvajati glasnih zvokov, spet na drugih ne moremo izvajati tihih zvokov, na nekaterih instrumentih pa lahko izvajamo glasne in tudi tihe zvoke.

BOBNARČEK

Smoter: Ločiti glasne in tihe zvoke in nanje različno reagirati.

Pajacek Nącek je dobil nov boben. Ves dan je glasno bobnal, da so ga vsi pajaci slišali. Toda tudi ponoči ni mogel odložiti bobnarskih paličic. Da pa ne bi zbudil spečih tovarišev, je ponoči bobnal čisto tiho.

Odrasli je bobnarček. Vsi otroci, ki v igri sodelujejo, so pajaci. Odrasli bobna po bobnu bodisi zelo tiho bodisi glasno. Pajaci dobro prisluhnejo bobnarčkovemu bobnanju in ugotavljajo, ali je noč ali je dan. Ko bobnarček tiho bobna, je noč in vsi pajaci se vležejo in zaspijo. Ko bobnarček glasno bobna, je dan, pajaci se zbudijo, skačejo, tekajo, prevračajo kozolce, telovadijo — počno vse tisto, kar pač pajaci znajo.

Drugi način: otroci so bobnarji, vsak ima svoj boben. Vzgojitelj s svojim gibanjem nakazuje ali je dan ali noč. Če se vleže, je noč in bobnarji čisto tiho igrajo; ko skače ipd. je dan, bobnarji bobnajo glasneje in spremljajo njegovo gibanje.

PTIČKI, V GNEZDA!

Smoter: ločiti glasni in tihi zvok.

Po vsem prostoru narišemo s kredo toliko krogov, kolikor je otrok. Krogi so ptičja gnezda; otroci so ptički, vsak poleti v svoje gnezdo. Vzgojitelj ima gong (kovinsko ploščo), nanj glasno ali tiho udarja. Ko igra čisto tiho, zletijo ptički iz gnezd in letajo po vsem prostoru — tiho, rahlo, po prstih. Če prične vzgojitelj udarjati močneje, hitro zleti vsak ptiček v svoje gnezdo. Med glasnim igranjem ostanejo v gnezdih, na tiho igranje pa priletijo spet iz njih.

DEŽEK, TOČA, GROM . . .

Smoter: izvajati različno glasne zvoke.

Enega otroka izštejemo za vetrič, ta dobi trstenke, vsi drugi igrajo na lastne instrumente in z vedno glasnejšim udarjanjem, trkanjem in bobnanjem po mizi spremljajo vzgojiteljevo pripoved pesmi M. Voglar:

Prve kapljice dežja
rahlo padajo na tla . . . (tapkanje z nohti)

Zdaj dežuje že močno, (udarjanje s prsti)
lije, lije, vse mokro . . .

Toča! Ta ti ropota, (trkanje)
kot orehi padli bi na tla . . .

Nevihta je in že grmi . . . (bobnanje s pestmi)
Pride vetrič, vse spodi. (tišina)

Otrok, ki je vetrič, sam odloči, kdaj bo posegel v dogajanje in prekinil divjanje nevihte.

Vzgojitelj zapoje (ali pove) zadnjo vrstico pesmi šele potem, ko se pojavi vetrič in zaigra na trstenke. Zdaj vsi drugi utihnejo.

NAPETO ISKANJE

Smoter: naraščanje in pojemanje glasnosti.

Z izštevanko določimo otroka, ki bo iskal skriti predmet. Medtem ko je iskalec pred vrati, z otroki skrijemo predmet. Z zvočnim signalom iskalca pokličemo. Pri iskanju mu pomagamo s tihim, glasnejšim in glasnim ploskanjem. Vedno tišje ploskanje pomeni: od predmeta se oddaljuješ, vedno glasnejše pa: predmetu se bližaš.

Opomba. Namesto ploskanja lahko naraščanje in pojemanje glasnosti zrazimo s topotanjem, udarjanjem rok po mizi in po kolenih ali z malimi instrumenti, nikakor pa ne s petjem pesmi. Dinamika pesmi je podrejena njeni vsebini in je zato ne smemo nasilno spreminjati.

KDO BO PRVI?

Smoter: ločiti glasni in tihi zvok.

V razdalji 10 do 15 m zarišemo dve paralelni črti: start in cilj. Vsi otroci se postavijo na start. Na cilju stoji vzgojitelj s paličicami. Ko udari glasno na instrument, stopijo otroci korak naprej, pri tihem udarcu pa korak nazaj. Kdor se zmoti, mora nazaj na start. Vzgojitelj glasne in tihe udarce različno kombinira. Kdor pride prvi na cilj, prevzame vlogo vodnika v naslednji igri.

3. Spoznavajo različno visoke zvoke

Približati otrokom višino kot lastnost zvokov, je dosti zahtevnejše, kot jim približati druge lastnosti zvokov (razen trajanja). Dojemanje višine tonov dela predšolskim otrokom velike težave. Zavestno približujemo to lastnost šele starejšim predšolskim otrokom. Pri tri do štiriletnih otrocih še sploh ne govorimo o različni višini zvokov — o visokih in nizkih zvokih — vendar tudi te otroke lahko prikrito in nezavedno pripravljamo na to, da bodo kasneje laže ločili zvoke po višini. Npr.: otroci se gibljejo nizko pri tleh kot majčkeni možički, polži in podobno, nato pa stopajo visoko, visoko kot velikani ali letajo visoko kot ptički in podobno. Gibanje melodično spremljamo. Prvič igramo v nizki legi, drugič v vi-

soki legi. Tako otroci podzavestno povezujejo različno višino, izraženo s telesom, s slušno zaznavo različno visokih zvokov.

Pri petletnih otrocih lahko poskusimo to, do zdaj podzavestno povezovanje izražanja višine s telesom z različno visokimi zvoki, osvestiti. Zdaj lahko otroci z različnim gibanjem zavestno reagirajo na zvoke različne višine, npr.: pri glasbi, ki jo izvajamo v visokih legah, stopajo, tekajo ali letijo (odvisno od tega, koga v gibanju predstavljajo) visoko, pri glasbi, ki jo izvajamo v nizki legi, pa se plazijo, hodijo itd. nizko pri tleh. Ob različno visoki melodični spremljavi si otroci lahko tudi kaj podajajo itd.

Če poslušamo živali, kako se oglašajo, lahko ugotavljamo, da se oglašajo nekatere z višjimi, druge z nižjimi glasovi. (Uporabljamo tudi prispodobo: tanki in debeli glasovi, kar je pravzaprav pri otroku primarno, in navadno šele iz tega razvijemo razlago »visoki in nizki«.) Iz enakega aspekta »proučujemo« tudi vse otrokom poznane instrumente in ugotavljamo, da nekateri instrumenti zvenijo bolj visoko, drugi bolj nizko; potem pa so še instrumenti, na katerih lahko izvajamo nizke in visoke tone, tako kot pojemo (lahko bolj nizko in bolj visoko).

Poleg tega, da otroci slušno razlikujejo med relativno višjimi in relativno nižjimi zvoki in to različno višino še s telesom izražajo, jih preizkušamo tudi v tem, ali znajo zapeti bolj visok in bolj nizek ton. (Višino izražajo najprej nedoločeno, nato lahko pojejo tudi določeni ton.)

Različno visoke zvoke lahko otroci izvajajo tudi na nekaterih instrumentih, na kitari, na klavirju ali drugih melodičnih instrumentih in na večzvenskih malih instrumentih.

S tem ko otrokom razvijamo zmožnost razlikovanja zvokov po višin, hkrati tudi vplivamo na oblikovanje in razvijanje melodičnega posluha.

VRANA, VRABEC IN KRAGULJ

Smoter: ločiti zvoke po višini — ločiti izvajanje melodije v visoki in v nizki legi.

Nekoč sta se vrana in vrabec odločila, da bosta tekmovala. Kako tekmovala? — Tekmovala v tem, kdo bo prej zaokrožil desetkrat okoli drevesa, okoli visoke smreke.

Pred tekmo so se zbrali na smreki vsi vrabci, ki so živeli v tistem gozdu in seveda tudi vse vrane. Vrabci so posedli na tanke vejice čisto na vrhu smreke, vrane pa so posedle malo niže, na debelejše veje.

Tekma se je pričela.

Vrana se je divje pognala in zaokrožila. Druge vrane so jo spodbujale z nizkim krakanjem: »Kra, kra, kra.«

Vrabček se je pognal proti vrhu in hitel, hitel krožiti okoli smreke. Drugi vrabci so ga spodbujali z visokim čivkanjem: »Čiv, čiv, čiv.«

Za prvim krogom je sledil drugi krog in spet so vrane krakale — kra, kra, kra (krakajo tudi otroci — nizko) in čivkali vrabci čiv, čiv, čiv (čivkajo tudi otroci — visoko).

Nato je sledil že tretji krog. Vrabček je naglo krožil pri vrhu, vrana pa malo niže; vrabčkovi sorodniki so še više čivkali čiv, čiv (čivkajo otroci), a vranine sorodnice so krakale še z nižjimi glasovi kraaa, kraaa (krakajo otroci).

Kaj mislite, kdo je zmagal?

Zmagal je vrabček. Ta je namreč krožil okoli smreke čisto pri vrhu, kjer je smreka ožja in jo je zato lahko hitreje obkrožil.

Kdo leti zdajle okoli drevesa?

To boste slišali. Glasbo za vrabca bo slišati bolj visoko, glasbo za vrano pa nižje. Vzgojitelj igra na melodičnem instrumentu isto melodijo v dveh različnih legah, v visoki in v nizki.

Ko otroci zaslišijo melodijo, igrano v visoki legi, visoko utripajo s krili — kot vrabčki; če pa zaslišijo melodijo, igrano v nizki legi, mahajo z nizko spuščenimi krili — vrane.

Nato otroke razdelimo na vrane in vrabčke. Narišemo dva kroga: zunanjega za vrane in notranjega za vrabčke. Ko zaslišijo visoko glasbo (melodijo v visoki legi), letijo vrabci z visoko dvignjenimi krili v notranjem krogu, ko zaslišijo melodijo v nizki legi, se vrabci ustavijo, letijo pa vrane v zunanjem krogu, med letom nizko mahajo s svojimi velikimi in težkimi krili.

Glasbeno spremljavo menjujemo različno: včasih hitreje, včasih počasneje.

Igra 2: Vrabčki in tudi vrane se bojijo kragulja, če ga slišijo, prenehajo s tekmo in odletijo v skrivališča.

Otroke razdelimo na tri skupine; tretja skupina je orkester, in se opremi z instrumenti za zvočno sliko kragulj.

Skupini plesalcev se enako kot prej odzivata na visoke in nizke zvoke, pri zvokih kragulja pa odletijo v skrivališča; tudi vzgojitelj neha igrati, ko pa spet začne, se mora kragulj oddaljiti, nadaljuje pa se letanje ptic ob visoki in nizki glasbi.

IŠČEMO FRNIKOLO

Smoter: ločiti zvajanje melodije v visoki in izki legi.

Otroci naredijo velik krog in sedejo na tla — po turško. Sedijo naj tesno drug ob drugem, da si bodo lahko podajali drobno frnikolo.

Z izštevanko določimo otroka, ki bo prvi iskal frnikolo. Ta stopi na sredo.

Vzgojitelj igra neko melodijo na melodični instrument v dveh različnih legah (v visoki in nizki). Ko prične vzgojitelj igrati v visoki legi, si pričnо otroci podajati frnikolo visoko nad glavami, ko pa nadaljuje z igranjem v nizki legi, si mo-

rajo otroci frnikolo podajati nizko pri tleh. Če vzgojitelj preneha igrati, potem takoj vsi otroci skrijejo roke na hrbet.

Zdaj je na vrsti otrok, ki išče frnikolo: pokaže na otroka, za katerega misli, da drži v rokah frnikolo in pri tem zapoje:

»Ti imaš frnikolo,
če najdem jo, pa moja bo!«

Izzvani otrok mora pokazati roke, če ima res v rokah frnikolo, potem zamenja vlogo s prejšnjim iskalcem. Če pa nima frnikole, potem mora iskalec nadaljevati z iskanjem.

Za zaključek zapojemo pesmico o frnikoli.

GOZDNI PEVSKI ZBOR

Smoter: ločiti visoke in nizke zvoke.

Pevski mojster zajec se je odločil, da bo v gozdu ustanovil pevski zbor. To je razglasil z velikim lepakom. Prijavilo se je mnogo živali. Razvrstil jih je v dve skupini: na visoke — tenke glasove in na nizke — debele glasove.

Kaj mislite, katere živali je uvrstil k visokim in katere k nizkim glasovom? (Skupno z otroki razvrščamo živali: komarji, vrabčki, gozdne miši . . . k skupini z visokimi glasovi; medvede, vrane, sove . . . k skupini nizkih glasov.)

Kadar so imele pevske vaje živali z visokimi glasovi, jih je zajec poklical z visoko uglašeno piščalko (vzgojitelj igra na blokflavto visoko enotonsko melodiko), kadar pa je klical na vaje živali z nizkimi debelimi glasovi, pa je zaigral na piščalko, ki je bila niže uglašena (vzgojitelj zaigra na istem instrumentu isto enotonsko melodiko v nizki legi).

Igra. Vsakemu otroku šepetaje določimo, katero žival bo posnemal. Ko imajo že vsi vloge, se lahko prosto gibljejo po prostoru v svoji značilni hoji. (Seveda dodelimo otrokom same take živalske vloge, ki smo jih pri prejšnjem razgovoru omenjali in smo jim že določili, kam bi jih prišteli — med visoke ali nizke glasove.)

Ko vzgojitelj nepričakovano zaigra na blokflavto v visoki legi, prihtijo k njej živali z visokimi glasovi. Ko so vse zbrane, preneha igrati in živali se spet razkropijo po vsem prostoru. Če zaslišijo nizko igranje, prihitijo živali z nizkimi glasovi. To nekajkrat ponovimo, nato sledi nova igra:

SKUPNE PEVSKE VAJE GOZDNEGA PEVSKEGA ZBORA

Smoter: izvajati visoke in nizke zvoke.

Vse živali z nizkimi in visokimi glasovi (glej igro Gozdni pevski zbor!) so imele skupne pevske vaje. Kadar je pevski mojster zamahnil z dirigentsko paličico visoko v zrak, so morale peti živali z visokimi glasovi, če pa je mahal pred

seboj, pa živali z nizkimi glasovi. Ko je mahal z obema rokama, so pele vse živali.

Igra. Otrokom šepetaje razdelimo vloge živali, ki pojejo v zboru. Dirigent da znak za začetek. Z dirigentsko paličico nakazuje ritem, v katerem se oglašajo živali s svojimi značilnimi glasovi; z lego paličice pa določa, katera skupina naj poje.

Opomba. Otroci lahko po svoje izrazijo višino in nižino, ali pa jim to določimo z intonacijo: visokim glasovom a ali h, nizkim pa d ali e.

PLES ZA GOZDNI PEVSKI ZBOR

Smoter: ločiti visok in nizek zvok.

Po koncertu so v gozdu priredili ples za pevce (glej igro Gozdni pevski zbor!). Ker so bile živali z nizkimi glasovi velike in težke, bi bilo nevarno plesati skupaj. Zmenili so se, da bodo nekaj časa plesale ene, nekaj časa druge.

Igra. Otrokom šepetaje razdelimo vloge živali. Vzgojitelj igra na klavir, kitaro, citre, blokflavto ali ksilofon . . ., skladbico za ples. Ko jo igra v nizki legi, plešejo živali z nizkimi glasovi, če pa jo igra v visoki legi, plešejo živali z visokimi glasovi. Vsaka žival pleše svoj značilni ples.

Opomba. Plesno melodijo v različnih legah imamo lahko posneto na magnetofonskem traku.

Igra 2: Otroke razdelimo na 2 skupini, eni so plesalci, drugi so godci. Godci dobijo večzvenske instrumente.

Ko vzgojitelj igra skladbo v visoki legi, vsi godci igrajo visoke zvoke, pri izvedbi skladbe v nizki legi pa nizke. Plesalci delujejo enako, kot pri prvi igri.

4. Spoznavajo različno trajanje zvokov

Ugotavljati, ali so zvoki dolgi ali kratki, je za predšolskega otroka zahtevna naloga.

Mlajšim predšolskim otrokom te lastnosti zvokov sploh še ne moremo posredovati. Tudi štiri in petletnih otrok še ne navajamo na zavestno primerjanje zvokov po njihovem trajanju. Pač pa lahko te otroke pripravljamo na dojemanje te lastnosti zvokov. Ti otroci lahko v svojem gibanju ločijo kratko in dolgo — delajo na primer dolge korake in kratke korake. Kadar otroci na kratko stopicajo kot ježki, jih spremljamo z melodijo, ki je sestavljena iz samih kratkih tonov, kadar pa otroci — štorklje — stegujejo svoje dolge noge, pa jih spremljamo z melodijo, ki je sestavljena iz samih dolgih tonov.

S starejšimi predšolskimi otroki pa se že lahko pogovarjamo o tem, da so zvoki lahko dolgi in kratki. Mi lahko pojemo dolge in kratke tone; mi se lahko na dolgo in kratko kličemo; tudi na nekaterih instrumentih lahko izvajamo dolge in kratke zvoke. Otroci tudi sami iščejo instrumente in predmete, ki bodisi dolgo bodisi kratko zvenijo.

KOZICA HODI PO TRAVI IN PRAVI . . .

Smoter: ločiti med dolgimi in kratkimi glasovi.

Po čem bi lahko določili, ali meketamo kot koza ali kot mala kozica? Če bomo oponašali kozje meketanje, bomo na dolgo zameketali: »Meeee«, če pa bomo oponašali meketanje kozice, bomo zameketali čisto na kratko: »Me!«

Nato se oglašamo še kot gos in goska pa kot krava in teliček, kot pes in pesek, kot mačka in mačkica, kot osel in osliček itd.

Otroci naredijo krog in sedejo na tla. Noge razširijo, tako da bodo lahko lovili zakotaljeno žogo.

Vzgojitelj ima žogo in gre na sredo kroga.

Žogo zakotali proti enemu od otrok, pred tem pa še reče: »Krava hodi po travi in pravi . . .«

Otrok, ki ujame žogo, mora oponašati kravje mukanje in na dolgo zamukati: »Muuuuu«, nato pa vrniti žogo vzgojitelju.

Vzgojitelj nadaljuje igro: ». . . hodi po travi in pravi . . .«, pri tem pa že spet zakotali žogo drugemu.

Otroci morajo biti pri igri pozorni na to, ali je imenovana odrasla žival ali mladič, in se temu ustrezno oglasiti: bodisi z dolgim ali kratkim glasom. Kdor se zmoti, mora nekaj svojega založiti.

Kadar se igra le malo otrok, se igrajo kar pri mizi. Vsi imajo razprte dlani, tako da lahko mednje ujamejo velik gumb. Igro prične vzgojitelj: ». . . hodi po travi in pravi . . .«, pri tem potisne gumb nekomu v dlani. Otrok z gumbom se mora najprej ustrezno oglasiti, nato pa igro nadaljevati: ». . . hodi po travi in pravi . . .« in potisne gumb nekomu drugemu.

ZGODBA O ŽIVALIH IN MLADIČIH

Smoter: ločiti med dolgimi in kratkimi glasovi.

Uvod v igro je lahko tak kot pri igri KOZICA HODI PO TRAVI IN PRAVI . . .

Vsak otrok dobi drugo živalsko vlogo. (Izbiramo samo med tistimi živalmi, ki jih lahko glasovno oponašamo.)

Vzgojitelj si začne izmišljati zabavno zgodbo, vanjo pa vpleta živali.

Otroci morajo zgodbici napeto slediti, kdor zasliši svojo žival, jo mora takoj glasovno oponašati. Če je imenovana kot odrasla žival, jo mora oponašati z zateglim — dolgim — glasom, če pa je imenovan mladiček, pa se mora glasiti čisto na kratko.

Kdor se zmoti, mora bodisi iz igre ali pa mora nekaj založiti.

NA PAŠI

Smoter: ločiti med dolgimi in kratkimi glasovi.

Uvod v igro je lahko tak kot pri igri KOZICA HODI PO TRAVI IN PRAVI . . .

Na paši so mladiči in odrasle živali. — Otrokom šepetaje razdelimo živalske vloge. Vloge delimo tako, da ima vsaka žival svoj par — odrasla žival in mladič. (Izbiramo samo tiste živali, ki jih lahko glasovno oponašamo.)

Ko reče vzgojitelj: »Pasemo se,« se pričnо vse živali pasti in se pasejo tako dolgo, dokler vzgojitelj ne reče: »Iščimo se, otroci jokajo!« ali »Iščimo se, mame kličejo!«

Zdaj se vse živali prenehajo pasti.

Če so slišale vzgojitelja, da je rekel: »Iščimo se, otroci jokajo!« potem se začno vsi mladiči tiho oglašati, kličejo svoje mame s kratkimi glasovi. Odrasle živali pa poslušajo in iščejo svoje mladičke. Žival, ki je našla svojega mladička, stopi k njemu, mladiček pa neha klicati. Ko so vse živali našle svoje mladičke, vzgojitelj otroke ponovno izšteje, nato pa spet reče: »Pasemo se!«

Če vzgojitelj reče: »Iščimo se, mame kličejo!« ostanejo odrasle živali na mestih in kličejo svoje mladiče. Mladiči hodijo po prostoru, poslušajo in iščejo svoje mame, ki se oglašajo s svojimi dolgimi glasovi.

Opomba. Igrajmo se zunaj na prostem!

Narišemo toliko hlevov, kolikor parov živali se pase na travniku. Ko se najde prvi par, gre v prvi hlev, drugi par se vseli v drugega in tako dalje.

PIŠČANCI IN LISICA

Smoter: Ločiti dolge in kratke zvoke.

Z otroki poslušamo posamezne instrumente in ugotavljamo, kako različno zvenijo. Pri viseči čineli slišimo dolg zvok, pri paličicah kratek zvok, triangel in podkev zvenita spet dolgo, pri orehovih lupincah, ropotuljah, tolkačih, cevastem lesu pa slišimo kratek zvok. Pri ksilofonu slišimo kratek, pri metalofonu pa dolg zvok. Kaj pa klavir in blokflavta? Zaigramo lahko bodisi dolg bodisi kratek zvok, kot to sami želimo.

Lisice poznamo in tudi vemo, da se prihuljeno plazijo z dolgimi koraki; piščanci pa stopicajo s kratkimi koraki. Ko hodi lisica, se sliši takole:

(z metlico vlečemo po tamburinu brez zvončkov); ko tekajo piščanci, pa slišimo: 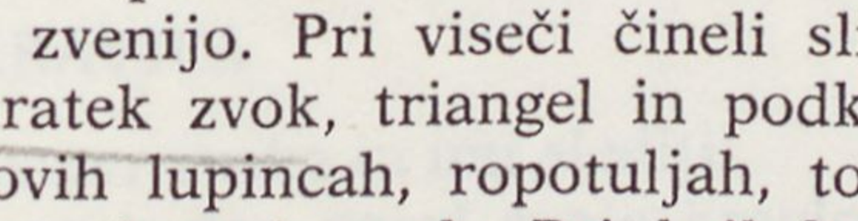

(na rahlo udarjamo z metlico.)

Otroci so razkropljeni po vsem prostoru in poslušajo.

Če zaslišijo 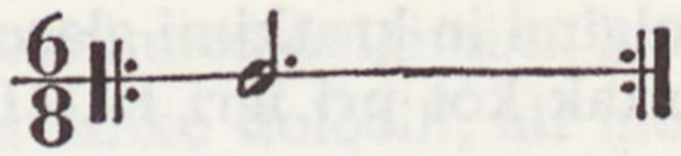

se po lisičje plazijo z dolgimi, zateglimi koraki. Kadar sli-

šijo 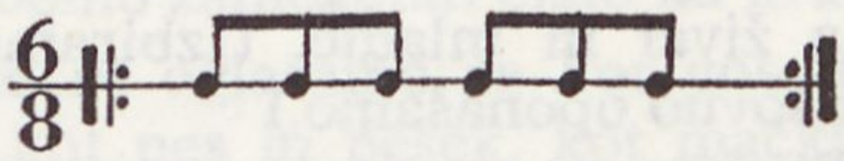

pa drobno kratko stopicajo kot piščanci.

Potem otroke razdelimo na skupino lisic in skupino piščancev. Obe skupini morata dobro prisluhniti in ugotoviti, katera pojde na sprehod. Kadar slišijo dolge zvoke, gredo na sprehod lisice, kadar pa slišijo kratke, se te umaknejo v svoj brlog, iz brloga pa pristopicajo piščanci in se sprehajajo tako dolgo, dokler ne zaslišijo dolgih zvokov.

LISICE LOVIJO PIŠČANCE

Smoter: ločiti dolge in kratke zvoke.

Trije otroci so lisice, drugi pa piščanci. Piščancem narišemo ali postavimo kurnike, kamor se bodo skrili pred lisicami. Vzgojitelj izvaja dolge ali kratke zvoke na blokflavto ali z metlico na tamburin. Pri kratkih zvokih pridejo piščanci iz kurnikov in plešejo okoli lisic, ki dremljejo, obenem pa pozorno poslušajo. Ko zaslišijo dolge zvoke, se piščanci hitro poskrijejo, lisice pa začnejo loviti; ujamejo vse piščance, ki niso dobro poslušali in se niso skrili. Ujeti piščanci postanejo lisice in igro nadaljujemo.

Igre, pri katerih otroci ugotavljajo smer zvokov

Preproste igre za ugotavljanje smeri zvokov se lahko igrajo že najmlajši predšolski otroci.

Otroci pri teh igrah smer zvoka samo določajo — pokažejo ali pa zvokom sledijo — se gibljejo v smeri, od koder slišijo zvok. Niti eno niti drugo predšolskim otrokom ne dela težav.

Pri preprostih igrah poslušajo otroci en sam zvok, nato več zvokov zapored, še kasneje pa slišijo po dva ali več zvokov hkrati.

V sestavljenem zvočnem kompleksu zaslišati določeni zvok in ugotoviti, odkod prihaja, je prav gotovo zelo zahtevna naloga in so ji kos šele starejši predšolski otroci.

KUKAVICE

Smoter: določiti smer zvoka.

Izberemo pet kukavic.

Nato določimo slepo miš, ki bo ugotavljala, katera kukavica se je oglasila. (To bo pokazala z roko.)

Ko je slepa miš pripravljena, pokaže vzgojitelj na kukavico, ki naj zakuka. Slepa miš z roko pokaže smer kukanja. a vsako pravilno rešitev dobi eno točko.

Opomba. Točkovanje lahko odpade.

Namesto kukavic izberemo bobnarje, trkače ipd.

IZGUBLJENA KRAVICA

Smoter: določiti smer zvoka in mu slediti.

Pastir Marko je vsak dan pasel svoje kravice. Ko se je nekega večera vrnil domov, je videl, da Belka manjka. Šel jo je iskat. Ker je bila že noč, ni čisto nič videl in jo je iskal samo po glasu njenega zvonca. Našel jo je in peljal domov.

Igra. Belka in pastirček imata zakrite oči. Belka pozvanja z zvončkom, pastirček ji sledi, dokler je ne najde.

POIŠČI PEVCA!

Smoter: določiti smer zvoka in poiskati pevca.

Vsi otroci po turško sedijo ob steni. Z ištevanko izberemo slepo miš, ki jo peljemo na nasprotno stran. Vzgojitelj pokaže, kdo naj zapoje izbrano pesem. Slepa miš se plazi proti pevcu. Ko se ga dotakne, pevec preneha peti. Pevec postane slepa miš.

IŠČEMO KRAGULJČKE IN PALIČICE

Smoter: določiti smer zvoka in poiskati zvočilo.

Otroci posedejo ob stenah prazne igralnice. Dva, ki ju izberemo z izštevanko, bosta miže iskala instrument, ki igra. Prvi bo iskal kraguljčke, drugi paličice. Zakrijemo jima oči in ju peljemo k nasprotni steni. Dvema otrokoma damo vsakemu svoj instrument — poličice in kraguljčke. Na znak začno vsi tiho peti pesem Marko skače, godca pesem ritmično spremljata. Slepi miši se plazita vsaka proti svojemu instrumentu.

Za drugo dvojico lahko izberemo drugo pesem, npr. Hi, konjiček (J. Bitenc).

IGRA Z BUDILKO

Smoter: določiti smer zvoka in poiskati predmet, ki zvok povzroča.

Enega od otrok odstranimo, z drugimi skrijemo budilko. (Primerne so stare glasne budilke. Postavimo jo vedno na trdo podlago, da se bolje sliši.) Zdaj pokličemo iskalca v sobo; po tiktakanju mora odkriti budilko.

Drugi način. Pet otrok hkrati odstranimo. Ko je budilka skrita, jo vsi iščejo. Kdor jo odkrije, ne sme izdati skrivališča, temveč ga zašepeta vzgojitelju, nato preneha iskati. Ko vseh pet najde budilko, čaka enaka naloga naslednjo petorko.

LISICA IN SLEPA KURA

Smoter: določiti smer šuma.

Otroci naredijo velik krog in po turško sedejo na tla. Z izštevanko, ki jo tokrat za spremembo pojemo, izberemo slepo kuro in jo peljemo na sredo kroga, vzgojitelj določi še lisico. Lisica poskuša neslišno priti do slepe kure. Če kura zasliši lisico, mora zakokodakati in pokazati v smer, od koder sliši plazenje. Če prav pokaže, se mora lisica vrniti in vzgojitelj določi novo. Če se slepa kura zmoti, lisica lahko nadaljuje svoj pohod. Če se lisica kuri neslišno približa, jo lahko zgrabi. Zmaga tista slepa kura, ki je zaslišala največ lisic.

POIŠČI SVOJO MAMO!

Smoter: določiti smer glasu in poiskati tistega, ki se oglaša.

Za igro potrebujemo štiri gnezda. Izberemo štiri otroke — ptice matere, ki kličejo svoje mladiče; vsaka poleti v eno gnezdo. Druge otroke šepetaje izštevajo: kukavica, sinica, sova, vrana, kukavica, sinica . . . Nato šepetaje določimo vloge še pticam materam: kukavica, sinica, sova in vrana. Na

znak pričnо ptice v gnezdih klicati svoje mladiče: »Ku-ku«, »Ci-ci-do«, »Huuuuu« in »Kraaaa«. Mladiči iščejo svoje matere in se zberejo ob gnezdu — pri svoji mami. Za novo igro izberemo druge ptice matere, otroke pa ponovno izštejemo.

Pri večjih otrocih število gnezd povečamo: dodamo še gnezdo prepelice in vrabca.

TEKMA TROJIC

Smoter: določiti smer glasu in poiskati tistega, ki se oglaša.

Izberemo nekaj živali, ki jih lahko glasovno posnemamo. Število izbranih živali je odvisno od števila otrok; za skupino 18 otrok izberemo 6 živali, za skupino 21 otrok 7 živali itd. Otrokom šepetaje razdelimo vloge: pes, koza, mačka, petelin, raca, kokoš; pes koza, . . . in še enkrat: pes, . . . Vsak otrok si mora dobro zapomniti, katero žival predstavlja. Na znak se začno vsi oglašati — klicati in se iskati. Ko se tri enake živali najdejo, pohitijo v prvi krog ko se najde druga trojica, zasede drugi krog in tako naprej. Narisanih imamo toliko krogov, kolikor je trojic; razvrščeni so v ravni vrsti. Ko se najdejo vse trojice, je igra pri kraju.

Opomba. Pri izbiri živali moramo paziti, da izberemo enako glasne. Če izberemo glasne, se igrajmo v naravi. Za igranje v prostoru lahko izberemo ptice; zahtevnejše je, če izberemo čebele (zum), muhe (bz), komarje (zz), čmrlje (žž), kobilice (ks), čričke (črik) . . .

KDO BO PRVI DOMA

Smoter: določiti smer zvoka in poiskati zvočilo.

Pred igro določimo instrumente, ki so najprimernejši za medveda, ptico, zajca in miš. Izberemo lahko tamburin, žvrgljo, paličice in brenkalce.

Iz miz in stolov naredimo štiri skrivališča. Izberemo štiri godce in jim razdelimo instrumente. Medtem, ko druge otroke v drugem prostoru izštevamo tako da vsakemu damo osebno izkaznico s sliko medveda, zajca, ptice ali miši.

Ko se živali vrnejo, začno godci igrati. Živali prisluhnejo in ugotavljajo, kje so njihovi domovi. Ko vse živali najdejo svoj dom je igra pri kraju.

Igre, pri katerih otroci ugotavljajo različno hitrost

Pojma hitro in počasi lahko usvojijo že otroci mlajše skupine. Hitro se obleci! Kako, da si tako počasen? Hitreje hodi! Še polž bi te prehitel, tako si počasen! V teh in v podobnih zvezah slišijo otroci izraza hitro in počasi ničkolikokrat na dan.

Izraza hitro in počasi uporabljamo tudi pri glasbenih dejavnostih — pri petju, — pri poslušanju glasbe, — pri igranju na male instrumente.

Poleg tega, da otroci pri glasbenih didaktičnih igrah ločijo med počasno in hitro izvedbo določenega ritma ali določene melodije, kar lahko tudi s telesom izražajo, lahko tudi sami izvajajo določene ritme zdaj počasi zdaj hitro.

Poleg nasprotja počasi—hitro lahko malo večjim predšolskim otrokom približamo tudi spremembe v hitrosti: pohitevanje — vedno hitreje (accelerando) in zadrževanje — vedno počasneje (ritardando).

Preproste glasbene didaktične igre s smotrom ločiti hitro in počasi izvajamo že v mlajši skupini predšolskih otrok.

KDO JE DANES POŠTAR

Smoter: ločiti med hitrim in počasnim igranjem na instrument.

Nekega dne so se zbrale živali in rekle, da bi bilo imenitno, če bi imele svojo pošto. Potem bi si lahko vse važne novice sporočale po pošti.

»Pošto imamo lahko v starem votlem drevesu,« je rekel muren. Toda, kje naj dobijo poštarja, da bo raznašal pošto? Čebele so rekle, da ne utegnejo, ker morajo nabirati med. Metulji so se izgovarjali, da morajo letati od cvetke do cvetke, kobilice so rekle, da morajo cvrčati, . . . skratka, vsi so bili preveč zaposleni in nihče ni imel časa, da bi bil poštar.

Ko je kazalo, da z njihovo pošto ne bo nič, se je za poštarja prijavil polž. Seveda so ga vsi z navdušenjem sprejeli. potem pa odhiteli domov, da bi čimprej napisali pisma, razglednice in dopisnice.

Na pošti — v votlem drevesnem deblu — se je kmalu nabral velik kup pošte. Polž poštar je nataknil poštarsko kapo in začel raznašati pošto. Raznašal je že ves dan in ker je pač polž, ni lezel hitro, temveč po polžje počasi. Medtem pa so živali že nestrpno čakale na pošto. Nekatere so pošto dobile šele zvečer, druge ponoči, nekatere pa celo šele proti jutru.

Drugi dan je polž poštar od same utrujenosti zbolel.

Živali so se spet zbrale in ugotovile, da morajo imeti dva poštarja, da si bosta delo razdelila, vsak bo raznašal pošto le vsak drugi dan.

Za pomožnega poštarja se je prijavila mravlja.

Od takrat je bilo s pošto vse v redu. En dan je pošto raznašal polž in je imel dela za cel dan, drugi dan je bila za poštarja mravlja, ki je tako hitela, da je vso pošto raznesla že dopoldne.

Uganite, kdo je danes poštar?

Vzgojitelj udarja na tamburin brez zvončkov bodisi hitro ali počasi. Če otroci spoznajo, da je to počasni polž, potem vsi lezejo kot polži. Če spoznajo, da so to hitre mravlje, potem otroci švigajo kot hitre mravlje po vsem prostoru. Ko vzgojitelj preneha igrati, se živali ustavijo in čakajo, da vzgojitelj reče: »Kdo je danes poštar?« in spet udarja na svoj instrument.

Drugi način:

Otroke razdelimo na dve skupini, na polže in mravlje. Vsi se razporedijo po prostoru in čakajo. Ko vodja igre (to je lahko eden od otrok) začne igrati na tamburin, živali ugotovijo, katera skupina je na vrsti za raznašanje pošte.

Tretji način:

Vsi otroci dobijo bobne. Vzgojitelj ima sliko polža in sliko mravlje. Kadar pokaže sliko polža, otroci igrajo počasi, kadar pokaže sliko mravlje, igrajo zelo hitro, kadar ne kaže slike, otroci prenehajo igrati.

KONJIČI S TEŽKIM IN LAHKIM TOVOROM

Smoter: ločiti med hitrim in počasnim izvajanjem istega ritma.

Otroci so razdeljeni v dvojice: konjiček in voz.

Kadar ima konjiček prazen voz, hitro teče in skače v galopu:

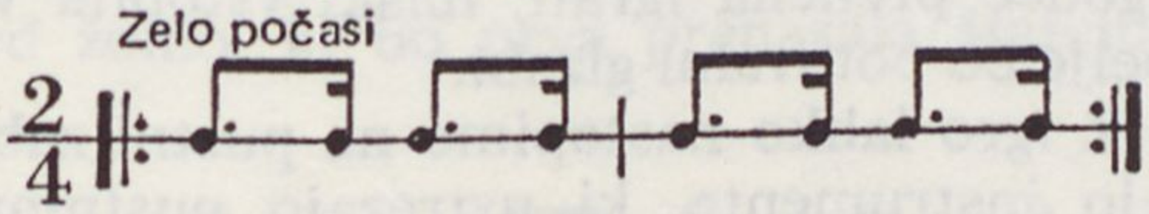

Kadar pa je voz poln težkega tovora, ga konjiček zelo počasi in težko vleče:

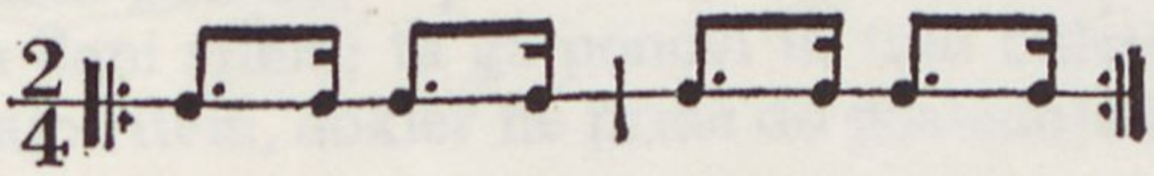

Vzgojitelj izvaja oboje na isti instrument:
boben ali paličice ali cevasti les itd.

Konjiči po različni hitrosti ugotovijo, ali so vozovi prazni ali naloženi. Če je voz prazen, skačeta oba hitro in poskočno, če pa je poln, vleče konjiček voz počasi (otrok-voz počepne in konj ga zares vleče). Vloge menjavamo.

VLAK

Smoter: pohitevanje in zadrževanje v hitrosti.

Otroke razdelimo v dve skupini: prva zvočno posnema vlak, druga gibalno ponazarja vožnjo vlaka. Prva skupina uporablja za svoje zvočno posnemanje drsanje rok ob telesu, drsanje s stopali po tleh in glas š ali č. Vzgojitelj nakazuje tempo izvajanja z roko: začne zelo počasi in enakomerno pohiteva do zelo hitrega tempa, nato zopet enakomerno zadržuje tempo — vlak se ustavlja . . . in ustavi.

Druga skupina se postavi v kolono in se v izvajanem tempu premika kot vlak. Na postaji lahko kdo od potnikov izstopi pa spet vstopi, ko postajenačelnik zakliče: »Odhod!«

VLAK IN POTNIKI

Smoter: pohitevanje in zadrževanje v hitrosti.

Otroke razdelimo na potnike in godce. Potnikov mora biti dvakrat toliko kot godcev. Vsak godec dobi drug instrument, takega ki je značilen za eno od dvojic enakih potnikov. Izberemo takšne živali, za katere smo značilne instrumente že kdaj prej določili, npr. medved, miška, zajec, lisica, žaba, metulj, ptica. Godci bodo igrali na peronu glavne železniške postaje.

Potniki naredijo vlak, nato jih vzgojitelj šepetaje izšteje: medved, miška, zajec, lisica žaba, metulj, ptica; medved, miška, zajec, lisica, žaba, metulj in ptica. Vlak je pripravljen na odhod. Godci začnejo igrati. Najprej zelo počasi, enakomerno pohitevajo, igrajo hitro, enakomerno zadržujejo in prenehajo. Vlak se premika v tempu glasbe.

Ko se vlak ustavi, pokaže vzgojitelj sliko živali. Godec z značilnim instrumentom igra. Potniki morajo prisluhniti in ugotoviti, kdo na tej postaji izstopi. Na primer: vzgojitelj pokaže sliko miške; godec z ropotuljo začne igrati, potnici miški izstopita in tekata v ritmu ropotulje. Ko vzgojitelj skrije sliko, godec preneha igrati, miški vstopita v vlak, ki nato spet odpelje ob potovalni glasbi.

Opomba: Z igro lahko nastopimo na pustni zabavi. Godbeniki izberejo instrumente, ki ustrezajo pustnim šemam, ki se peljejo v vlaku.

Igre, s katerimi otrokom razvijamo čut za ritem

Ritmični element v glasbi priteguje že najmlajše otroke. Predšolski otrok že zelo zgodaj izraža svoj čut za ritem, ritmu se predaja, ritem ga zadovoljuje, razveseljuje, pomirja in spodbuja k lastni ritmični aktivnosti.

Pri razvijanju, nadaljnjem oblikovanju in negovanju čuta za ritem je prav, da iščemo takšne vsebine in oblike, da ohranjamo tisto naravno in neposredno privlačnost ritma. Ohranjati skušamo tudi tesno in spontano povezanost glasbenega ritma z ritmičnim gibanjem.

Ko oblikujemo čut za ritem, sistematično razvijamo različne zmožnosti:

— zmožnost zapomnitve in prepoznavanja določenega ritma,

— zmožnost ritmične reprodukcije,

— zmožnost primerjanja in razlikovanja različnih ritmov in ritmičnih motivov.

— velik poudarek dajemo ritmično ustvarjalnim zmožnostim, ki jim skušamo dati čimveč priložnosti.

Preprosto oblikovane igre za razvoj čuta za ritem izvajamo že v mlajši skupini predšolskih otrok.

ŽOLNINA ŠTAFETA

Smoter: reproducirati kratek ritmični motiv.

Žolne razporedimo po prostoru, med vsemi mora biti dovolj velika razdalja. Vsaka žolna sede na svoje drevo. Vsaka žolna ve, kateri sosedi mora predati sporočilo. Vzgojitelj potrka pred žolno, ki bo prva prenašala štafeto, značilen ritmični

motiv, npr.: 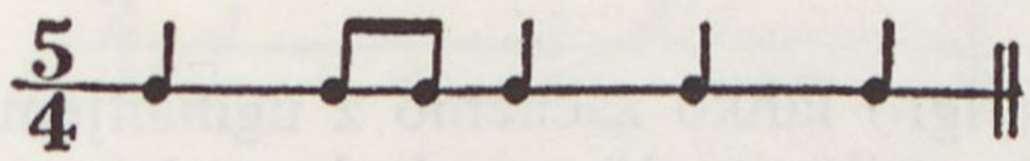

Žolna ritem ponovi — potrka in odhiti k svoji sosedi in njej predvaja dani ritem; ta ga ponovi in tudi odleti naprej. Tako si podajajo ritem, dokler ne pride do poslednje žolne.

RITEM PO TELEFONU

Smoter: reproducirati kratek ritmični motiv.

Otroke razdelimo v dve skupini; vsaka naredi vrsto in se usede. Vrsti sta s hrbti obrnjeni druga k drugi. Otroci že poznajo igro »Telefon«, kjer sporočilo šepetaje predajajo.

Prvemu v prvi vrsti vzgojitelj zašepeta krajši ritmični motiv, npr.:

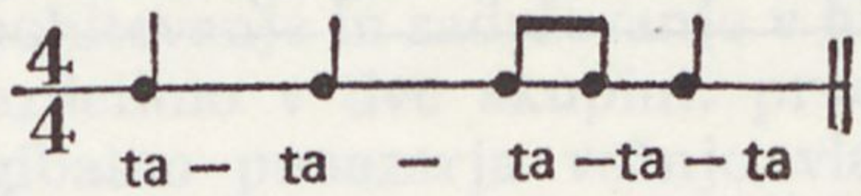

nato zašepeta isti ritmični motiv še prvemu v drugi vrsti. Oba prva šepetaje predata ritem sosedu. Ko prejme ritem zadnji v vrsti, steče k vzgojitelju in mu ga zašepeta.

Če ugotovimo, da oba telefona brezhibno delujeta, pošljemo drugič bolj zahteven in daljši ritmični motiv.

Opomba. Namesto dveh imamo lahko več krajših telefonov ali enega samega.

LOVCI, MEDVEDI IN MIŠKE

Smoter: razlikovati in reproducirati tri različne ritme, tri različne ritmične vrednosti.

Kako slišimo lovca, ki koraka po gozdu?

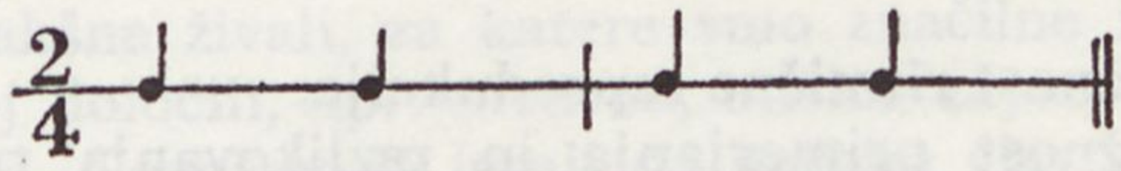

In kako težkega, počasnega medveda?

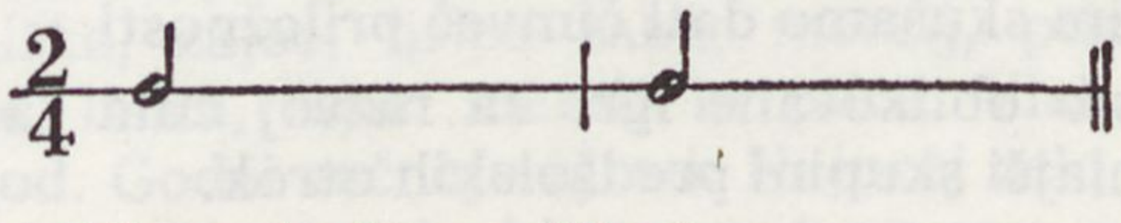

Kako pa slišimo drobno miško?

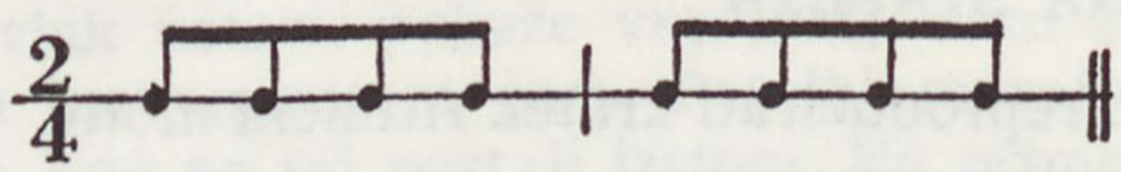

Otroci so v krogu. Kadar vzgojitelj udarja lovčev ritem na tamburin, hodijo kot lovci in ritem še sami izgovarjajo: en, dva, en, dva. Pri medvedovem ritmu se zibljejo kot počasni medvedi in govorijo: cop, cop. Ko vzgojitelj udarja na tamburin osminke, tekajo kot miške in govorijo: tek, tek, tek, tek, tek, tek.

Opomba: igro lahko začnemo z ugibanjem: »Sedimo ob robu gozda in ugibamo. Vemo, da bo nekdo prišel iz gozda, lahko da bo to medved ali lovec ali miška. Prisluhnimo, že prihaja. — Kdo?«

POKAŽI SLIKO

Smoter: razlikovati tri različne ritme.

Otroke spomnimo na vsebino igre Lovci, medvedi in miške.

Otroci sedijo v vrsti ali v polkrogu, nasproti jim sedi vzgojitelj. Vsak otrok dobi tri slike: sliko medveda, lovca

in miške. Slike držijo v roki kot karte ali pa jih položijo predse. Vzgojitelj ima tamburin, nanj udarja različne ritme:

lovčevega: 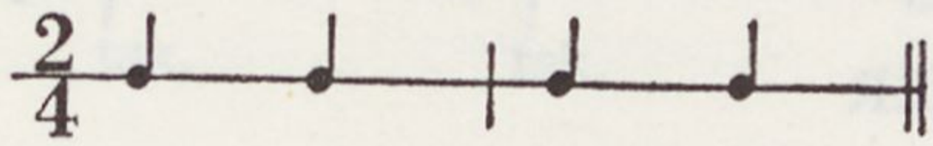

medvedovega: 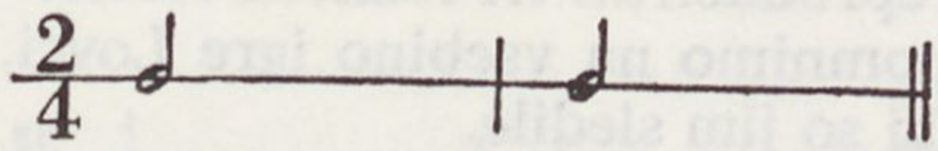

in miškinega: 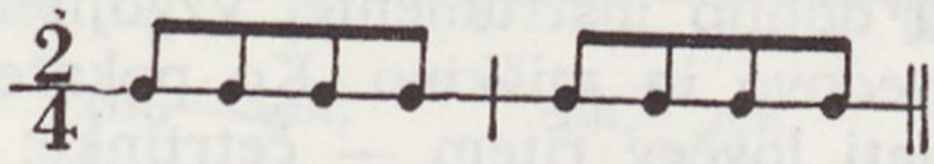

Po vsakem ritmu reče: »Pokaži sliko!« Otroci izberejo sliko tiste živali, katere korake so pravkar slišali. Ritmi naj si ne sledijo vedno v enakem zaporedju.

Opomba. Vzgojitelj naj v začetku ritem tudi govori: en-dva; cop, tek, tek, tek, tek.

Otroke opozorimo, naj med igranjem mižijo, ker bodo tako bolje slišali, kdo prihaja iz gozda.

Opomba: igra ima lahko tudi drugo glasbeno vsebino.

ZDAJ SI DREVO, ZDAJ SI ...

Smoter: razlikovati tri različne ritme gibati se v ritmu.

Otroke spomnimo na vsebino igre Lovci, medvedi in miške, potem jih razdelimo v dve skupini: na gozd in na gozdne prikazni. Otroci-drevesa stojijo po vsem prostoru. Za drugo skupino pa ne vemo, ali bodo medvedi ali lovci ali miši; to spoznajo po ritmu. Vzgojitelj izvaja na tamburin različne ritme:

lovec: 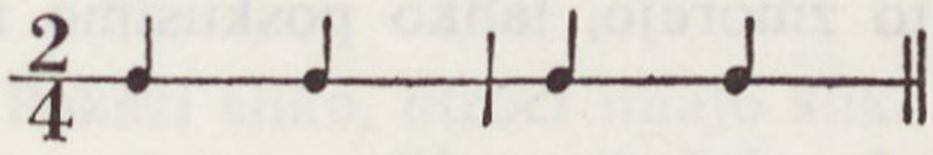

medved: 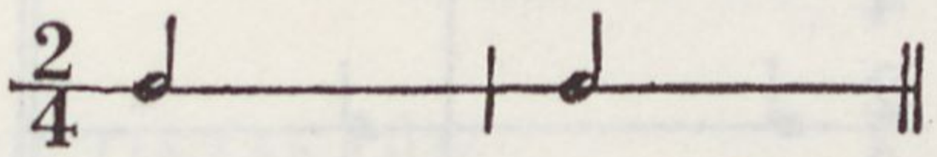

miška: 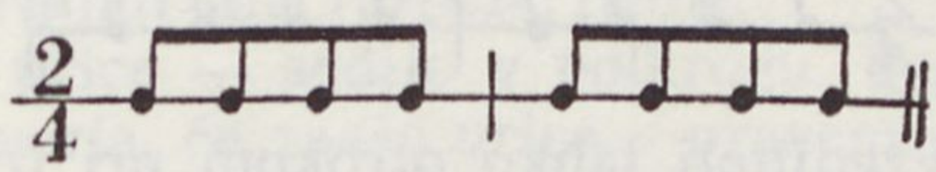

Ko gozdne prikazni zaslišijo polovinke, vedo, da so medvedi in se v ritmu zibajo po gozdu.

Ko vzgojitelj preneha igrati, si mora vsak medved poiskati drevo, se ga dotakniti in reči: »Zdaj sem jaz drevo.« Tako zamenjajo vloge. Nova drevesa raztegnejo veje, druga skupina pa čaka na ritem. Če zasliši kratke osminke, otroci postanejo miši in v ritmu tekajo med drevesi.

Opomba: čar igre je v čaranju z rekom: »Zdaj sem jaz drevo.« Za čaranje potrebujejo otroci dovolj časa, zato ne hitimo.

ORKESTER

Smoter: reproducirati tri različne ritme.

Otroke spomnimo na vsebino igre Lovci, medvedi in miške in druge, ki so jim sledile.

Vsi otroci dobijo instrumente. Vzgojitelj ima tri slike: lovčevo, medvedovo in miškino. Ko pokaže lovčevo, začne orkester izvajati lovčev ritem — četrtinke; ta ritem izvaja tako dolgo, dokler vzgojitelj drži lovčevo sliko v roki. Ko jo zamenja z miškino, začno godci igrati osminke — miškin ritem. Nato lahko pokaže spet lovčevo sliko, njej pa sledi medvedova, otroci igrajo polovinke — medvedov ritem.

Drugi način. Orkester razdelimo na tri skupine. Prvi se opremi z instrumeti za medvede, drugi za lovce, tretji za miške.

Ko pokaže vzgojitelj sliko medveda, igra samo prva skupina, pri lovčevi sliki igra samo druga, tretja, skupina pa pri miškini sliki. Vsaka skupina izvaja svoj značilen ritem. Ko so otroci dovolj trdni v izvajanju svojega ritma, lahko združimo dva ritma. Najprej pokažemo lovčevo sliko in čez čas pridamo še medvedovo ali miškino.

Zdaj slišimo dva različna ritma obenem:

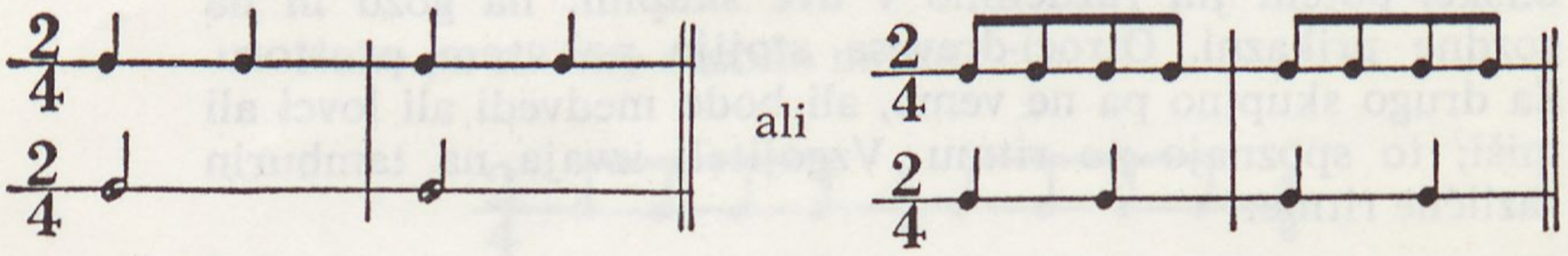

Če otroci to zmorejo, lahko poskusimo izvajati vse tri ritme hkrati:

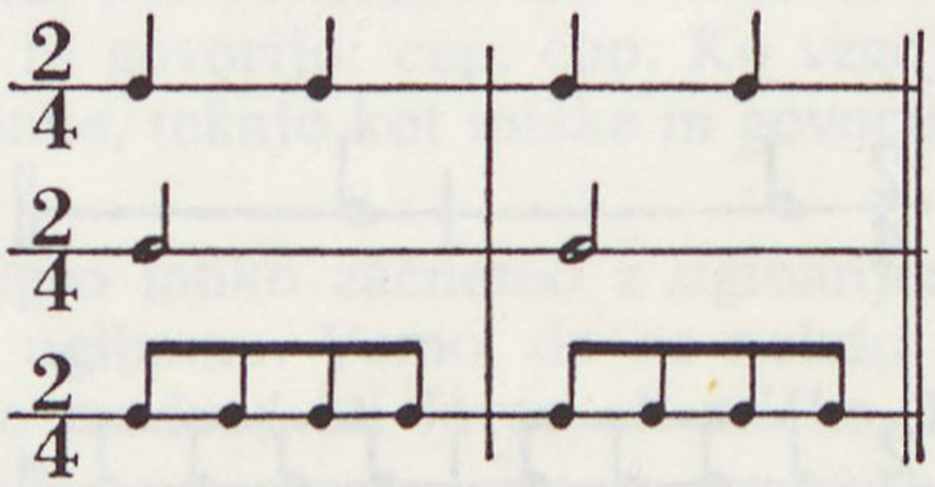

Opomba: Vzgojitelj lahko otrokom pri izvedbi pomaga, da bodo ritmi čim bolj natančno izvedeni.

URE IN URICE UDARJA TIKTAKA

Smoter: Razlikovati štiri različne ritme.

Urar Tiktak pravi, da se ure pokvarijo, če nimajo reda. Zato pri njem ure ne tiktakajo vsaka po svoje, ampak po določenem redu:

Velike stolpne ure tiktakajo tako:

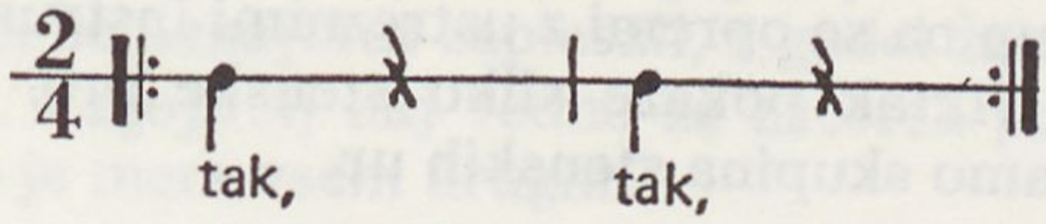

malo manjše, stenske tako:

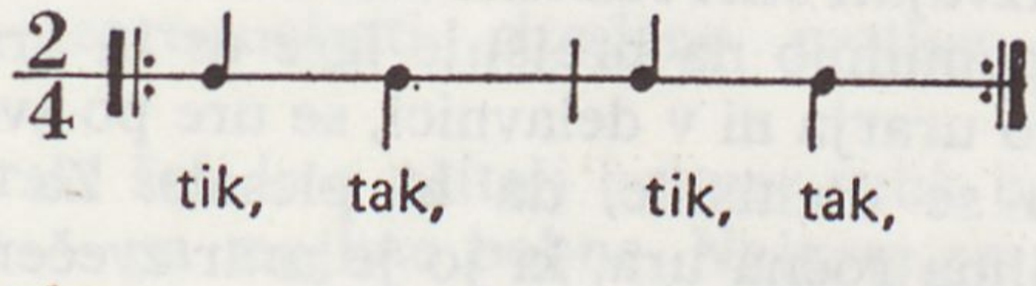

budilke tako:

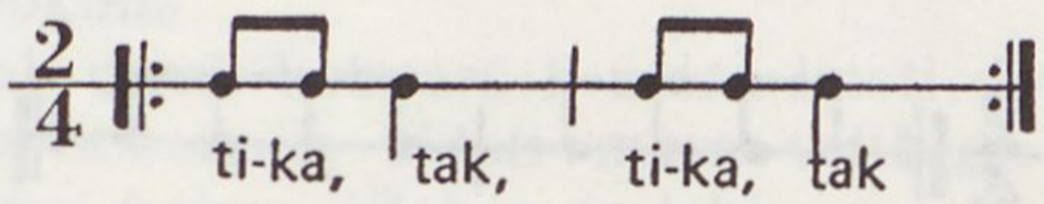

najmanjše ročne pa takole:

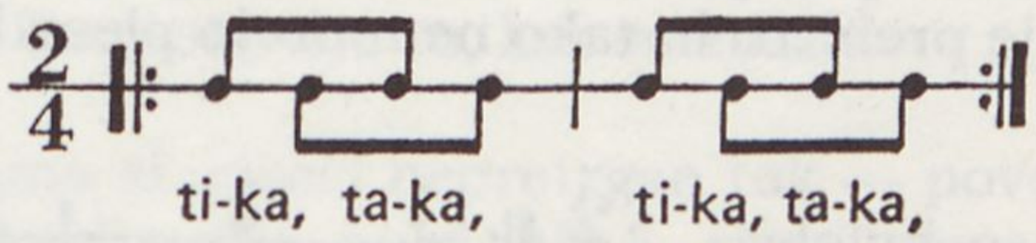

Vzgojitelj lahko izvaja tiktakanje s tiktakalom. (Tiktakalo je instrument, sestavljen iz viseče kovinske in viseče lesene paličice ali ploščice.)

Otroci so ure in z gibanjem, zibanjem in nihanjem telesa, rok in glave tiktakajo. Dobro poslušajo, katera ura tiktaka, in jo oponašajo.

Opomba: Vzgojitelj mora ritme vseh ur izvajati v enakem tempu!

Sledi igra Pokaži sliko, otroci imajo slike vseh štirih ur, in z dviganjem ustrezne slike pokažejo, da so prepoznali ritem.

KAKO URE TIKTAKAJO?

Smoter: izvajati štiri različne ritme.

Otroci — urice — sedijo v polkrogu. Vzgojitelj je urar Tiktak, ki preverja, če znajo urice v pravem ritmu tiktakati. V rokah ima slike vseh štirih ur: stolpne, stenske, ročne in budilke. Ko pokaže sliko stenske ure, pričnó vse urice tiktakati: tik, tak, tik, tak . . . Točno v ritmu. (Glej igro: URE IN URICE URARJA TIKTAKA.)

Ko pokaže sliko ročne ure: ti-ka, ta-ka, ti-ka, ta-ka.

Ko pokaže sliko budilke: ti-ka, tak; ti-ka, tak.

Ko pokaže stolpno (po stenski): tak; tak.

Čez čas sledi drug način preverjanja:

Otroci — ure — se razdelijo na 4 skupine ur: na stolpne, stenske, ročne ure in budilke.

Vsaka skupina se opremi z ustreznimi instrumenti.

Ko urar Tiktak pokaže sliko stenske ure, izvaja ritem stenske ure samo skupina stenskih ur.

NOČNI PLES UR

Smoter: Izvajati štiri različne ritme.

Otroke spomnimo na prejšnje igre ur in urarja Tiktaka.

Ponoči, ko urarja ni v delavnici, se ure po svoje zabavajo. Neko noč so se domislile, da bi plesale. Za ples jim bo tiktakala majhna ročna ura, ki jo je urar zvečer popravil, so sklenile.

Urica je začela tiktakati:

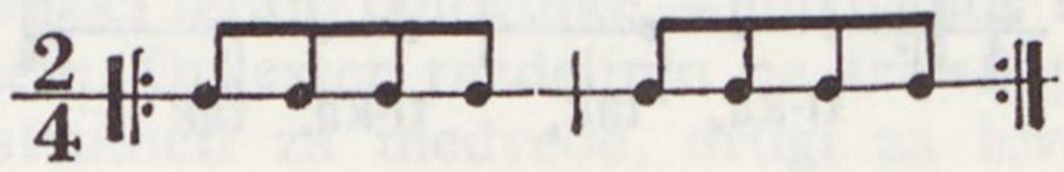

Vse ročne ure so veselo zaplesale. Budilke, stenske ure in še posebno stolpne pa so se razburjale, da to ni pravo tiktakanje, ker je prehitro in tako ne morejo plesati.

Stolpne so hotele:

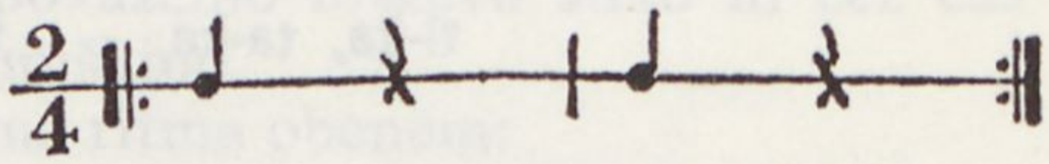

stenske:

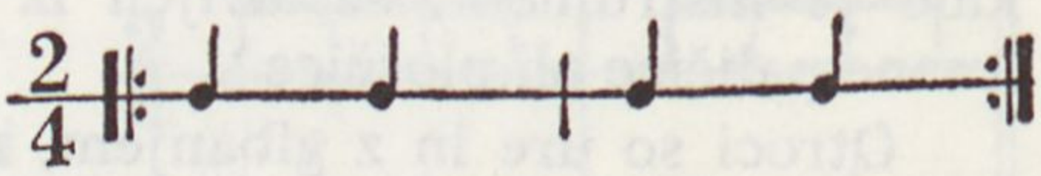

a budilke:

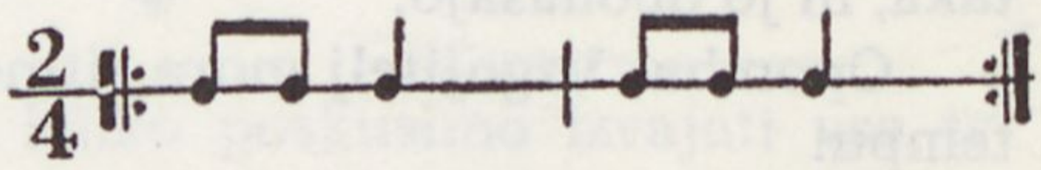

Mala ročna urica jim je hotela ustreči, pa kaj, ko ni znala tiktakati drugače ko samo:

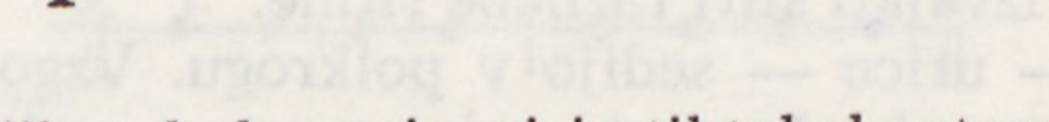

To so rešile takole: najprej je tiktakala stenska ura in na njeno tiktakanje so plesale vse stenske ure, nato je tiktakala stolpna ura in plesale so stolpne ure, potem še budilke in ročne ure. Kasneje so se zamenjale in so zaplesale še tiste, ki so pri prejšnjem plesu igrale. Tako so bile vse zadovoljne.

Igra. Otroke razdelimo na štiri skupine ur: stolpne, stenske, budilke in ročne ure. Vsako skupino razdelimo na plesalce in na ure, ki bodo igrale, te se opremijo z instrumenti.

Vzgojitelj ima slike ur. Ko pokaže stensko uro, začno te igrati in plesati; prenehajo, ko vzgojitelj sliko zamenja. Ko so vsi plesalci že nekajkrat zaplesali, z godci zamenjajo vloge.

Opomba. Vzgojitelj naj vedno za začetek pokaže stensko uro, ta ritem je mera vsem drugim.

V BOBNARSKI ŠOLI

Smoter: reproducirati ritmične motive kot ritmični odmev.

V bobnarski šoli ima učitelj bobnar velik boben, učenčki — bobnarčki — pa majhne bobne. Najprej se učijo bobnati brez paličic, nato s paličicami. Bobnarčki morajo točno kot odmev ponoviti to, kar zabobna bobnar; ponovijo tedaj, ko jim bobnar pokima.

Igra. Vsak otrok bobnarček mora imeti dovolj prostora za nemoteno bobnanje, videti mora velikega bobnarja in imeti mora svoj boben. (Boben je lahko na tla zarisan krog, stolček ali kartonska škatla.) Vzgojitelj — veliki bobnar, ima pravi boben ali takega kot otroci; nanj udarja različne, a vedno enako dolge ritmične motive. Bobnarčki si prizadevajo, da pravi čas ponovijo to, kar so slišali.

Prizadevamo si doseči nepretrgan tok — povezan ritmični odmev, ki ga sklenemo po 6. ali 8. ritmičnem vzorcu. Bobnarčki naj imajo odmor — lovijo se okrog bobnov, na bobnarjev udarec pa poišče vsak svoj boben. Konec odmora! Zdaj bodo bobnarčki bobnali s paličicami. Bobnajo tako kot prej — ponovijo ritem, ki ga zaigra veliki bobnar.

Opomba. Pazimo na prožnost udarca!

Pri mlajših otrocih ritem, ki ga bobnamo, tudi govorimo z zlogom »bram«. Ritem govori veliki bobnar in tudi bobnarčki. Pri njih posamezne ritmične motive ponavljamo — izvajamo ostinato. Ko veliki bobnar dvigne roke, bobnarčki prenehajo igrati.

Igramo se tudi šolo za pinkeponke, brenkice, cincindonge . . .

ODMEVNI INSTRUMENTI

Smoter: reproducirati kratke ritmične motive.

Za igro potrebujemo različne male instrumente, izberemo take, ki se med seboj po svoji zvočni barvi dovolj značilno razlikujejo. Vsi instrumenti morajo biti v paru, tako da lahko po enega skrijemo za zaslon, druge pa si otroci razdelijo.

Vzgojitelj je za zaslonom in izvaja različne ritmične motive. Vsakega izvaja na drugem instrumentu. Po vsakem motivu počaka na odmev.

Otroci morajo pazljivo poslušati in že med vzgojiteljevo igro ugotoviti, kdo je odmev, — otrok, ki ima enak instrument.

Opomba. Igra bo uspela, če bo pri njej sodelovalo malo otrok.

ŽOLNE IMAJO ŠOLO I

Smoter: ritmična ustvarjalnost. Prepoznati ritem pesmi.

Male žolne hodijo vsako jutro v žolnino šolo. Najprej zapojejo vse skupaj pesmico Na planincah sončece sije. Žolne seveda pesmice ne pojejo zares, temveč jo s kljuni trkajo ob drevesno deblo, tako:

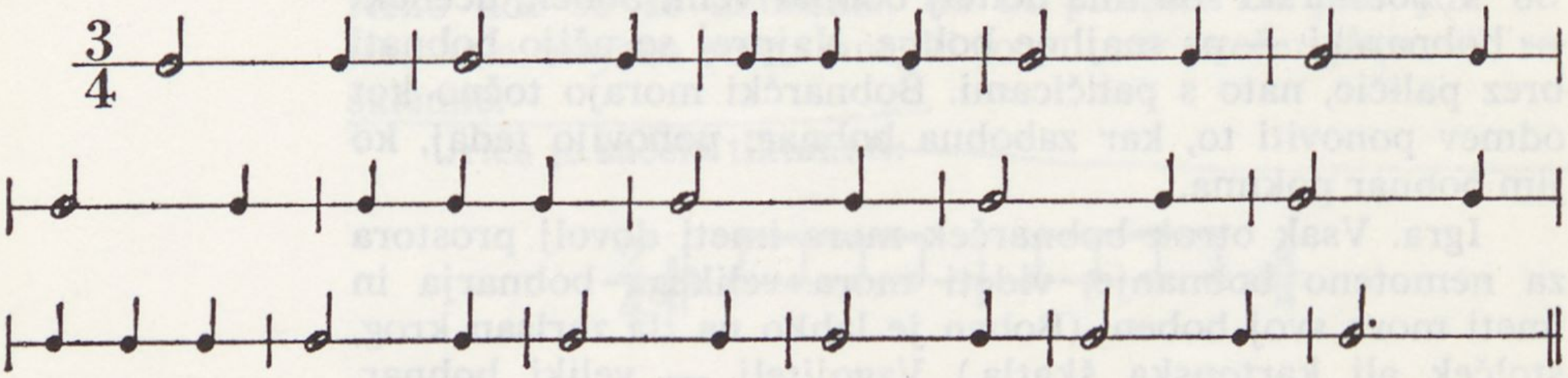

Potem sledi ura izpraševanja. To spraševanje poteka takole: učiteljica potrka s svojim kljunom ob deblo, vprašana žolna pa odgovori. Odgovori tako, da odgovor potrka na svoje drevo.

Otroci — male žolne dobijo vsaka svoje orehove lupinice. Na učiteljičina vprašanja odgovarjajo posamič. Pazimo predvsem, na to, da bodo ti ritmi zares odgovori in ne le ponovljena vprašanja.

Sledi odmor.

Žolnino šolo zaključimo s posebnimi ugankami: »Katero pesmico trkam?« Učiteljica izvaja ritme otrokom dobro poznanih pesmi (npr.: trka ritem pesmi Naša četica koraka, vpraša pa, katera pesmica je to: Ringaraja ali Naša četica koraka), male žolne pa vse skupaj in tudi posamič ugibajo.

ŽOLNE IMAJO ŠOLO II

Smoter: ritmična ustvarjalnost.

Nekega dne so bili v žolnini šoli posebno dobre volje, zato so se šli nekaj prav posebnega, — nekaj, kar se lahko greš samo, če si zelo dobre volje. Šli so se izmišljanje pesmic. — Seveda so si izmišljale male žolne čisto svojevrstne — žolnine pesmice, ki se jih da samo trkati. In vsaka žolna si je izmislila svojo lastno pesmico, ki je bila čisto drugačna od drugih pesmi.

Otroci — male žolne — si druga za drugo izmišljajo svoje pesmice — ritme, po vsaki pesmici vsi zaploskamo. (Pesmice izvajajo žolne bodisi s paličicami ali z orehovimi lupinicami.)

Igre, s katerimi otrokom razvijamo melodični posluh

Ker se proces razvijanja melodičnega posluha ne zaključi v predšolskem obdobju, ampak seže daleč čezenj v šolsko obdobje, je pri mnogih predšolskih otrocih opaziti še močno labilnost in nerazvitost melodičnega posluha.

Melodični posluh se izraža v zaznavanju melodične linije, v zapomnitvi in prepoznavanju melodike, v reprodukciji melodike.

Večkrat so te posamezne zmožnosti različno razvite, pogosto je tako, da je najšibkejše razvita zmožnost melodične reprodukcije.

Spoznanje, da je predšolsko obdobje obdobje začetnega formiranja melodičnega posluha, nam po eni strani narekuje skrb za sistematični razvoj, po drugi strani pa nas obvezuje, da otrok s slabše razvitim melodičnim posluhom ne podcenjujemo, ampak jemljemo to nerazvitost za normalno razvojno značilnost.

Na melodični posluh vplivamo tudi z igrami, kjer otroci razlikujejo zvoke po višini.

Velik poudarek dajemo igram, pri katerih otroci ustvarjalno pojejo — ustvarjajo melodiko.

Že v mlajši skupini predšolskih otrok izvajamo preproste igre, s katerimi vplivamo na razvoj melodičnega posluha. Oblikujemo predvsem igre, pri katerih otroci prepoznavajo melodije pesmi in instrumentalnih skladbic.

KATERO PESMICO SLIŠIŠ

Smoter: znane pesmi razlikovati po melodiji.

Otroci so razporejeni po vsem prostoru. Vsak otrok dobi šest sličič, na vsaki sličici je upodobljena znana pesmica. Vsak dobi tudi daljši trak papirja, ki je razdeljen na šest okenc.

Vzgojitelj igra na melodičnem instrumentu melodije pesmic, ki so upodobljene na slikah. Po vsaki pesmici naredi kratek premor. Takrat otroci izberejo sličico pesmi, ki so jo pravkar slišali, in jo položijo v prvo, drugo . . . okence.

Ko so vsa okenca pokrita, vzgojitelj skupno z otroki pregleda njihove rešitve. Vseh šest pesmi nato še skupaj zapojejo.

Opomba: igro lahko nekoliko spremenimo in imenujemo: POKAŽI PESMICO. Ali pa se igramo igro NARIŠI PESMICO. V mlajši skupini se igramo igro PODNEVI ŽOGICA SKAČE, PONOČI SPI, na melodijo pesmi Žogica in Nina, nina, nanica, otroci žoge ob prvi skačejo ob drugi spijo.

KAKO JE MARKO LISICO PRELISIČIL

Smoter: prepoznati znano melodijo.

Marko je imel čudežno kokoš.

Pred lisico jo je svaril na prav nenavaden način. Zlezel je na drevo in od tam opazoval okolico. Pri tem je igral na svojo piščalko različne melodije. Če je kje v bližini zagledal lisico, je na piščalko zaigral melodijo pesmi Lisica je prav zvita zver. (Ali pesem o lisici.) Kokoška je to melodijo poznala, in če jo je zaslišala, je hitro stekla v kurnik, kamor si lisica ni upala.

Otroci so kokoši in se pasejo. (Na eni strani narišemo kurnike, kamor se lahko skrijejo pred lisico.)

Vzgojitelj igra na melodični instrument različne melodije in mednje vplete melodijo pesmi Lisica je prav zvita zver.

Ko kokoši zaslišijo svarilno melodijo, se morajo poskriti v kurnike. Tam ostanejo tako dolgo, dokler vzgojitelj igra svarilno melodijo.

Drugi način. Pred pričetkom igre narišemo toliko kurnikov, kolikor kokoši bo v igri sodelovalo. Nato en kurnik spet zbrišemo. Zdaj kokoši vedo, da bo ostala tista, ki bo najmanj pazljiva in bo zadnja pritekla, brez kurnika in bo morala iz igre. Pred vsako ponovno igro spet zbrišemo po en kurnik. Zmaga kokoš, ki ostane zadnja v igri.

Tretji način. Izštejemo lisico, ki pride na svojo melodijo in . . .

KDO JE PRIŠEL NA OBISK

Smoter: po melodiji prepoznati znane pesmi, izvajati melodije znanih pesmi na nevtralne zloge.

Pred vrata pošljemo tri otroke, vsakemu zašepetamo nekaj na uho, npr.: zajček, miška, kukavica, . . . Izbirati smemo samo takšne živali, osebe ali rastline, o katerih poznajo otroci pesmi.

Drugim povemo, da se bodo oglasili gostje. Vsak gost se bo najavil s pesmico, ki pa jo bo pel brez besedila. Uganiti bodo morali, kdo so gostje.

Tisti, ki prvi najde ustrezno pesem, sme potrkati in vstopiti.

»Kdo si?« morajo vsi hkrati vprašati. Gost se predstavi s pesmico; melodijo pesmice poje na nevtralni zlog, lahko na lalala.

Po končani pesmici otrok, ki ga določi vzgojitelj, povabi gosta, naj sede. Seveda mora pri tem gosta imenovati in tako dokazati, da ga je spoznal po pesmici, npr.: »Pridi kukavica, sedi med nas!«

Nato potrka naslednji gost.

Opomba. Vzgojitelj mora dobro presoditi, koga bo poslal pred vrata, da ne bo spravil v zadrego otroka s slabše razvitim melodičnim posluhom.

TI SI MOJ ODMEV!

Smoter: reproducirati melodične motive.

Otroci sedijo na tleh v krogu. Vzgojitelj je na sredini kroga, v roki ima srednje veliko žogo, ki jo zakotali enemu od igralcev in reče: »Ti si moj odmev,« nato zapoje melodični motiv z motiviko male padajoče terce ali z ringaraja motiviko, z motiviko durovega trizvoka, s padajočo ali rastočo melodično motiviko . . . Melodični motiv vzgojitelj poje na besedilo, npr. motiv s ponavljajočo se malo padajočo terco poje na »ku-ku«, motiv na tone durovega trizvoka poje na bim-bam-bom, ipd.

»Odmev« (otrok, ki je ujel žogo) mora ponoviti melodijo z besedilom, z enako intonacijo, z enakim tempom in ritmom. Nato otrok — odmev zakotali žogo vzgojitelju, ki igro nadaljuje — izbere si nov »odmev« in zapoje nov melodični motiv.

Če vzgojitelj zapoje: »Vijoličasti volk!« Odmev tega ne sme ponoviti, pač pa se mora ob tem svarilnem klicu takoj skriti — on in vsi drugi — na varno pred vijoličastim volkom. K igri se vrnejo, ko vzgojitelj zapoje: »Vijoličastega volka ni več!«

KLAVIRČKE PRODAJAMO I

Smoter: reproducirati melodične motive na nevtralni zlog.

Uredimo prodajalno s klavirji; klavirji so lepo razstavljeni. Vsi otroci razen enega, ki je kupec, so klavirčki. Vzgojitelj je prodajalec klavirjev. Prodajalec odpre trgovino in vabi kupce: »Kupite, kupite klavirčke! Sami odlični klavirji s srebrnimi glasovi!« Kupec pride, pozdravi in pravi: »Hočem klavirček, ki najlepše poje!« Prodajalec pravi, naj prisluhne, kako lepo pojejo, nato stopi k prvemu klavirju, »zaigra« nanj kratek eno- ali dvotakten melodični motiv na zlog la, klavirček mora isto ponoviti na zlog li. Nato stopi prodajalec k drugemu klavirčku in nanj zaigra nov melodični motiv. Ko so vsi klavirji preizkušeni, se mora kupec odločiti, kateri klavirček je najlepše pel; nato plača in klavirček odpelje.

Pri naslednji igri postane prejšnji kupec klavirček, prej kupljeni klavirček pa kupec.

Drugi način. Pri starejših otrocih lahko kupec sam preizkuša klavirčke — sam zapoje melodijo, klavirček pa jo ponovi.

KLAVIRČKE PRODAJAMO II

Smoter: ustvarjati melodične motive na nevratlni zlog.

Od igre »Klavirčke prodajamo I« se razlikuje samo po tem, da zdaj niti prodajalec niti kupec ne pojeta melodičnih motivov, temveč samo s prsti igrata po klavirčku; klavirček

pa, dokler prodajalec ali kupec nanj igra, poje na zlog li — izmišljene melodije. Kupec kupi klavirček, ki je zapel najlepšo pesmico.

PTICE IMAJO PEVSKE VAJE

Smoter: reproducirati melodične motive.

K pevskim vajam so se zbrale: sinice, vrabci, vrane in kukavice.

Otroke, ki so v velikem krogu, razdelimo na sinice, vrabce, vrane in kukavice ... Vzgojitelj — pevski učitelj stopi na sredino kroga. Igro prične s tem, da zapoje kratek (4- do 8-dobni) melodični motiv na »cicido«, »ku-ku«, »čiv-čiv«, ali »kra-kra«. Melodični motiv, ki ga je vzgojitelj zapel z besedilom »kra-kra« ponovijo samo otroci — vrane, motiv na »ku-ku« samo kukavice. Če zapoje »Ptice domov!«, vse ptice odletijo v svoja gnezda in se vrnejo šele, ko zapoje »Pevske vaje!«

POMLADANSKI PLES

Smoter: znane pesmi razlikovati po melodiji.

Pikapolonice so priredile pomladanski travniški ples. Skrbno so pripravile in očistile plesišče, najele so najboljše godce — neumorne čričke. Na prireditev so prišli zvončki, čebele, metulji, mravlje trobentice ... Toliko je bilo vseh, da sploh niso mogli stopiti na plesišče, kaj šele, da bi vsi hkrati plesali. Domenili so se, da bodo plesali vsak nekaj časa, črički pa bodo godli vsakim drugo pesem. Vsaka skupina je plesala toliko časa, dokler so godci igrali njihovo pesem; ko so zaslišali drugo pesem, so takoj prenehali in se odstranili s plesišča.

Igra. Otroke razdelimo na toliko skupin, kolikor travniških pesmi zares znajo. Vsaka skupina zasede svoj prostor ob okroglem plesišču. Vlogo godca prevzame vzgojitelj, igra na melodični instrument, nekaj otrok pa na instrumente ... Ko godba zaigra prvo pesem, vsi prisluhnejo, nato zaplešejo tiste živali, katerih pesmico igrajo. Vsaka skupina pleše svoj značilni ples tako dolgo, doker godba igra njihovo pesem. V začetku godba preigra vso pesem od začetka do konca, kasneje lahko zaigra samo nekaj taktov ene pesmi in prične z drugo.

Opomba. Najprimernejši prostor za izvedbo igre je travnik.

Igramo še druge podobne igre: PLES IGRAČ, PLES DOMAČIH ŽIVALI ...

NE GOVORI, POJ!

Smoter: ločiti med govorjenim in petim, ustvarjati melodije.

Začetna priprava: Otroci poskusijo isti stavek govoriti in zapeti.

Igra. Glavno pravilo: ko z igro začnemo, ne smemo spregovoriti niti besedice več, ampak moramo vse peti.

Igro prične vzgojitelj in sicer tako, da si nekaj izmišlja (zgodbo ali karkoli), vendar tega ne govori, ampak poje. Ko v svojo »štorijo« vplete kakšno otroško ime, mora imenovani otrok izmišljanje takoj nadaljevati. Prav nič ni določeno, koliko časa naj si kdo izmišlja. Lahko je čisto kratek in zapoje en sam stavek in že vanj vplete novo ime, ali pa prepeva dalj časa. Ko imenuje novo ime, mora prenehati, nadaljuje imenovani.

Kdor presliši svoje ime in ne nadaljuje pravočasno, mora založiti copato ali kaj podobnega. Isto mora storiti tudi tisti, ki svoje naloge ne opravi dobro — govori, namesto da bi pel.

PODAJANJE PESMICE

Smoter: nadaljevati poznano ali izmišljeno melodijo.

Otroci in vzgojitelj sedijo v krogu. Vzgojitelj ima v roki nekaj, kar imenuje »pesmica«. Igro prične tako, da na zlog la zapoje začetek znane pesmi. Že med petjem poda pesmico sosedu-otroku, ki sedi poleg nje. Ko vzgojitelj preneha peti, mora sosed pesem nadaljevati. Medtem ko poje, že podaja pesmico dalje. Tako pesmica kroži. Pri komur se izteče, tisti mora pričeti drugo pesem ali prejšnjo še enkrat od kraja.

Tisti, ki pesmi ne zna prav nadaljevati ali ne zna pričeti nove, mora nekaj založiti.

Opomba. Melodije ne smemo pretrgati sredi faze! Izbiramo med veselimi, šaljivimi pesmimi.

Podajamo si lahko tudi izmišljarijo.

TEKMOVANJE MED ZAJCI IN MEDVEDI I

Smoter: spoznati pesem po melodiji.

Zajci in medvedi so se kregali, kdo od njih ima boljša ušesa. Prišli so k sovi in jo prosili, naj reši ta spor. Sova je rekla: »Kdor bo uganil več pesmic, tisti ima boljša ušesa!« Zbrali so se vsi zajci in vsi medvedi; sova je poklicala kosa, da bi na svojo zlato piščal igral pesmice. Tekmovanje se je začelo. »To pesem morajo uganiti zajci!« je rekla sova. Kos je zaigral prvo pesmico, zajci so uganili in dobili točko. Nato je kos zaigral pesmico za medvede, pa spet za zajce ... Tako je šlo ves dolgi dan. Niso mogli ugotoviti, kdo je boljši, saj so vsi vse pesmice spoznali.

Igra. Otroke razdelimo na zajce in medvede. Vzgojitelj igra pesmice na blokflavto. Zajci in medvedi lahko ugibajo na dva načina:

— po zaigrani pesmici imenuje pesem vsa skupina zajcev ali medvedov hkrati;

— pesmico imenuje samo tisti zajec ali medved, ki je na vrsti, da reši uganko. Za pravilno rešitev dobi njegova skupina točko.

Opomba. Točke so izrezani zajčki ali medvedi.

TEKMOVANJE MED ZAJCI IN MEDVEDI II

Smoter: kljub ritmičnim in melodičnim spremembam spoznati osnovno melodijo.

Zdaj si je sova izmislila zares težko nalogo. Pri tem tekmovanju so morali zajci in medvedi ugotavljati, katera pesmica je skrita v melodiji, ki jo kos igra.

Igra. Otroci so razdeljeni na zajce in medvede. Vzgojitelj igra na blokflavto znane pesmice nekoliko variirane, najprej samo ritmično variirane, nato tudi ritmično melodično variirane.

Skupina, ki je na vrsti, ugotavlja, katera pesmica se je bila skrila v melodijo, ki jo pravkar poslušajo. Če ta skupina ne ugane, lahko ugiba še druga skupina, in če ugane, dobi eno točko. Ko so bile vse skupine štiri ali petkrat na vrsti, preštejemo točke in razglasimo izid.

Opomba. Prvič naj vzgojitelj igra pesmi, ki jih samo ritmično variira.

Igre, s katerimi otrokom oblikujemo pevske zmožnosti

Negovanje otrokovega glasu je ena izmed pomembnih nalog predšolske glasbene vzgoje. Otrokov glas moramo pravilno negovati, predvsem pa obvarovati pred vsakršnim forsiranjem. Zato se bojujemo proti bučnosti v ustanovi. Bučno okolje namreč otroke navaja na kričavost, ki kvarno vpliva na razvoj glasu.

Otroke navajamo na to, da prisluhnejo okolju in ugotavljajo, ali je prijetno poslušati tak »šunder«, po drugi strani pa skušamo otrokom približati tišino in jo ovrednotiti kot nekaj prijetnega, blagodejnega, nekaj, kar je za glasbeno delo nujno. Tišino približujemo otrokom z igrami tišine, pri teh so namreč usmerjeni v to, da vse, kar storijo, storijo popolnoma tiho.

Otroke skušamo navajati tudi na pravilno dihanje. Otroke odvajamo od plitvega ključničnega dihanja (ključnično dihanje spoznamo na zunaj po dviganju ramen pri vdihovanju). Najboljše je kombinirano dihanje, ki vključuje pravo preponsko dihanje in prsno dihanje.

Otroke navajamo na pravilno in dovolj izrazito in jasno izgovarjavo posameznih glasov. V ta namen lahko izvajamo igre, ki zahtevajo izgovarjavo posameznih glasov ali izgovarjavo teže izgovorljivih glasovnih skupin.

Kot profilaktične vaje, s katerimi preprečujemo glasovne motnje pri otrocih, izvajamo sprostitvene vaje za različne artikulacijske organe:

— Sprostitev in tresenje ustnic dosežemo s tem, da otroci oponašajo brnenje motorjev in avtomobilov. Brbramo lahko tudi tako, da si pri tem pomagamo s kazalcem desne ali leve roke. Ustnici in spodnja čeljust morata pri tem biti sproščeni.

— Mrmranje: mrmramo z zaprtimi usti. Ustnici sta pri tem le rahlo priprti. Mrmramo kot medvedi, zato mrmranje višinsko ni točno določeno, navadno se proti koncu malo zniža (to so dobrovoljni medvedi). Spodnja čeljust je sproščena, brada je nekam povešena. Mrmramo globoko v sebi.

— Sprostitev jezika — konice jezika: s konico jezika hitro potegujemo iz enega ustnega kota k drugemu in pri tem izvajamo glas določene višine ali pa glas spreminjajoče se višine — glas se dviga in spušča. Tako spuščamo zmaje ali rakete.

— Sprostitev obrazne muskulature: usta so odprta, vendar niso napeta, ampak sproščeno povešena kot pri zehanju.

Z dlanjo leve ali desne roke narahlo zapiramo in odpiramo ustno odprtino, roka ostaja ves čas v neposredni bližini ust, tako da jo lahko čimbolj hitro premikamo in odmikamo. Ustnici ostajata sproščeni. Pri tem izvajamo precej nizek glas — višinsko ponavadi ni določen. (Posnemamo Indijančke ali Tarzana.)

— Sprostitev in tresenje spodnje čeljusti: spodnjo čeljust premikamo navzgor in navzdol, najprej počasi, nato vedno hitreje. Jezik leži ploskoma in popolnoma sproščeno v ustih. (Katere živali tako cmokajo?)

Tako premikamo spodnjo čeljust tudi tedaj, ko izgovarjamo ali pojemo jajajajaja. (Če držimo hrbtno stran roke pod brado, čutimo, kako se pri glasu a brada dotakne naše roke.)

Vse te vaje lahko vključimo v igre. Posamezne vaje pa lahko smiselno vključimo med vaje pri jutranji telovadbi, v ritmično gibalne zaposlitve, tudi med govorne zaposlitve.

MARKO, ODPRI VRATA!

Smoter: razumeti zašepetano navodilo in ga čisto tiho izvršiti.

Otroci sedijo v polkrogu, tako da so vsi enako oddaljeni od vzgojitelja, ki sedi ali stoji za črto in je od otrok oddaljen kakšnih tri do pet metrov.

Vzgojitelj šepeta različna navodila, npr.: »Marko, odpri vrata!« ali »Majda, poglej skozi okno!« ipd.

Imenovani otrok mora dano nalogo opraviti čisto tiho, nato pa spet sesti na svoj prostor.

Otroku lahko zadamo tudi nalogo, da ugane, katero pesem šepeta vzgojitelj.

Pri večjih otrocih morajo tisti, ki nalogi niso kos, nekaj založiti.

TIHA TELOVADBA

Smoter: razumeti zašepetano ime in izvršiti nekatere gibe popolnoma tiho.

Otroci sedijo v polkrogu. Vzgojitelj je za črto, od otrok je oddaljen 3 do 5 metrov. Vzgojitelj šepetaje kliče posamezne otroke po imenih.

Kdor je poklican, vstane, ne da bi pri tem premaknil stol, nato stopi na stol pa spet zleze z njega, potem mora stol dvigniti in ga prenesti na drugo stran — čez črto — in ga tam postaviti na tla in se nanj spet vsesti.

Če vsega tega ne opravi popolnoma tiho, mora nazaj v polkrog ali pa mora nekaj založiti.

Opomba. Nalogo lahko ustrezno daljšamo ali krajšamo, vendar ne med samo igro temveč že na začetku.

PERESNA IGRA

Smoter: oblikovati pravilno dihanje — dihalna vaja.

Otroke razdelimo v skupine po štiri. Vsaka skupina dobi eno puhasto pero. Na zvočno znamenje, npr. na udarec s klobučevinastim tolkalcem ob visečo činelo, začne vsaka skupina pihati v svoje pero. Zmaga skupina, ki zadrži svoje pero najdalj v zraku. (Pred igro vadimo pravilni dih.)

PERESNA TEKMA

Smoter: utrjevati pravilno dihanje — dihalna vaja.

Otroke razdelimo v skupine po štiri. Vsaka skupina stopi h kvadratni mizi. Na vsakem vogalu narišemo krogec. Vsak otrok stopi k svojemu krogcu. Vsakemu prvemu iz skupine damo puhasto pero, ki ga položi v svoj krogec. Na zvočno znamenje pričnо vsi prvi pihati in skušajo svoje pero spraviti v sosednji krogec. Komur pri tem pade pero na tla, ga mora položiti v svoj krogec in pričeti znova. Komur uspe spraviti svoje pero v sosedov krogec, preneha pihati. Zdaj piha sosed proti krogcu tretjega igralca. Zmaga tista skupina, ki prva spravi pero nazaj v izhodiščni krogec.

PLES GOSJIH PERES

Smoter: ritmična dihalna vaja.

Otroke razdelimo na dvojice. Vsaka dvojica stopi k mizi in dobi puhasto pero. Vzgojitelj ima instrument in izvaja ponavljajoče se ritmične motive.

Ko otroci zaslišijo ritem, začno vsi tisti, ki imajo pred seboj pero, v istem ritmu pihati, tako da se pero v ritmu pomika — pleše — k sosedu čez mizo. Ko pride pero do soseda, začne le-ta pero vračati v istem ritmu (če seveda vzgojitelj med tem ne spremeni ritma).

V začetku ohranja vzgojitelj isti ritem dalj časa, kasneje pa ritem pogosteje menja.

Otroke pred igro opomnimo, naj pihajo čisto rahlo, da bodo peresa lepše plesala.

SI TI KUKAVICA?

Smoter: vaja v vokalizaciji, reproduciranje različnih glasov.

Majhen fantek je v radiu slišal pesmico o kukavici, pa jo je šel iskat. Najprej je srečal psa. »Si ti kukavica?« vpraša psa. Ta je užaljeno zalajal, fantek pa se je domislil, da kukavica ne laja in je šel naprej. Srečal je gosko Gagico, nato še kravo Muko, kozo Meko, petelinčka Kikirikca, njegovo ženo Kokljo, žabo Regico, vrano ... Fantek je vsako žival sprva imel za kukavico. Končno pride v gozd in najde pravo kukavico.

Pri posnemanju živalskih glasov otroci sodelujejo, vendar pri tem ne smejo biti preglasni.

Otroke razdelimo na toliko skupin, kolikor živali smo vključili v zgodbo. Kužki gredo v svojo uto, Kikirikci na plot, kokoši v kurnik itd. Vlogo fantka, ki išče kukavico, prevzame vzgojitelj. Fantek hodi od skupine do skupine in sprašuje, če so kukavice. Živali se oglašajo s svojimi značilnimi glasovi. Ko fantek slednjič najde kukavico, zapojejo vsi skupaj pesmico o kukavici.

HA-HA-HA, HO-HO-HO, HI-HI-HI

Smoter: vaja v vokalizaciji.

Vzgojitelj si izmišlja smešno zgodbo o družini snežakov: o velikem in okroglem snežaku, o malo vitkejši sneženi gospe in o majčkenem sneženem možičku. Snežaki so se strašno radi smejali; sneženi mož se je smejal: »Ho, ho, ho!«, snežena gospa: »Ha, ha, ha!«, mali sneženi možic pa: »Hi, hi, hi!« Pri tem pa so se jim tresli trebuhi kar se da.

Pravila igre. Medtem ko vzgojitelj pripoveduje smešno zgodbo, ji morajo otroci pozorno slediti. Kadar v zgodbi imenuje sneženega moža, se morajo takoj oglasiti: »Ho, ho, ho!«, če imenuje sneženo gospo, se morajo hahljati: »Ha, ha, ha!«, pri besedi sneženi možic pa se morajo hihitati: »Hi, hi, hi!« Če pa vzgojitelj omeni sonce, zavzdihnejo: »Uh!«

Drugi način. Sneženih mož ne oponašajo vsi otroci hkrati, ampak samo tisti otrok, h kateremu je vzgojitelj obrnjen. Kdor se pozabi zasmejati, mora nekaj svojega založiti. V starejši skupini si zgodbo lahko izmišlja eden od otrok.

PAPAGAJČKI V KLETKI

Smoter: vaje v natančni izreki glasov in besed.

Če papagajčke pravilno učimo, se lahko naučijo govoriti. Včasih je to tudi zelo smešno, če papagajček sleherno besedo, ki jo izgovorimo vpričo njega, takoj za nami ponovi.

Vsi otroci so papagajčki. V kletke zletijo takrat, ko vzgojitelj reče: »Papagajčki, v kletke!«

Vzgojitelj je gospodinja, ki uči papagajčke govoriti. Na začetku jih uči izgovarjati posamezne glasove, npr.: »a, e, i, o, u«, nato jih uči izgovarjati glasove v določenem ritmu.

Sledi petje posameznih zlogov, npr.: jajajaja, hihihi, ju-ju-ju-ju, gogogo . . .:

Gospodinja nato uči peti različne besede in besedne zveze, ki so teže izgovorljive, pa hkrati zvočno privlačne, npr.: Krica, kraca; čička račka; kriva taca; krevljasta sablja; krivogledi krokodil; racman, kam racaš? čička čačka črna mačka; rumstri bumstri, tratata; zvija se zmajeva glava; zvija se zmajev rep; zvija se zmajev vrat; šklepetajo zmajevi zobje; Iz Ježce čez cesto v Stožce itd.

Papagajčki v kletkah pridno vse ponovijo: izgovarjajo razločno, s pravilno artikulacijo.

Ko gospodinja zapoje: »Papagajčki, na dvorišče!« zletijo vsi papagajčki iz kletk. Papagajčki letijo po vsem prostoru in pri tem delajo fr, fr, fr, fr, fr. To papagajčki šepetajo, da bodo slišali gospodinjo, ko jih bi poklicala: »Papagajčki, v kletke!«

Učenje papagajčkov moramo pogosto prekinjati s premori — z letanjem po prostoru.

Pomembno je, da ima vsak papagajček svojo kletko, z vratci, ki se zapirajo in odpirajo. To je lahko prevrnjen stolček, vrvica z noge na nogo so vratca.

Igre, ki uvajajo otroke v skupinsko muziciranje, razvijajo posluh za obliko in posluh za večglasje

V otroku je kal posluha za obliko in kal posluha za zvočno večglasje. Skupinsko ustvarjalno muziciranje je ena od najbolj ugodnih priložnosti za razvoj teh dispozicij. Od tod njihova združitev v enem poglavju.

V dosedanji metodiki tega poglavja iger ni bilo. Igre s tako notranjo vsebino so bile razvrščene večinoma med igre, pri katerih otroci spoznavajo lastnosti zvokov, kar ni napaka; V nobeni igri ni moč razvijati eno samo zmožnost, vse učinkujejo dosti bolj celovito, kot izraža njihov smoter.

Pri teh igrah želimo doseči, da otroci pri skupnem igranju na instrumente zares muzicirajo, da so pozorni na samo igranje in na to, kar nastaja, da pri tem upoštevajo drug drugega . . ., ne pa, da so pozorni samo na to, da pravi čas igrajo na pravi instrument.

Skupno muziciranje s ciljem: skupno ustvariti zvočno sliko, je najpogostejša glasbena vsebina — naloga teh iger.

Znotraj same zvočne slike se uresničujeta oba najpomembnejša oblikovalna principa:

princip ponavljanja,
princip kontrastiranja.
Uresničevala naj bi se tako, da se uravnovešata.

Kontrasti v zvočnih slikah se izražajo s kontrasti v barvi, v glasnosti, v trajanju, v višini, v tempu, v kontrastu med zvočnim enoglasjem in večglasjem . . .

Od izvajalca — vzgojitelja — je v največji meri odvisno, če bo igra dosegla zastavljeni smoter ali ne. Tisto, kako vzgojitelj usmerja otroke pri ustvarjanju, katera glasbena sredstva jim pri tem nudi, to odloča o učinku igre. Igra je samo spodbuda, zunanji okvir, ki s svojimi pravili, nalogami in domišljijsko vsebino ne sme zmotiti srži ustvarjalnosti in muziciranja. To srž mora začutiti vzgojitelj v sebi, kajti vzgojitelj je pri teh igrah soustvarjalec in sooblikovalec igre, pa soustvarjalec in sooblikovalec glasbe, ki pri igri nastaja. Če bo vzgojitelj prav razumel notranji namen teh iger, se bo pri nekaterih igrah sčasoma odpovedal pravilom in obliki igre, pustil bo, da bo iz nje nastala svobodna oblika muziciranja.

Tudi med igrami, ki so v drugih razpredelkih, so primeri, ki jih bodisi z delnimi spremembami ali z novimi poudarki lahko štejemo sem, npr.: Črički iz lukenj, Vlak in potniki, Telefonska centrala, Jutro, poldne, večer; Vrana, vrabec in kragulj idr.

Opomba. Več o oblikovanju zvočne slike glej v poglavju Igranje na instrumente — Usmerjeno ustvarjanje.

Igre, pri katerih naj bi otroci skupno muzicirali, izvajamo v oddelkih 5- do 7- in 4- do 5-letnih otrok.

HITKO IN POČASKO

Smoter: skupno ustvariti živahno in umirjeno glasbo.

Palčka Hitko in Počasko sta si bila na pogled tako zelo podobna, da ju nihče ni mogel ločiti. Šele po njunem obnašanju so ju lahko ločili. Hitko je vedno hitel, hitro hodil, hitro jedel in rad je poslušal živahno, hitro glasbo; Počasko pa je bil počasen, počasi je hodil, počasi govoril in najraje je poslušal umirjeno, počasno glasbo.

Ko sta Hitko in Počasko imela rojstni dan, so prišli godbeniki z instrumenti, da bi ju počastili. Čakali so pred rovom, ko je Hitko pritekel, so mu zaigrali živahno hitro skladbo. (Vzgojitelj zaigra.) Potem so godbeniki počastili še Počaska. (Vzgojitelj igra. Izvaja lahko dve, po naravi različni skladbi ali isto skladbo v različnem tempu.)

Igra. Vzgojitelj pove otrokom, da bodo v igri oni godbeniki, ki bodo z glasbo razveseljevali Hitka in Počaska.

Otroci si izberejo različne instrumente in tako sedejo, da vidijo rov, v katerem sta Hitko in Počasko. Ko se prvi prikaže, še ne začnejo takoj igrati, saj ne vedo, kdo je, ki si želi glasbe. Šele, ko iz živahnega gibanja lutke ali figurice palčka ugotovijo, da je to Hitko, mu zaigrajo tako glasbo, ki jo ima on rad. Otroci si prizadevajo čim bolj lepo igrati, saj z glasbo čestitajo za rojstni dan.

Godbeniki prenehajo igrati, ko se palček prikloni in vrne v rov, kar pomeni: Hvala za lepo glasbo, zelo ste me razveselili.

Če ni nikogar iz rova, to pomeni, da je noč, in da palčka počivata. Zdaj počivajo tudi godbeniki — mižijo. Samo dežurni ostane buden.

Opomba. S smotrom: razlikovati med hitrim in počasnim igranjem, lahko igro izvajamo že v oddelku 3- do 4-letnih otrok. Pri njih naj sledi še druga oblika igre, v kateri vzgojitelj igra otrokom — palčkom — zdaj živahno, zdaj umirjeno skladbo, palčki pa ob njej hodijo, tekajo, skačejo, plešejo . . . Pa tisto o dežurnem odpade.

KONCERT ZA VOLKA, JEŽA IN MUŠNICO

Smoter: izbrati poslušalcu ustrezen instrument. Skupno ustvarjati glasbo, ki bo blizu poslušalčevi naravi.

Po vsem gozdu Vejapriveji se je razvedelo, da so godbeniki počastili Hitka in Počaska za njun rojstni dan. Zdaj so tudi vse ptice, vse gobe in vse gozdne živali želele imeti rojstni dan, da bi poslušali glasbo.

Celega gozda ne moremo povabiti na koncert, a če bi izbrali med njimi tri poslušalce, komu bi želeli igrati?

Ko se otroci zedinijo za tri poslušalce, se še vsak otrok zase odloči, komu bo igral. Tako nastanejo tri skupine godbenikov. Vsaka se opremi z instrumenti, s takimi, ki bodo všeč njihovemu poslušalcu. Zdaj lahko sledi še vaja za koncert; vzgojitelj hodi od skupine do skupine, posluša, spodbuja, pomaga . . .

Igra. Ko vzgojitelj pocinglja z zvončkom, se vse umiri, vsi godbeniki čakajo na to, da se bo prvi poslušalec prikazal. Če je to ježek, se ve, da bo prva na vrsti skladba za ježka.

Medtem, ko skupina godbenikov — ježkov — igra, vsi drugi pozorno poslušajo.

Vzgojitelj igranje zaključi s tem, da se poslušalec, ki je med koncertom v bližin glasbenikov, prav lepo prikloni in spet vrne v čakalnico. Pri tem lahko tudi še pocinglja z zvončkom.

Če se vzgojitelju zdi, da godbeniki niso pri stvari, da igrajo kar tako, lahko takoj po začetku skrije poslušalca. Godbenikom nato razloži poslušalčeve pripombe na njihovo igranje, . . . da je bila glasba premalo prijazna, preglasna, strašljiva . . . Tako ima vzgojitelj tudi še med samim koncertom priložnost, da ustvari ugodno vzdušje, da jim svetuje ipd. Seveda se prej nezadovoljni poslušalec za tem takoj spet prikaže in prijazno posluša glasbo do kraja.

Opomba. Poslušalci so igrače ali lutke ali figure iz plastelina ipd.

Koncertu za Volka, ježa in mušnico lahko sledijo še številni podobni koncerti.

ZVOČNA VREMENSKA HIŠICA

Smoter: skupno ustvarjati zvočne vremenske slike. Razlikovati zvoke po barvi.

»Palčki imajo zvočno vremensko hišico« so razglašali listki in borove iglice po vsem gozdu Vejapriveji.

In bilo je čisto res, kar so govorili. Najmanjši palček — izumitelj — je izumil zvočno vremensko hišico, da se palčkom ne bi bilo treba vsako jutro vzpenjati po strmih stopnicah rova, na plano gledat, kakšno je vreme. Zdaj so palčki, predno so šli delat, sedli k zvočni vremenski hišici in poslušali glasbeno vremensko napoved.

Če je zvočna vremenska hišica palčkom igrala sončno vreme, so hiteli v gozd drvarit. Če je igrala deževno glasbo, so palčki ostali doma, prav tako če je igrala nevihto; če pa je igral vetrovno glasbo, so si palčki dali na glave tople kape in šli delat.

Igra. V igri se otroci igrajo palčkarijo. Še pred tem vzgojitelj in otroci ustvarijo dovolj prostorno hišo s štirimi izbami, ki potem, ko se napolnijo z instrumenti za zvočne vremenske slike, postanejo zvočna vremenska hišica.

Prvo izbo opremijo z instrumenti za sončno glasbo: kovinski nizi, cincin-dongi, ki so zelo tihi, žvrglja, visoko uglašene gosli, kovinsko brenkalce (rezalce za jajca), metalofon in zvončki ipd.

Drugo izbo opremijo z instrumenti za deževno glasbo: baloni — ropotulje, bobni, po katerih bodo z nohti tapkali, pokalice — brizgalke, žuboriži, večzvenske pinke-ponke za drseče kapljice, ksilofon ipd.

Tretjo izbo opremijo z instrumenti za nevihto: z bobni, s pavkami, z velikimi visečimi kovinskimi ploščami, z nizko uglašenimi brenkali, s cevasto ropotuljo za šviganje strele, kitara, klavir ipd.

Četrto izbo opremijo z instrumenti za vetrovno glasbo: z vrsto različnih trstenk, z didldajčki, s pojočo cevjo in z drugimi vrtivkami, s šumečimi drdrali, s piščalko ipd.

Ko je tudi rov za palčke pripravljen in v njem tople kape, je čas, da se otroci razdelijo v pet skupin. Ena gre v rov, štiri v zvočno vremensko hišico.

Igro vodi vzgojitelj s pomočjo vremenskih slik, ki jih kaže godbenikom v hišici. Vzgojitelj pušča otrokom godbenikom dovolj časa za oblikovanje glasbe in jim pri tem nekako pomaga, kot dirigent. Sliko zamenja ravno pravi čas, še predno se glasba prejšnje utrudi. Palčki v rovu se ravnajo po glasbi: pri sončni gredo na delo brez kap, pri vetrovni s kapami, pri deževni in pri nevihtni ostanejo doma.

Vzgojitelj lahko nekaj slik združi, npr.: sliki dež čez čas pridruži še sliko nevihta, ali sliki sonce čez čas pridruži sliko vetra. (V tem primeru palčki, ko zaslišijo, da je začel pihati veter, odhitijo domov po kape in se vrnejo v gozd na delo.) Ne združuje pa nasprotujočih si slik: sonce in dež, to bi škrate zbegalo.

Opomba: pri prejšnji objavi igre sem za menjavo skupin določila poseben zvočni znak. Zdaj, ko je igra pod novo streho, se temu pravilu odpovedujem, odpovedujem zato, ker vnaša nepotrebno napetost, naglico, ki onemogoča pravo vživetje v igro in vodi k površnosti. Če je otrokom igra všeč, ne potrebujejo menjave, če jim ni všeč, jim tudi zaradi menjave ne bo.

VREMENAR

Smoter: smiselna izbira instrumentov, kombiniranje zvočnih barv.

Najprej izberemo otroka, ki bo vremenar. Za svojo vlogo potrebuje vremensko hišico in dve sliki: sonce in dež. Eno si pripne na prsi, drugo na hrbet.

Ostale otroke razdelimo v dve skupini, otroke izštejemo: sonce, dež, sonce, dež, sonce . . .

Skupina »dež« si izbere takšne instrumente, da bo lahko izvajala glasbo za dež. Npr.: če z nohti tapkamo po mizi, bobnu ali okenski šipi, bo to slišati kot kapljanje dežnih

kapelj; če drsimo z dlanjo ob dlan, bo slišati, kako dež šumi; če pihamo v tulce, bo slišati, da veter zavija; za grmenje izberemo velike bobne, orehove lupince za žabe, ki se veselijo dežja . . .

Skupina »sonce« si poišče instrumente za sončno vreme, npr.: različne žvrglje (če sije sonce, ptički veselo pojo), zvonce za ovce in koze, ki se ob lepem vremenu pasejo na pašniku, lahko tudi piščalko za pastirja, ksilofon za žuborenje potoka, brenkalce za kobilice, ki veselo cvrčijo . . .

Ko je vse pripravljeno, gre vremenar v svojo hišico. Če se obrne tako, da se vidi slika dežja, potem prične igrati prva skupina, seveda ne vsi naenkrat! Najprej igra rahel dež, morda vmes zapiha veter, potem močneje dežuje, da kar šumi; grmi, včasih glasneje pa spet tiše in še tiše . . . potem samo še kaplja, vmes pa se oglašajo žabice, ki se oblakom zahvaljujejo za dež . . .

Ko pa se vremenar obrne in se vidi slika sonca, potem je na vrsti skupina, ki ustvarja glasbo za sonce. Igrajo ptičje žvrgolenje, žuborenje potoka, vmes cingljajo ovce in koze s svojimi zvonci, od daleč je slišati pastirjevo piščal, tu in tam zacvrči poskočna kobilica . . .

Opomba. Za začetek lahko vlogo vremenarja prevzame vzgojitelj; vremenar naj se ne obrača prehitro! Po možnosti naj se obrne takrat, ko se glasba umirja in zaključuje. Po končani igri lahko zapojemo pesmi, ki pojejo o soncu in dežju ali si jih izmišljamo.

MALI INSTRUMENTI NA IZLETU

Smoter: povezano ustvarjalno izražanje napovedane vsebine.

Tudi mali instrumenti imajo svoj praznik. Cin-cin-dongi, pinke-ponke, drdrala, bamberbami, brenkice, goslice in pih-puh-pah pihalke se ta dan odpravijo na skupen izlet. To je imenitno. Kaj vse instrumenti na tem izletu doživijo, nam bo povedala zgodba.

Ampak zgodba potrebuje sodelavce, instrumente, da bodo sproti vse, kar se je dogajalo, zaigrali.

Vzgojitelj usmeri otroke, naj vsak izbere instrument po želji, obenem pa jih usmerja k temu, da bi bile zastopane vse družine instrumentov, da ne bo slišati, kot da so morali eni ostati doma.

Ko ima vsak svoj instrument, sedejo otroci z instrumenti iste družine skupaj, saj bodo skupno zaigrali, ko bodo imenovani.

Igra. Vzgojitelj pripoveduje zgodbo, ki si jo sproti izmišlja (lahko pa si jo nekoliko vnaprej že pripravi). Zgodba se omejuje na take dogodivščine, ki jih otroci zmorejo z instrumenti izraziti.

Otroci pozorno sledijo zgodbi, ko pove kaj o brenkicah, otroci z brenkicami zaigrajo opisano dogodivščino. Ko vzgojitelj dvigne roke, otroci nehajo igrati.

Če so bile v kakšni dogodivščini vpleteni dve družini instrumentov, potem v zvočni sliki sodelujeta obe omenjeni družini instrumentov.

Opomba. Igra lahko poteka v nadaljevanjih. Lahko jo igramo tudi na pobudo otrok v času zbiranja in v času iger po želji otrok. Pri izmišljanju vsebine, lahko sodelujejo tudi otroci.

Z igro lahko nastopimo na prireditvi za starše.

Naloge za odkupovanje zastavljenih predmetov

Veliko iger ima takšna pravila, da mora otrok, ki naloge ni rešil, založiti kak predmet. Te igre zaključimo z odkupovanjem zastavljenih predmetov. Smiselno je med odkupne naloge vplesti nekaj takšnih, ki ugodno vplivajo na razvoj glasbenih zmožnosti, sicer pa naj bodo naloge čimbolj smešne.

Nekaj primerov.

— Ugani, katero pesem mrmram!

— Ugani, katero pesem ploskam: ali . . . ali . . .

— Zaploskaj pesem: . . .!

— Zapoj pesem: . . . na lalala!

— Z zavezanimi očmi prepoznati 3 otroke, ki na glas vzdihujejo.

— Ugani, kaj je v ropotulji! Moka, riž, ali fižol?

— Poišči uro, ki je skrita v prostoru!

— Poišči kraguljček! (Otroci sedijo v vrsti na tleh. Za hrbtom si podajajo kraguljček. Otrok, ki ugiba, lahko trikrat ugiba, kdo je pocingljal. Imenovani otrok mora pokazati roke.)

— Ugani, po čem udarjam!

— Ponovi! (Vzgojitelj ploska kratke enotaktne ritmične motive.)

— Ponovi! (Vzgojitelj poje smešne izmišljarije.)

— Ugani, kdo poje!

— Zapoj izštevanko!

— Hodi v ritmu: . . .!

— Poišči zvonček! Otroci so s hrbtom obrnjeni proti iskalcu, v rokah imajo različne instrumente. Ko vzgojitelj dvigne paličico, pričnо vsi otroci igrati na svoje instrumente. Ko vzgojitelj paličico povesi, otroci prenehajo igrati. Iskalec lahko trikrat ugiba, kdo ima zvonček. (Otrokom razdelimo instrumente s tihimi zvoki.)

— Na katero glasbilo igram?

— Hodi po prstih, ko igram visoko, in v čepenju, ko igram nizko!

— Katero skladbico igram?

Itd.

Izvajanje glasbenih dejavnosti

Glasbene dejavnosti izvajamo:
— v okviru vsakodnevnih glasbenih dejavnosti,
— v okviru enkrat tedenskih usmerjenih glasbenih zaposlitev.

Vsakodnevne glasbene dejavnosti

Če želimo, da bodo otroci dihali glasbo; če želimo, da bo glasba otroke radostila, sproščala, pomirjala, jim omogočala, da z njo in preko nje izražajo sebe, svoje želje, svoja čustva ... potem je ne smemo omejiti samo na določen čas; ne smemo je zapreti v kletko in jo spustiti med otroke samo enkrat na teden. Pustiti ji moramo svobodo; naj pride, kadar je zanjo pravi čas.

Dosti več glasbe in glasbenih doživetij bodo otroci vdihnili v času vsakodnevnih glasbenih dejavnosti, kot v času usmerjenih glasbenih zaposlitev, če je vzgojitelj pravi vzgojitelj in obenem ljubitelj glasbe in glasbenih dejavnosti.

Vsakodnevne glasbene dejavnosti so lahko kadar koli na vrsti, npr.:

— so lahko jutranji pojoči pozdrav, s katerim vzgojitelj sprejme otroka,
— so lahko v času iger in zaposlitev po želji otrok,
— so lahko v času najrazličnejšega čakanja na nekaj,
— so lahko znotraj drugih usmerjenih zaposlitev,
— so lahko v času bivanja na prostem,
— so v času opoldanskega počitka
— in so lahko otrokovo slovo od vrtca.

Glasbene vsebine, ki potekajo v okviru vsakodnevnih glasbenih dejavnosti, so lahko vnaprej predvidene ali naključne.

Naključne dejavnosti

Naključne glasbene dejavnosti nastajajo kot odgovor na neko doživetje, na nek dogodek, na neko srečanje ... ali so odgovor na otrokovo željo po glasbi.

Take naključne glasbene dejavnosti so velikokrat najbolj globoka glasbena doživetja otrok, kajti znale so se povezati z že vzbujenim čustvom in z otrokovo odprtostjo za sprejemanje.

Pri vzgojitelju, ki zna tenko prisluhniti življenju, otrokom in glasbi, je veliko naključnih glasbenih dejavnosti

Pripravljene dejavnosti

Vnaprej pripravljamo tiste glasbene dejavnosti, ki jih vključimo v druge usmerjene zaposlitve. Tudi glasbeno vsebino, s katero bomo otroke umirili pred počitkom ali sprostili pred kosilom, lahko predvidimo, kot tudi pesem, ki bo sledila sprostitvenim in dihalnim vajam po vsakodnevnem razgibavanju. Predvidimo material za izdelovanje instrumentov v času iger in zaposlitev po želji otrok ipd.

Tudi pri vsakodnevnih glasbenih dejavnostih je sistem predšolske glasbene vzgoje notranji usmerjevalec — vodilo. Želimo, da bi se vse tisto, kar predvideva sistem, pojavilo bodisi naključno bodisi vnaprej pripravljeno v okviru vsakodnevnih glasbenih dejavnosti.

Usmerjena glasbena zaposlitev

Pri vsakem načrtovanju glasbeno-vzgojnega dela, zato tudi pri oblikovanju glasbene zaposlitve, upoštevamo poleg splošnih pedagoških in psiholoških zahtev še:

— Splošne smotre, naloge in načela predšolske glasbene vzgoje,

— zahteve vzgojnega programa,

— metodična spoznanja glasbenih dejavnosti,

— zahtevo po celovitosti predšolske glasbene vzgoje, ki jo izraža njen sistem.

Želimo:

— da bi bile v usmerjeni glasbeni zaposlitvi uravnovešene vse glasbene dejavnosti. Da bi v njej nastalo ravnovesje med petjem, poslušanjem glasbe, med igranjem na instrumente in med izvajanjem glasbenih didaktičnih iger;

— da bi vsaka usmerjena glasbena zaposlitev uravnovešala dvojnost med ustvarjalnimi in poustvarjalnimi — reproduktivnimi glasbenimi dejavnostmi, in da bi bile v vsaki zaposlitvi prisotne ene in druge;

— da bi se v vsaki usmerjeni glasbeni zaposlitvi uravnovešala nova — glasbena doživetja s podoživljanjem otrokom znanih glasbenih vsebin;

— da bi se različne vsebine v zaposlitvi tako razporedile, da tisto, kar sledi, ne bo pokvarilo doživetij prejšnje glasbene vsebine;

— da se pri razporejanju različnih vsebin upošteva tudi zahteva po ravnovesju med delom in počitkom; da bo vsebini, ki zahteva osredotočeno pozornost, sledilo mirovanje ali vsebina, ki sprostitveno deluje;

— da bi vse te različne glasbene vsebine, ki jih vsebuje usmerjena glasbena zaposlitev, nekaj združevalo in povezalo v trdno celoto. Npr.:

skupen je glasbeni problem (npr. v vseh vsebinah gre za glasno in tiho)

povezuje skupna tema (letni čas, igrača, žival . . .)

vse poteka v okviru ene glasbene dejavnosti, vse iz nje izvira (npr.: vse veže igra, pesem . . .)

povezuje nadaljevalna zgodba,

povezujejo uganke,

povezuje lutka ali kako drugo sredstvo,

Itd.

Zapis glasbene zaposlitve

Zapis glasbene zaposlitve se ne razlikuje od zapisov (priprav) drugih usmerjenih zaposlitev, razen v tem, da v zapisu glasbene zaposlitve želimo jasno izraziti njeno glasbeno vsestranost. Zato pri poglavju Vsebina naštejemo in po vrsti oštevilčimo vsebine vseh glasbenih dejavnosti, ki so zajete v zaposlitvi. Z enakim številčnim redom oštevilčimo in zapišemo smotre, metode in metodični (vzgojni) postopek vseh glasbenih dejavnosti zaposlitve.

Uvajalnih motivacijskih vsebin ne navajamo v vsebini, pač pa v metodičnem postopku.

Opomba: primeri treh usmerjenih glasbenih zaposlitev za različne starostne stopnje so objavljene v priročniku: M. Voglar, Glasbena vzgoja predšolskih otrok — Načrtovanje, izdal Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana 1980.

Petnajst primerov usmerjenih glasbenih zaposlitev je objavljenih v zbirki priročnikov Cicibanove urice, Pojmo, plešimo, ustvarjajmo, ZPM 1978.

Seznam glasbenih didaktičnih iger

1. Kličem Marjanco 109
2. Telefonska centrala 114
3. Budnice travniških zvončkov 118
4. Kdo gre v kino 119
5. Ne reci mijav 120
6. Boben in zvonček 160
7. Kdo te je poklical 167
8. Dobro jutro, Metka 167
9. Pišek, čivkni 167
10. Kdo je zapel 168
11. Zapoj ptiček 168
12. Kdo je tvoj sosed 168
13. Kaj slišiš 168
14. Nariši, kar slišiš 161
15. Zvočna tombola 169
16. Bežite dežuje 169
17. Črički, iz lukenj 161
18. Za dobra ušesa 169
19. Žabe in kobilice 170
20. Kdo bo prišel iz hiše 170
21. Pazite, lovec 170
22. Potovanje okoli stolčkov 171
23. Bobnarček 172
24. Ptički, v gnezda 172
25. Dež, toča, grom 172
26. Napeto iskanje 173
27. Kdo bo prvi 173
28. Vrana, vrabec in kragulj 174
29. Iščemo frnikolo 175
30. Gozdni pevski zbor 176
31. Skupne pevske vaje gozdnega pevskega zbora . . . 176
32. Ples za gozdni pevski zbor 177
33. Kozica hodi po travi in pravi 178
34. Zgodba o živalih in mladičih 178
35. Na paši 179
36. Piščanci in lisica 179
37. Lisice lovijo piščance 180
38. Kukavice 181
39. Izgubljena kravica 181
40. Poišči pevca 181
41. Iščemo kraguljčke in paličice 182
42. Igra z budilko 182
43. Lisica in slepa kura 182
44. Poišči svojo mamo 182
45. Tekma trojic 183

46. Kdo bo prvi doma 183
47. Kdo je danes poštar 184
48. Konjiči s težkim in lahkim tovorom 185
49. Vlak 186
50. Vlak in potniki 186
51. Žolnina štafeta 187
52. Ritem po telefonu 187
53. Lovci, medvedi in miške 188
54. Pokaži sliko 188
55. Zdaj si drevo, zdaj si 189
56. Orkester 190
57. Ure in urice urarja Tiktaka 190
58. Kako ure tiktakajo 191
59. Nočni ples ur 192
60. V bobnarski šoli 193
61. Odmevni instrumenti 193
62. Žolne imajo šolo I 194
63. Žolne imajo šolo II 194
64. Katero pesmico slišiš 195
65. Kako je Marko lisico prelisičil 196
66. Kdo je prišel na obisk 196
67. Ti si moj odmev 197
68. Klavirčke prodajamo I 197
69. Klavirčke prodajamo II 197
70. Ptice imajo pevske vaje 198
71. Pomladanski ples 198
72. Ne govori, poj 198
73. Podajanje pesmice 199
74. Tekmovanje med zajci in medvedi I 199
75. Tekmovanje med zajci in medvedi II 200
76. Marko, odpri vrata 202
77. Tiha telovadba 202
78. Peresna igra 203
79. Peresna tekma 203
80. Ples gosjih peres 203
81. Si ti kukavica 203
82. Hahaha, hohoho, hihihi 204
83. Papagajčki v kletki 204
84. Hitko in Počasko 207
85. Koncert za volka, ježa in mušnico 207
86. Zvočna vremenska hišica 208
87. Vremenar 209
88. Mali instrumenti na izletu 210
89. Naloge za odkupovanje zastavljenih predmetov . . . 212

Seznam kratic glasbenih virov

B — Bibarije, M. Voglar, DDU 1982, 1984
BBB — Biba buba baja, M. Voglar, DDU 1979, 1983
C — Ciciban
CP — Ciciban poje, J. Bitenc, MK 1971
ČČ — Čirule čarule, M. Voglar in M. Paulin, DZS 1966, 1975
GVPO—N — Glasbena vzgoja predšolskih otrok — načrtovanje, M. Voglar, Zavod SRS za šolstvo 1980
KIM — Kresnice in metulji, M. Nograšek, DZS 1978, 1987
KPOG — Kako približamo otrokom glasbo, M. Voglar, DDU 1979
KPK — Kam pa kam, M. Voglar, DDU 1980
MI — Mali instrumenti, M. Voglar, DZS 1985
MK — Mali kino, M. Voglar, Prosvetni servis 1966; DPM 1983
MP — Mladina poje, DZS 1960
MPZPD — Mladinske pesmi za predšolsko dobo, V. Jeraj, DZS 1957
MS — Male skladbe mojstrov 17. do 19. stoletja, DZS 1957
MSB — Majhna sem bila, M. Voglar in M. Nograšek, DZS 1982, 1984
NČK — Naša četica koraka, J. Bitenc, Ljubljana 1960
NOI — Na otroškem igrišču, J. Kuhar, DSS 1960
OJDP — Od jeseni do poletja, M. Voglar in M. Pavlin, MK 1974
OS — Otroške skladbe, J. Kuhar, DSS
OZ — Otroški zbori, J. Kuhar, DSS
OIG — Otrok in glasba, M. Voglar, DZS 1972, 1976, 1981
PK — Prvi koraki, DZS 1967
PN — Pogumno naprej, DZS 1970
POZIDM — Pesmi o zimi in dedku Mrazu, J. Bitenc, Obzorja 1973
R — Rokopis — zasebna zbirka
SKSZM — Slovenske klavirske skladbe za mladino, DZS 1970
SZN — Skladbe za najmlajše, J. Kuhar, Ljubljana 1967
SIA — Sraka in avtobus, M. Voglar, DZS 1984
TO — Trinajst otroških, E. Ulaga, DZS 1956
ZIZ — Zaigrajmo in zapojmo, P. Kalan, Ljubljana 1961

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

Mira Voglar: OTROK IN GLASBA
Recenzenta: Pavle Kalan prof., Irena Levičnik prof.
Notografiral: Igor Habe
Opremil: Miloš Beševič
Založila Državna založba Slovenije
Urednica: Pavla Uršič-Kunej
Za založbo: Uroš Istenič
Natisnila: Tiskarna »Jože Moškrič«
5. popravljeni in dopolnjeni natis
Ljubljana 1989

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
COBISS eE284
00000330326

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

401 876

COBISS